JUODASIS BOKŠTAS

P. D. James

SFINKSAS

P. D. James

Juodasis bokštas

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

alma littera
Vilnius 1999

UDK 820-3
Ja 289

P. D. James
THE BLACK TOWER
Warner Books, 1987

ISBN 9986-02-670-9

Pastaba

Viliuosi, Dorseto mylėtojai man atleis už tai, kad taip nerūpestingai pakeičiau jų gražiojo krašto vietovaizdį, o labiausiai už akiplėšiškumą, leidusį Purbeko pakrantėje pastatyti du beprotiškus statinius – Tointon Greindžą ir juodąjį bokštą. Tiesa, palengvėjimą turėtų suteikti žinia, kad nors kraštovaizdį ir pasiskolinau, visus iki vieno veikėjus išgalvojau pati, ir jie visiškai nepanašūs į jokį dar gyvą ar jau mirusį asmenį.

1 *Gyvenimo nuosprendis*

Tai turėjo būti paskutinis konsultuojančio gydytojo vizitas, ir Dalglišas įtarė, kad nė vienas iš jų to nesigaili; vieno žmogaus arogancija bei globėjiškumas ir kito silpnumas, dėkingumas bei priklausomybė nėra tinkamas pagrindas geriems suaugusių žmonių santykiams, tegu labai laikiniems. Gydytojas įėjo į mažą Dalglišo palatą paskui seselę, lydimas parankinių, jau pasipuošęs aukštuomenės vestuvėms, kurias vėliau turės pagerbti savo atsilankymu. Būtų puikiai galėjęs pavaduoti jaunikį, tik įprasto tokiais atvejais gvazdiko vietoje į kilpelę buvo įsisegęs raudoną rožę. Ir gydytojas, ir gėlė atrodė taip, tarsi būtų dirbtinai išauginti ir tobulai nupoliruoti, dailiai įvynioti į perregimą foliją, nebijantys atsitiktinio vėjo, šalčio ar šiurkščių pirštų prisilietimo, galinčių sugadinti ne tokią atsparią tobulybę. Negana to, abu vos juntamai dvelkė brangiais kvepalais, veikiausiai losjonu po skutimosi. Dalglišas užuodė, kaip aromatas prasiskverbia per ligoninėje tvyrantį kopūstų bei eterio kvapą, prie kurio jo nosis per pastarąsias savaites buvo taip pripratusi, kad dabar beveik nebejuto. Studentai praktikantai apsupo lovą. Ilgaplaukiai, trumpais baltais chalatais jie priminė būrelį prastos reputacijos nuotakų.

Įgudusios seselės rankos nurengė Dalglišą ir paruošė dar vienai apžiūrai. Stetoskopas, šaltas apskritimas, nukeliavo per jo krūtinę ir nugarą. Paskutinioji apžiūra buvo grynas formalumas, bet gydytojas, kaip visada, ją atliko nuodugniai; jis nieko nedarė atmestinai. Nors šį kartą pradinė diagnozė pasirodė besanti klaidinga, jo savigarba buvo pernelyg nepajudinama, kad skatintų kaip nors ypatingai atsiprašyti. Jis atsitiesė ir pasakė:

– Gavome naujausią patologo pranešimą; manau, dabar jau galiu tvirtai pasakyti, jog tiksliai žinome, kas yra. Žinoma, citologijos rezultatai ir anksčiau buvo neaiškūs, be to, diagnozavimą apsunkino plaučių uždegimas. Tačiau tai ne ūmi leukemija, tai visai ne leukemija. Jūs sveikstate – laimingai sveikstate – po netipiškos mononukleozės. Sveikinu, komisare. Privertėte mus jaudintis.

– Netiesa, aš jus tik sudominau; tai jūs privertėte mane jaudintis. Kada galėsiu iš čia išeiti?

Didysis žmogus nusijuokė ir nusišypsojo savo svitai, kviesdamas taip pat atlaidžiai, kaip jis, pažiūrėti į dar vieną sveikstančiųjų nedėkingumo pavyzdį. Dalglišas greitai pratarė:

– Maniau, jums reikės lovos.

– Mums visada reikia daugiau lovų, negu turime. Tačiau didelės skubos nėra. Jums teks dar ilgai sveikti. Ką gi, pažiūrėsim. Pažiūrėsim.

Kai visi išėjo, jis gulėjo aukštielninkas ir akimis klajojo po dvi kubines anestetizuotos erdvės pėdas, tarsi matytų palatą pirmą kartą. Vandens kriauklė su alkūnėmis valdomais maišytuvais; tvarkingas, funkcionalus staliukas prie lovos, ant jo uždengtas ąsotis su vandeniu; dvi vinilu aptrauktos kėdės lankytojams; ausinės, susirangiusios virš galvos; lango užuolaidos, išmargintos akies

nerėžiančiomis gėlėmis, žemiausias bendras skonio vardiklis. Buvo manęs, kad tai paskutiniai daiktai, kuriuos matys gyvenime. Atrodė, kad mirčiai ši vieta per menka, beasmenė. Ji kaip viešbučio kambarys, įrengtas perėjūnams. Nesvarbu, ar gyventojai išeina savomis kojomis, ar išvežami po apklotu lavoninės vežimėlyje, paskui save jie nepalieka nieko, net atsiminimų apie savo baimę, kančias ir viltis.

Mirties nuosprendį jam išdavė – kaip veikiausiai visada persakomi tokie nuosprendžiai -- susikaupę žvilgsniai, ypatingas dirbtinis nuoširdumas, šnibždesiai, gausūs klinikiniai tyrimai ir nenoras pranešti diagnozę arba nubrėžti perspektyvas, kol to primygtinai nepareikalavo. Gyvenimo nuosprendis, praneštas nebe taip subtiliai pasibaigus sunkiausioms ligos dienoms, neabejotinai sukėlė didesnį pasipiktinimą. Jis pagalvojo, kad gydytojai pasielgė nepaprastai neapdairiai, o gal tiesiog aplaidžiai: taip nuodugniai sutaikė jį su mirtimi ir staiga persigalvojo. Dabar net nejauku prisiminti, kaip menkai apgailestavo, atsisakydamas visų malonumų ir užsiėmimų, nes netekties artumas atskleidė, kas jie iš tiesų buvo – geriausiu atveju tik paguoda, blogiausiu banalus laiko ir energijos švaistymas. Dabar teks vėl jų imtis ir tikėti jų svarba, bent sau. Abejojo, ar dar kada galės patikėti, kad jie svarbūs kitiems. Be abejo, grįžtant jėgoms, viskas susitvarkys savaime. Laikui bėgant, fizinis gyvenimas atgaus prarastas pozicijas. Jis susitaikys su gyvenimu, nes alternatyvos nėra; dabartinį keistą apmaudo bei kartėlio priepuolį paaiškins ligos sukeltu silpnumu ir ims tikėti lengvai išsisukęs. Bendradarbiai, jausdami palengvėjimą ir nebesidrovėdami, ateis pasveikinti. Šiais laikais, kai nebe seksas, o mirtis tapo nepa-

doriu pokalbių objektu, apie ją kalbama savotiškai droviai; mirti, dar netapus našta, draugams nepradėjus pagrįstai kartoti litanijos apie „palaimingą išsivadavimą“, būtų aiškus prasto skonio požymis.

Tačiau kol kas nebuvo tikras, ar pavyks vėl apsiprasti su savo darbu. Buvo susitaikęs su žiūrovo vaidmeniu – ir tą patį ketino netrukus prarasti, – tad jautėsi nepasiruošęs grįžti į triukšmingus pasaulio žaidimus, o jei vis vien teks, ketino juose susirasti ne tokią smurtingą kertelę. Apie tuos dalykus sąmonei sugrįžus nebuvo daug galvojęs: nepakako laiko. Tai veikiau buvo įsitikinimas, o ne apsisprendimas. Atėjo laikas pakeisti kryptį. Teismo proceso taisyklės, *rigor mortis*, apklausa, pūvančių kūnų ir sutraiškytų kaulų apžiūra, visa ta kruvina žmonių medžioklė – baigta. Yra ir kitų užsiėmimų. Kol kas nebuvo tikras kokių, bet jis jų ras. Dar turėjo bent dvi savaites sveikti, o per tą laiką suformuluoti apsisprendimą, pagrįsti, pateisinti sau, ir – tai sunkiau – surasti žodžių, kuriais pamėgins paaiškinti vyriausiajam komisarui. Netinkamas laikas dabar išeiti iš Jardo. Jie palaikys tai dezertyravimu. Bet tinkamo laiko niekada nebus.

Nebuvo tikras, ar šį nusivylimą darbu sukėlė tik liga, perspėjimas apie neišvengiamą mirtį, ar tai sunkesnės negalios simptomas, amžiaus vidurio platumų vėtros ir permainingi vėjai, kai žmogus supranta, jog atidėtų vilčių įgyvendinti nebepavyks, jog iki šiol neaplankytų uostų jau niekada nebepamatys, jog ši kelionė, kaip ir daugelis ankstesnių, buvo klaida, jog nebegalima pasikliauti nei žemėlapiais, nei kompasu. Ne tik darbas dabar atrodė trivialus ir neteikiantis pasitenkinimo. Gulėdamas atmerktomis akimis tame nykiame, beasmeniame kambaryje, kaip veikiausiai daugybė kitų ligonių prieš jį, žiūrė-

damas, kaip lubomis slysta pravažiuojančių automobilių šviesų pluoštai, klausydamasis paslaptingų, prislopintų ligoninės naktinio gyvenimo garsų, jis ėmėsi slogaus savo gyvenimo įvertinimo. Sielvartas dėl žmonos mirties, anuo metu toks nuoširdus, toks draskantis širdį, – vėliau asmeninė tragedija virto patogiu pretekstu vengti emocinių pančių. Jo meilės santykiai, kad ir tie, kurie šiuo metu protrūkiais paglemždavo truputį jo laiko ir kiek daugiau energijos, buvo atsainūs, civilizuoti, malonūs, daug nereikalaujantys. Atrodė savaime suprantama, kad jis negali būti visišku savo laiko šeimininku, užtat savo širdies – neabejotinai. Moterys buvo emancipuotos. Jos turėjo įdomias profesijas, jaukius butus, buvo įpratusios susitaikyti su tuo, ką pavykdavo gauti. Buvo tikrai išsilaisvinusios iš netvarkingų, kaustančių, kenksmingų emocijų, painiojusių kitų moterų gyvenimus. Kažin, galvojo jis, ką tie apdairiai suplanuoti susitikimai, kurių abu dalyviai rūpestingai pasiruošę malonumams tarsi dvi glotnios katės, turi bendro su meile, sujauktais miegamaisiais, neplautais indais, kūdikių vystyklais, šiltu, glaudžiu, klaustrofobišku santuokos ir pareigos gyvenimu. Jo gedulas, jo darbas, jo poezija – tai vis priemonės savipakankamumui pateisinti. Jo moterys labiau atsižvelgdavo į poezijos reikalavimus negu į mirusią žmoną. Jausmus jos nelabai vertino, užtat be saiko garbino meną. Blogiausia – o gal geriausia – tai, kad dabar net norėdamas nebegali pasikeisti, ir kad visa tai jau nesvarbu. Neturi nė mažiausios reikšmės. Per paskutinius penkiolika metų jis nebuvo tyčia įskaudinęs nė vieno žmogaus. Dabar staiga pagalvojo, kad baisesnio dalyko nebūtų galima pasakyti.

Ką gi, jei šito pakeisti negalima, darbą galima. Tačiau pirmiausia reikia atlikti vieną asmenišką įsipareigojimą,

nuo kurio būtų patogiai atleidusi mirtis – to keistai gailėjosi. Dabar niekas nebeatleis. Pasirėmęs ant alkūnės ištiesė ranką, išėmė iš stalo stalčiaus tėvo Badlio laišką ir pirmą kartą atidžiai jį perskaitė. Senukui jau bus kokie aštuoniasdešimt metų; nebuvo jaunas jau tada, prieš trisdešimt metų, kai atsikraustė į Norfolko kaimą, paskirtas Dalglišo tėvo vikaru, drovus, nerangus, iki pasiutimo niekam tikęs, painiojantis viską, išskyrus svarbiausius dalykus, tačiau visada beatodairiškai išliekantis savimi. Šis laiškas buvo tik trečias, kurį Dalglišas iš jo buvo gavęs. Užrašyta data – rugsėjo 11, ir vieta:

„Tointonas

Brangusis Adamai,

Žinau, kad esate labai užsiėmęs, bet labai džiaugčiausi jūsų apsilankymu, nes yra vienas klausimas, kuriuo norėčiau gauti jūsų, kaip specialisto, patarimą. Reikalas nėra labai skubus, tik kad mano širdis, regis, baigia nusidėvėti anksčiau už visą kūną, todėl negalėčiau pernelyg kliautis mintimis apie rytdieną. Būnu čia kasdien, bet savaitgalis turbūt būtų jums patogiausias. Kad žinotumėte, ko tikėtis, turiu pranešti, jog esu kapelionas Tointon Greindže, privačiame jaunų neįgaliųjų pensionate, ir direktoriaus Vilfredo Anstėjaus gerumo dėka gyvenu jo teritorijoje, visai netoliese, „Vilties“ kotedže. Pietus ir vakarienę paprastai valgau Greindže, bet jums ten gali nepatikti, be to, žinoma, trukdytų mums kalbėtis. Todėl kitą kartą nuvykęs į Vorehamą prisipirksiu maisto atsargų. Turiu nediduką laisvą kambarėlį, į kurį galėčiau persikelti, tad jums pas mane vietos pakaks.

Gal galėtumėte atsiųsti man žinutę ir pranešti, kada ketinate atvykti? Automobilio neturiu, bet jei važiuosite traukiniu, tai Viljamas Dykinas, kuris turi taksi firmą už pen-

kių minučių kelio nuo stoties (stoties darbuotojai jums parodys), yra labai patikimas vežėjas, ir nebrangininkas. Autobusai iš Vorehamo važinėja retai ir tik iki Tointono kaimo. Po to dar pusantros mylios reikia eiti pėsčiomis. Kai oras geras, tai visai malonu, bet gal po ilgos kelionės ir nenorėsite. Jei vis dėlto sugalvotumėte eiti, kitoje laiško pusėje nubraižiau planą".

Planas neabejotinai būtų sutrikdęs kiekvieną, pratusį pasikliauti tradiciniais Nacionalinės geografų draugijos spaudiniais, o ne XVII a. pradžios jūrlapiais. Banguotos linijos aiškiai vaizdavo jūrą. Dalglišas pamanė, kad tarp jų dar trūksta vandenį švirkščiančio banginio. Tointono autobusų stotelė buvo pažymėta labai aiškiai, tačiau už jos virpančia ranka nubrėžta linija vinguriavo tarp aibės laukų, vartų, alinių ir trikampių, dantytų eglaičių guotelių; kartais linija grįždavo atgal, tėvui Badliui susivokus, kad jis, metaforiškai kalbant, pametė kelią. Po mažučiu falo pavidalo simboliu netoli pakrantės, aiškiai įtrauktu į planą kaip kelrodis, nes nė iš tolo nepriartėjo prie pažymėtojo tako, buvo parašyta: „juodasis bokštas".

Planas paveikė Dalglišą panašiai, kaip pirmas vaiko piešinys galėtų paveikti atlaidų tėvą. Jis pagalvojo, į kokias nusilpimo ir apatijos gelmes turėjo būti nugrimzdęs, kad neatsiliepė į šį kvietimą. Pasirausęs stalčiuje ištraukė atviruką ir trumpai parašė, kad atvažiuos automobiliu spalio pirmą dieną, pirmadienį, ankstyvą popietę. Iki tol turės pakankamai laiko išeiti iš ligoninės ir grįžti į butą Kvinhyte keletui pirmųjų reabilitacijos dienų. Pasirašė atviruką pirmosiomis vardo ir pavardės raidėmis, priklijavo pirmos klasės pašto ženklą ir atrėmė į vandens ąsotį, kad nepamirštų paprašyti kurios nors slaugės jį išsiųsti.

Buvo likusi dar viena mažutė pareiga, kurią atlikti jautėsi nebe toks tvirtas. Tiesa, labai skubėti nebūtina. Reikėjo pasimatyti su Kordelija Grei ar parašyti jai ir padėkoti už gėles. Nežinia, iš kur ji sužinojo, jog jis serga, – nebent per draugus, dirbančius policijoje. Kordelija vadovavo „Bernio Praido Seklių agentūrai" – jei pastaroji iki šiol nesužlugo, kaip jau seniai turėjo atsitikti pagal visus teisės ir ekonomikos dėsnius, – ir tai veikiausiai reiškė, kad turi vieną kitą pažįstamą policininką. Be to, Dalglišas tarsi prisiminė, kad Londono vakariniai laikraščiai minėjo jį susirgus itin netinkamu metu, komentuodami pastaruoju metu patirtus „žmonių nuostolius" aukštesniuosiuose Jardo administracijos sluoksniuose.

Puokštė – nedidelė, rūpestingai išrinkta ir sudėta, individuali kaip pati Kordelija – buvo tarsi žavus kontrastas kitoms dovanoms: šiltnamio rožėms, peraugusioms, aptriušusioms kaip dulkių šluotelės chrizantemoms, prievarta pražydintoms pavasario gėlėms ir dirbtinius primenantiems kardeliams, kurių rausvi plastiko žiedai, styrantys ant kietų stiebų, skleidė anestetikų kvapą. Tikriausiai Kordelija neseniai lankėsi kaimo sode; kažin, susidomėjo jis, kokiame. Dar visai nelogiškai pagalvojo, ar ji reguliariai maitinasi, bet tuoj pat nusikratė šios juokingos minties. Aiškiai prisiminė, jog puokštėje buvo keli sidabriniai darželinės blizgės skrituliai, trys žieminio šilojo šakelės, keturi rožių pumpurai – ne išbadėję, stangrūs žiemos pumpurai, bet oranžinių ir geltonų žiedlapių kuokštai, švelnūs kaip pirmieji pavasario žiedai, – subtilios lauke augintos chrizantemos, šakelės su raudonai oranžinėmis uogomis, centre tarsi brangakmenis vienas ryškiaspalvis jurginas, o viską gaubė pilki pūkuoti lapai, kuriuos prisiminė iš vaikystės, kai vadino juos „triušio

ausimis". Tai buvo jaudinantis labai jauno žmogaus gestas, kurio, kaip jis žinojo, nebūtų padariusi vyresnė ar labiau patyrusi moteris. Puokštę lydėjo tik trumputis raštelis, sakantis, kad ji išgirdusi apie jo ligą ir atsiuntusi gėlių, norėdama palinkėti kuo greičiau pasveikti. Reikia pasimatyti su ja ar parašyti ir padėkoti asmeniškai. Jo pavedimu viena slaugė jau paskambino į agentūrą, tačiau to nepakanka.

Tačiau šis reikalas, kaip ir anie svarbesni apsisprendimai, gali palaukti. Pirmiausia reikia susitikti su tėvu Badliu. Tai ne vien pamaldumo pareiga ar net globotinio jausmai. Pajuto, kad, nepaisant tam tikrų numatomų sunkumų bei trikdžių, nekantriai laukia, kada vėl pamatys senąjį kunigą. Neketino leisti, kad tėvas Badlis grąžintų jį atgal į darbą, nors ir visiškai netyčia. Jei tas jo minimas reikalas tikrai reikalauja policijos dėmesio, – tuo gerokai abejojo, – tada viskuo galės užsiimti Dorseto policijos skyrius. O jei malonūs, saulėti ankstyvo rudens orai dar kurį laiką išsilaikys, sveikti Dorsete bus visai malonu.

Tačiau griežtas baltas stačiakampis, atremtas į ąsotį su vandeniu, nepaliko jo ramybėje. Jautė, kaip akys nuolatos krypsta jo link, tarsi ten būtų koks galingas simbolis, raštu paskelbtas gyvenimo nuosprendis. Buvo patenkintas, kai užėjusi seselė pasakė jau einanti namo ir paėmė atviruką išsiųsti.

2 *Kunigo mirtis*

I

Po vienuolikos dienų, dar silpnas ir išbalęs po ligoninės, bet apsvaigęs nuo apgaulingos sveikstančiojo palaimos, Dalglišas dar neprašvitus išvyko iš savo buto Kvinhyte, aukštai virš Temzės, ir išvažiavęs iš Londono, pasuko į pietvakarius. Du mėnesiai prieš ligos pradžią jis galiausiai nenoriai atsiveikino su senuoju „Cooper Bristol" ir dabar vairavo „Jensen Healey". Buvo patenkintas, kad automobilis jau pravažinėtas ir kad buvo beveik spėjęs susitaikyti su permaina. Pradėti simbolinį naują gyvenimą, išvažiuojant į jį nauju automobiliu, būtų erzinamai banalu. Sukrovė į bagažinę vienintelį lagaminą ir keletą piknikui būtinų daiktų, tarp jų kamščiatraukį; įsidėjo į kišenę Hardžio eilėraščių rinkinį „Čiabuvio sugrįžimas" bei Njumano ir Pevsnerio vadovą po Dorseto pastatus. Tai turėjo būti sveikstančiojo atostogos: pažįstamos knygos; kelionės tikslu tarnaujantis trumpas apsilankymas pas seną draugą; maršrutas, priklausomas nuo tos dienos užgaidos, einantis per kraštą, kuris drauge ir pažįstamas, ir naujas; maloniai erzino net asmeninė problema, pateisinanti vienatvę ir savanaudišką dykinėjimą. Pasijuto išmuštas iš vėžių, kai paskutinį kartą apžvelgdamas butą pastebėjo ištiesęs ranką pa-

siimti nusikaltimo vietos tyrimo rinkinio. Negalėjo prisiminti, kada paskutinį kartą buvo be jo keliavęs, net atostogų. Dabar palikti jį namuose reikštų pirmą kartą patvirtinti apsisprendimą, kurį turės kartkartėmis svarstyti per ateinančias dvi savaites; tačiau širdyje žinojo esąs jau apsisprendęs.

Atvyko į Vinčesterį kaip tik vėlyviems pusryčiams, kurių pavalgė viešbutyje, katedros prieglobstyje, tada dvi valandas iš naujo atradinėjo miestą, ir galiausiai per Vimborno Minsterį išvažiavo į Dorsetą. Išvažiavęs pajuto, jog nenori pasiekti kelionės tikslo. Romiai, beveik nerūpestingai vinguriavo keliukais, prasidėjusiais už Blandfordo Forumo, nusipirko pietums butelį vyno, sviestinių raguolių, sūrio ir vaisių, o tėvui Badliui porą butelių „Amontillado", tada nuklydo į pietryčius pro Vinterburno kaimus, pro Vorehamą iki Korfo pilies.

Didingi akmenys, narsos, žiaurumo ir išdavystės simboliai, stovėjo kaip jau tūkstančius metų stovėję vienoje Purbeko kalvų linijos įduboje. Valgydamas vienišus pietus Dalglišas nuolatos jautė, kaip jo žvilgsnį traukia tie nuogi, mūšiui išrikiuoti sužaloto tašyto akmens luitai, ryškėjantys romaus dangaus fone. Tarsi nenorėdamas pravažiuoti po jų šešėliais ir taip užbaigti šios ramios, nieko nereikalaujančios dienos vienatvę, jis kurį laiką pelkėtose, šiurkščia žole apaugusiose laukymėse nesėkmingai ieškojo pelkinių gencijonų, ir tik po to leidosi į paskutinį penkių mylio ilgio savo kelionės etapą.

Tointono kaimas: eilės namelių, sustatytų terasomis, jų banguoti pilko akmens stogai švyti popiečio saulėje; nelabai išvaizdi alinė kaimo gale; švysteli neįdomios bažnyčios bokštas. Nuo čia kelias, apjuostas žema iš akmenų sukrauta siena, palengva iškilo tarp retų eglių mede-

lynų, ir Dalglišas pradėjo atpažinti keliaženklius iš tėvo Badlio plano. Netrukus kelias išsišakos, viena siaura atšaka pasuks į vakarus ir apjuos iškyšulį, kita per vartus nuves iki Tointon Greindžo ir toliau, iki pat jūros. O štai ir jie, sunkūs geležiniai vartai, įtaisyti plokščių, cementu nesutvirtintų akmenų sienoje. Sienos storis siekė tris pėdas, akmenys priderinti vienas prie kito sudėtingu ir meistrišku raštu, apaugę kerpėmis ir samanomis, vainikuoti siūruojančiomis žolėmis; jų sukurta užtvara atrodė tokia pat sena ir pastovi, kaip iškyšulys, iš kurio rodėsi išaugusi. Abiejose vartų pusėse buvo po lentą su užrašais. Kairioji naujesnė, ant jos užrašyta:

ARTIMO MEILĖS VARDAN GERBKITE MŪSŲ PRIVATUMĄ

Dešinysis užrašas didaktiškesnis, raidės labiau išblukusios, bet užrašytos profesionalo ranka:

ĮEITI DRAUDŽIAMA
ŠI ŽEMĖ YRA PRIVATI NUOSAVYBĖ
PAVOJINGOS UOLOS. PRIĖJIMO PRIE PAPLŪDIMIO NĖRA
ČIA PASTATYTI AUTOMOBILIAI IR FURGONAI BUS
PAŠALINTI

Po lenta pritvirtinta didelė pašto dėžė.

Dalglišas pagalvojo, kad kiekvienas vairuotojas, kurio nesujaudino šis gerai apskaičiuotas prašymo, perspėjimo ir grasinimo derinys, gerai pagalvos prieš rizikuodamas automobilio amortizatoriais. Už vartų kelias staiga blogėjo; palyginti lygaus kelio iki vartų kontrastas su toliau plytinčiu akmenuotu, uolų luitais apkraštuotu taku atrodė beveik simboliškas ir baugus. Patys vartai, nors

neužrakinti, turėjo sunkią sudėtingo mechanizmo sklendę, kurią pakelti pasiryžęs įsibrovėlis būtų turėjęs apsčiai laiko, idant pasigailėtų savo užmačios. Dalglišas dar tebebuvo nusilpęs po ligos, todėl vartus atkėlė gana sunkiai. Pravažiavęs pro juos ir galiausiai užkėlęs paskui save, pasijuto tarsi įsipareigojęs kažkokiam darbui, kurį dar ne visiškai suprato ir kurio imtis veikiausiai neišmintinga. Tikriausiai pasirodys, kad kunigo problema neturi nieko bendra su jokiais jo turimais įgūdžiais; matyt, tik senas dvasininkas, – kuris, ko gero, jau pasiduoda metų naštos slėgimui, – gali pagalvoti, kad jai išspręsti reikalingas policijos pareigūnas. Tačiau kad ir kaip būtų, kol kas Dalglišas turi tikslą. Pats to nenorėdamas judėjo atgal į pasaulį, kuriame žmonėms kildavo problemų, kuriame jie dirbo, mylėjo, nekentė, kūrė laimės planus, o be to, –kadangi darbas, kurį buvo apsisprendęs mesti, nuo jo dezertyravimo nesustos, – žudė ir būdavo nužudomi.

Prieš pasukant atgal į automobilį, jo akį patraukė mažas nežinomų gėlių keras. Blyškūs rausvi ir balti žiedai stiebėsi iš samanų kupstelio ant sienos viršaus, vos virpėdami švelniam vėjeliui papūtus. Dalglišas priėjo artyn ir nuščiuvo, tylomis stebėjo nereiklų jų grožį. Pirmą kartą užuodė tyrą, pusiau įsivaizduojamą, sūrų jūros dvelksmą. Oras, šiltas ir švelnus, lytėjo odą. Staiga jį užplūdo laimė, ir kaip visada tokiomis retomis, greitai praeinančiomis akimirkomis, nustebino grynai fizinė džiaugsmo prigimtis. Džiugesys sruveno jo krauju tarsi tykūs burbuliukai. Jau vien pamėginti analizuoti jo prigimtį reiškė jį prarasti. Tačiau atpažino jį – pirmą po ligos neginčijamą ženklą, kad gyvenimas gali būti geras.

Automobilis nesmarkiai kresčiojo, važiuodamas taku aukštyn. Po kokių dviejų šimtų jardų, užvažiavęs ant aukš-

tumėlės, Dalglišas tikėjosi pamatyti mėlyną, banguotą Lamanšą, išskleistą kiek akys užmato iki pat horizonto, bet patyrė iki šiol atmintyje gyvą vaikystės dienų nusivylimą, kai net po daugybės apsirikimų nekantriai laukiamos jūros vis dar nebūdavo nė ženklo. Prieš akis driekėsi lėkštas, uolų gabalais nusėtas slėnis, išraižytas grubiai išmintais takais, o dešinėje neabejotinai stovėjo Tointon Greindžas.

Tai buvo tvirtas akmeninis namas, pastatytas, kaip jis spėjo, apytikriai pirmoje XVIII a. pusėje. Tačiau savininkas pasirinko nevykusį architektą. Pats namas atrodė kaip nesusipratimas, nevertas Jurgio laikų architektūros vardo. Fasadas buvo nukreiptas į sausumą, regis, į šiaurės rytus, ir tai pažeidė asmenišką, neaiškų architektūrinio skonio principą, kuris, Dalglišo įsitikinimu, reikalavo pakrantės pastatų fasadus grėžti į jūrą. Virš centrinių durų dvi eilės langų, pagrindinės eilės langai apgaubti milžiniškais skliautiniais akmenimis, viršutinės – be jokių puošmenų, lyg šykštūs plyšiai iškirsti sienoje, tarsi būtų buvę sunku juos priderinti prie ryškiausio namo elemento – didžiulio jonėniško frontono su statula, kuri iš taip toli atrodė tarsi negrabus neaiškaus pavidalo akmens luitas. Viduryje buvo vienas apvalus langas, švytintis saulėje tarsi piktavalė kiklopo akis. Frontonas slėgė smulkų portiką, dėl to fasadas atrodė niūrus ir gremėzdiškas. Dalglišas pagalvojo, kad projektas atrodytų gerėliau, jei fasado pusiausvyrą palaikytų du erdvūs erkeriai, tačiau, matyt, bus pritrūkę pinigų arba įkvėpimo, tad namas atrodė keistai nebaigtas. Už baimę keliančio priešakinio fasado nebuvo galima įžvelgti jokių gyvybės ženklų. Veikiausiai įnamiai – jei taip juos galima vadinti – gyvena kitoje namo pusėje. Be to, dar tik pusė ketvirtos, ramybės valanda, kaip atsiminė iš ligoninės. Tikriausiai visi ilsisi.

Dalglišas pamatė dar tris kotedžus, porą už kokio šimto jardų nuo Greindžo, o trečią atokiau iškyšulyje. Atrodė, jog pažvelgus jūros pusėn matyti dar vienas stogas, bet dėl to negalėjo būti tikras. Gal ten tik uolos gabalas. Kadangi nežinojo, kuris iš šių namų „Vilties" kotedžas, atrodė protingiausia iš pradžių išmėginti du artimesnius. Galvodamas, ką toliau daryti, išjungė mašinos variklį, ir dabar pirmą kartą išgirdo jūrą – tylų, nenutrūkstamą, ritmingą niurnėjimą, kuris kelia tokią nostalgiją ir žadina gausybę prisiminimų. Vis dar nebuvo jokio ženklo, kad kas nors matė jį atvykus; iškyšulyje tvyrojo tyla, nebuvo nė paukščių. Vietovės tuštumos ir vienišumo nepajėgė išsklaidyti net švelni popietinė saulė; tai jam pasirodė keistas ir kone pikta lemiantis ženklas.

Dalglišui priartėjus prie kotedžų, nė viename lange nepasirodė veidas, neišniro nė sutanota figūra tarpduryje. Tai buvo pora senų, vienaaukščių kalkakmenio namų, kurių tvirtus akmens skaldos stogus, kaip įprastą Dorsete, margino ryškios smaragdo spalvos samanų pagalvės. „Vilties" kotedžas buvo dešinysis, „Tikėjimo" – kairysis, jų pavadinimai užrašyti palyginti neseniai. Trečiasis, tolimesnis kotedžas veikiausiai bus „Artimo meilė", bet Dalglišas nemanė, kad tėvas Badlis būtų dalyvavęs suteikiant tokius eponimiškus vardus. Net neperskaitęs pavadinimo ant vartų jau tiksliai žinojo, kuriame kotedže gyvena tėvas Badlis. Jis niekada nekreipė jokio dėmesio į gyvenamą aplinką, ir šis Dalglišo atmintyje išlikęs kunigo bruožas nesiderino nei su kartūno užuolaidomis ar kabančiame krepšelyje augančiais vijokliais ir fuksijomis prie „Tikėjimo" kotedžo durų, nei su dviem ryškia geltona spalva nudažytais vazonais, tebemirgančiais vasaros gėlėmis, meniškai pastatytais abipus įėjimo. Du grybai,

atrodo, cementiniai ir masinės gamybos, sergėjo vartus ir dvelkė tokiu jaukiu priemiesčio gyvenimu, kad Dalglišas nustebo nepamatęs greta patupdytų nykštukų. „Vilties“ kotedžas, priešingai, atrodė grynas ir asketiškas. Priešais langą stovėjo masyvaus ąžuolo suolas, tinkamas pasėdėti saulėkaitoje, o prie įėjimo durų buvo prigriozta įvairiausių lazdų bei senas lietsargis. Užuolaidos, pasiūtos iš kažkokios sunkios išblukusios raudonos medžiagos, visiškai dengė langus.

Į beldimą niekas neatsiliepė. Dalglišas ir nesitikėjo. Buvo aišku, kad abu kotedžai tušti. Duryse įtaisyta tik paprasta sklendė, be spynos. Akimirką luktelėjęs, pakėlė sklendę ir įžengė į viduje tvyrančią prieblandą, kur jį pasitiko šiltas, kiek paplėkęs knygų kvapas, tuoj pat grąžinęs trisdešimt metų į praeitį. Atitraukus užuolaidas, kotedžą užplūdo šviesa. Dabar Dalglišo akys atpažino žinomus daiktus: kambario viduryje stovintį apskritą vienakojį raudonmedžio stalą, pilką nuo dulkių; prie sienos pristumtą rašomąjį stalą pakeliamu viršumi; krėslą aukšta atkalte ir ranktūriais, tokį seną, kad pro apmušalo skyles lauk veržėsi kamšalas, o įdubusi sėdynė nudėvėta kone iki medžio. Negi tai gali būti tas pats krėslas? Atminties tvinksnis tikriausiai tebus tik romantiška apgaulė. Buvo ir dar vienas daiktas, toks pat pažįstamas, toks pat senas. Už durų kabojo juodas tėvo Badlio paltas, o kiek aukščiau – nutriušusi, praskydusi beretė.

Pamatęs paltą, Dalglišas pirmą kartą pagalvojo, kad kažkas ne taip. Keista, kad šeimininkas jo nepasitiko, bet tam būtų galima sugalvoti daugybę paaiškinimų. Gal tėvas Badlis negavo jo atviruko, gal jį staiga iškvietė į Greindžą, gal išvažiavo į Vorehamą apsipirkti ir nespėjo į atgalinį autobusą. Net galėjo būti, kad visiškai pamiršo

laukiamą svečio atsilankymą. Bet jei jis išėjęs, kodėl neapsivilko palto? Buvo neįmanoma įsivaizduoti, kad žiemą ar vasarą vilkėtų kokį kitą drabužį.

Kaip tik tada Dalglišas pastebėjo tai, ką akimis tikriausiai jau buvo pamatęs, bet neužfiksavęs: ant sekretero gulinčią šūsnį pamaldų lapelių su juodu kryžiumi. Paėmęs viršutinį, nusinešė prie lango, tarsi tikėdamasis, kad ryškesnėje šviesoje pamatys klydęs. Tačiau klaidos, žinoma, nebuvo. Perskaitė:

Maiklas Frensis Badlis, kunigas
Gimė 1896 m. spalio 29 d. Mirė 1974 m. rugsėjo 21 d.
R.I.P.* Palaidotas Šv. Mykolo ir visų angelų
bažnyčioje Tointone, Dorsete, 1974 m. rugsėjo 26 d.

Vienuolika dienų kaip mirė ir penkios – kaip palaidotas. Bet ir taip būtų supratęs, kad tėvas Badlis neseniai mirė. Kaip kitaip paaiškinti jo asmenybės dvasią, plevenančią kotedže, jausmą, kad jis taip arti, jog garsiau pašaukus atkels durų sklendę? Žiūrėdamas į pažįstamą išblukusį paltą sunkia diržo sagtimi – negi senis tikrai jį nešiojo visus trisdešimt metų? – pajuto apgailestavimą, net sielvartą, kurio stiprumas nustebino jį patį. Senis pasimirė. Tikriausiai sava mirtimi; pakankamai greitai palaidotas. Nei mirtis, nei laidotuvės nepatraukė didesnio dėmesio. Bet kažkas slėgė jam širdį, ir jis mirė, niekam nepatikėjęs savo rūpesčio. Staiga pasidarė be galo svarbu tikrai sužinoti, kad tėvas Badlis gavo jo atviruką, kad nemirė manydamas, jog jo pagalbos prašymas liko be atsako.

* R.I.P. (Requiescat in Pace) – Ilsėkis ramybėje *(lot.)*.

Ieškoti reikėjo pradėti nuo karalienės Viktorijos laikų sekretero, priklausiusio tėvo Badlio motinai. Prisiminė, kad tėvas Badlis jį rakindavo. Buvo iš tų žmonių, kurie ničnieko neslepia, bet kiekvienas kunigas turi turėti bent vieną stalčių ar sekreterą, uždarą nuo smalsių valytojos akių ar perdėm susidomėjusių parapijiečių. Dalglišas prisiminė, kaip tėvas Badlis rausdavosi giliose palto kišenėse, ieškodamas mažo senovinio raktelio, kad lengviau būtų surasti, raišteliu pririšto prie senoviško skalbinių segtuko, – juo atrakinama spyna. Gali būti, kad jis tebėra kišenėje.

Giliai įkišo ranką į kišenę jausdamasis kaltas, tarsi apvaginėtų mirusįjį. Raktelio nebuvo. Priėjo prie sekretero ir pamėgino nukelti viršų. Šis lengvai atsidarė. Pasilenkęs apžiūrėjo spyną, paskui atsinešė iš automobilio žibintą ir patikrino dar kartą. Žymės buvo neabejotinos: spyna išlaužta. Darbas atliktas gana švariai ir nereikalavęs didelės jėgos. Spyna buvo dekoratyvinė, netvirta, įdėta norint apsiginti nuo smalsaujančių dykaduonių, o ne nuo tikslingo plėšimo. Skalpelis ar peilis, bet veikiausiai lenktinio peilio geležtė buvo įkišta po sekretero dangčiu, ir taip atrakinta spyna. Žalos padaryta visai mažai, tačiau likę įbrėžimai ir sulaužyta spyna pasakojo savą istoriją.

Tačiau neaišku, kas tai padarė. Gal pats tėvas Badlis. Jei pametė raktą ir nesitikėjo jį surasti, – o kur gausi stalių tokioje atokioje vietoje? Dalglišo manymu, fizinis susidorojimas su sekreteru nebuvo itin būdingas kunigui, tačiau neatrodė ir neįmanomas. O gal įsilaužta po tėvo Badlio mirties. Jei nepavyko rasti rakto, kas nors iš Tointon Greindžo turėjo išlaužti spyną. Gal sekretere gulėjo jiems reikalingi popieriai, dokumentai: sveikatos draudimo pažymėjimas, sąrašas draugų, kuriems reikia pranešti

apie mirtį, testamentas. Papurtęs galvą nusikratė samprotavimų ir susierzino supratęs, kad prieš tyrinėdamas toliau ketina užsimauti pirštines; tada skubiai peržiūrėjo viską, ką rado sekretero stalčiuje.

Nerado nieko įdomaus. Buvo aišku, kad tėvas Badlis beveik visai nesidomėjo jį supančiu pasauliu. Į akis krito tik vienas daiktas, kurį tuoj pat atpažino. Tvarkinga krūvelė vaikiškų mokyklinių sąsiuvinių blyškiai žaliais viršeliais. Žinojo, kad tai tėvo Badlio dienoraštis. Tai tokius sąsiuvinius dar tebepardavinėja, tuos blyškiai žalius plonus sąsiuvinius su juodai išspausdintomis daugybos lentelėmis ant nugarėlių, primenančius pradinę mokyklą taip pat, kaip ir rašalu sutepliota liniuotė ar trintukas. Tėvas Badlis dienoraščiui visada naudojo tokius sąsiuvinius, po vieną kiekvienam metų ketvirčiui. Dabar, už durų kabant nunešiotam juodam paltui, kurio plėktelėjęs bažnytinis kvapas kuteno šnerves, Dalglišas prisiminė aną pokalbį taip aiškiai, tarsi pats tebebūtų dešimtmetis berniukas, o tėvas Badlis, tada dar vidutinių metų, bet jau nebenuspėjamo amžiaus, sėdėtų už savo rašomojo stalo.

– Tai čia tik paprastas dienoraštis, tėve? Jis ne apie jūsų dvasios gyvenimą?

– Tai ir yra dvasios gyvenimas, kasdieniai darbai, kuriuos darome kas valandą.

Adamas, kupinas jaunuoliško egoizmo, klausia:

– Tik ką jūs darote? Tai manęs ten nėra?

– Nėra. Tik tai, ką aš darau. Ar neatsimeni, kada šiandien susirinko Motinų sąjunga? Šią savaitę susirinkimas vyko tavo motinos svetainėje. Man atrodo, laikas kiek pakeistas.

– Be ketvirčio trečią, o ne trečią, kaip įprasta, tėve. Arkidiakonas norėjo išeiti ankstėliau. Būtinai turite viską tiksliai užrašyti?

Regis, tėvas Badlis svarsto klausimą, trumpai, tačiau labai rimtai, tarsi jis jam atrodytų naujas ir netikėtai įdomus.

– O taip, man taip atrodo. Man taip atrodo. Kitaip nebus jokios prasmės.

Jaunasis Dalglišas, kuris vis tiek nesuprato prasmės, iškeliavo rūpintis savais, įdomesniais ir jam artimesniais reikalais. Dvasios gyvenimas. Šią frazę ne kartą buvo girdėjęs iš pasaulietiškiausių savo tėvo parapijiečių, nors pats kanauninkas niekad jos nevartojo. Kartais mėgindavo įsivaizduoti tą kitą paslaptingą egzistenciją. Ar ji gyvenama tuo pačiu metu, kaip paprastas gyvenimas – kėlimasis, valgymas, mokykla, atostogos; gal ji vyksta kokiame kitame lygmenyje, į kurį jis ir kiti nepašvęstieji neturi teisės įžengti, o tėvas Badlis panorėjęs gali? Šiaip ar taip, ji tikrai negali būti susijusi su kruopščiu kasdienos smulkmenų užrašinėjimu.

Jis paėmė paskutinį sąsiuvinį ir peržvelgė. Tėvo Badlio sistema nepasikeitė. Viskas užrašyta, po dvi dienas kiekviename puslapyje, ir tvarkingai subraižyta. Kokiu metu kasdien sukalbėjo rytines ir vakarines maldas, kur vaikščiojo ir kiek užtruko, kaip kiekvieną mėnesį keliavo autobusu į Dorčesterį, o kiekvieną savaitę į Vorehamą, kiek valandų praleido padėdamas Tointon Greindže, nenuslėptos nė smulkios asmeniškos šventės – metodiška ataskaita, kaip panaudojo kiekvieną savo darbo dienos valandą, metai po metų be jokių didesnių įvykių, surašyta su buhalterio atida. „Tai ir yra dvasios gyvenimas, kasdieniai darbai, kuriuos darome kas valandą“. Bet negali juk būti taip paprasta?

O kur naujausias sąsiuvinis, skirtas trečiam 1974 m. ketvirčiui? Tėvas Badlis buvo įpratęs neišmesti senų paskutinių trejų metų dienoraščių. Turėtų iš viso būti pen-

kiolika sąsiuvinių; yra tik keturiolika. Dienoraštis baigėsi 1974 m. birželio pabaiga. Dalglišas kone karštligiškai ėmė raustis po stalčių. Sąsiuvinio nebuvo. Užtat rado kitką. Po trimis apmokėtomis sąskaitomis už anglis, parafiną ir elektrą buvo pakištas pigaus, plono popieriaus lapas, ant kurio viršaus neįgudusiai ir kreivai įspaustas užrašas „Tointon Greindžas". Po užrašu kažkas buvo parašęs mašinėle:

„Kraustykis lauk iš šito kotedžo, kvailas senas veidmainy, atiduok jį tam, kas čia būtų tikrai naudingas. Nemanyk, kad niekas nežino, ką judu veikėte su Greise Vilison, kai apsimetei, kad klausai jos išpažinties. Argi nenorėtum pajėgti tikrai tą padaryti? O kaip tas berniukas choristas? Nemanyk, kad to niekas nežino."

Dalglišas iškart pasijuto labiau suerzintas laiško kvailumo, negu įpykdytas jo piktavališkumo. Tai buvo vaikiškas, nevykęs apmaudo pliūpsnis, net nesiekiantis priartėti prie tiesos. Vargšas septyniasdešimt septynerių metų tėvas Badlis, vienu metu apkaltintas paleistuvavimu, pederastija ir impotencija! Ar gali nors vienas protingas žmogus tiek rimtai pažiūrėti į šitą nesąmonę, kad imtų ir įsižeistų? Savo darbe Dalglišas buvo matęs pakankamai daug anoniminių laiškų. Šis buvo palyginti švelnus; beveik galėjai pasakyti, kad jo autorius nė kiek nesistengė. „Ar nenorėtum pajėgti tikrai tą padaryti?" Dauguma anoniminių laiškų autorių sugebėtų išraiškingiau aprašyti numanomą veiklą. Ir ta pavėluota užuomina apie berniuką choristą, be vardo, be datos. Ji negalėjo būti pagrįsta jo-

kia tikra informacija. Negi tėvas Badlis tikrai susirūpino, negi pasikvietė profesionalų seklį, ir dar tokį, kurio nematė beveik trisdešimt metų, norėdamas tik pasidomėti ar ištirti šią smulkią kiaulystę? Gali būti. Gal tai ne vienintelis laiškas. Jei ši nelaimė apėmė visą Tointon Greindžą, tada ji, aišku, rimtesnė. Piktavalis anonimas, siautėjantis artimai susijusių žmonių bendruomenėje, gali pridaryti tikros bėdos ir sukelti daug sielvarto, gali net tiesiogine prasme nužudyti žmogų. Jei tėvas Badlis įtarė, kad ir kiti gavo panašius laiškus, galėjo kreiptis specialisto pagalbos. O gal, ir tai nepalyginamai įdomiau, kažkas norėjo, kad Dalglišas būtent tuo patikėtų? Gal laiškas tyčia pakištas, kad jis atrastų? Tikrai keista, kad niekas jo nerado ir nesunaikino po tėvo Badlio mirties. Kas nors iš Tointon Greindžo tikrai bus peržiūrėjęs visus jo popierius. Vargu ar tokį laišką paliktum skaityti kitiems.

Sulankstęs laišką, įsidėjo į piniginę ir ėmė vaikščioti po kotedžą. Tėvo Badlio miegamasis atrodė toks, kokio ir tikėjosi. Mažutis langelis su apiplyšusia kretono užuolaida, siaura lova, vis dar su paklode ir užvalkalais, bet lovatiesė standžiai ištempta virš gumbuotos pagalvės, dvi sienas užstojančios pilnos knygų lentynos, mažas naktinis stalelis su lempa nudryžusiu gaubtu, Biblija, gremėzdiška, ryškiai išpaišyta molinė peleninė su alaus reklama. Tėvo Badlio pypkė tebegulėjo dėkle, o greta Dalglišas pamatė pustuštį kartoninį degtukų dėklą, kokius dalija restoranuose ar baruose. Ant šio buvo užrašyta „Senosios Tiudorų klėties“ netoli Vorehamo reklama. Peleninėje gulėjo vienintelis sudegęs degtukas, suplėšytas į skutelius iki pat galvutės. Dalglišas nusišypsojo. Tai ir šis menkutis įprotis išsilaikė trisdešimt metų. Prisiminė smulkius, vikrius kaip voverės tėvo Badlio pirštus, ati-

džiai plėšančius plono kartono skiautelę, tarsi siektų pranokti ankstesnį asmeninį rekordą. Dalglišas paėmė degtuką ir nusišypsojo: šeši plaušeliai. Tėvas Badlis pranoko pats save.

Dalglišas nuklydo į virtuvę. Maža, prastai įrengta, tvarkinga, bet nelabai švari. Mažytė senoviška dujinė plytelė atrodė tarsi eksponatas, netrukus tiksiąs etnografijos muziejui. Po langu buvo įtaisyta akmeninė kriauklė, prie jos iš vienos pusės pritvirtinta subraižyta, nublukusi medinė lenta skleidė pasenusių riebalų ir rūgštų muilo kvapą. Išblukusios kretono užuolaidos, išmargintos neryškiomis, peržydėjusiomis rožėmis ir narcizais, nepaisant metų laikų skirtumo susipynusiais tarpusavyje, buvo atitrauktos, ir pro langą matyti sausumos vaizdas su tolumoje stūksančiomis Purbeko kalvomis. Beribiame mėlyname danguje plonyčiai kaip dūmų srovelės plūduriavo ir tirpo debesys, o tolimoje ganykloje kaip balti vikšrai gulėjo avys.

Jis apžiūrėjo podėlį. Bent jau čia rado įrodymų, kad jo laukta. Tėvas Badlis tikrai nupirko maisto atsargų, ir sandėliuke stovinčios skardinės liūdnai liudijo, ką velionis laikė tinkamu svečiui valgiu. Graudžiai stengėsi parūpinti maisto dviem, su pasitikėjimu spręsdamas, kad vienas iš valgančiųjų turės didesnį apetitą. Visų pirkinių lentynoje stovėjo po didelę ir po mažą skardinę: keptų pupų, tuno, airiško troškinio, spagečių ir ryžių pudingo.

Dalglišas grįžo į svetainę. Jis juto nuovargį, kelionė nukamavo jį labiau, negu tikėjosi. Pažiūrėjęs į sunkų ąžuolinį laikrodį virš židinio, tiksintį kaip niekur nieko, pamatė, kad dar nėra ketvirtos, tačiau kūnas tvirtino, jog praėjo ilga, sunki diena. Jis troško arbatos. Sandėliuke buvo indelis arbatos, bet trūko pieno. Įdomu, ar dujos neišjungtos.

Tada išgirdo žingsnius prie durų, klinktelėjo velkė. Popietinėje šviesoje pamatė durų angos įrémintą moters figūrą. Išgirdo rimtą, gilų, labai moterišką balsą, kuriame buvo justi tik tolimas airiško akcento pėdsakas:

– Dėl Dievo meilės! Žmogus, ir dar vyras. Ką jūs čia veikiate?

Moteris įėjo į kambarį, neuždarydama paskui save durų, ir Dalglišas aiškiai ją pamatė. Jai kokie trisdešimt penkeri, pagalvojo jis, tvirtai sudėta, ilgakojė, ilgi geltoni plaukai, regimai tamsesni prie šaknų, išsidraikę ant pečių. Akys siauros, sunkiais vokais, veidas stačiakampis, burna plati. Apsirengusi rudomis prastai gulinčiomis kelnėmis su raišteliais po pėdomis, purvinais baltais sandalais su žolės dėmėmis ir balta berankove medvilnės palaidine gilia iškirpte, kurioje matyti rudas strazdanotos, saulėje įdegusios odos trikampis. Buvo be liemenėlės, ir pilnos, sunkios krūtys laisvai siūbavo po plona medvilne. Ant kairio dilbio klinksėjo trys medinės apyrankės. Ji skleidė palaidūnišką, bet anaiptol ne atstumiantį seksualumą, tokį stiprų, kad, nors neišsikvėpinusi, paskleidė kambaryje savą aromatą – labai moterišką, nepakartojamą.

Jis atsakė:

– Esu Adamas Dalglišas. Atvažiavau čia, ketindamas aplankyti tėvą Badlį. Dabar atrodo, kad nebepavyks.

– Na, galima ir taip pasakyti. Pavėlavote lygiai vienuolika dienų. Vienuolika dienų, jei norėjote aplankyti, ir penkias dienas – jei važiavote į laidotuves. Kas jūs jam, bičiulis? Nežinojom, kad jų turėjo. Bet, tiesą sakant, mes daug ko nežinojome apie kunigą Maiklą. Jis buvo paslaptingas žmogutis. Jus tikrai gerai slėpė.

– Mes nesimatėme nuo tada, kai buvau vaikas, ir parašiau jam apie savo atvykimą tik likus dienai iki jo mirties.

– Adamas. Man patinka. Dabar daugelis taip vaikus vadina. Vėl grįžta į madą. Ko gero, jums jūsų vardas nelabai patiko, kai mokėtės mokykloje? Bet jums tinka. Nesuprantu, kodėl. Neatrodote sukurtas iš žemės dulkių, žemiškas, ką? Tiesa, jau žinau, ko jūs atvykote. Norite pasiimti knygas.

– Argi?

– Tas, kurias Maiklas paliko jums testamentu. Adamui Dalglišui, vienturčiam velionio kanauninko Aleksandro Dalglišo sūnui, palieku visas savo knygas, kurias jis gali pasilaikyti ar atsikratyti savo nuožiūra. Puikiausiai atsimenu, nes dar tada pamaniau: kokie neįprasti vardai. Negaišote laiko, ką? Stebiuosi, kad patikėtinis jau spėjo jums parašyti. Paprastai Bobas Loderis nėra toks organizuotas. Bet jūsų vietoje neimčiau pernelyg džiaugtis. Man niekada neatrodė, kad tos knygos vertingos. Tiesiog kaugė senų nuobodžių teologijos veikalų. Tarp kitko, juk nesitikėjot, kad paliks jums pinigų, ar ne? Nes jei tikėjotės, teks nusivilti.

– Nežinojau, kad tėvas Badlis išvis turėjo pinigų.

– Mes irgi. Dar viena jo mažytė paslaptis. Paliko devyniolika tūkstančių svarų. Ne kažin koks lobis, bet suma pravarti. Viską paliko Vilfredui, kad anas panaudotų Tointon Greindže, ir kiek žinau, tai tie pinigai jiems kliuvo labai laiku. Yra dar viena paveldėtoja – Greisė Vilison. Ji gaus tą seną sekreterą. Šiaip ar taip, gaus tada, kai Vilfredas prisiruoš jį perkraustyti.

Ji įsitaisė krėsle prie židinio, plaukai išdrikę ant krėslo galvūgalio, kojos ištiestos į šalis. Dalglišas prisitraukė vieną iš krėslų aukštu atlošu ir atsisėdo tiesiai priešais ją.

– Ar jūs gerai pažinojot tėvą Badlį?

– Visi mes čia gerai vienas kitą pažįstam, iš čia pusė mūsų nelaimių. Ar ketinate pas mus pabūti?

– Gal vienai kitai dienai apsistočiau šiose apylinkėse. Bet dabar neatrodo, kad galėsiu pasilikti šitame kotedže...

– Nesuprantu, kodėl ne, jei tik norite. Namas tuščias, bent jau kol Vilfredas nesuras kitos aukos – turėčiau sakyti, kito nuomininko. Nemanau, kad jis prieštarautų. Be to, turėsite surūšiuoti knygas, ar ne taip? Vilfredas norės, kad pasiimtumėt jas iš čia prieš naujam dvasininkui įsikraustant.

– Tai šis kotedžas priklauso Vilfredui Anstėjui?

– Jam priklauso Tointon Greindžas ir visi kotedžai, išskyrus Džulijaus Korto. Ten toliau, iškyšulyje, vienintelis kotedžas su vaizdu į jūrą. Visa kita šiose vietose priklauso Vilfredui, mes jam taip pat priklausom.

Ji vertinamai pažiūrėjo į jį.

– Neturite kokių nors naudingų įgūdžių, ne? Tai yra, nesate fizioterapeutas, slaugas, gydytojas ar bent buhalteris? Ne, ir neatrodot. Šiaip ar taip, kad ir kas būtumėt, patariu laikytis atokiau, kol Vilfredas nenusprendė, jog būtų gaila paleisti tokį naudingą žmogų.

– Nemanau, kad mano turimi įgūdžiai jam pasirodytų labai naudingi.

– Tada aš, jumis dėta, pasilikčiau, žinoma, jei tik norite. Bet geriau iš karto papasakosiu, kas ir kaip. Gal dar persigalvosit.

Dalglišas tarė:

– Pradėkit nuo savęs. Nepasakėt, kas esat.

– Dieve, taigi tikrai! Atsiprašau. Aš Megė Hjuson. Mano vyras dirba gydytoju Greindže. Na, jis gyvena su manimi kotedže, kuriuo leidžia naudotis Vilfredas – labai tinkamu kotedžui „Artimo meilės“ pavadinimu, – bet didu-

mą laiko praleidžia Tointon Greindže. Ten liko tik penki ligoniai, įdomu, kuo jis užsiima ištisas dienas? Ar jums irgi įdomu? Kaip manot, Adamai Dalglišai, ką jis ten veikia visą laiką?

– Ar jūsų vyras gydė ir tėvą Badlį?

– Vadinkite jį Maiklu, visi mes jį taip vadinom, išskyrus Greisę Vilison. Taip, Erikas jį prižiūrėjo, kai jis buvo gyvas, ir pasirašė mirties liudijimą, kai mirė. Prieš šešis mėnesius nebūtų galėjęs to padaryti, bet dabar, kai jo pavardė maloningai grąžinta į oficialius praktikuojančių gydytojų sąrašus, jau gali pats pasirašyti popierių, skelbiantį, jog esate tinkamai ir teisėtai negyvas. Viešpatie, kokia nežmoniška privilegija.

Ji nusijuokė, pasikuitusi kelnių kišenėje ištraukė pakelį cigarečių ir vieną užsidegė. Ištiesė pakelį Dalglišui. Tas papurtė galvą. Ji gūžtelėjo pečiais ir išpūtė į jo pusę dūmų kamuolį.

Dalglišas paklausė:

– Nuo ko mirė tėvas Badlis?

– Jo širdis sustojo. Ne, aš nesistengiu būti sąmojinga. Jis buvo senas, širdis nusilpusi, ir rugsėjo dvidešimt pirmą ji nustojo plakusi. Ūmus miokardo infarktas, būklę apsunkino nesunki cukraligės forma, jei norit išgirsti kaip tai vadino medikai.

– Ar jis buvo vienas?

– Manau, taip. Mirė naktį, šiaip ar taip, paskutinė jį matė Greisė Vilison be ketvirčio aštuntą vakare, tada jis išklausė jos išpažintį. Veikiausiai mirė iš nuobodulio. Ne, neturėjau taip sakyti. Blogas skonis, Mege. Ji sako, kad tėvas Badlis atrodė kaip visada, žinoma, truputį pavargęs, bet juk jį tik tą rytą išleido iš ligoninės. Kitą dieną devintą ryto atėjau paklausti, gal jam ko parvežti iš Vo-

rehamo – norėjau spėti į vienuoliktos valandos autobusą, Vilfredas neleidžia čia naudotis privačiais automobiliais, – ir radau jį gulintį, jau mirusį.

– Lovoje?

– Ne, tame krėsle, kuriame dabar sėdit, atsilošusį, pražiota burna ir užmerktomis akimis. Dėvėjo sutaną ir tokį purpurinį kaspiną aplink kaklą. Atrodė labai padoriai. Tik visiškai, visiškai negyvas.

– Tai jūs pirmoji radote lavoną?

– Nebent prieš mane suspėjo Milisentė iš gretimo kotedžo, tyliai įsėlino, pamatė, kas yra, pasipiktino ir tylutėliai parsliūkino namo. Ji Vilfredo sesuo, našlė, jei jums įdomu. Tiesą sakant, pakankamai keista, kad ji neatėjo pažiūrėti, juk jis sirgo ir gyveno vienas.

– Jums tikriausiai tai buvo didelis sukrėtimas.

– Ne toks jau didelis. Prieš ištekėdama buvau seselė. Esu mačiusi ne vieną negyvėlį. O jis buvo labai senas. Labiausiai priveikia, kai miršta jauni žmonės, ypač vaikai. Dieve, kaip gerai, kad atsikračiau visos tos terlionės.

– Atsikratėt? Tai jūs nedirbate Tointon Greindže?

Prieš atsakydama ji atsistojo ir nuėjo prie židinio. Išpūtė dūmų kamuolį į veidrodį, kabantį virš atbrailos, tada pasviro prie jo artyn, tarsi tyrinėdama savo atvaizdą.

– Ne, kai galiu, nedirbu. Dievulėliau, kaip stengiuosi kuo dažniau nedirbti. Geriau žinokit iš karto. Aš esu bendruomenės atskalūnė, niekinanti bendrystės dvasią, palaidūnė ir eretikė. Nei sėju, nei pjaunu. Mielojo Vilfredo žavesys manęs neveikia. Užsikemšu ausis, kad negirdėčiau nelaimingųjų verksmo. Nepuolu ant kelių ir negarbinu toje šventykloje.

Atsigręžė į jį pusiau provokuodama, pusiau susimąsčiusi. Dalglišas pamanė, kad šis protrūkis neatrodo spon-

taniškas, kad toks protestas jau anksčiau buvo pareikštas. Priminė ritualinį pasiteisinimą, ir jis įtarė, kad kažkas jai padėjo parašyti tekstą. Tarė:

– Papasakokit man apie Vilfredą Anstėjų.

– Ar Maiklas jūsų neperspėjo? Ne, manau, jis nebūtų perspėjęs. Tai štai, istorija gana keista, bet aš pasistengsiu papasakoti trumpai. Vilfredo prosenelis pastatė Tointon Greindžą. Senelis testamentu paliko jį perpus Vilfredui ir jo seseriai Milisentei. Kai Vilfredas ten įsteigė pensionatą, jis išpirko iš sesers jos dalį. Prieš aštuonerius metus Vilfredui diagnozuota išsėtinė sklerozė. Liga progresavo labai greitai, ir po trijų mėnesių jis nebepakilo iš vežimėlio. Tada nuvyko su maldininkais į Lurdą ir buvo išgydytas. Kiek suprantu, sudarė sutartį su Dievu. Tu mane išgydai, ir aš atiduodu Tointon Greindžą bei visus savo pinigus slaugyti neįgaliesiems. Dievas sutiko, ir dabar Vilfredas stengiasi atidirbti savo dalį. Manau, bijo atsimesti nuo susitarimo – o jei liga atsinaujins? Negaliu jo kaltinti. Pati turbūt ne kitaip jausčiausi. Visi mes širdyje prietaringi, ypač kai kalba eina apie ligas.

– O jam kyla pagundų atsimesti?

– O, nemanau, kad daug. Būdamas čia, jaučiasi galingas. Apsuptas dėkingų ligonių, moterų laikomas pusiau prietaringo garbinimo objektu, o vadinamoji šeimininkė, Dotė Mokson, kvakši aplinkui tarsi sena perekšlė. Vilfredas pakankamai gerai jaučiasi.

Dalglišas paklausė:

– Kada tiksliai įvyko stebuklas?

– Jis aiškina, kad kai buvo panardintas į šaltinį. Kaip pats pasakoja, iš pradžių pajuto sukrečiantį šaltį, tuoj po to – dygčiojančią šilumą, pasklidusią po visą kūną, ir tada – didžiulę laimę bei ramybę. Lygiai taip pat man būna

po trečios taurės viskio. Jei Vilfredas sugeba sukelti sau tokią būseną išsimaudęs šaltame kaip ledas vandenyje, knibždančiame mikrobų, tai galiu tik pasakyti, kad jam labai pasisekė. Grįžęs į pensionatą jis pirmą kartą po šešių mėnesių pats atsistojo ant kojų. Po trijų savaičių jau lakstė kaip kalnų ožys. Net nepasivargino grįžti į Šv. Išganytojo ligoninę Londone, kur gydėsi, kad jie galėtų užfiksuoti jo stebuklingą išgijimą. Gaila, būtų buvęs geras pokštas.

Ji sustojo, tarsi dar norėdama kažką pasakyti, tačiau tik pridūrė:

– Jaudinanti istorija, ar ne?

– Įdomi. Kur jis gauna pinigų savajai sutarties daliai vykdyti?

– Ligoniai moka kiek kuris išgali; kai kuriuos jų pagal sutartį atsiuntė vietos savivaldybė. Be to, žinoma, jis naudojo savo kapitalą. Tačiau padėtis darosi kone beviltiška, o gal tik jis taip sako. Tėvo Badlio palikimas nukrito labai laiku. Be to, Vilfredas gerokai sutaupo personalo sąskaita. Erikui moka tikrai ne tiek, kiek jis vertas. Filbis, ūkio parankinis, sėdėjęs kalėjime ir veikiausiai kitur nerastų darbo; o šeimininkei, Dotei Mokson, irgi nebūtų lengva įsidarbinti po to, kai jai dirbant ligoninėje pradėtas tyrimas apie pasitaikiusius žiaurumo faktus. Ji turi būti dėkinga Vilfredui, kad ją priglaudė. Bet juk mes visi baisiausiai dėkingi mielajam Vilfredui.

Dalglišas pasakė:

– Ko gero, reikėtų nueiti į Greindžą ir prisistatyti. Sakote, ten liko tik penki ligoniai?

– Jų negalima vadinti ligoniais, nors nežinau, ką Vilfredas galvoja; kaip kitaip būtų galima vadinti? „Įnamiai“ kažkuo primena kalėjimą, nors dievaži, tai visai teisinga.

Bet jie liko tik penki. Daugiau laukiančiųjų nepriima, kol neapsisprendė dėl pensionato ateities. Į jį taikosi Ridžvelo trestas, ir Vilfredas galvoja, ar neperdavus visko jiems, ir dar dykai. Tiesa, dar prieš porą savaičių buvo šeši ligoniai, bet Viktoras Holroidas nušoko nuo skardžio Tointono iškyšulyje ir ištiško į uolas.

– Norite pasakyti, nusižudė?

– Žinot, jis sėdėjo vežimėlyje dešimt pėdų nuo uolos krašto, tad arba atleido stabdžius ir nuvažiavo, arba jį pastūmė Denis Lerneris, slaugas, kuris buvo kartu. O kadangi Deniui neužtektų drąsos nugalabyti viščiukui, jau nekalbant apie žmogų, tai visi linkę manyti, jog Viktoras padarė tai pats. Bet tokia mintis skaudina mieląjį Vilfredą, tad visi mes rūpestingai vaizduojame, jog tai nelaimingas atsitikimas. Aš pasiilgstu Viktoro, jis man patiko. Buvo turbūt vienintelis žmogus, su kuriuo čia galėjau pasikalbėti. Bet kiti jo neapkentė. Dabar, žinoma, visus graužia sąžinė ir dvejonės, kad nepakankamai stengėsi jį suprasti. Jeigu norite, kad kiti pasijustų nepatogiai, mirtis tam geriausia priemonė. Klausykit, kai koks vyrukas šneka, kad gyventi neverta, galvojat, kad jis šneka banalybes. Bet kai įrodo savo žodžius veiksmais, imat galvoti, o gal jis buvo daug nuoširdesnis, negu jums atrodė.

Pasigirdęs iškyšuliu privažiuojančio automobilio garsas išgelbėjo Dalglišą nuo būtinybės atsakyti. Megė, kurios klausa aiškiai buvo ne prastesnė negu jo, pašoko nuo kėdės ir išbėgo į lauką. Prie kelių sankryžos artėjo juodas didžiulis automobilis.

– Džulijus, – sušuko Megė trumpą paaiškinimą ir ėmė energingai mojuoti rankomis.

Automobilis sustojo ir pasuko prie „Vilties“ kotedžo. Dalglišas pamatė, jog tai juodas „Mercedesas“. Jis sulė-

tino greitį, Megė pribėgo tarsi nekantri moksleivė ir pro atvirą langą papylė aiškinimų srautą. Automobilis sustojo ir Džulijus Kortas lengvai išlipo laukan.

Jis buvo aukštas, lankstus jaunuolis paprastomis kelnėmis ir žaliu megztiniu su odos lopais ant alkūnių ir pečių, kaip armijoje. Šviesiai rudi plaukai buvo trumpai nukirpti ir glaudžiai gaubė galvą tarsi blyškiai spindintis šalmas. Veidas valdingas, kupinas pasitikėjimo, tačiau aiškiai matomi maišeliai po įdėmiomis akimis ir irzloka burna virš stambaus smakro išdavė malonumų pomėgį. Sulaukęs vidutinio amžiaus, jis bus stambus, net storas. Bet dabar iš pirmo žvilgsnio atrodė išvaizdus, nors kiek arogantiškas; įspūdį dar stiprino baltas, trikampio pavidalo randas virš dešinio antakio.

Jis ištiesė ranką ir pasakė:

– Gaila, kad nespėjot į laidotuves.

Galėjai pagalvoti, kad Dalglišas pavėlavo į traukinį. Megė suvaitojo:

– Bet, brangusis, tu nieko nesupranti! Jis atvažiavo ne į laidotuves. Ponas Dalglišas net nežinojo, kad senis nusibaigė.

Kortas pažvelgė į Dalglišą kiek labiau susidomėjęs.

– O, atsiprašau. Gal geriau važiuojam į Greindžą. Vilfredas Anstėjus galės jums daugiau papasakoti apie tėvą Badlį negu aš. Kai senis mirė, aš buvau savo bute Londone, taigi net negaliu atskleisti įdomesnių paslapčių, sužinotų prie mirštančiojo patalo. Šokit abu į vidų. Ten ant užpakalinės sėdynės yra kelios knygos, kurias iš Londono bibliotekos vežu Henriui Karvardainui. Galiu jas pristatyti ir dabar.

Atrodo, Megė Hjuson pajuto, kad nusižengė geram tonui, deramai nepristačiusi susitikusiųjų; pavėluotai tarė:

– Džulijus Kortas. Adamas Dalglišas. Nemanau, kad būtumėte kada susitikę Londone. Džulijus buvo diplomatas, ar tarnavo diplomatu, kuris pasakymas geresnis?

Jiems įlipus į automobilį, Kortas nerūpestingai tarė:

– Kalbant apie tą gana žemą lygį, kurį pasiekiau šioje tarnyboje, netinka nė vienas. O Londonas – didelis miestas. Bet nesijaudink, Mege, aš kaip ta gudri seniukė iš televizijos viktorinų: ko gero, nesunkiai atspėsiu, kuo dirba ponas Dalglišas.

Jis perdėtai mandagiai atlapojo automobilio dureles. „Mercedesas" lėtai pajudėjo Tointon Greindžo link.

II

Džordžis Alanas pažvelgė aukštyn iš aukštos, siauros izoliatoriaus lovos. Jo lūpos groteskiškai išsikreipė. Išryškėjo kieti, įsitempę kaklo raumenys. Pamėgino pakelti nuo pagalvės galvą.

– Iki kelionės į Lurdą man dar pagerės, ar ne? Kaip manot, ar manęs nepaliks?

Balsas priminė kimią, ausis rėžiančią aimaną. Helena Reiner pakėlė čiužinio kampą, tvarkingai pakišo po juo paklodės kraštą, kaip įprasta ligoninėje, ir žvaliu balsu atsakė:

– Žinoma, kad nepaliks. Tu būsi svarbiausias ligonis šioje maldos kelionėje. Dabar būk geras, nustok jaudintis ir pasistenk pailsėti, o paskui gersim arbatą.

Ji nusišypsojo jam neasmeniška, profesionaliai drąsinančia įgudusios slaugės šypsena. Tada atsisuko į Eriką Hjusoną ir pakėlė antakius. Abu priėjo prie lango. Ji tyliai paklausė:

– Ar ilgai dar su juo vargsim?

Hjusonas atsakė:

– Dar kokį mėnesį ar porą. Jeigu perkelsim jį dabar, baisiai nuliūs. Vilfredas irgi. Po keleto mėnesių abu bus apsipratę ir susitaikę su neišvengiamybe. Be to, jis labai tiki ta kelione į Lurdą. Abejoju, ar jis dar gyvens, kai kitą kartą važiuosim. Čia jo tikrai nebebus.

– Bet dabar jam tikrai vieta ligoninėje. Mes juk nesame slaugos namai. Čia tik pensionatas jauniems ligoniams ir neįgaliesiems. Sutartį sudarėme su vietos savivaldybe, o ne su Nacionaline sveikatos tarnyba. Net neapsimetam, kad galim teikti visapusišką medicininę pagalbą. Ir niekas to nesitiki. Vilfredui laikas atsisakyti šitos užmačios arba galiausiai apsispręsti, ką darys.

– Žinau.

Aišku, kad žinojo, jie abu žinojo. Problema nenauja. Kažin kodėl, pamanė jis, jų pokalbiai taip dažnai virsta nuobodžiu akivaizdžių dalykų kartojimu, skatinamu aukšto, mokytojiško Helenos balso.

Abu pažvelgė žemyn, į mažą akmenimis grįstą kiemelį, apsuptą dviejų naujai pastatytų vienaaukščių fligelių, kuriuose buvo miegamieji ir bendrieji kambariai; maža likusių ligonių grupelė susirinko kiemelyje, ketindama prieš arbatą dar bent kiek pasėdėti saulėje. Keturi vežimėliai rūpestingai pastatyti atokiai vienas nuo kito, nugaromis į namą. Žiūrintiesiems matyti tik ligonių pakaušiai. Nė vienas nejudėjo, visi sėdėjo ir žiūrėjo iškyšulio link. Greisė Vilison, kurios žilus išsidraikiusius plaukus kedeno lengvas vėjelis; Dženė Pegram, į pečius įtrauktu kaklu, geltonų plaukų banga spindi saulėje tarsi būtų išklota balinti; mažas apvalus Ursulos Holis pakaušis ant plono kaklo, primenantis nukirstą galvą, pamautą ant kuo-

lo; tamsiaplaukė Henrio Karvardaino galva, pakrypusi ir palenkta į šalį tarsi sulaužytos lėlės. Bet juk visi jie lėlės. Akimirką daktaras Hjusonas įsivaizdavo beprotišką reginį: kaip jis išlekia į kiemelį ir išjudina visas keturias galvas, kaip šios, tampomos neregimų prie kaklo pririštų siūlų, ima linksėti ir kinkuoti, kaip ore pasklinda garsūs, nederantys tarpusavyje šauksmai.

– Kas gi jiems yra? – staiga paklausė jis. – Kažkas čia ne taip.

– Labiau negu įprastai?

– Taip. Ar nepastebėjai?

– Gal jie ilgisi Maiklo. Dievažin kodėl. Jis nelabai kišosi. Jei Vilfredas ketina toliau čia dirbti, dabar galės geriau išnaudoti „Vilties“ kotedžą. Tiesą sakant, norėjau paprašyti, kad leistų man ten apsigyventi. Mums taip būtų lengviau.

Ši mintis jam sukėlė siaubą. Tai štai ką ji planuoja. Jį prislėgė pažįstamas sunkumas, fizinis, kaip švinas. Dvi ryžtingos, nepatenkintos moterys, abi nori to, ko jis negali duoti. Pasistengė, kad balse nebūtų girdėti panikos.

– Nieko iš to nebus. Tu reikalinga čia. O aš negalėčiau lankytis pas tave „Vilties“ kotedže, kai greta gyvena Milisentė.

– Kai ji įsijungia televizorių, nieko nebegirdi. Visi tą žino. Be to, jei kartais tektų staiga pasprukti, ten yra užpakalinės durys. Geriau negu nieko.

– Bet Megė įtars.

– Ji jau įtaria. Kada nors turės sužinoti.

– Pakalbėsim vėliau. Dabar netikęs laikas apkrauti Vilfredą papildomais rūpesčiais. Visi mes kaip nesavi nuo tada, kai mirė Viktoras.

Viktoro mirtis. Jis pagalvojo, koks iškrypėliškas ma-

zochizmas paskatino užsiminti apie Viktorą. Prisiminė, kaip dar būdamas pirmų kursų medicinos studentas su palengvėjimu perpjaudavo supūliavusią žaizdą, nes kraujo, karščiuojančių audinių ir pūlių vaizdas atrodė kur kas mažiau gąsdinantis už slėpinius po dailiai aptvarstytu bintu, kuriuos piešė jo vaizduotė. Ką gi, prie kraujo jis priprato. Priprato prie mirties. Ilgainiui gal net apsipras, kad yra gydytojas.

Abu drauge perėjo į mažą polikliniką pastato priešakyje. Jis atsistojo prie kriauklės ir ėmė atidžiai plautis rankas iki alkūnių, tarsi trumpa jaunojo Džordžio apžiūra būtų sudėtinga chirurginė procedūra, po kurios reikia nuodugniai apsivalyti. Girdėjo, kaip už nugaros cinksi instrumentai. Helena be jokio reikalo dar kartą tvarkė spintelę su chirurginiais reikmenimis. Sunerimęs suprato, kad laukia pokalbis. Bet ne dabar. Dar ne dabar. Žinojo, ką ji pasakys. Viską jau buvo girdėjęs, senus atkaklius argumentus, išsakomus pasitikinčiu mokyklos direktorės balsu. „Čia tu eini niekais. Esi gydytojas, ne koks vaistininkas. Turi išsilaisvinti, išsivaduoti iš Megės ir Vilfredo. Negali ištikimybės Vilfredui vertinti labiau už savo pašaukimą". Jo pašaukimas! Tą žodį nuolat vartojo jo motina. Jį išgirdus, apimdavo noras prapliupti isterišku juoku.

Jis atsuko čiaupą iki galo ir vanduo prapliupo stipria srove, sūkuriuodamas kriauklėje, pripildydamas jo ausis artėjančio potvynio garsų. Kaip buvo Viktorui, kai tas šoko į užmarštį? Ar nerangus vežimėlis, išjudintas sunkios savo inercijos, pats išlėkė į erdvę kaip juokingas skraidantis mechanizmas iš Džeimso Bondo filmų, kur mažytis manekenas sėdi saugiai pridengtas įtaisų, pasirengęs patraukti svirtį ir išskleisti sparnus? O gal apsivertė kūliavirsčiais ore, atšoko nuo uolų, o Viktoras, įkalintas au-

deklo ir metalo spąstuose skėtė bejėges rankas, priešmirtiniu šauksmu pritardamas žuvėdrų klykavimui? Gal sunkus jo kūnas krisdamas išsilaisvino iš varžtų, o gal audeklas išlaikė jį apglėbęs iki pat galo, kol atsitrenkė į plokščias geležines uolas, paniro į pirmą neatlyžtančios, nemąstančios jūros bangą? Ir ką jis jautė? Pakylėjimą ar neviltį, siaubą ar palaimintą tuštumą? Gal tyras jūros oras viską nuvalė, pašalino skausmą, kartėlį, pyktį?

Tik po Viktoro mirties iki galo paaiškėjo, koks jis buvo piktas, tai matyti iš prierašo testamente. Pasistengė kitiems ligoniams pranešti, kad turi pinigų, kad už gyvenimą Tointon Greindže mokėjo pilną kainą, tegu kuklią, ir kad, priešingai negu visi kiti, išskyrus Henrį Karvardainą, nepriklausė nuo vietos savivaldybės geros valios. Niekada neatskleidė jiems savo pajamų šaltinio – juk anksčiau buvo mokytojas, o jų atlyginimų nepavadinsi dideliais, – ir iki šiol to niekas nežinojo. Žinoma, gal bus pasakęs Megei. Daug dalykų būtų galėjęs jai pasakyti. Bet ji nesuprantamai apie viską tylėjo.

Erikas Hjusonas netikėjo, kad Megė domėjosi Viktoru tik dėl šio pinigų. Galiausiai jiedu abu turėjo kažką bendra. Abu neslėpė, kad nekenčia Tointon Greindžo, kad gyvena čia verčiami būtinybės, o ne savo valia, kad niekina aplinkinius. Gali būti, kad Megei patiko atžarus Viktoro piktavališkumas. Šiaip ar taip, jie labai dažnai būdavo kartu. Atrodė, kad Vilfredas tuo kone džiaugiasi, tarsi galvotų, kad Megė pagaliau atrado savo vietą Tointone. Ji neretai vežiodavo Viktorą sunkiu vežimėliu į jo mėgstamą vietą. Žiūrėdamas į jūrą, jis patirdavo šiokią tokią ramybę. Megė ir jis ištisas valandas praleisdavo toli nuo namų, aukštai ant pakrantės uolų. Bet jo tai nejaudino. Geriau už bet ką kitą žinojo, kad Megė negalės mylėti

vyro, negalinčio jos patenkinti fiziškai. Jis džiaugėsi šia draugyste. Megė bent turėjo ką veikti, apie ką galvoti.

Negalėjo tiksliai prisiminti, kada ji pradėjo jaudintis dėl pinigų. Matyt, Viktoras kažką pasakė. Megė pasikeitė beveik bematant. Atgijo, kone pralinksmėjo. Joje apsigyveno kažkoks karštligiškas, slepiamas jaudulys. Staiga Viktoras nei iš šio, nei iš to pareikalavo nugabenti jį į Londoną tyrimams Šv. Išganytojo ligoninėje ir advokato konsultacijai. Tada Megė pirmąkart užsiminė apie testamentą. Hjusonas truputį užsikrėtė jos jauduliu. Dabar pagalvojo: kažin, ko jiedu tikėjosi? Ar pinigai jai atrodė priemonė ištrūkti iš Tointon Greindžo, ar ir pabėgti nuo jo? Šiaip ar taip, jie tikrai būtų atnešę abiem išsigelbėjimą. Ta mintis nebuvo absurdiška. Visi žinojo, kad Viktoras neturi giminių, tik seserį Naujojoje Zelandijoje, kuriai niekada nerašė. Ne, pagalvojo dar kartą, siekdamas rankšluosčio ir pradėdamas šluostytis rankas, tai nebuvo absurdiška svajonė; ne tokia absurdiška, kaip tikrovė.

Prisiminė tą kelionę iš Londono, šiltą, uždarą „Mercedeso“ pasaulį: Džulijus tyli, jo rankos lengvai guli ant vairo, kelias tarsi sidabro juosta, kartkartėmis paženklinta žvaigždėmis, be paliovos slysta iš po automobilio priekio, iš tamsos išnyra kelio ženklai ir išryškėja juodai mėlyname danguje, mažiukai persigandę žvėreliai pasišiaušusiu kailiu trumpam sušmėžuoja automobilio šviesose, kelkraščiai žiba kaip blyškus auksas. Viktoras sėdėjo užpakalyje su Mege, įsisupęs į savo languotą apsiaustą, ir šypsojosi, be perstojo šypsojosi. Ore tvyrojo sunkios paslaptys, bendros ir paskiros.

Viktoras iš tiesų pakeitė testamentą. Prie pagrindinio teksto, kuriuo visą turtą paliko seseriai, pridėjo prierašą, galutinį niekingo piktavališkumo liudijimą. Greisei Vi-

lison paliko gabalą tualetinio muilo, Henriui Karvardainui – skysčio burnai skalauti, Ursulai Holis – dezodorantą, Dženei Pegram – dantų krapštuką.

Erikas pagalvojo, kad Megė reagavo puikiai. Iš tiesų, labai puikiai; jei galima taip pavadinti jos nežabotą, aidintį, nevaldomą kvatojimą. Prisiminė, kaip ji raičiojosi mažame akmeniniame jų kambarėlyje, apimta isterijos, atmesdama galvą ir kvatodamasi tuo savo juoku, grubiu aidu atsimušančiu nuo sienų kaip žvėryne ir sklindančiu po visą iškyšulį; jis bijojo, kad bus girdėti net Tointon Greindže.

Helena stovėjo prie lango. Šaižiu balsu pratarė:

– Prie „Vilties“ kotedžo stovi automobilis.

Jis priėjo artyn. Abu pažvelgė pro langą. Jų akys lėtai susitiko. Ji paėmė jo ranką, ir staiga jos balsas pasidarė švelnus, kaip tada, kai jie pirmą kartą mylėjosi.

– Tau visiškai nėra ko jaudintis, mielasis. Pats žinai, ar ne? Visiškai nėra ko.

III

Ursula Holis užvertė bibliotekos knygą, užmerkė akis priešais popietės saulę ir persikėlė į savo svajonę. Taip elgtis likus penkiolikai minučių iki arbatos reiškė tikrą išlepimą; kaip visada jautė kaltę, kad nevaldomai vaikosi malonumų, todėl iš pradžių net bijojo, kad kerai nesuveiks. Paprastai laukdavo, kol vakare atsiguls į lovą, kol net šaižų Greisės Vilison alsavimą, girdimą pro ploną pertvarą, švelniai atpalaiduos miegas, ir tik tada leisdavo sau galvoti apie Stivą ir butą Belo gatvėje. Šis ritualas virto valios pratybomis. Gulė-

davo tamsoje, beveik nedrįsdama alsuoti, nes vaizdiniai, kylantys labai aiškiai, drauge buvo tokie gležni, taip lengvai išblaškomi. Bet dabar viskas vyko kuo puikiausiai. Ji susikaupė, stebėdama, kaip beformiai pavidalai ir kintančios spalvų dėmės jungiasi į paveikslą, ryškėjantį tarsi nuotraukos negatyvas, jos ausyse aidintį namų garsais.

Matė priešais stūksančio XIX a. namo plytinę sieną; nykų jo fasadą taip vaiskiai apšvietė ryto saulė, kad buvo aiškiai matyti kiekviena plyta, spalvinga, išrašyta šviesos. Ankštas dviejų kambarių butas virš ponios Polianski skanėstų krautuvės, gatvė, gyvas, mišrus tos Londono kvadratinės mylios – nuo Edžver Roudo iki Merilebouno stoties – gyvenimas ją traukė ir žavėjo. Dabar Ursula vėl persikėlė ten, šeštadienio rytą ėjo su Stivu per turgų Čerč Stryte – tai laimingiausias savaitės rytas. Matė vietos moteris gėlėtais chalatais ir medžiaginėmis šlepetėmis, storais vestuviniais žiedais, įsipjovusiais į gumbuotus ir surandėjusius nuo nepaliaujamo triūso pirštus, beformiuose veiduose blizgančiomis akimis; jos sėdi ir liežuvauja šalia vežimėlių su dėvėtais drabužiais; linksmomis spalvomis apsitaisę jaunuoliai tupi ant šaligatvio krašto šalia prekystalių su įvairiausiais niekniekiais; turistai, kartais nerūpestingi ir impulsyvūs, kartais atsargūs ir įžvalgūs, tariasi tarpusavyje sugniaužę dolerius ar rodo vieni kitiems keistus, ką tik atrastus lobius. Toji gatvė kvepėjo vaisiais, gėlėmis ir prieskoniais, prakaituotais kūnais, pigiu vynu ir senomis knygomis. Ursula matė juodaodes moteris atsikišusiais sėdmenimis, plepančias aukštais barbariškais balsais, girdėjo netikėtai pratrūkstantį gerklinį jų juoką prie prekystalių su milžiniškais neprinokusiais bananais ir futbolo kamuolio dydžio mango vaisiais. Svajonėse ėjo toliau, švelniai supynusi savo pirš-

tus su Stivo, kaip neregimas vaiduoklis, lankantis pažįstamas vietas.

Aštuoniolika jos santuokos mėnesių buvo tobulos, bet baugios laimės laikas; baugios, nes Ursula niekaip negalėjo priprasti, kad tai ne sapnas. Tai kone prilygo tapimui kitu žmogumi. Anksčiau buvo išmokusi pasitenkinti tuo, ką turi, ir vadino tai laime. Po to suprato, kad egzistuoja išgyvenimai, pojūčiai, net mintys, kuriems jos neparengė nei pirmieji dvidešimt jos gyvenimo metų Midlesboro priemiestyje, nei pustrečių metų Jaunųjų krikščionių asociacijos svečių namuose Londone. Viską gadino tik viena: niekaip nenumalšinama baimė, kad viskas atiteko ne tam žmogui, kad džiaugsmas jai kliuvo per klaidą, kaip kokiai apsišaukėlei.

Niekaip nesuprato, kas patraukė užgaidžią Stivo akį tą pirmą kartą, kai jis atėjo į savivaldybės informaciją pasiteirauti apie mokesčius. Ar bruožas, kurį ji visada laikė beveik prilygstančiu negalei: viena ruda, viena mėlyna akis? Žinoma, ši keistybė jį intrigavo ir linksmino; teikė (ji suprato) jo akyse papildomos vertės. Stivas pakeitė jos išvaizdą, privertė užsiauginti plaukus iki pečių, parnešdavo jai ilgus spalvingus indiškos medvilnės sijonus, pirktus gatvėje ar parduotuvėse už Edžver Roudo. Kartais, žvilgtelėjusi į savo atspindį parduotuvės vitrinoje, taip stebuklingai pasikeitusį, ji vėl imdavo stebėtis, koks keistas polinkis jį paskatino ją pasirinkti, kokias įžvelgė galimybes, nežinomas jai, nepastebėtas kitų. Ekscentrišką Stivo vaizduotę pakerėjo kažkoks jos ypatumas, kaip pakerėdavo keisti niekučiai Belo gatvės prekyvietėse. Būdavo, patraukdavo jo akį koks daiktas, nepastebėtas niekieno iš praeivių, staiga sustingdavo tarsi įkaltas ir vartydavo jį delne prieš šviesą. Ji mėgindavo nedrąsiai protestuoti:

– Bet, mielasis, argi jis ne klaikus?

– Ką tu, ne, labai smagus. Man patinka. Ir Mogui baisiai patiks. Nupirkim jį Mogui.

Mogas, jo didžiausias (kartais ji pagalvodavo – vienintelis) draugas, buvo krikštytas Morganu Evansu, bet mieliau naudojosi pravarde, nes laikė ją tinkamesne liaudies kovas apdainuojančiam poetui. Tai nereiškė, kad Mogas pats labai kovojo; tiesą sakant, Ursula nebuvo mačiusi kito žmogaus, kuris būtų taip ryžtingai apsisprendęs valgyti ir gerti kitų sąskaita. Vietos alinėse jis skanduodavo padrikus, anarchijos ir neapykantos kupinus kovos šūksnius, o plaukais apžėlę, liūdnaakiai jo sekėjai tylomis klausydavosi arba nei iš šio, nei iš to imdavo trankyti į stalą alaus bokalais ir pritariamai murmėti. Užtat Mogo prozos stilius buvo daug suprantamesnis. Ursula perskaitė jo laišką tik vieną kartą ir tuoj pat įkišo atgal į Stivo džinsų kišenę, bet iki šiol prisiminė kiekvieną žodį. Kartais pagalvodavo, ar tik jis nenorėjo, kad ji tą laišką rastų; ar tikrai atsitiktinai pamiršo iškraustyti džinsų kišenes tą savaitės dieną, kurią ji visad nešdavo nešvarius drabužius į skalbyklą. Buvo praėjusios trys savaitės nuo tada, kai ligoninė galutinai patvirtino jos diagnozę.

„Pasakyčiau: ar aš tau nesakiau, tik kad šią savaitę bodžiuosi banalybėmis. Nelaimę pranašavau jau seniai, bet ne tokią katastrofą. Vargšas mano kvailys Stivas! Bet gal galima suorganizuoti skyrybas? Dar prieš susituokiant ji tikriausiai jautė kokius nors simptomus. Galima – ar bent anksčiau būdavo galima – gauti skyrybas, jei partneris iki santuokos sirgo venerine liga, o kas tas triperis, palyginti su šituo? Kas mane tikrai stulbina, tai tas neatsakingas požiūris į vadinamąjį santuokos institutą. Visi bliauna, koks jis šventas, kaip jį reikia saugoti, nes tai

stabilios visuomenės pamatas, o patys leidžia vyrukui įsigyti žmoną be jokio sveikatos patikrinimo – taip nerizikuotum net pirkdamas nenaują automobilį. Gerai, šiaip ar taip, tu supranti, kad turi išsivaduoti, ar ne? Kitaip pražūsi. Ir nemėgink slėptis už bailaus gailestingumo. Ar tikrai įsivaizduoji, kaip vežiosi ją invalido vežimėlyje ir valysi užpakalį? Taip, žinau, yra vyrų, kurie tai daro. Bet tau mazochizmas niekada neteikė malonumo, juk taip? Be to, vyrai, kurie taip daro, kažką išmano apie meilę, o tu, mielasis Stivai, juk nesiimsi apie save to tvirtinti. Tiesa, juk ji Romos katalikė? Jūs susituokėt registracijos biure, tai manau, kad ji net nelaiko jūsų santuokos tikra. Čia galėtų būti tavo išeitis. Šiaip ar taip, susitiksim trečiadienį, aštuntą popiet, „Paverso herbe“. Atšvęsiu tavo nelaimę nauju eilėraščiu ir pinta alaus“.

Tiesą sakant, ji ir nesitikėjo, kad jis stums jos vežimėlį. Nenorėjo, kad patarnautų jai nė mažiausiu, mažiausiai intymiu fiziniu reikalu. Dar pačioje jų santuokos pradžioje ji suprato, kad bet kokia liga, net lengvai praeinantys peršalimai ir sublogavimai, jį gąsdina ir kelia pasibjaurėjimą. Tačiau tikėjosi, kad liga progresuos palengva, kad ji ir toliau pajėgs tvarkytis savarankiškai, bent dar kelerius neįkainojamus metus. Buvo suplanavusi, kaip tai padarys. Atsikels anksčiau, kad neerzintų jo lėtais, negrabiais judesiais. Pastumdys baldus bute – tik keletą colių, – jis veikiausiai net nepastebės, o ji galės nemačiomis pasiramstyti, kad nereikėtų taip iš karto griebtis lazdos ir ramentų. Gal galima būtų susirasti patogesnį butą, pirmame aukšte. Jei prie lauko durų būtų nuožulnus privažiavimas, tai galėtų dieną išeiti į lauką ir apsipirkti. Be to, naktimis jie tebebūtų kartu. Jų tai tikrai niekas negalėtų pakeisti?

Bet labai greitai paaiškėjo, kad liga, beatodairiškai tarsi grobuonis slenkanti Ursulos nervais, progresuoja savo nuožiūra, neatsižvelgdama į jos planus. Planai, kuriuos ji sukūrė, gulėdama sustingusi, kiek įmanoma toliau atsitraukusi nuo Stivo, kad netrukdytų jam nė vienu raumens trūktelėjimu, ėmė darytis visiškai nerealūs. Stebėdamas pasigailėtinas jos pastangas, jis stengėsi būti geras ir paslaugus. Nepriekaištavo jai, tik atsiribojo, nesmerkė didėjančio jos silpnumo, tik parodė, kaip pats neturi jėgų. Ji skęsdavo košmaruose; daužydamasi, dusdama beribėje jūroje įsitverdavo į pro šalį plaukiančią šaką ir jusdavo, kaip toji, minkšta it kempinė, kiaurai perpuvusi, skęsta drauge. Ligūstai jautė, kad įgyja veidmainiškai pasigailėtino romumo, dažnai būdingo neįgaliesiems. Sunku buvo natūraliai su juo elgtis, dar sunkiau – kalbėtis. Prisiminė, kaip jis gulėdavo išsitiesęs ant sofos ir stebėdavo ją skaitančią ar siuvančią, savo išsirinktą, savo susikurtą būtybę, aptaisytą ir pagerbtą ekscentriškais drabužiais, kuriuos jis jai išrinko. Dabar bijojo pažvelgti jai į akis.

Ji prisiminė, kaip jis pranešė kalbėjęs su ligoninės socialiniu darbuotoju, ir kad netrukus Tointon Greindže atsiras laisva vieta.

– Mieloji, tai prie pat jūros. Tau visada patiko jūra. Be to, visai maža bendruomenė, ne taip kaip tos milžiniškos oficialios įstaigos. Apie vyruką, kuris ten viską tvarko, labai gerai atsiliepia, iš esmės tai tarsi religinė organizacija. Pats Anstėjus ne katalikas, bet jie nuolatos važiuoja į Lurdą. Tau tai patiks; noriu pasakyti, tu juk visada domėjaisi religija. Tai vienas iš tų dalykų, dėl kurių mes niekaip nesusitarėm. Tikriausiai nepakankamai atsižvelgiau į tavo poreikius, bent ne taip, kaip galėjau.

Dabar galėjo sau leisti atlaidžiai žiūrėti į tą konkrečią silpnybę. Pamiršo, kad išmokė ją apsieiti be Dievo. Jos religija buvo viena iš tų vertybių, kurias jis atėmė: paprastai, nesuprasdamas ir nevertindamas jos. Iš tiesų jie ir nebuvo jai labai svarbūs, tie guodžiantys sekso, meilės pakaitalai. Negalėjo apsimesti, kad labai daug kovojo prieš atsisakydama tų guodžiančių iliuzijų, kurių išmoko Šv. Mato pradinėje mokykloje, įsisavino už klostėmis krintančių tetos gerosios svetainės užuolaidų Almos gatvės terasoje, Midlesbore; tų šventųjų paveikslų, popiežiaus Jono nuotraukos, įrėminto popiežiškojo palaiminimo jos dėdės ir tetos vestuvėms. Tai vis buvo jos, našlaitės, nuobodi, bet nebūtinai nelaiminga vaikystė, dabar tolima kaip atoki, kažkada aplankyta svetimos jūros pakrantė. Grįžti į ją nebegalėjo, nes buvo pamiršusi kelią.

Galiausiai ji priprato prie minties apie Tointon Greindžą ir ėmė laikyti jį prieglobsčiu. Įsivaizdavo, kaip drauge su kitais ligoniais sėdės vežimėliuose saulės atokaitoje ir žiūrės į jūrą; o jūra, nuolatos kintanti ir amžina, guodžianti ir baugi, netylančiu ritmu kalbės jai, kad niekas iš tiesų nesvarbu, kad žmogaus sielvartas tik smulkmena, kad ilgainiui viskas praeina. Be to, juk tai ne visam laikui. Stivas, padedamas savivaldybės socialinio skyriaus darbuotojų, planavo persikelti į naują, tinkamesnį butą; jų išsiskyrimas tėra tik laikinas.

Tačiau jis jau tęsėsi aštuonis mėnesius; aštuonis mėnesius jos negalė ir liūdesys tik stiprėjo. Mėgino tai slėpti, nes liūdesys Tointon Greindže buvo laikomas nuodėme prieš Šventąją Dvasią, nuodėme prieš Vilfredą. Dažniausiai jai atrodydavo, kad nuslėpti sekasi neblogai. Ją mažai kas siejo su kitais ligoniais. Greise Vilison, nuobodžia, vidutinio amžiaus, pamaldžia. Aštuoniolikmečiu

Džordžiu Alanu, kupinu nutrūktgalviško vulgarumo; jai smarkiai palengvėjo, kai jaunuolio būklė pablogėjo ir jis nebegalėjo atsikelti iš lovos. Henriu Karvardainu, atsainiu, sarkastišku, kuris elgėsi su ja tarsi su įstaigos sekretore. Džene Pegram, amžinai taisinėjančia plaukus ir besišypsančia kvaila, paslaptinga šypsena. Ir Viktoru Holroidu, baisiuoju Viktoru, kuris nekentė jos ne mažiau negu visų kitų Tointon Greindžo gyventojų. Viktoru, kuris nelaikė dorybe slėpti, kad yra nelaimingas, kuris dažnai skelbdavo, jog jei jau žmonės atsidavė liudyti artimo meilę, tai reikia suteikti jiems tikrą galimybę tą artimo meilę įrodyti.

Ji nė trupučio neabejojo, kad tą anoniminį laišką parašė būtent Viktoras. Galima sakyti, kad šis laiškas sukrėtė ją ne mažiau negu anas, parašytas Mogo. Dabar jį pačiupinėjo, giliai įkištą į šoninę sijono kišenę. Jis tebebuvo ten, tik pigus popierius nušiuro nuo besaikio žiūrinėjimo. Jai nebereikėjo jo skaityti. Visą buvo išmokusi atmintinai, net pirmą paragrafą. Perskaitė jį vieną kartą, tada užlenkė popieriaus lapo viršų, norėdama paslėpti žodžius. Vien prisiminus juos, skruostai suliepsnojo. Iš kur jis – aišku, jog tai vyras? – galėjo žinoti, kaip jiedu su Stivu mylėjosi, kada ir kaip darė konkrečius dalykus? Iš kur kas nors galėjo tai žinoti? Gal ji šaukė per miegus, dejuodama iš ilgesio? Bet net jei taip buvo, išgirsti galėjo tik Greisė Vilison gretimame kambaryje, o kaip ji būtų viską supratusi?

Prisiminė kažkur skaičiusi, kad nešvankius laiškus dažniausiai rašo moterys, ypač senmergės. Gal tai visai ne Viktoras Holroidas. Greisė Vilison, nyki, nuolatos prislopinta, religinga Greisė. Bet kaip ji galėjo atspėti tai, ko Ursula niekada neprisipažino pati sau?

„Turėjai žinoti, kad sergi, jau kai tekėjai už jo. Juk prisimeni drebulį, silpnumą kojose, prisimeni, kokia nerangi būdavai rytais? Žinojai, kad sergi, juk žinojai? Apgavai jį. Nesistebėk, kad jis retai tau rašo, kad niekada nelanko. Jis gyvena ne vienas, tu tą žinai. Juk rimtai nemanei, kad liks tau ištikimas, argi manei?"

Čia laiškas nutrūko. Kažkodėl ji juto, kad autorius iš tiesų nebaigė kūrinio, kad planavo dramatiškesnį, daugiau atskleidžiantį finišą. Bet gal jam ar jai kas nors sutrukdė; gal kažkas netikėtai užėjo į įstaigą. Laiškas buvo išspausdintas ant pigaus, plaušėto Tointon Greindžo popieriaus sena „Remington" rašomąja mašinėle. Beveik visi ligoniai ir personalas prireikus spausdindavo. Ji pamanė, kad gali prisiminti beveik visus, viena ar kita proga naudojančius mašinėlę. Aišku, iš tiesų mašinėlė buvo Greisės, tokia ją visi laikė; ja Greisė spausdindavo ketvirtinio biuletenio skiltis. Greisė dažnai dirbdavo įstaigoje viena, kai kiti ligoniai nuspręsdavo, kad jų darbo diena baigėsi. Visai nesunku padaryti, kad laiškas patektų tam, kam skirtas.

Patikimiausias būdas – įkišti jį į bibliotekos knygą. Kiekvienas žinojo, ką skaito kiti, kaip galėjo nežinoti? Knygos gulėdavo ant stalų, ant kėdžių, bet kas galėjo prie jų prieiti. Visi personalo nariai, visi ligoniai tikriausiai žinojo, kad ji skaito naujausią Airisės Merdok romaną. Kad ir kaip keista, anoniminis laiškas buvo įdėtas kaip tik ties tuo puslapiu, kurį ji skaitė.

Iš pradžių Ursula buvo įsitikinusi, kad tai tik dar vienas Viktoro galios įskaudinti ir pažeminti pavyzdys. Tik po jo mirties ėmė abejoti, ėmė slaptai tyrinėti likimo draugų veidus, samprotauti ir baimintis. Bet tai juk nesąmonė? Ji visai be reikalo kankinosi. Aišku, kad tai Viktoras, o

jei Viktoras, vadinasi, laiškų daugiau nebebus. Bet iš kur jam pavyko sužinoti apie ją ir Stivą; žinoma, Viktoras sugebėjo paslaptingais būdais sužinoti įvairių dalykų. Prisiminė, kaip ji ir Greisė Vilison sėdėjo su Viktoru čia, ligonių kiemelyje. Greisė pakėlė veidą į saulę ir su kvaila, švelnia šypsena ėmė kalbėti apie tai, kokia ji laiminga, apie būsimą maldos kelionę į Lurdą. Viktoras grubiai įsikišo:

– Tu patenkinta dėl to, kad euforiška. Tai tavo ligos simptomas, tokie ligoniai, kaip tu, visada kupini niekuo nepagrįstos laimės ir vilčių. Paskaityk vadovėlius. Tai visiems žinomas simptomas. Tavo laimė tikrai ne tavo nuopelnas, ir ji velniškai erzina visus kitus.

Prisiminė Greisės balsą, virpantį iš nuoskaudos:

– Aš ir nesakiau, kad mano laimė – tai dorybė. Bet net jei ji tik simptomas, vis tiek galiu už ją dėkoti; tai tarsi malonė.

– Dėkok, kiek tik nori, tik nesitikėk, kad ir mes prie tavęs prisidėsim. Dėkok Dievui už tau suteiktą laimę – kad iš tavęs jokios naudos nei tau pačiai, nei kam kitam. Ir jei jau pradėjai dėkoti, tai padėkok Jam dar už keletą kūrinijos palaimų: už tai, kad milijonai žmonių nuo ryto iki vakaro triūsia, kad prasimaitintų iš žemės, nusiaubtos potvynių ir išdegintos sausrų; už vaikus ištinusiais iš bado pilvais; už kankinamus kalinius; už visą tą prakeiktą, kruviną, beprasmę sumaištį.

Greisė Vilison tyliai paprieštaravo, sulaikiusi pirmąjį ašarų protrūkį:

– Bet, Viktorai, kaip gali taip kalbėti? Kančia – dar ne visas gyvenimas; kaip gali manyti, kad Dievui tas pat. Juk važiuoji su mumis į Lurdą.

– Aišku, važiuoju. Tai vienintelis šansas išsiveržti iš šito nuobodaus puspročių kalėjimo. Man patinka judėji-

mas, patinka keliauti, patinka žiūrėti, kaip Pirėnus apšviečia saulė. Mėgstu spalvas. Man patinka net tas akiplėšiškas komercializmas, patinka žiūrėti į tūkstančius kitų žmonių, dar labiau apkvailintų negu aš.

– Bet tai piktžodžiavimas!

– Tikrai? Vadinasi, jis man irgi patinka.

Greisė nenusileido:

– Gal norėtum pakalbėti su tėvu Badliu, Viktorai. Jis tau tikrai padėtų. Arba su Vilfredu. Gal pasikalbėk su Vilfredu?

Jis prapliupo gergždžiančiu juoku, kupinu pasityčiojimo, tačiau keistai, bauginamai susipynusiu su nuoširdžia linksmybe.

– Pasikalbėti su Vilfredu! Dieve mano, galėčiau jums pasakyti tokių dalykų apie jūsų šventąjį Vilfredą, kad jūs juoktumėtės; jeigu jis mane labai suerzins, tai vieną gražią dieną imsiu ir pasakysiu. Pasikalbėk su Vilfredu!

Ji pamanė, kad tebegirdi tolimą ano juoko aidą. „Galėčiau jums pasakyti tokių dalykų apie Vilfredą". Bet nepasakė, ir dabar jau nebepasakys. Ji pagalvojo apie Viktoro mirtį. Koks impulsas paskatino jį tą popietę mesti paskutinį iššūkį likimui? Tai turėjo būti impulsas: trečiadieniais jis paprastai nevažiuodavo pasivažinėti, ir Denis nenorėjo jo vežti. Aiškiai prisiminė sceną kiemelyje. Viktoras įkyriai, atkakliai, visomis valios pastangomis siekė gauti ko užsimanęs. Denis išraudęs, paniuręs kaip užsispyręs vaikas, galiausiai nusileido, bet labai nenoriai. Taigi jie leidosi į šį paskutinį pasivaikščiojimą, ir po to ji Viktoro nebematė. Ką jis galvojo, kai atleido stabdžius ir su visu vežimėliu ūžtelėjo į nebūtį? Aišku, kad tai buvo akimirkos impulsas. Niekas negalėtų savo noru pasirinkti tokios klaikios, siaubingos mirties, kai yra švelnesnių

priemonių. Juk tikrai yra; kartais pasijusdavo galvojanti apie jas, apie dvi nesenas mirtis, Viktoro ir tėvo Badlio. Tėvas Badlis, toks švelnus, toks netikęs, išnyko tarsi niekad nė nebuvęs; jo vardo beveik niekas nebeminėjo. Užtat Viktoras, atrodė, tebėra šalia. Kupina kartėlio, nerami Viktoro dvasia tvyrojo viršum Tointon Greindžo. Kartais, ypač stojus prieblandai, Ursula nedrįsdavo pasisukti į netoliese stovintį vežimėlį, bijodama išvysti jame ne kitą ligonį, bet stambią Viktoro figūrą, susisupusią į sunkų languotą apsiaustą, jo tamsų sardonišką veidą su šypsena, sustingusia tarsi traukuliai. Staiga Ursula sudrebėjo, nors popietė buvo šilta. Atleidusi savo vežimėlio stabdžius, ji pasisuko ir nuvažiavo namo link.

IV

Tointon Greindžo paradinės durys buvo atviros, ir Džulijus Kortas pirmas įėjo į aukštą kvadratinį prieškambarį, apkaltą ąžuolu, šachmatinėmis juodo ir balto marmuro grindimis. Name buvo labai šilta. Atrodė, lyg eitum per karšto oro uždangą. Hole tvyrojo keistas kvapas: ne įprastinis tokioms įstaigoms neprausto kūno, maisto ir baldų vaško kvapas, atskiestas antiseptikais, bet saldesnis, keistai egzotiškas, lyg kažkas būtų deginęs smilkalus. Prieškambaryje tvyrojo prieblanda tarsi bažnyčioje. Įspūdį stiprino du priešakiniai langai su prerafaelitiškais vitražais abipus pagrindinių durų. Kairiajame buvo pavaizduotas išvarymas iš Rojaus, dešiniajame – Izaoko aukojimas. Dalglišas pagalvojo: kažin, kieno iškrypusioje vaizduotėje užgimė šis moteriškas angelas, jo geltonų plaukų kuokštas, kyšantis iš po plunks-

nomis papuošto šalmo, kalavijas, išpuoštas lipnius ledinukus primenančiais rubinų ir ryškiai mėlynos bei oranžinės spalvos rombais, kuriuo angelas negrabiai vijo abu nusidėjėlius iš Edeno obelų sodo. Adomo ir Ievos rausvas galūnes taktiškai, tačiau nelabai tikroviškai buvo apsivyniojęlaurai, o jų veiduose atsispindėjo veidmainingas dvasingumas ir irzli atgaila. Dešinėje tas pats angelas tarsi koks Betmenas kybojo viršum surišto Izaoko, o iš krūmynų juos stebėjo perdėm gauruotas avinas, kurio snukis – visiškai suprantamai – reiškė kuo gyviausią blogą nuojautą.

Prieškambaryje stovėjo trys kėdės, nestilingai sukalti dažyto medžio rakandai, padengti vinilu; jos irgi buvo invalidės, vienos sėdynė pritvirtinta pernelyg aukštai, kitų dviejų – nenatūraliai žemai. Į tolimiausią sieną buvo atremtas sulankstytas vežimėlis, o į sienų panelius juosmens aukštyje įtvirtintas medinis turėklas. Pro atviras duris dešinėje pusėje buvo matyti kambarys, tikriausiai įstaiga ar drabužinė. Dalglišas matė ant sienos kabančio apsiausto languotą klostę, sieninę lentą, nukabinėtą raktais, ir sunkaus rašomojo stalo kraštą. Į kairę nuo durų stovėjo drožinėtas prieškambario stalas, ant jo – žalvarinis padėklas su laiškais ir didžiulis signalinis varpas.

Džulijus nuvedė juos pro užpakalines duris į centrinį vestibiulį, iš kurio kilo gausiai drožinėti laiptai; jų turėklai iki pusės nupjauti ir įtaisytas metalinis didžiulio modernaus lifto narvas. Priėjo trečias duris. Džulijus dramatišku judesiu jas atvėrė ir paskelbė:

– Lankytojas pas mirusįjį. Adamas Dalglišas.

Visi trys drauge įėjo į kambarį. Dalglišas, iš abiejų pusių apsuptas globėjų, pajuto nepažįstamą jausmą, tarsi būtų lydimas apsaugos. Po prieblandos priekiniame prieš-

kambaryje ir centriniame vestibiulyje valgomojo šviesa atrodė tokia ryški, kad jis prisimerkė. Aukšti langai su daugybe padalų beveik nepraleido dienos šviesos, bet kambarį negailestingai ryškiai apšvietė dvi vamzdžių pavidalo fosforinės lempos, negrabiai prikabintos prie lipdiniais papuoštų lubų. Vaizdiniai, regis, susiliejo, bet paskui išsiskyrė, ir jis aiškiai pamatė Tointon Greindžo gyventojus, tarsi paveikslo figūras susibūrusius aplink apvalų ąžuolinį valgomojo stalą gerti arbatos.

Atrodo, jo atvykimas akimirkai privertė juos iš nuostabos nutilti. Keturi sėdėjo vežimėliuose, vienas jų vyras. Dar dvi moterys neabejotinai priklausė prie personalo; viena apsirengusi kaip dera šeimininkei, tik be įprastos jos statusą simbolizuojančios kepuraitės. Be jos atrodė keistai nebaigta. Kita, šviesiaplaukė jaunesnė moteris, mūvėjo juodas kelnes ir vilkėjo baltą palaidinę; nepaisant tokios neįprastos uniformos, ji sudarė kiek trikdančio profesionalumo įspūdį. Trys sveikieji vyrai vilkėjo rudus vienuolių abitus. Po akimirką trukusios pauzės stalo gale sėdėjęs vyras pakilo ir lėtai, ceremoningai priėjo prie jų, tiesdamas ranką.

– Sveiki atvykę į Tointon Greindžą, Adamai Dalglišai. Mano vardas Vilfredas Anstėjus.

Pirma Dalglišui toptelėjusi mintis buvo: jis atrodo kaip epizodinis aktorius, įpratęs vaidinti asketiškus vyskupus. Rudas vienuolio abitas tiko jam taip gerai, kad buvo sunku įsivaizduoti vilkint kokį kitą drabužį. Jis buvo aukštas ir labai liesas, plačių vilnonių rankovių neuždengti riešai įdegę ir tvirti tarsi rudens medžiai. Plaukai pražilę, bet tankūs, labai trumpai nukirpti, neslepiantys berniukiškos kaukolės formos. Liesas ilgas veidas nusėtas rudomis dėmėmis, tarsi nelygiai blunkančiu vasaros įdegiu;

dvi baltos dėmės ant kairiojo smilkinio atrodė kaip kokios odos ligos pėdsakas. Sunku atspėti, kiek jam metų; turbūt kokie penkiasdešimt. Romios, klausiančios akys, bylojančios apie nuolankiai pakeliamas kitų žmonių kančias, buvo jauno žmogaus, labai ryškiomis mėlynomis rainelėmis, neperregimais kaip pienas baltymais. Jis nusišypsojo nepaprastai malonia kreivoka šypsena, kurią gadino pasirodę nelygūs, pajuodę dantys. Dalglišas pagalvojo: kažin kodėl tokia daugybė filantropų nemėgsta lankytis pas dantistą.

Dalglišas ištiesė ranką ir pajuto, kaip ją suėmė, tarsi įkalino Anstėjaus delnai. Prireikė sutelkti valios pastangas, kad nesusirauktų, pajutęs lipnų drėgnos odos prisilietimą. Dalglišas tarė:

– Tikėjausi kelioms dienoms apsistoti pas tėvą Badlį. Esu jo senas draugas. Prieš atvykdamas nežinojau, kad jis mirė.

– Mirė ir jau kremuotas. Jo pelenus praėjusį trečiadienį palaidojome Šv. Mykolo bažnyčios šventoriuje Tointone. Žinojome, kad norės gulėti pašventintoje žemėje. Neskelbėme laikraščiuose apie jo mirtį, nes nežinojome, kad turėjo draugų.

– Išskyrus mus, – švelniai, bet tvirtai pridūrė viena iš moterų. Ji buvo vyresnė už kitus ligonius, žilaplaukė, kampuotų galūnių, panaši į olandišką lėlę, pasodintą į vežimėlį. Ji žiūrėjo į Dalglišą, nenuleisdama geraširdiškų, susidomėjusių akių.

Vilfredas Anstėjus atsakė:

– Be abejo. Išskyrus mus. Manau, Greisė buvo Maiklui artimesnė už kitus ir buvo su juo tą vakarą, kai jis mirė.

Dalglišas tarė:

– Ponia Hjuson sakė man, kad jis mirė vienas.

– Nelaimei, taip. Bet galiausiai taip mirštame visi. Tikiuosi, prisijungsite prie mūsų ir išgersite arbatos. Džulijau, tu irgi, ir Mege, žinoma. Kaip jūs sakėte: tikėjotės apsistoti pas Maiklą? Tada, aišku, turite pernakvoti pas mus.

Jis pasisuko į šeimininkę:

– Viktoro kambaryje, ar ne, Dote? Gal po arbatos paruoši jį mūsų svečiui.

Dalglišas atsakė:

– Jūs labai malonus, bet aš nenoriu painiotis po kojų. Ar neprieštarausite, jei nuo rytojaus keletą dienų praleisčiau kotedže? Ponia Hjuson sako, kad tėvas Badlis paliko man savo biblioteką. Būtų labai patogu, jei galėčiau surūšiuoti ir supakuoti tas knygas, juk jau esu čia.

Ar jis tik įsivaizdavo, kad šis pasiūlymas nelabai patiko Anstėjui? Tačiau šis dvejojo tik akimirką, ir tuoj pat atsakė:

– Aišku, jei jums taip geriau. Bet leiskite pirmiausia jus supažindinti su šeima.

Dalglišas nusekė paskui Anstėjų ir prasidėjo oficialių pasisveikinimų šarada. Jo ranką spaudė kitos rankos, sausos, šaltos, drėgnos, atsainios ar tvirtos. Greisė Vilison, vidutinio amžiaus senmergė – pilkų tonų paveikslas: oda, plaukai, suknelė, kojinės buvo pilki ir kiek nušiurę, tad ji atrodė kaip senoviška, nerangi lėlė, per ilgai laikyta dulkėtoje spintoje. Ursula Holis, aukšta mergina spuoguotu veidu, seginti ilgu indiškos medvilnės sijonu, nedrąsiai jam nusišypsojo ir trumpai, nenoriai spustelėjo ranką. Kairioji jos ranka nejudėdama gulėjo sterblėje, tarsi slegiama storo vestuvinio žiedo svorio. Dalglišas suvokė, kad Ursulos Holis veidas kažkoks keistas, bet tik pasitraukęs į šalį suprato, jog viena jos akis mėlyna, kita ruda. Dženė Pegram, jauniausia ligonė, tikriausiai vyres-

nė, negu atrodo, blyškiu, siauru veidu ir romiomis lemūro akimis. Jos kaklas toks trumpas, kad kūnas atrodė įaugęs į vežimėlį. Kviečių geltonumo plaukai, perskirti per vidurį, tarsi banguota uždanga gaubė nykštukės kūną. Ji pasigailėtinai susigūžė nuo jo prisilietimo, nusišypsojo ligonės šypsena ir sušnibždėjo „labas" tarsi įkvėpdama oro. Henris Karvardainas: išvaizdus, valdingas veidas, tik išvagotas giliomis įtampos raukšlėmis, nosis kaip paukščio snapas, plati burna. Liga nulenkė jo galvą prie vieno peties, tad atrodė panašus į arogantišką maitvanagį. Jis nekreipė dėmesio į ištiestą Dalglišo ranką, trumpai ir taip abejingai pratarė „sveiki", kad tai kone prilygo nemandagumui. Dorotė Mokson, šeimininkė: rimta, stambi, niūriomis akimis, dėbsančiomis iš po tamsių plaukų karčiukų. Helena Reiner: didelės, kiek išsprogusios akys po vokais, plonyčiais kaip vynuogės žievė, daili figūra, kurios negalėjo paslėpti net palaida bliuzelė. Jis pagalvojo, kad ji būtų patraukli, jei ne nepasitenkinimas, įsirėžęs kiek apdribusių skruostų raukšlėse. Ji tvirtai paspaudė Dalglišui ranką ir nužvelgė jį grasinamu žvilgsniu, tarsi priimdama naują ligonį, iš kurio tikėjosi nemalonumų. Daktaras Erikas Hjusonas: šviesiaplaukis, dailios išvaizdos vyriškis atviru berniuko veidu ir dumblo rudumo akimis, apgaubtomis nepaprastai ilgų blakstienų. Denis Lerneris: liesas, kiek silpnokas veidas, akiniais plieniniais rėmeliais pridengtos nervingai mirksinčios akys, drėgnas rankos paspaudimas. Anstėjus, tarsi jausdamas, kad Lernerio buvimą reikia kažkaip paaiškinti, pridūrė, jog Denis dirba slaugu.

– Yra dar du mūsų šeimos nariai, darbininkas Albertas Filbis ir mano sesuo Milisentė Hamit; tikiuosi, su jais susipažinsite vėliau. Tiesa, turiu nepamiršti Džefrio.

Tarsi išgirdęs savo vardą, katinas, iki šiol snaudęs ant palangės, išsitiesė, mąsliai plumptelėjo ant grindų ir iškėlęs uodegą žengė artyn. Anstėjus paaiškino:

– Jis pavadintas taip pat, kaip Kristoferio Smarto katinas. Turbūt atsimenat tas eiles:

Todėl ir prisimenu savo katiną Džefrį,
Todėl, kad jis gyvojo Dievo tarnas,
Kasdien atkakliai jam tarnauja,
Todėl, kad naikina tamsybių galias
Savo kailio elektra ir švytinčiomis akimis,
Todėl, kad išveja Šėtoną, kuris yra mirtis,
O Džefris spurda gyvybe.

Dalglišas pasakė atsimenąs eilėraštį. Galėjo dar pridurti, kad jei Anstėjus ketino skirti katinui tokį kunigišką vaidmenį, tai nevykusiai pasirinko gyvulį. Džefris buvo apvalainas rainys stora lapės uodega ir atrodė, kad jo gyvenimas ne tiek skirtas tarnauti Kūrėjui, kiek tenkinti įvairius katiniškus geidulius. Jis apdovanojo Anstėjų nemalonės pilnu žvilgsniu, kuriame ilgos kančios derinosi su pasibjaurėjimu ir lengvai, tiksliai užšoko ant kelių Henriui Karvardainui, kuris sutiko jį be jokio džiaugsmo. Patenkintas, kad Karvardainas aiškiai nenori jo priimti, katinas, garsiai murkdamas, ausdamas letenėlėmis patogiai įsitaisė ir užmerkė akis.

Džulijus Kortas ir Megė Hjuson atsisėdo prie tolimojo ilgo stalo galo. Staiga Džulijus sušuko:

– Atsargiai kalbėkit su ponu Dalglišu, jis viską užsirašys ir paskui pateiks kaip įrodymus. Jis mėgsta keliauti inkognito, bet iš tikrųjų yra seklys, komisaras Adamas Dalglišas iš Skotlend Jardo. Jo darbas – gaudyti žmogžudžius.

Henrio Karvardaino puodelis ėmė nervingai barškėti į lėkštutę. Kaire ranka pamėgino jį suvaldyti, bet nesėkmingai. Niekas į jį nežiūrėjo. Dženė Pegram baimingai kūktelėjo, paskui patenkinta apsidairė, tarsi būtų padariusi ką labai gudraus. Helena Reiner aštriai paklausė:

– Iš kur tu žinai?

– Aš gyvenu pasaulyje, brangieji, ir kartais skaitau laikraščius. Pernai buvo aprašytas labai garsus atvejis, ir komisaras susilaukė labai nemenko visuomenės dėmesio.

Jis pasisuko į Dalglišą:

– Šiandien vakare, po vakarienės, mudu su Henriu gersime vyną ir klausysimės muzikos. Gal norėsite prisidėti. Ko gero, galėtumėte padėti Henriui atvažiuoti. Vilfredas tikrai judu išleis, aš žinau.

Kvietimas neatrodė pernelyg mandagus; kvietėjas kreipėsi tik į du čia esančiuosius, ir svečio atvykimą pripažino beveik nenoriai. Bet, atrodo, niekas neįsižeidė. Gal visi buvo įpratę, kad kai Kortas atvykdavo į savo kotedžą, abu vyrai susitikdavo išgerti. Galiausiai ligoniai neprivalėjo dalytis draugais su visais, o draugai – kviesti visus pas save. Be to, Dalglišas aiškiai pakviestas kaip palydovas. Jis trumpai padėkojo ir atsisėdo už stalo tarp Ursulos Holis ir Henrio Karvardaino.

Maistas buvo paprastas, primenantis mokyklos valgyklą. Staltiesės nebuvo. Ant subraižyto ąžuolinio stalo, išmarginto apdegusiomis dėmėmis, stovėjo du didžiuliai rudi arbatinukai, kuriuos valdė Dorotė Mokson, dvi lėkštės su storomis juodos duonos riekėmis, apteptomis kažkuo, ką Dalglišas įtarė esant margarinu, stiklainis medaus ir stiklainis uogienės, lėkštė kietų naminių bandelių, išmargintų tarsi akmenukais kulkų juodumo serbentais. Dar lėkštė obuolių. Atrodo, krituolių. Visi gėrė

arbatą iš molinių puodelių. Helena Reiner nuėjo prie spintos, įtaisytos po langu, ir iš ten atnešė lankytojams dar tris panašius puodelius ir lėkšteles.

Tai buvo keista arbatėlė. Karvardainas nekreipė į svečią jokio dėmesio, tik kartais stumteldavo jo link lėkštę su duona, o Dalglišui iš pradžių sunkiai sekėsi užmegzti kalbą su Ursula Holis. Jos blyškus, susikaupęs veidas buvo be paliovos atgręžtas į jį, dvi nevienodos akys tarsi kažko ieškojo. Jis jautėsi nesmagiai, lyg ji kažko reikalautų, iš paskutiniųjų tikėdamasi sukelti susidomėjimą ar net simpatiją, kurios Dalglišas negalėjo pripažinti ir nesugebėjo parodyti. Tačiau laimingo atsitiktinumo dėka jis paminėjo Londoną. Jos veidas nušvito, ji paklausė, ar jis pažįsta Merilebouną, ar žino Belo gatvės turgų? Jiedu įsitraukė į gyvą, kone emocingą diskusiją apie Londono gatvių prekyvietes. Ji atgijo, atrodė beveik daili; keista, bet pokalbis, atrodo, teikė jai paguodą.

Staiga Dženė Pegram persilenkė per stalą ir su apsimestinio pasišlykštėjimo grimasa pratarė:

– Koks keistas darbas – gaudyti žmogžudžius ir juos karti. Niekaip nesuprantu, kuo jis jums patinka.

– Dažniausiai nepatinka, o šiais laikais žmogžudžių nebekaria.

– Na gerai, uždaro iki gyvos galvos. Man atrodo, taip dar blogiau. Be to, galiu lažintis, kad keletas tų, kuriuos pagavote anksčiau, dar buvo pakarti.

Jos akyse jis įžvelgė lūkestingą, kone pasimėgaujantį blizgesį. Tai jam nebuvo naujiena. Ramiai pratarė:

– Iš viso penki. Įdomu, kad kaip tik apie juos žmonės klausia dažniausiai.

Anstėjus nusišypsojo savo romia šypsena ir prabilo kaip žmogus, nusiteikęs vertinti sąžiningai:

– Bet, Džene, čia juk kalbame ne tik apie bausmę? Yra tokia teorija, kad būtina užkirsti kelią kitiems nusikaltimams, parodyti, kad visuomenė nepakenčia smurtinių nusikaltimų, viltis, kad nusikaltėlį pavyks pataisyti ir grąžinti į visuomenę; dar, žinoma, svarbu užtikrinti, kad daugiau jis savo veiksmų nebekartotų.

Dalglišui jis priminė labai nemėgstamą mokytoją, kuris pareigos vedamas nuolat pradėdavo atviras diskusijas, globėjiškai leisdavo išreikšti šiek tiek netradicinių pažiūrų, bet visada pasirūpindavo, kad moksleiviai per jiems skirtą laiką būtų deramai įtikinti jo paties pažiūrų teisingumu. Tačiau dabar Dalglišo niekas nevertė jam pritarti, jis ir pats nenorėjo. Paprastą Dženės frazę: „Bet kaip jie galėtų kartoti, jei buvo pakarti?“ – pertraukė, sakydamas:

– Žinau, tai labai įdomi ir svarbi tema. Bet dovanokit, ji man pačiam nėra labai patraukli. Aš atostogauju – tiesą sakant, sveikstu po ligos, – ir stengiuosi negalvoti apie darbą.

– Jūs sirgote? – Karvardainas labai atsargiai, kaip vaikas, kuris nepasitiki savo judesiais, pasiekė stiklainį ir užsitepė medaus.

– Tikiuosi, kad čia apsilankėte ne savais sumetimais, net nesąmoningai. Neieškote vietos apsigyventi? Nesergate nepagydoma progresuojančia liga?

Anstėjus atsakė:

– Mes visi sergame progresuojančia nepagydoma liga. Vadiname ją gyvenimu.

Karvardainas pats sau nusišypsojo slapta, patenkinta šypsena, tarsi būtų pelnęs tašką kokiame asmeniškame žaidime. Dalglišas, pradėjęs jaustis kaip bepročio skrybėliaus arbatėlėje, niekaip nenusprendė, ar toji pastaba

buvo apsimestai gili, ar tiesiog kvaila. Užtat neabejojo, kad Anstėjus jau anksčiau yra tai sakęs. Stojo trumpa, nejauki tyla, tada Anstėjus pasakė:

– Maiklas mums nesakė, kad laukia jūsų atvykstant. – Jo žodžiai nuskambėjo kaip tylus priekaištas.

– Gal negavo mano atviruko. Turėjo gauti tą rytą, kai mirė. Neradau jo sekretere.

Anstėjus lupo obuolį, geltona žievė vyniojosi aplink plonus pirštus. Žvilgsnis buvo įsmeigtas į darbą. Jis pasakė:

– Namo jį pargabeno greitoji. Tą rytą aš negalėjau jo parsivežti. Kiek žinau, greitoji buvo sustojusi prie pašto dėžės paimti laiškų, tikriausiai Maiklas paprašė. Vėliau jis atidavė laišką, skirtą man, ir dar vieną mano seseriai, taigi tikriausiai gavo jūsų žinią. Kai aš sekretere ieškojau testamento ar kokių kitų raštiškų nurodymų, kuriuos galėjo palikti, jokio atviruko neradau. Tai buvo anksti rytą, tuoj po jo mirties. Žinoma, galėjau ir nepastebėti.

Dalglišas atsainiai pasakė:

– Tada jis ten būtų. Manau, tėvas Badlis jį tiesiog išmetė. Gaila, kad turėjote išlaužti sekreterą.

– Išlaužti? – Anstėjaus balse tebuvo girdėti tik mandagus, ramus klausimas.

– Spyna buvo išlaužta.

– Štai kaip. Man atrodė, kad gal Maiklas pametė raktus ir buvo priverstas griebtis tokio kraštutinumo. Atsiprašau už lengvabūdiškumą. Kai ieškojau jo popierių, sekreterą radau atvirą. Kažkaip nesugalvojau apžiūrėti spynos. Ar tai svarbu?

– Gal poniai Vilison pasirodys svarbu. Kiek žinau, dabar sekreteras priklauso jai.

– Suprantama, išlaužta spyna mažina jo vertę. Bet jūs

pats pamatysite, kad mes Tointon Greindže menkai vertiname materialines vertybes.

Jis dar kartą nusišypsojo, baigdamas šį lengvabūdišką pokalbį, ir pasisuko į Dorotę Mokson. Ponia Vilison įdėmiai žiūrėjo į savo lėkštę. Ji nepakėlė akių. Dalglišas tarė:

– Gal tai ir kvaila, bet norėčiau tikrai įsitikinti, jog tėvas Badlis žinojo, kad ketinu jį aplankyti. Pamaniau, gal įkišo atviruką į savo dienoraštį. Bet paskutinio sąsiuvinio ant jo stalo nėra.

Šį kartą Anstėjus pakėlė akis. Mėlynos akys susidūrė su rudomis ir išliko nekaltos, mandagios, ramios.

– Taip, aš pastebėjau. Tikriausiai nustojo rašyti dienoraštį apie birželio pabaigą. Stebina ne tai, kad nustojo, o kad šis įprotis tiek ilgai išsilaikė. Galiausiai žmogui atsibosta egoizmas, skatinantis fiksuoti smulkmenas tarsi dalykus, turinčius amžiną vertę.

– Tikrai labai neįprasta, rašius tiek metų, staiga nustoti metams nesibaigus.

– Jis ką tik grįžo iš ligoninės po sunkios ligos, ir turėjo žinoti, kas jo laukia. Žinodamas, kad mirtis nebetoli, galėjo apsispręsti ir sunaikinti dienoraščius.

– Ir pradėjo nuo paskutinio sąsiuvinio?

– Sunaikinti dienoraštį veikiausiai tas pat, kas sunaikinti atmintį. Reikia pradėti nuo to laiko, kurio praradimą lengviausia pakelti. Seni atminimai kibūs. Jis pradėjo nuo to, kad sudegino paskutinį sąsiuvinį.

Greisė Vilison ir vėl įterpė ramią, bet tvirtą pataisą:

– Nesudegino, Vilfredai. Kai tėvas Badlis grįžo namo iš ligoninės, jis naudojosi elektriniu šildytuvu. Židinio angoje stovi puodas nuo džemo, o jame džiovintų žolių puokštė.

Dalglišas įsivaizdavo „Vilties“ kotedžo svetainę. Aiš-

ku, ji teisi. Prisiminė senovišką pilką molinį puodą, aplamdytą sausų lapų ir žolių kuokštą siauroje židinio angoje, išsikišusius pro virbus suodinus ir apdulkėjusius stiebus. Ko gero, jų niekas nejudino mažiausiai metus.

Gyvas pokalbis kitame stalo gale virto mąslia tyla, kaip būna, kai žmonės staiga ima suvokti, jog ką tik pasakyta kai kas įdomaus ir verto išgirsti.

Megė Hjuson buvo prisėdusi taip arti Džulijaus Korto, kad Dalglišas stebėjosi, kaip jam užtenka vietos arbatai gerti; ji visą laiką atvirai flirtavo su juo – sunku pasakyti, ar norėdama sutrikdyti savo vyrą, ar įtikti Kortui. Kai Erikas Hjusonas pažvelgdavo į juodu, jo veide, kaip pasimetusio mokinio, buvo matyti suglumimas. Kortas, jausdamasis absoliučiai laisvai, dėmesiu džiugino visas dalyvavusias moteris, išskyrus Greisę. Dabar Megė apžvelgė sėdinčiųjų veidus ir aštriai paklausė:

– Kas atsitiko? Ką ji pasakė?

Niekas neatsakė. Staiga stojusią nepaaiškinamą įtampą nutraukė Džulijus:

– Pamiršau jums pasakyti. Mes turėtume jaustis dvigubai pagerbti šio svečio apsilankymo. Komisaro gabumai neapsiriboja žmogžudžių gaudymu, jis dar rašo eiles. Tas pats Adamas Dalglišas, poetas.

Šį skelbimą pasitiko sumišęs sveikinimo murmesys, per kurį Dalglišas spėjo pagauti Dženės pastabą: „Kaip miela“, ir suvokti, kokia ji erzinanti ir netikusi. Vilfredas padrąsinamai nusišypsojo ir pasakė:

– Žinoma. Aišku, kad esame pagerbti. Adamas Dalglišas atvyko pačiu laiku. Ketvirtadienį mes organizuojame tradicinį šeimos susibūrimą, kurie vyksta kas mėnesį. Gal galėtume prašyti mūsų svečio paskaityti truputį savo eilių?

Į šį klausimą galima būtų atsakyti keleriopai, bet šioje nelaimingų žmonių draugijoje nė vienas atsakymų neatrodė nei geraširdiškas, nei tinkamas.

Dalglišas atsakė:

– Man labai gaila, bet keliaudamas nesivežioju savo knygų.

Anstėjus nusišypsojo.

– Tai jokia problema. Henris turi paskutinius du jūsų rinkinius. Esu tikras, kad sutiks juos paskolinti.

Nepakeldamas akių nuo lėkštės, Karvardainas ramiai atsakė:

– Žinodamas, kaip šioje vietoje trūksta privatumo, net neabejoju, kad visą mano biblioteką galėtum išvardyti atmintinai. Bet kadangi iki šiol nerodei nė mažiausio susidomėjimo Dalglišo kūryba, neketinu skolinti savo knygų vien tam, kad šantažu priverstum svečią, kaip kokią dresiruotą beždžionę, tave linksminti.

Vilfredas kiek paraudo ir nuleido galvą prie lėkštės.

Daugiau nieko nebuvo pasakyta. Po trumpos tylos pokalbis sruvo toliau, nekaltas, banalus. Nebuvo minimas nei tėvas Badlis, nei jo dienoraštis.

V

Buvo aišku, kad Anstėjaus nė kiek netrikdo Dalglišo išsakytas noras po arbatos privačiai pasikalbėti su ponia Vilison. Gali būti, kad šis pageidavimas pasirodė jam ne kas kita, kaip protokolinė pamaldaus mandagumo ir pagarbos išraiška. Jis pasakė, kad Greisė Vilison iki sutemstant turi palesinti vištas ir surinkti kiaušinius. Gal Adamas galėtų jai padėti?

Prie dviejų didžiųjų jos vežimėlio ratų buvo pritvirtintas trečias, mažesnis chromuotas ratelis, kuriuo pasinaudodamas sėdintysis galėjo pats vairuoti vežimėlį. Ponia Vilison suėmė ratelį ir lėtai pajudėjo asfaltuotu keliuku; jos gležnas kūnas trūkčiojo tarsi marionetė. Dalglišas pamatė, kad kairioji Greisės ranka deformuota ir beveik bejėgė, todėl vežimėlis dažnai pakrypdavo į priešingą pusę ir judėjo protrūkiais. Jis perėjo į kairę pusę ir žengdamas šalia nemačiomis uždėjo ranką ant vežimėlio atkaltės, padėdamas jį stumti. Tikėjosi, kad toks elgesys jai nepąsirodys įžūlus. Gali būti, kad ponia Vilison pasipiktins jo taktiškumu, kaip kad pasipiktino numanomu gailesčiu. Tikriausiai ji pajuto jo sutrikimą ir nusprendė jo nedidinti, tad nepadėkojo net šypsena.

Eidamas greta, jis jautė ją visu kūnu, stebėjo jos fizinį pavidalą taip atidžiai, tarsi ji būtų buvusi jauna, trokštama moteris, o jis – jaunuolis ant meilės slenksčio. Stebėjo, kaip aštrūs jos pečių kaulai ritmingai trūkčioja po pilku suknelės audiniu; purpuriniai venų išsišakojimai tarsi virvės ryškėja po beveik perregima oda kairės rankos, tokios mažos ir gležnos lyginant su dešiniąja. Šioji irgi atrodė deformuota dėl perdėto stiprumo ir dydžio; tvirta, tarsi vyro plaštaka laikė sugniaužusi ratelį. Greisės kojos susiraukšlėjusiomis vilnonėmis kojinėmis buvo plonos it degtukai; sandalais apautos pėdos, gerokai per stambios tokioms silpnutėms atramoms, spyrėsi į vežimėlio pakoją, tarsi priklijuotos prie metalo. Žili plaukai, išmarginti pleiskanų, supinti į kasą, nelabai švariomis baltos plastmasės šukomis pritvirtintą prie viršugalvio. Sprandas irgi atrodė pilkšvo atspalvio – dėl blėstančios vakaro šviesos, o gal nepakankamai nupraustas. Pasilenkęs matė, kaip nuo pastangų vairuoti vežimėlį gilėja

raukšlės jos kaktoje, kaip spazmiškai mirkčioja akys už akinių plonais rėmeliais.

Vištidė buvo didelis palaikis narvas, apjuostas nukarusia viela ir kreozotu nutepliotais stulpais. Buvo aišku, kad ji pastatyta specialiai neįgaliesiems. Durys buvo dvigubos, taigi ponia Vilison galėjo įvažiuoti į vidų, uždaryti paskui save lauko vartelius, ir tik paskui atidaryti antrąsias pagrindinio narvo duris, o lygus asfaltuotas takas, kurio pločio kaip tik pakako vežimėliui pravažiuoti, buvo nutiestas aplink visas laktas. Tuoj pat už vartelių prie vieno kuolo maždaug juosmens aukštyje prikalta netašyto medžio lentyna. Ant jos stovėjo iš anksto paruoštas dubuo su lesalu, plastmasinis indas vandens ir medinis šaukštas, pritvirtintas prie ilgos rankenos, aiškiai skirtas kiaušiniams rinkti. Ponia Vilison su vargu susidėjo viską ant kelių ir pasilenkusi į priekį atidarė antrąsias duris. Vištos, dėl nežinomų priežasčių susigrūdusios į tolimiausią narvo kampą tarsi pergąsdintos mergelės, kaip viena pakėlė klastingus snapus ir staiga, kudakuodamos bei lapatuodamos sparnais, puolė prie jos, tarsi pasiryžusios palaidoti plunksnų hekatomboje. Ponia Vilison kiek atsilošė ir ėmė saujomis mėtyti lesalą į vištų būrį, tarsi naujai įšvęstasis, stengdamasis pamaloninti puolančias furijas. Vištos susijaudinusios kapnojo ir rijo lesalą. Sauja krapštydama iš dubens lesalo likučius, ponia Vilison pasakė:

– Kaip būtų gerai, jei labiau jas mėgčiau, ar kad jos mane mėgtų. Abiem pusėms tai būtų ne pro šalį. Maniau, kad gyvūnai prisiriša prie žmogaus, kuris juos maitina, bet, atrodo, vištoms tas netaikoma. Tiesą sakant, nesuprantu, kodėl turėtų prisirišti. Mes taip nuodugniai jas išnaudojame: pirmiausia atimame kiaušinius, paskui, kai jau nustoja dėti, nusukame sprandą ir metame į puodą.

– Tikiuosi, jums netenka nusukinėti sprandų.

– O ne, tas nemalonumas tenka Albertui Filbiui; tiesa, nemanau, kad jam tai didelis nemalonumas. Bet aš valgau virtą vištieną, kaip visi kiti.

Dalglišas pasakė:

– Aš jaučiuosi panašiai. Užaugau Norfolke, vikariate, ir mano motina visada laikė vištų. Jai jos patiko, atrodo, kad ir ji joms, bet mudu su tėvu niekada jų nemėgome. Bet švieži kiaušiniai mums patiko.

– O žinot, savo gėdai, pasakysiu, kad iš tiesų nejaučiu jokio skirtumo, ar valgau šituos kiaušinius, ar pirktus supermarkete. Vilfredas norėtų, kad mes valgytume tik natūraliai pagamintą maistą. Jis nekenčia pramoninių paukštynų, ir teisingai daro. Iš tiesų jis norėtų paversti Tointon Greindžą vegetariška įstaiga, bet tada apsirūpinti maistu būtų dar sunkiau negu dabar. Džulijus kažkada suskaičiavo ir jam įrodė, kad šitie kiaušiniai mums kainuoja pustrečio karto brangiau negu pirkti parduotuvėje, žinoma, neskaičiuojant mano darbo. Nebuvo malonu tai išgirsti.

Dalglišas paklausė:

– Tai Džulijus Kortas čia veda buhalteriją?

– O ne! Ne tikrą buhalteriją, ne tą, kuri pridedama prie metinių ataskaitų. Tam Vilfredas turi profesionalų buhalterį. Bet Džulijus gerai išmano finansus, ir žinau, kad Vilfredas klausia jo patarimo. Bijau, kad paprastai tie patarimai nebūna malonūs; iš tiesų mūsų įstaiga vos suduria galą su galu. Tėvo Badlio palikimas buvo tikra palaima. Ir Džulijus buvo labai geras. Pernai atsitiko avarija furgonui, kurį pasisamdėme parvažiuoti iš uosto, kai grįžome iš Lurdo. Visi buvome baisiai sukrėsti. Vežimėliai buvo sudėti gale, ir du sulūžo. Telefono pranešimas visus baisiai išgąsdino; nebuvo taip blogai, kaip baiminosi Vilfredas. Bet

Džulijus nuvažiavo tiesiai į ligoninę, kur mus visus paguldė apžiūrai, pasamdė kitą furgoną ir viskuo pasirūpino. O paskui nupirko specialiai pritaikytą autobusą, kurį dabar turime, todėl esame visiškai savarankiški. Denis ir Vilfredas pasikeisdami vairuoja visą kelią iki Lurdo. Džulijus, žinoma, niekada su mumis nevažiuoja, bet visada surengia sutikimą, kai grįžtame iš maldos kelionės.

Toks nesanavaudiškas gerumas nesiderino su įspūdžiu, kurį Dalglišas, tegu po labai trumpos pažinties, buvo susidaręs apie Kortą. Susidomėjęs jis atsargiai paklausė:

– Atleiskit, jei pasirodysiu įžūlus, bet kas Džulijui Kortui iš to, iš pagalbos Tointonui?

– Žinot ką, aš ir pati savęs ne kartą to klausiau. Bet toks klausimas atrodo labai nederamas, kai matai, kiek daug Tointon Greindžas iš jo gauna. Jis parvažiuoja iš Londono tarsi šviežio oro gūsis. Visus mus pralinksmina. Bet žinau, kad norėjote pasikalbėti apie savo draugą. Gal dabar surinkime kiaušinius, o paskui susirasime kokią ramią vietą?

Savo draugą. Šie romūs, tykiai ištarti žodžiai jam nuskambėjo tarsi priekaištas. Jie drauge pripylė girdyklas vandens ir surinko kiaušinius; ponia Vilison įgudusiais judesiais manipuliavo mediniu šaukštu. Rado tik aštuonis. Visa procedūra, kurią sveikas žmogus būtų galėjęs atlikti per dešimt minučių, buvo nuobodi, nelabai produktyvi ir labai ilga. Dalglišas niekada nevertino darbo tik paties darbo labui, tad pagalvojo: kažin, ką Greisė iš tiesų mano apie šį užsiėmimą, sukurtą nepaisant jokių ekonomikos dėsnių, tik siekiant jai suteikti naudingumo iliuziją.

Jie parėjo į mažąjį kiemelį už namo. Ten sėdėjo tik Henris Karvardainas; ant jo kelių gulėjo knyga, bet žvilgsnis buvo įsmeigtas į tolimą, neregimą jūrą. Ponia Vilison

dirstelėjo į jį greitu, susirūpinusiu žvilgsniu, ir buvo beprabylanti. Tačiau nieko nepasakė, kol jie neįsitaisė už kokių trisdešimt jardų nuo nebylios figūros; Dalglišas ant vieno iš medinių suolų, ji šalia. Tada ji prabilo:

– Niekaip negaliu priprasti, kad esu taip arti jūros, ir vis tiek jos nematau. Kartais ji taip aiškiai girdėti, pavyzdžiui, dabar. Jūra mus supa beveik iš visų pusių, ją užuodi, girdi, bet atrodo, lyg būtume už šimto mylių.

Ji kalbėjo ilgesingai, tačiau be apmaudo. Kurį laiką jiedu sėdėjo tylomis. Dabar Dalglišas tikrai girdėjo jūros ošimą, ilgą potvynio bangos slinkimą žvyruota pakrante, atnešamą nuo kranto sklindančio vėjo. Tointon Greindžo gyventojams šis netylantis murmesys veikiausiai priminė kankinamai artimą, bet nepasiekiamą laisvę, plačius mėlynus tolius, kupetomis besikaupiančius debesis, baltus žuvėdrų sparnus, plasnojančius judančiame ore. Jis suprato, kaip poreikis matyti visa tai galėjo virsti apsėdimu. Sąmoningai tarė:

– Ponas Holroidas sugebėjo išreikalauti, kad jį nuvežtų pažiūrėti jūros.

Jam būtinai reikėjo pamatyti jos reakciją, ir iš karto suprato, jog jai ši pastaba pasirodė kur kas baisesnė už netaktą. Greisė buvo giliai sukrėsta ir nusiminusi. Gležna kairioji ranka, sugniaužta sterblėje, ėmė nerimastingai drebėti. Dešinioji ranka tvirčiau suspaudė vežimėlio kraštą. Veidą užliejo nedailaus raudonio banga, paskui staigus blyškumas. Akimirką Dalglišas net pasigailėjo prabilęs. Tačiau gailestis greit praėjo. Štai jis ir sugrįžta, noriu aš to ar nenoriu, tas profesionalo įkarštis ieškoti faktų, pagalvojo su sardonišku humoru. Retai tuos faktus pavykdavo atrasti be skausmo, kad ir kokie neesminiai ar gyvybiškai svarbūs jie galiausiai pasirodytų; paprastai

skausmą patirdavo ne jis. Išgirdo, kad ji prakalbo labai tyliai, turėjo pasilenkti, kad viską išgirstų:

– Viktoras jautė ypatingą poreikį pabūti vienas. Mes tą supratom.

– Bet tokį lengvą vežimėlį, kaip šitas, būtų tikriausiai labai sunku stumti nelygia žole, iki pat uolų pakraščio.

– Jis turėjo savo vežimėlį, panašaus tipo, tik didesnį ir stipresnį. Be to, nebuvo reikalo stumti aukštyn, tiesiai į iškyšulio ragą. Kiek žinau, iškyšuliu veda takas, kuris įsilieja į siaurą keliuką. Juo galima privažiuoti prie pat uolų. Bet vis tiek Deniui Lerneriui tai nebuvo lengva. Pusvalandis sunkaus stūmimo pirmyn, pusvalandis atgal. Bet jūs norėjote pakalbėti apie tėvą Badlį.

– Jei jums tai nebus labai nemalonu. Atrodo, kad jūs paskutinė matėte jį gyvą. Tikriausiai mirė labai greitai po to, kai palikote kotedžą, nes kai ponia Hjuson jį rado kitą rytą, ant kaklo tebedėvėjo stulą. Šiaip jau tikriausiai būtų ją nusiėmęs, kai tik išklausė išpažintį.

Kurį laiką truko tyla, tarsi ji niekaip negalėjo apsispręsti. Paskui pasakė:

– Jis ir nusiėmė, kaip paprastai, tuoj pat, kai davė man išrišimą. Sulankstė ir pakabino ant krėslo ranktūrio.

Štai dar vienas pojūtis, kurio ilgomis ligoninės dienomis nebesitikėjo daugiau pajusiąs, tas susijaudinimo virpulys kraujyje, pirmą kartą suvokus, kad pasakyta kažkas svarbaus, kad nors grobio dar nematyti, pėdsakai neatrasti, bet medžioklė jau prasidėjo. Pasistengė atsikratyti šia be reikalo užplūdusia įtampa, bet ji buvo tokia pat pirmykštė ir nevalinga, kaip baimės priepuolis. Pasakė:

– Bet tai reiškia, kad jums išėjus, tėvas Badlis vėl užsidėjo stulą. Kam jis tai būtų daręs?

Arba ją uždėjo kažkas kitas. Bet šios minties geriau neišsakyti; ir tai, kas iš jos plaukia, turės palaukti.

Ji ramiai atsakė:

– Manau, atėjo kitas penitentas; tai akivaizdus paaiškinimas.

– Nebūtų jos užsidėjęs kalbėdamas vakaro maldą?

Dalglišas pamėgino prisiminti, kaip elgdavosi jo tėvas tais retais atvejais, kai nekalbėdavo vakaro maldos bažnyčioje; bet atmintis iškėlė tik niekuo nepadedančią vaikystės sceną, kaip jiedu su tėvu per pūgą buvo užsnigti trobelėje Kairngorme: jis pusiau su nuoboduliu, pusiau susižavėjęs žiūri į sniego sūkurius languose, o tėvas šiltomis kelnėmis, striuke su kapišonu ir vilnone kepure tyliai skaito juodą maldaknygę. Tada tikrai nedėvėjo stulos.

Ponia Vilison atsakė:

– O ne! Užsidėtų ją tik sakramentams. Be to, jau buvo sukalbėjęs vakaro maldą. Buvo bebaigiąs, kai aš atvykau, ir mes kartu sukalbėjome paskutinę kolektą.

– Bet jei po jūsų atėjo kas nors kitas, tai nebuvote paskutinis žmogus, matęs jį gyvą. Ar pasakėte tai kam nors, kai sužinojote apie jo mirtį?

– Ar turėjau? Nemanau. Jei tas žmogus pats – ar pati – nenorėjo nieko sakyti, neturėjau pradėti nereikalingų kalbų. Žinoma, jei kas kitas, be jūsų, būtų supratęs, ką reiškia ta stula, nebūtų pavykę išvengti šnekų. Bet niekas nesuprato, o jei ir suprato, tai nieko nesakė. Mes čia, Tointone, per daug domimės apkalbomis, pone Dalglišai. Tikriausiai tai neišvengiama, bet – kaip čia pasakius – moraliai nesveika. Jei dar kas nors, be manęs, nuėjo tą vakarą išpažinties, tai tik to žmogaus ir tėvo Badlio reikalas.

Dalglišas tarė:

– Bet tėvas Badlis kitą rytą tebebuvo su stula. Taigi galėjo mirti, kai tas žmogus buvo su juo. Jei taip būtų

atsitikę, kad ir kokia privačia proga, pirmiausia reakcija būtų iškviesti medicinos pagalbą?

– Gal lankytojas neabejojo, kad tėvas Badlis miręs ir kad jam nebereikia pagalbos. Jei taip, galėjo susigundyti palikti jį ramiai sėdintį krėsle ir tyliai išsmukti. Nemanau, kad tėvas Badlis tai pavadintų nuodėme, ir nemanau, kad jūs pavadintumėte tai nusikaltimu. Gali atrodyti, kad tai žiauru, bet ar tikrai? Galima būtų samprotauti apie papročių ir padorumo nepaisymą, bet tai juk ne tas pat, ar ne?

Be to, galima samprotauti, kad tas lankytojas galėjo būti gydytojas ar seselė, pagalvojo Dalglišas. Ar ne link to kreipė ponia Vilison? Ne medikas tikrai pirmiausia pultų ieškoti pagalbos ar bent patvirtinimo, kad žmogus tikrai miręs. Žinoma, išskyrus atvejus, kai dėl pačių geriausių ar blogiausių priežasčių žinojo, jog Badlis nebegyvas. Atrodo, tokia piktavališka galimybė neatėjo poniai Vilison į galvą. O ir kodėl turėjo ateiti? Tėvas Badlis buvo senas, ligotas, visi tikėjosi, kad jis netrukus mirs, ir jis mirė. Kam reikia įtarinėti tai, kas atrodo natūralu ir neišvengiama? Jis pasakė kažką apie mirties laiko nustatymą ir išgirdo ramų, tvirtą jos atsaką:

– Aš suprantu, kad jūsų darbe tikslus mirties laikas visada labai svarbus, todėl jūs pratęs kreipti į tai dėmesį. Bet ar tai svarbu tikrame gyvenime? Svarbiausia, ar žmogus mirė malonės būsenoje.

Akimirką priešais Dalglišo akis stojo išdykėliškas vaizdas: kaip jo seržantas kruopščiai stengiasi nustatyti ir užfiksuoti šią esminę informaciją apie auką oficialiame pranešime apie nusikaltimą; jis pagalvojo, kad policijos darbas ir tikras gyvenimas, ponios Vilison taip dailiai atskirti, sveikintinai priminė jam, kaip kiti žmonės žiūri į

jo profesiją. Nekantravo papasakoti apie tai komisarui. O paskui prisiminė, kad tai nepriklauso prie įprastų profesinių kalbų, kuriomis pasikeis paskutiniame, kiek oficialiame ir neišvengiamai nusivylimą keliančiame pokalbyje, paženklinsiančiame jo karjeros policijoje pabaigą.

Liūdnai pripažino, kad ponia Vilison priklauso tam neįprastai sąžiningų liudytojų tipui, kuris jam visada kėlė daug sunkumų. Paradoksalu, tačiau šį senamadišką atsparumą, sąžinės jautrumą įveikti daug sunkiau negu normaliai apklausai būdingus išsigalvojimus, nutylėjimus ar akivaizdų melą. Norėjo paklausti, kas dar iš Tointon Greindžo galėjo apsilankyti pas tėvą Badlį išpažinties, bet suprato, kad šis klausimas tik sugriaus pasitikėjimą juo ir kad atsakymo, šiaip ar taip, nesulauks. Tačiau tai turėjo būti sveikas žmogus. Niekas daugiau negalėjo ateiti ir išeiti niekieno nepastebėtas, jei, žinoma, neturėjo bendrininko. Buvo linkęs atmesti bendrininko idėją. Vežimėlį ir jame sėdintį žmogų, stumiamą ar vežamą automobiliu iš Tointon Greindžo, kelionėje tikrai kas nors būtų pastebėjęs.

Tikėdamasis, kad nelabai primena seklį tyrimo įkarštyje, jis paklausė:

– Taigi, kai jūs jį palikote, jis – ką?

– Tiesiog tyliai sėdėjo krėsle prie židinio. Neleidau jam keltis. Vilfredas mažuoju furgonu atvežė mane iki „Vilties“ kotedžo. Sakė, kol būsiu pas tėvą Badlį, aplankys seserį „Tikėjimo“ kotedže ir bus lauke po pusvalandžio, jei aš nepabelsiu į sieną.

– Tai viename kotedže girdėti, kas vyksta kitame? Klausiu, nes pagalvojau, kad jei tėvui Badliui pasidarė negera jums išvykus, galėjo pabelsti į sieną ir pasikviesti ponią Hamit.

– Ji sako, kad niekas nebeldė, bet galėjo negirdėti, jei televizorius veikė visu garsu. Kotedžai pastatyti labai gerai, bet per vidinę sieną garsai girdėti, ypač jei kas nors kalba labai garsiai.

– Norite pasakyti, jog girdėjote, kaip ponas Anstėjus kalbasi su seserimi?

Atrodo, ponia Vilison pasigailėjo taip toli nuėjusi ir skubiai atsakė:

– Na taip, retkarčiais. Prisimenu, turėjau tyčia susikaupti, kad tai manęs neblaškytų. Galvojau, kad būtų gerai, jei kalbėtųsi kiek tyliau, o paskui susigėdau, kad taip lengvai išsiblaškau. Vilfredas gražiai pasielgė, atveždamas mane į kotedžą. Paprastai, žinoma, tėvas Badlis ateidavo manęs aplankyti, ir mes eidavome į vadinamąjį tylųjį kambarį greta įstaigos, tiesiai priešais paradines duris. Bet tėvą Badlį tik tą rytą išleido iš ligoninės, ir nebuvo galima jam leisti išeiti iš kotedžo. Būčiau atidėjusi apsilankymą, kol jis sustiprės, bet jis parašė man iš ligoninės, jog tikisi, kad ateisiu, ir tiksliai nurodė laiką. Žinojo, kaip man tai svarbu.

– Ar jis galėjo būti paliktas vienas? Man atrodo, kad ne.

– Erikas ir Dotė – sesuo Mokson – norėjo, kad jis persikeltų čia, kad gautų priežiūrą bent pirmą naktį, bet jis ryžtingai pasakė, kad nori tiesiai namo. Tada Vilfredas pasiūlė kam nors pernakvoti tuščiame kambaryje, jei naktį kartais prireiktų pagalbos. Su tuo irgi nesutiko. Jis tikrai primygtinai reikalavo, kad tą naktį būtų paliktas vienas; jis buvo labai romus, bet stiprios valios. Man atrodo, vėliau Vilfredas kaltino save, kad nebuvo pakankamai tvirtas. Bet ką jis būtų padaręs? Negalėjo tėvo Badlio čia atgabenti jėga.

Bet visiems su tuo susijusiems būtų buvę paprasčiau, jei tėvas Badlis būtų sutikęs praleisti Tointon Greindže

bent pirmą naktį po ligoninės. Taip atkakliai atsisakydamas pasiūlymo, jis elgėsi su sau nebūdingu egoizmu. Ar laukė ko nors kito? Gal norėjo skubiai, privačiai su kažkuo susitikti, ir tam žmogui, kaip poniai Vilison, buvo parašęs nurodydamas tikslų susitikimo laiką? Jei taip, kad ir kokia būtų apsilankymo priežastis, lankytojas turėjo ateiti savomis kojomis. Jis paklausė ponios Vilison, ar Vilfredas kalbėjo su tėvu Badliu prieš jai paliekant kotedžą.

– Ne. Aš buvau pas tėvą Badlį kokias trisdešimt minučių, tada jis pabeldė į sieną žarstekliu, ir netrukus Vilfredas pasignalizavo už durų. Aš kaip tik buvau vežimėliu privažiavusi prie durų, kai Vilfredas man jas atidarė. Tėvas Badlis tebesėdėjo krėsle. Vilfredas sušuko jam labos nakties, bet nemanau, kad jis atsakė. Vilfredas, atrodo, skubėjo namo. Milisentė atėjo ir padėjo įstumti mano vežimėlį į furgono galą.

Taigi nei Vilfredas, nei jo sesuo nekalbėjo su Maiklu tą vakarą prieš išvažiuodami ir nematė jo iš arti. Pažvelgęs į stiprią dešiniąją ponios Vilison ranką, Dalglišas valandėlę pasvarstė galimybę, kad Maiklas jau tada buvo miręs. Tačiau ši mintis, net nepaisant to, kad buvo psichologiškai neįmanoma, atrodė visiška nesąmonė. Ji negalėjo žinoti, kad Vilfredas neįeis į kotedžą. Gerai pagalvojus, keista, kad jis to nepadarė. Maiklas tik tą rytą buvo grįžęs iš ligoninės. Tikrai natūraliausia būtų įeiti vidun ir pasiteirauti, kaip jis jaučiasi, praleisti su juo bent kelias minutes. Įdomu, kad Vilfredas Anstėjus taip greitai pabėgo ir kad niekas neprisipažino lankęsis pas tėvą Badlį po be ketvirčio aštuntos.

Jis paklausė:

– Kokia šviesa degė kotedže, kai jūs buvote su tėvu Badliu?

Jei šis klausimas ją nustebino, to neparodė.

– Degė tik maža stalinė lempa ant sekretero, greta jo krėslo. Nusistebėjau, kad jis įžiūri vakaro maldas, bet jas, žinoma, mokėjo atmintinai.

– O kitą rytą lempa nebedegė?

– O taip, Megė sakė, kad rado kotedžą tamsų.

Dalglišas pasakė:

– Man gerokai keista, kad vėliau tą vakarą niekas neužsuko pas tėvą Badlį pasiteirauti, kaip jis jaučiasi, ar padėti jam atsigulti.

Ji skubiai atsakė:

– Erikas Hjusonas manė, kad Milisentė užsuks prieš eidama miegoti, o jai pasirodė, kad Erikas ir Helena – žinot, seselė Reiner, – patys tai padarys. Kitą dieną kiekvienas jų baisiausiai kaltino save. Bet, kaip Erikas sakė, medicinine prasme tai nieko nebūtų pakeitę. Tėvas Badlis labai ramiai pasimirė tuoj po to, kai aš išėjau.

Kokią minutę jie sėdėjo tylėdami. Dalglišas svarstė, ar dabar tinkamas laikas paklausti apie anoniminį laišką. Prisiminęs, kaip ji susijaudino prakalbus apie Viktorą Holroidą, nebenorėjo daugiau jos trikdyti. Tačiau jam reikėjo žinoti. Žvelgdamas iš šono į liesą veidą, į atkaklios ramybės išraišką jame, pradėjo kalbėti:

– Atvykęs pasižiūrėjau tėvo Badlio sekreterą, tikėjausi, gal ten bus man koks raštelis ar neišsiųstas laiškas. Po senomis sąskaitomis radau labai nemalonų anoniminį laišką. Pagalvojau, gal buvo kam nors apie tai prasitaręs, ar kas kitas Tointon Greindže irgi tokį gavo.

Klausimas ją sukrėtė dar labiau, negu jis bijojo. Kurį laiką negalėjo kalbėti. Jis žiūrėjo tiesiai į tolį, kol išgirdo jos balsą. Kai pagaliau ryžosi atsakyti, buvo jau susitvardžiusi.

– Aš gavau, likus kokioms keturioms dienoms iki Vik-

toro mirties. Jis buvo... buvo nešvankus. Suplėšiau į smulkius skutelius ir nuleidau tualete.

Dalglišas padrąsinamai žvaliai tarė:

– Pats geriausias būdas į juos reaguoti. Bet aš, kaip policininkas, visada gailiuosi, kai sunaikinami įkalčiai.

– Įkalčiai?

– Žinote, anoniminių laiškų siuntinėjimas gali būti nusikaltimas; bet dar svarbiau kas kita – jie sukelia daug nelaimių. Turbūt geriausia visada pasakyti policijai ir leisti, kad ji surastų, kas tai daro.

– Policijai! O ne! Negalėčiau to padaryti. Čia ne tokia problema, kad policija galėtų padėti.

– Nesame tokie bejausmiai, kaip kartais žmonės įsivaizduoja. Nebūtinai kaltasis bus nubaustas. Bet svarbu pasiekti, kad tokie nemalonumai liautųsi, o policija tam turi geriausias sąlygas. Jie gali pasiųsti laišką į kriminologijos laboratoriją ištirti, ir ten jį apžiūrės dokumentų tyrimo specialistas.

– Bet jiems reikėtų paties dokumento. Negalėčiau to laiško niekam parodyti.

Vadinasi, taip blogai. Dalglišas paklausė:

– Gal galėtumėte pasakyti, koks tai buvo laiškas? Parašytas ranka ar spausdintas, ant kokio popieriaus?

– Laiškas buvo spausdintas mašinėle, mūsų senuoju „Imperialu“ per du intervalus, ant Tointon Greindžo popieriaus. Daugelis mūsų moka spausdinti. Tai vienas iš būdų įgyti savarankiškumo. Nebuvo nei rašybos, nei skyrybos klaidų. Daugiau nebuvo jokių įkalčių, bent aš nemačiau. Nežinau, kas jį spausdino, bet manau, kad autorius turėjęs seksualinį patyrimą.

Vadinasi, net apimta nevilties, ji ėmėsi racionaliai spręsti problemą. Jis pasakė:

– Prie tos mašinėlės prieina ribotas žmonių skaičius. Policijai nebūtų labai sunku tai išspręsti.

Jos tyliame balse buvo girdėti užsispyrimas.

– Po Viktoro mirties čia buvo policija. Jie buvo labai malonūs, labai atidūs. Tačiau visus mus tai sukrėtė. Vilfredui tai buvo baisu – ir mums visiems. Nežinau, ar galėsime dar kartą tai išgyventi. Tikrai žinau, kad Vilfredas negalės. Policininkai gali būti labai taktiški, bet jie juk vis tiek turi klausinėti tol, kol išspręs bylą? Nieko gero nebus, jei juos iškviesime ir tikėsimės, kad rūpinsis ne savo darbu, bet stengsis neįskaudinti žmonių.

Šios tiesos nebuvo galima paneigti, ir Dalglišas neketino ginčytis. Paklausė jos, ką dar darė, nuleidusi į tualetą skaudųjį laišką.

– Pasakiau apie jį Dorotei Mokson. Man atrodė, taip bus protingiausia. Jokiam vyrui nebūčiau galėjusi apie tai papasakoti. Dorotė pasakė, kad nereikėjo jo naikinti, kad be įkalčių niekas nieko negalės padaryti. Bet ji sutiko su manimi, kad dabar nieko nereikia sakyti. Tuo metu Vilfredas buvo labai susirūpinęs dėl pinigų, ir ji nenorėjo jam užkrauti papildomų rūpesčių. Žinojo, kaip jį tai sunervins. Be to, man pasirodė, jog ji įtaria, kas galėjo jį parašyti. Jei neklydo, laiškų daugiau nebegausime.

Vadinasi, Dorotė Mokson manė ar apsimetė mananti, jog laiškus rašė Viktoras Holroidas. Jei autoriui pakaktų proto ir susivaldymo dabar nustoti rašius, šios patogios teorijos, neturėdamas įkalčių, niekas negalėtų paneigti.

Jis paklausė, ar dar kas nors gavo tokį laišką. Jos žiniomis, daugiau niekas. Į Dorotę Mokson daugiau niekas nesikreipė. Atrodo, ši mintis Greisei sukėlė sielvartą. Dalglišas suprato, jog laiškas jai atrodė pavienis tyčinio pykčio protrūkis, nukreiptas prieš ją pačią. Mintis, kad

tėvas Badlis irgi gavo panašų laišką, įskaudino ją beveik tiek pat, kiek pats laiškas. Iš patyrimo puikiausiai žinodamas, koks tai galėjo būti laiškas, jis švelniai tarė:

– Jumis dėtas, taip labai nesijaudinčiau dėl tėvo Badlio laiško. Nemanau, kad jam tai sukėlė didelį sielvartą. Tiesą sakant, tai buvo palyginti švelnus, paprasčiausias piktas raštelis, esą iš jo jokios naudos Tointon Greindžui, ir kotedžą būtų naudingiau išnuomoti kam kitam. Tėvas Badlis buvo pernelyg nuolankus ir protingas, kad jaudintųsi dėl tokių nesąmonių. Man atrodo, laikė laišką tik dėl to, kad norėjo pasitarti su manimi, jei kartais ne jis vienas būtų tokį gavęs. Protingi žmonės meta tokius dalykus į tualetą. Bet ne visada pajėgiame būti protingi. Šiaip ar taip, jei gausite kitą laišką, pažadate parodyti jį man?

Ji ramiai linktelėjo galvą ir nieko neatsakė. Tačiau Dalglišas matė, kad jaučiasi geriau. Ji ištiesė sudžiūvusią kairę ranką ir trumpam uždėjusi ant jo rankos lengvai spustelėjo. Pojūtis buvo nemalonus, ranka sausa ir šalta, kaulai po oda atrodė pabiri. Tačiau pats judesys buvo orus ir skatinantis palankumą.

Kieme darėsi šalta ir tamsu; Henris Karvardainas jau buvo įėjęs į vidų. Jai irgi buvo laikas judėti. Jis trumpai pagalvojo ir tarė:

– Čia nieko svarbaus, ir prašau, negalvokite, kad, be savo darbo, nieko aplinkui nematau. Bet jei per kelias ateinančias dienas jums pavyks prisiminti, kaip tėvas Badlis praleido paskutinę savaitę prieš atsiguldamas į ligoninę, man tai labai padėtų. Neklausinėkite apie tai nieko kito. Tiesiog iš savo atminties pasakykite, ką jis veikė, kada ateidavo į Tointon Greindžą, kur dar galėjo leisti laiką. Norėčiau mintyse susidaryti vaizdą, kaip jis praleido paskutines dešimt dienų.

Ji atsakė:

– Žinau, kad trečiadienį, prieš susirgdamas, buvo nuvykęs į Vorehamą, sakė turįs apsipirkti ir su kažkuo susitikti. Prisimenu, nes antradienį paaiškino, jog kitą rytą neateis į Greindžą, kaip įprasta.

Tai tada, pagalvojo Dalglišas, jis nusipirko savo maisto atsargas, būdamas tikras, kad jo laiškas susilauks atsako. Turėjo pagrindą būti tikras.

Kurį laiką jie pasėdėjo nekalbėdami. Jis pagalvojo, ką ji mano apie tokį keistą prašymą. Neatrodo, kad būtų nustebinta. Gal jai tai atrodė visiškai natūralu, tas jo noras susikurti paskutinių draugo gyvenimo dienų vaizdą. Bet staiga jį suėmė bloga nuojauta ir atsargumas. Gal reikėjo pabrėžti, kad šis klausimas absoliučiai asmeniškas? Tikrai ne. Pasakė, kad nieko daugiau neklaustų. Daugiau apie tai kalbėdamas tikrai sukeltų įtarimą. Ir koks gali būti pavojus? Kuo jis remiasi? Išlaužta sekretero spyna, dingusiu dienoraščiu, stula, uždėta tarsi išpažinčiai. Nebuvo jokių tikrų įkalčių. Valios ir proto pastangomis nuvijo šią niekuo nepagrįstą blogio nuojautą, stiprumu prilygstančią pranašystei. Pernelyg nemaloniai priminė ilgas naktis ligoninėje, praleistas nerimastingoje pusiau sąmoningoje būsenoje grumiantis su iracionaliu siaubu ir pusiau suprantamomis baimėmis. Tai atrodė lygiai iracionalu, lygiai verta atremti protu ir išmintimi – tas juokingas įsitikinimas, kad paprastas, kone abejingas ir nedaug vilties teikiantis prašymas nuskambėjo taip panašiai į mirties nuosprendį.

3 *Atvykėlio nakvynė*

I

Prieš pietus Anstėjus pasiūlė, kad Denis Lerneris pavedžiotų Dalglišą po pensionatą. Atsiprašė, kad pats negali palydėti svečio, nes turi parašyti labai skubų laišką. Paštą į dėžę prie vartų atvežždavo ir iš jos paimdavo rytais, prieš pat devynias. Jei Adamas norėtų išsiųsti kokių laiškų, tai pakaks juos palikti ant stalo prieškambaryje, ir Albertas Filbis nuneš į dėžę drauge su Tointon Greindžo korespondencija. Dalglišas padėkojo. Jam reikėjo parašyti vieną skubų laišką į Skotlend Jardą, Bilui Moriarčiui, tačiau ketino jį išsiųsti vėliau iš Vorehamo. Visiškai neketino palikti laiško visų akivaizdoje, kad Anstėjus ar jo darbuotojai turėtų kuo domėtis ir aptarinėti.

Pasiūlymas apžiūrėti Greindžą veikiau prilygo įsakymui. Helena Reiner padėjo ligoniams prieš pietus apsiprausti, o Dotė Mokson išnyko kartu su Anstėjumi, taigi ekskursiją vedė tik Lerneris, lydimas Džulijaus Korto. Dalglišas nekantraudamas laukė ekskursijos pasibaigiant, o dar geriau būtų buvę išvis jos išvengti, nieko neįžeidžiant. Jis labai nesmagiai prisiminė, kaip dar būdamas vaikas per Kalėdas su tėvu lankėsi vienoje pagyvenusių žmonių ligoninėje; prisiminė, kaip mandagiai ligoniai su-

sitaikė su dar vienu įsikišimu į jų privatų gyvenimą, viešai demonstruojamus skausmus ir išsigimimą, liūdesį keliantį entuziazmą darbuotojų, išdidžiai rodančių smulkius pasiekimus. Dabar, kaip ir tada, ligūstai jautriai tramdė mažiausią pasidygėjimo atspalvį balse, bet jautė neišvengęs daug įžeidesnio globėjiško nuoširdumo tono. Neatrodė, kad Denis Lerneris būtų jį išgirdęs, o Džulijus Kortas žvaliai ėjo drauge ir smalsiai dairėsi aplinkui, tarsi būtų čia pirmą kartą. Dalglišas pagalvojo, ar jis prižiūri Lernerį, ar jį.

Jiems einant iš kambario į kambarį Lerneris pamažu atsikratė drovumo ir tapo drąsesnis, iškalbingesnis. Jo naivus pasididžiavimas tuo, ką stengėsi daryti Anstėjus, buvo kažkuo mielas. Anstėjus tikrai leido pinigus su užmoju. Dideli Greindžo kambariai aukštomis lubomis ir šaltomis marmuro grindimis, slogiai tamsūs ąžuoliniai sienų paneliai ir į daugybę dalių suskaldyti langai buvo absoliučiai netinkami neįgaliųjų pensionatui. Visame pastate, išskyrus valgomąjį ir šoninę svetainę, paverstą bendru televizoriaus kambariu, Anstėjus apsigyveno pats ir įkurdino darbuotojus, o iš kiemo pusės pridūrė dviaukštį akmeninį priestatą, kurio apatiniame aukšte tilpo dešimt atskirų miegamųjų ligoniams, o viršuje – medicinos kabinetas bei keli papildomi miegamieji. Priestatas buvo prišlietas prie buvusių arklidžių, kurios rėmėsi į jį stačiu kampu, suformuodamos dengtą kiemelį ligonių vežimėliams statyti. Pačios arklidės pertvarkytos į garažus ir dirbtuvę, kurioje ligoniai galėjo dirbti medžio darbus ar lipdyti. Čia taip pat buvo gaminamas rankų kremas ir vonios druskos, kurias Greindžas pardavinėjo, norėdamas prisidurti pajamų; prekės buvo pakuojamos ant ilgo darbastalio už permatomo plastiko širmos, veikiausiai sie-

kiant atsižvelgti į moksliško sterilumo principus. Ant širmos Dalglišas matė kabančių baltų chalatų šešėlius.

Lerneris tarė:

– Viktoras Holroidas buvo chemijos mokytojas, jis mums davė kremo ir druskų receptą. Kremą sudaro tik lanolinas, migdolų aliejus ir glicerinas, bet jis labai gerai veikia ir, atrodo, žmonėms patinka. Mums labai gerai sekasi jį pardavinėti. O šis dirbtuvės kampas skirtas lipdybai.

Dalglišas buvo beveik išeikvojęs pagyrimų ir padrąsinimų atsargas. Tačiau dabar pasijuto tikrai nustebintas. Viduryje darbastalio, ant žemo medinio pjedestalo, stovėjo molinė Vilfredo Anstėjaus galva. Ilgas, gyslotas kaklas kilo iš gobtuvo klosčių tarsi vėžlio. Jis buvo ištiestas pirmyn, galva kiek pakreipta į kairę. Tai buvo beveik parodija, tačiau kupina nepaprastos jėgos. Kaip, stebėjosi Dalglišas, skulptoriui pavyko perteikti šios nepakartojamos šypsenos žavesį ir užsispyrimą, išreikšti gailestingumą, virstantį saviapgaule, parodyti vienuolio abitu pridengtą nuolankumą ir sykiu sukurti aiškų blogio galios įspūdį? Į polietileną suvynioti molio luitai, netvarkingai išmėtyti ant stalo, tik pabrėžė vienintelio užbaigto darbo jėgą bei meistrišką atlikimą.

Lerneris pasakė:

– Galvą nulipdė Henris. Kiek žinau, jam kažkuo nepatinka burna. Neatrodo, kad Vilfredas būtų nepatenkintas, bet visi kiti mano, jog skulptūra jo neatspindi.

Džulijus palenkė galvą ir papūtė lūpas, parodijuodamas kritiko laikyseną:

– O aš nepasakyčiau. Nepasakyčiau. Ką jūs apie tai manote, Dalglišai?

– Man atrodo, ji įsidėmėtina. Ar Karvardainas prieš atvykdamas čia daug lipdė?

Jam atsakė Denis Lerneris:

– Nemanau, kad išvis lipdė. Prieš susirgdamas jis buvo aukštas valstybės valdininkas. Nulipdė šitą prieš kokius du mėnesius, Vilfredas jam net nepozavo. Kaip pirmas bandymas visai geras, ar ne?

Džulijus tarė:

– Man įdomiausia, ar jis tai padarė tyčia, – jei taip, yra per daug talentingas, kad čia užsikastų; o gal jo pirštai tiesiog pakluso pasąmonės liepimui? Jei tai tiesa, kyla įdomių minčių apie kūrybiškumo prigimtį, o dar įdomesnių – apie Henrio pasąmonę.

– Man atrodo, jam tiesiog taip išėjo, – paprastai atsakė Denis Lerneris. Jis žvelgė į skulptūrą kiek sutrikęs, bet pagarbiai, aiškiai nematydamas, kuo čia stebėtis ar aiškinti.

Galiausiai jie įėjo į vieną mažųjų kambarių priestato gale. Jis buvo įrengtas kaip įstaigos kabinetas: du mediniai rašalu sulaistyti stalai, atrodantys lyg būtų nurašyti iš valstybės fondų. Prie vieno jų sėdėjo Greisė Vilison ir spausdino vardus bei adresus ant lipnaus popieriaus lakšto perforuotais kraštais. Dalglišas kiek nustebęs pamatė, kad prie kito stalo sėdįs Karvardainas spausdino mašinėle kažką panašaus į asmenišką laišką. Abi mašinėlės buvo labai senos. Henris naudojo „Imperial", Greisė – „Remington". Palinkęs prie jos Dalglišas žvilgtelėjo į vardų ir adresų sąrašą. Pamatė, kad biuletenis siuntinėjamas labai daug kur. Šalia vietinių pastorijų ir kitų neįgaliųjų pensionatų adresų buvo adresų Londone, keli net Jungtinėse Valstijose ir vienas netoli Marselio. Sutrikusi dėl tokio domėjimosi, Greisė nevikriai kryptelėjo alkūnę, ir įrištas adresų bei pavardžių sąrašas nukrito ant že-

mės. Bet Dalglišas jau pamatė, ko norėjęs: iš eilės iškritusi mažoji *e*, uždažyta *o*, neryški, neveik neįžiūrima didžioji *V*. Nebuvo jokios abejonės, kad kaip tik šia mašinėle atspausdintas tėvo Badlio gautasis laiškas. Jis pakėlė nuo grindų sąrašą ir padavė poniai Vilison. Nežiūrėdama į jį, ši linktelėjo galvą ir tarė:

– Dėkui, bet man iš tiesų jo nereikia. Galiu atmintinai išspausdinti visus šešiasdešimt aštuonis adresus. Tai dėl to, kad taip seniai tai darau. Galiu įsivaizduoti, kokie ten žmonės, vien pagal jų vardus ir pagal tai, kokius pavadinimus jie duoda savo sodyboms. Tiesa, visad turėjau gerą atmintį vardams ir adresams. Tai man labai pravertė, kai dirbau labdaros organizacijoje, padedančioje į laisvę išėjusiems kaliniams; tekdavo spausdinti tokią daugybę sąrašų. Šitas, žinoma, visai trumputis. Gal galiu pridurti jūsų vardą, tada gautumėte mūsų ketvirtinį žurnalą? Tik dešimt pensų. Žinot, pašto išlaidos taip išaugo, kad turime kelti kainas, patys to nenorėdami.

Henris Karvardainas pakėlė galvą nuo darbo ir prabilo:

– Kiek žinau, šį ketvirtį mūsų laukia Dženės Pegram eilėraštis, kuris prasideda šitaip:

Aš rudenį myliu labiausiai,
Myliu jo žėrinčias spalvas.

Manau, Dalglišai, mielai sumokėsite dešimt pensų, kad sužinotumėte, kaip ji toliau įveiks rimavimo problemas.

Greisė Vilison patenkinta nusišypsojo:

– Aš žinau, tai labai mėgėjiška, bet Draugų Lyga iš jo sužino, kaip mes čia gyvename; sužino ir mūsų asmeniniai draugai, savaime aišku.

Henris atkirto:

– Tik ne mano. Jie žino, kad aš nevaldau kojų, bet nenorėčiau, jog pradėtų manyti, kad netekau ir proto. Geriausiu atveju šis biuletenis pasiekia parapijos laikraštėlio literatūrinį lygį; blogiausiu, arba trimis atvejais iš keturių, jis nemaloniai vaikiškas.

Greisė Vilison išraudo, jos lūpos suvirpėjo. Dalglišas skubiai įsiterpė:

– Malonėkite įrašyti mano vardą. Ar nebūtų geriau, jei iš karto susimokėčiau už metus?

– Kaip malonu! Ko gero, tikriau bus sumokėti už šešis mėnesius. Jei Vilfredas apsispręs perduoti Greindžą Ridžvelo trestui, planai dėl biuletenio gali pasikeisti. Atrodo, šią akimirką visų mūsų ateitis labai nepatikima. Gal užrašytumėte čia savo adresą? Kvinhytas. Prie upės, ar ne? Kaip jums pavyko! Jūs tikriausiai nenorėsite mūsų kremo ar vonios druskų, nors mes, tiesa, siuntinėjame druskas keletui džentelmenų. Bet iš tiesų už tai atsako Denis. Jis prižiūri paskirstymą ir dažniausiai pats beveik viską supakuoja. Mūsų rankos nelabai praverčia, per daug dreba. Bet esu tikra, kad jis galėtų palikti ir jums vonios druskų.

Nuo būtinumo atsakyti į šį nedrąsų kamantinėjimą Dalglišą išgelbėjo gongo dūžis. Džulijus pasakė:

– Įspėjamasis gongas. Dar vienas dūžis reikš, kad vakarienė ant stalo. Grįšiu namo ir patikrinsiu, ką mano nepamainomoji ponia Reinolds bus palikusi valgyti. Tiesa, ar perspėjote komisarą, kad vakarienė Tointon Greindže valgoma tyloje, kaip trapistų vienuolyne? Nenorėtume, kad jis suardytų tvarką netinkamais klausimais apie Maiklo testamentą arba apie tai, kokios priežastys galėjo pastūmėti šios kupinos meilės įstaigos pacientą strimgalviais pulti nuo skardžio į jūrą.

Jis paskubomis išėjo, tarsi baimindamasis, jog uždelsęs rizikuoja susilaukti kvietimo vakarienei.

Greisė Vilison aiškiai apsidžiaugė jam išėjus, tačiau narsiai nusišypsojo Dalglišui.

– Iš tiesų turime tokią taisyklę: per vakarienę nekalbėti. Tikiuosi, jums tai nebus nepatogu. Mes visi paeiliui skaitome iš knygų, kurias patys pasirenkame. Šiandien Vilfredo eilė, taigi klausysime kurio nors iš Dono pamokslų. Žinoma, jie labai puikūs – žinau, kad tėvas Badlis labai juos mėgo, – bet man atrodo gana sunkūs. Be to, nemanau, kad labai tiktų prie virtos avienos.

II

Henris Karvardainas privairavo vežimėlį prie lifto, sunkiai pakėlė plienines groteles, uždarė vartus ir paspaudė antro aukšto mygtuką. Jis užsispyrė gauti kambarį pagrindiniame pastate ir griežtai atsisakė netvirtų, niekingų proporcijų priestato celių; Vilfredas nenoromis sutiko, nors būgštavo, kad Henris gali uždusti ištikus gaisrui – Henriui ši baimė atrodė nesveika, beveik paranojiška. Prisirišimą prie Tointon Greindžo Henris sutvirtino, persiveždamas čia kelis rinktinius baldus iš buto Vestminsteryje bei visas ten buvusias knygas. Kambarys buvo didelis, aukštomis lubomis ir akiai malonių proporcijų; už dviejų langų plytėjo platus vaizdas į iškyšulio pietvakarius. Greta buvo tualetas ir dušas, kuriuo Henris dalijosi tik su tuo ligoniu, kuris tuo metu būdavo gydomas izoliatoriuje. Jis žinojo, kad gyvena patogiausiame namo kambaryje, ir nejautė dėl to nė mažiausios kaltės. Vis dažniau užsisklęsdavo tvarkin-

game, privačiame savo pasaulyje, užsidarydavo nuo kitų žmonių sunkiomis drožinėtomis durimis, papirkdavo Filbį, kad šis kartais atneštų į kambarį pietus ar nupirktų Dorčesteryje įvairių sūrių, vynų, paštetų bei vaisių; jais papildydavo pensionato duodamą maistą, kurį paeiliui gamindavo visi Greindžo darbuotojai. Vilfredas aiškiai manė, jog protingiau bus nepaisyti šių smulkių neklusnumo pasireiškimų, šių nusižengimų bendrystės įstatymui.

Henris pagalvojo, iš kur toks piktumo protrūkis prieš vargšę nekenksmingą Greisę Vilison. Jau ne pirmą kartą po Holroido mirties pagauna save šnekant Holroido balsu. Tai jį domino. Vėl privertė galvoti apie aną gyvenimą, kurio atsisakė taip anksti ir taip ryžtingai. Vadovaudamas įvairiems komitetams buvo pastebėjęs, kaip jų nariai vaidina kiekvienas savo vaidmenį, tarsi paskirtą iš anksto. Plėšrūnas vanagas; taikos balandis; kompromisų meistras; didingas, pagyvenęs valstybės vyras; nenuspėjamas fokusininkas. Jei kurio trūkdavo, kaip greitai kolega permąstydavo savo pažiūras, kaip subtiliai pakeisdavo net balsą ir manieras, kad užpildytų spragą. Panašiai, atrodo, ir jis bus perėmęs Holroido skeptrą. Tokia mintis atrodė ironiška ir nebuvo visai nemaloni. Kodėl gi ne? Kas iš Tointon Greindžo geriau tiko šiam spygliuoto nonkonformisto vaidmeniui?

Jis buvo vienas jauniausių visais laikais užsienio reikalų ministro pavaduotojų. Ateičiai tvirtai žadėtas vadovavimas departamentui. Taip save ir įsivaizdavo. Ir staiga toji liga, pirmiausia atsargiai užvaldžiusi nervus ir raumenis, smogė į pačias jo pasitikėjimo savimi šaknis, suardė visus rūpestingai austus planus. Diktavimas asmeniniam padėjėjui virto abiem nemaloniu užsiėmimu, bauginančiu ir nuolat atidėliojamu. Kiekvienas pokalbis

telefonu buvo išbandymas; jau po pirmo atkaklaus, nerimastingo skambučio imdavo drebėti rankos. Susirinkimai, kuriuos anksčiau taip mėgo, kuriems ramiai, griežtai ir profesionaliai vadovavo, dabar virto nenuspėjamomis dvasios ir neklusnaus kūno kovomis. Nustojo pasitikėti savimi, o juk buvo toks tvirtas.

Tokia nelaimė ištiko ne jį vieną. Buvo matęs kitus žmones, keletas jų dirbo jo paties departamente, kurie be pagalbos neperlipdavo iš siaubingai gremėzdiškų neįgaliesiems pritaikytų automobilių į vežimėlius, kurie sutikdavo užimti žemesnes pareigas ir dirbti lengvesnį darbą, arba pereidavo į skyrių, galintį išlaikyti papildomą naštą. Departamentas būtų apdairiai ir užjaučiamai suderinęs taupumą su viešaisiais interesais. Galėjo išlaikyti jį darbe dar gerokai po to, kai jis nustos buvęs naudingas. Galėjo mirti įsikinkęs valdiškuose pakinktuose, plonesniuose ir pritaikytuose gležniems jo pečiams, tačiau vis tiek įsikinkęs – buvo matęs, kaip tai nutinka kitiems. Sutiko, kad tam reikia tam tikros narsos. Bet jo narsa buvo kitokia.

Paskutiniu lašu tapo vienas susirinkimas, bendras su kito departamento darbuotojais. Iki šiol negalėjo to sąmyšio prisiminti be gėdos ir siaubo. Vėl matė save: kojos beviltiškai trypia, bilsnoja į grindis lazda, besistengiant žengti vieną žingsnį prie kėdės, seilės tykšta į šalis drauge su sveikinimo žodžiais ir taškosi ant netoliese stovinčių bendradarbių dokumentų. Aplink stalą ratas akių, gyvūnų akių, atsargių, grobuoniškų, sutrikusių, nedrįstančių pažvelgti į jį. Išskyrus vieną vaikiną, jauną, išvaizdų iždo sekretorių. Jis neatitraukdamas akių žvelgė į pirmininką, ne su gailesčiu, bet tarsi gydytojas, susidomėjęs, įsimindamas ateičiai dar vieną pavyzdį, kaip el-

giasi streso ištikti žmonės. Aišku, galiausiai žodžiai prasiveržė. Susirinkimą kažkaip pavyko pravesti. Bet jam tai buvo pabaiga.

Buvo girdėjęs apie Tointon Greindžą, kaip išgirstama apie tokias vietas: iš bendradarbio, kurio žmona gaudavo ketvirtinį pensionato biuletenį ir šelpdavo jį pinigais. Atrodė, jog tai gali būti sprendimas. Jis buvo nevedęs, be šeimos. Negalėjo nė tikėtis, kad ilgai sugebės prisižiūrėti pats, o iš invalidumo pensijos nebūtų pasisamdęs nuolatinės slaugės. Be to, turėjo ištrūkti iš Londono. Jei nepavyko, tai geriau visai išeiti iš žaidimo, paskęsti užmarštyje, toli nuo suglumusių bendradarbių gailesčio, nuo triukšmo ir užteršto oro, nuo pavojų ir nepatogumų agresyvaus pasaulio, pripažįstančio tik sveikus. Jis parašys knygą apie vyriausybės priimamų sprendimų mechanizmą, kurios planavo imtis išėjęs į pensiją, pagilins graikų kalbos žinias, iš naujo perskaitys visą Hardį. Jei negali dirbti savo sodo, tai bent nusisuks nuo kitų žmonių dirbamų sodų.

Pirmus šešis mėnesius atrodė, kad taip ir bus. Išryškėjo nepatogumai, kurių, keista, nebuvo tikėjęsis ar numatęs: vienodas, lengvai nuspėjamas maistas; nesuderinamų asmenybių tarpusavio trintis; per lėtai pristatomos knygos ir vynas; gerų pašnekovų trūkumas; paskendę savyje ligoniai, jų perdėtas domėjimasis ligų simptomais ir kūno funkcijomis; siaubingas gyvenimo pensionate vaikiškumas ir dirbtinis linksmumas. Tačiau viską buvo įmanoma pakelti, jis nenorėjo prisipažinti, kad nepavyko: visi kiti variantai atrodė dar blogesni. Ir tada atvyko Piteris.

Jis apsigyveno Tointon Greindže kiek daugiau nei prieš metus. Buvo persirgęs poliomielitu, septyniolikmetis vienturtis pervežimų firmos savininko našlės vaikas iš pramoninės Vidurio Anglijos; prireikė trijų ofi-

cialių ir neišmoningų jos apsilankymų, kad galiausiai apskaičiuotų, ar turi pinigų atvežti sūnų į atsiradusią laisvą vietą. Henris įtarė, kad moteris, išgąsdinta pirmųjų našlystės mėnesių vienišumo ir staiga smukusios socialinės padėties, jau dairėsi antro vyro ir ėmė suprasti, kad septyniolikmetis vežimėlyje sėdintis sūnus taps trūkumu, kuris leis iškilti kitoms kandidatėms, nepaisant velionio vyro paliktų pinigų bei senstančio, beviltiško jos seksualumo. Klausydamasis jos liejamo akušerinių bei vedybinių išpažinčių srauto, Henris dar kartą suprato, kad į neįgaliuosius žiūrima kaip į kitos rūšies žmones. Jie nekelia nei seksualinio, nei kokio kito pavojaus, su jais neverta konkuruoti. Kaip pašnekovai jie prilygsta gyvuliams: jiems galima sakyti absoliučiai viską nė kiek nesutrinkant.

Taigi Doloresa Bonington pasakė esanti patenkinta, ir Piteris atvyko. Iš pradžių berniukas nepadarė jam didelio įspūdžio. Tik palaipsniui įvertino jo proto ypatumus. Piteris buvo slaugomas namie, padedant apygardos slaugėms, o kai leisdavo sveikata, būdavo vežiojamas į vietos vidurinę mokyklą. Ten jam nepasisekė. Niekas, juo labiau motina, neįžvelgė jo intelekto. Henris Karvardainas abejojo, ar ji būtų sugebėjusi tokį dalyką atpažinti. Ne taip lengva buvo atleisti mokyklai. Net turint galvoje mokytojų trūkumą, pernelyg gausias klases, neišvengiamas organizacines didelio miesto vidurinės mokyklos problemas, bent vienas to perdėtai aprūpinto ir nevaldomo žvėryno darbuotojas privalėjo sugebėti atpažinti tikro mokslininko protą, piktai samprotavo Henris. Henris ir sugalvojo, kad Piteriui galima būtų parūpinti išsilavinimą, kurio jis neteko; kad, laikui bėgant, jis galėtų įstoti į universitetą ir sugebėti gyventi savarankiškai.

Henrio nuostabai, Piterio rengimas baigiamiesiems egzaminams tapo bendru rūpesčiu, suteikė Tointon Greindžui tą vienybės ir bendrumo jausmą, kurio nepavyko pasiekti nė vienu Vilfredo eksperimentu. Padėjo net Viktoras Holroidas.

– Atrodo, vaikis ne kvailys. Aišku, jis visiškas nemokša. Tie vargšai mokytojai tikriausiai buvo baisiai užsiėmę, mokė rasinių santykių pagrindų, sekso technikų ir kitų šiuolaikiškų mokymo plano papildymų, arba stengėsi neleisti tiems barbarams išnešioti mokyklą gabalais ir nespėjo pasirūpinti tais, kurie turi proto.

– Jam reikia išlaikyti matematiką ir kurį nors iš gamtos mokslų, Viktorai, bent „B" lygiu. Jei galėtum padėti...

– Be laboratorijos?

– Yra medicinos kabinetas, galėtum ten ką nors sukurpti. Jis juk nelaikys chemijos „A" lygiu?

– Aišku, kad ne. Suprantu, kad mano dėstomas dalykas įtrauktas tik tam, kad suteiktų akademinės pusiausvyros iliuziją. Bet vaikiną reikia išmokyti moksliškai mąstyti. Aš, aišku, žinau mokymo priemonių tiekėjus. Tikriausiai pavyks ką nors sumeistrauti.

– Žinoma, aš užmokėsiu.

– Be abejo. Galėčiau ir aš, bet esu tvirtai įsitikinęs, kad žmonės turi patys mokėti už savo malonumus.

– Dženė ir Ursula tikriausiai irgi susidomės.

Henris pats apstulbo, ištaręs šiuos žodžius. Simpatija – jis dar nedrįso vartoti žodžio „meilė" – padarė jį geraširdį.

– Apsaugok Dieve! Nesiruošiu įkurti vaikų darželio. Bet apsiimu mokyti vaikį matematikos ir gamtos mokslų.

Holroidas skirdavo jam tris pamokas per savaitę, kaskart tiksliai po valandą. Tačiau jo mokymo kokybė nekėlė jokių abejonių.

Tėvas Badlis buvo įtrauktas į bendrą darbą ir mokė lotynų kalbos. Henris ėmėsi anglų literatūros ir istorijos, taip pat apsiėmė organizuoti visą mokymą. Jis atrado, kad Greisė Vilison moka prancūziškai geriausiai iš visų Tointon Greindžo gyventojų, ir iš pradžių dvejojusi, galiausiai sutiko du kartus per savaitę mokyti Piterį šnekamosios prancūzų kalbos. Vilfredas atlaidžiai žiūrėjo į šiuos pasirengimus, aktyviai nesikišo, bet ir netrukdė. Visi staiga pasijuto labai užsiėmę ir patenkinti.

Pats Piteris veikiau sutiko mokytis, negu to labai troško. Tačiau pasirodė, kad jis neįtikėtinai darbštus; gal kiek švelniai pasišaipydavo iš vyraujančio entuziazmo, bet pajėgė ilgai išbūti susikaupęs – tikras mokslininko požymis. Visi pamatė, kad darbo jam nebūna per daug. Buvo dėkingas, klusnus, bet atsainus. Kartais Henris, žvelgdamas į ramų mergaitišką veidą, baimingai pagalvodavo, jog visi mokytojai – septyniolikmečiai paaugliai, ir tik vieną Piterį slegia liūdnas subrendusiojo cinizmas.

Henris žinojo niekada nepamiršiąs tos akimirkos, kai pagaliau su džiaugsmu pripažino meilę. Buvo šilta ankstyvo pavasario diena; negi tikrai praėjo tik šeši mėnesiai? Jiedu abu sėdėjo toje pačioje vietoje, kurioje jis sėdi dabar, apgaubti ankstyvos popietinės saulės, su knygomis ant kelių, pasirengę pusę trijų pradėti istorijos pamoką. Piteris buvo apsirengęs trumparankoviais marškiniais, jis pats atsiraitojo rankoves ir juto, kaip pirmieji šilti spinduliai kutena dilbių plaukučius. Sėdėjo tylėdami, kaip ir jis dabar. Staiga Piteris neatsisukdamas priglaudė prie Henrio rankos ilgą, švelnią savo ranką iki pat alkūnės ir neskubėdamas, tarsi atlikdamas kokį ritualą, tarsi kažką patvirtindamas, supynė jųdviejų pirštus, ir delnai taip pat susiglaudė. Šios akimirkos prisiminimas iki šiol išliko Henrio nervuose ir kraujyje, ir taip bus iki mirties. Sukrečian-

ti ekstazė, staigus džiaugsmo suvokimas, gryna, neribota laimė, tokia jaudinanti, tačiau – paradoksas – teikianti pilnatvę ir ramybę. Tą akimirką atrodė, kad viskas, kas iki tol įvyko jo gyvenime – darbas, liga, atvykimas į Tointon Greindžą, – vedė į šią vietą, šią meilę. Viskas – sėkmė, nesėkmė, skausmas, neviltis – tik skatino ją ir jos šviesoje susilaukė pateisinimo. Niekada anksčiau nėra taip giliai suvokęs kito žmogaus kūno; pulso, besiblaškančioploname riešе; mėlynų kraujagyslių nėrinio rankoje, priglaustoje prie jo rankos, harmoningos dviejų kūnų kraujo apytakos; gležnos, neįtikėtinai švelnios odos alkūnės įlinkyje; vaikiškų pirštų kaulelių, su pasitikėjimu besiilsinčių jo delne. Palyginti su šio pirmojo prisilietimo intymumu visi ankstesni kūniški nuotykiai pasirodė apgaulingi. Taip jie sėdėjo tylėdami neišmatuojamai, nesuvokiamai ilgai, ir tik tada pasisuko įsižiūrėti vienas į kitą, iš pradžių rimtai, vėliau šypsodamiesi akimis.

Dabar Henris stebėjosi, kaip galėjo taip suklysti, vertindamas Vilfredą. Laimingas ir saugus, kupinas pripažintos ir pasidalytos meilės, į Vilfredo užuominas ir atsitiktines pastabas – tas, kurios prasiskverbdavo iki jo sąmonės, – reaguodavo panieka ir užuojauta; jos atrodė ne ką svarbesnės, ne ką grėsmingesnės negu drovaus nevykėlio mokytojo perspėjimai bręstantiems mokiniams apie „prigimčiai priešingas“ nuodėmes.

– Labai gražu, kad tiek daug laiko skiri Piteriui, bet reikėtų prisiminti, kad visi mes Tointon Greindže esame viena šeima. Tavo susidomėjimu norėtų dalytis ir kiti. Ko gero, nėra nei labai gražu, nei labai išmintinga taip aiškiai išskirti iš kitų vieną žmogų. Manau, kad Ursula ir Dženė, ir net vargšelis Džordžis kartais jaučia, jog jie tau visai nerūpi.

Henris vos išgirdo šiuos žodžius, nė neketino į juos atsakyti.

– Henri, Dotė man sakė, kad mokydamas Piterį užsirakini kambario duris. Norėčiau, kad taip nedarytum. Durys čia niekada nerakinamos, tai viena mūsų taisyklių. Jei kuriam nors iš jūsų staiga prireiktų gydytojo pagalbos, gali kilti tikras pavojus.

Henris ir toliau rakino duris, o raktą visada nešiojosi su savimi. Jam atrodė, kad Tointon Greindže gyvena tik jiedu su Piteriu. Atsigulęs miegoti, jis naktimis planavo ir svajojo, iš pradžių atsargiai, vėliau prisipildęs viltingo pakilumo. Pasidavė per anksti ir per lengvai. Dar galima šiokia tokia ateitis. Berniuko motina labai retai jį lankė, retai rašė laiškus. Kodėl jie abu negalėtų išsikelti iš Tointon Greindžo ir gyventi kartu? Jis turi pensiją ir nedidelį kapitalą. Galėtų nusipirkti mažą namelį, gal Oksforde, gal Keimbridže, įrengti jį ir pritaikyti neįgaliesiems. Kai Piteris įstos į universitetą, jam reikės kažkur gyventi. Henris skaičiavo, rašė savo banko valdytojui, samprotavo, kaip geriausia susitvarkyti, ketindamas savo planą – šį proto ir grožio įsikūnijimą – galiausiai pranešti Piteriui. Žinojo, kad esama pavojų. Jo būklė blogės; Piteris geriausiu atveju gali kiek pasitaisyti. Negalima leisti, kad taptų vaikinui našta. Tėvas Badlis tik vieną kartą tiesiai su juo pasikalbėjo apie Piterį. Atnešė į Tointon Greindžą knygą, kurią Henris ketino užduoti sukonspektuoti. Išeidamas švelniai, kaip visada nevengdamas tiesos, pasakė:

– Tavo liga progresuoja, Piterio ne. Ateis diena, kai jam teks apsieiti be tavęs. Prisimink tą, sūnau.

Gerai, jis prisimins.

Rugpjūčio pradžioje ponia Bonington susitarė, kad Pi-

teris dviem savaitėms grįš namo. Ji sakė, kad vežasi sūnų atostogų. Henris atsisveikino:

– Nerašyk. Iš laiškų nieko gero nesitikiu. Pasimatysim po dviejų savaičių.

Bet Piteris negrįžo. Numatomo grįžimo išvakarėse per pietus Vilfredas pranešė naujieną, rūpestingai vengdamas Henrio akių:

– Visi mes džiaugiamės dėl Piterio, nes ponia Bonington rado jam vietą arčiau namų, tad jis pas mus nesugrįš. Ji tikisi greitai vėl ištekėti, o tada jiedu su vyru norės dažniau lankyti Piterį, kartais savaitgaliams pasiimti jį namo. Naujasis Piterio pensionatas ketina tęsti jo lavinimą. Jūs tiek daug su juo dirbote. Žinau, jog jums bus malonu, kad pastangos nenuėjo vėjais.

Viskas buvo labai gudriai suplanuota, to iš Vilfredo neatimsi. Juk reikėjo atsargiai telefonu pasikalbėti su motina, rašyti jai laiškus, tartis su naujuoju pensionatu. Kelias savaites, gal net mėnesius Piterio kandidatūra turėjo būti laukiančiųjų sąraše. Henris nesunkiai įsivaizdavo, apie ką buvo kalbama.

„Nesveikas susidomėjimas; nenatūralus prisirišimas; berniukas per daug dirba; dvasinis ir psichologinis spaudimas".

Tointon Greindže beveik niekas nekalbėjo su juo apie Piterio perkėlimą. Visi vengė susitepti Henrio skausmu. Greisė Vilison, gūždamasi nuo atšiauraus jo žvilgsnio, tarė:

– Mes visi jo pasiilgsim, bet ji jo motina... Natūralu, jog nori būti arčiau savo vaiko.

– Be jokios abejonės. Būtinai griebkimės švenčiausių motinystės teisių.

Per savaitę visi, regis, pamiršo Piterį ir grįžo prie įprastų darbų, kaip vaikai, atsikratę naujais, netrokšta-

mais kalėdiniais žaislais. Holroidas išjungė savo sukonstruotą aparatą ir supakavo jį į dėžę.

– Tegul tai bus tau pamoka, Henri. Nepasitikėk dailiais jaunikaičiais. Vargu ar į naują pensionatą jį teko tempti jėga.

– Galėjo taip būti.

– Eik sau! Berniukas beveik pilnametis. Jis kuo puikiausiai mąsto ir kalba. Gali rašyti. Turime prisipažinti, kad mūsų draugija jam pasirodė ne tokia žavinga, kaip apgaulingai manėme. Piteris lengvai sukalbamas. Nesipriešino, kai jį įsodino čia; neabejoju, nesipriešino ir velkamas kitur.

Pagautas impulso, Henris nustvėrė pro šalį einantį tėvą Badlį už rankos ir paklausė:

– Ar jūs irgi prisidėjote prie šio moralės ir motiniškos meilės triumfo?

Tėvas Badlis trumpai papurtė galvą, lengvai, beveik nepastebimai. Atrodė, jog tuoj prabils, bet staiga, spustelėjęs Henrio petį, ištrūko ir nuėjo toliau, vienintelį kartą sutrikęs, negalėdamas paguosti. Bet Henris pajuto Maiklui tokį pykčio ir apmaudo proveržį, kaip niekam kitam Tointon Greindže. Maiklas galėjo laisvai vaikščioti ir kalbėti, pyktis nepaversdavo jo krūpčiojančiu, apsiseilėjusiu juokdariu. Maiklas tikrai galėjo užkirsti kelią šiam klaikiam veiksmui, jei nebūtų sukaustytas drovumo, baimės ir pasibjaurėjimo kūniškumu. Maiklas, kurio buvimą Tointon Greindže pateisintų tik meilės puoselėjimas.

Laiškų nebuvo. Henris nusileido tiek, kad papirko Filbį, kuris paimdavo paštą. Jo paranoja pasiekė tokį mastą, kad nesunkiai įsivaizdavo Vilfredą, konfiskuojantį jam skirtus laiškus. Pats irgi nerašė. Svarstymai, rašyti ar ne, užimdavo dabar didžiąją dienos dalį. Tačiau nepraėjus

nė šešioms savaitėms ponia Bonington parašė Vilfredui ir pranešė, kad Piteris mirė nuo plaučių uždegimo. Henris žinojo, kad tai galėjo nutikti bet kur ir bet kada. Anaiptol nereiškė, kad medicinos priežiūra ir slauga naujajame Piterio pensionate blogesnė negu Tointon Greindže. Piteriui visada grėsė šis pavojus. Tačiau širdyje Henris buvo įsitikinęs, jog jam būtų pavykę išsaugoti Piterio gyvybę. Vilfredas, suokalbiškai perkėlęs vaikiną iš Tointon Greindžo, iš tiesų jį nužudė.

Tuo tarpu Piterio žudikas gyveno toliau it niekur nieko, šypsojosi atlaidžia, kreivoka šypsena, ceremoningai siautėsi savo apsiaustu, vengdamas susitepti žmogiškomis emocijomis, su pasitenkinimu žvelgė į brokuotus savo geraširdiškumo gavėjus. Henris svarstė, ar jis tik įsivaizduoja, ar Vilfredas tikrai ėmė jo bijoti? Dabar jie retai besikalbėdavo. Būdamas vienišius iš prigimties, Piteriui mirus Henris dar labiau atsiskyrė. Beveik visą laiką, išskyrus pietus ir vakarienę, leido savo kambaryje, žiūrėdamas į apleistą iškyšulį; apimtas gilaus nuobodulio, nebeskaitė ir nebedirbo. Žinojo, kad nekenčia, tačiau neapykantos nejautė. Meilė, džiaugsmas, pyktis, net sielvartas – šios galingos emocijos atrodė pernelyg smarkios jo sumenkusiai asmenybei. Galėjo jausti tik blyškius jų šešėlius. Tačiau neapykanta priminė chronišką drugį, snaudžiantį kraujyje; kartais jis užsiplieksdavo bauginančia karštlige. Vieno tokio priepuolio metu jį pašnibždomis užkalbino Holroidas; privažiavo vežimėliu per visą kiemelį, kad būtų kuo arčiau Henrio. Holroido burna, rausva ir ryškiai apibrėžta kaip merginos, tarsi aiški, pūliuojanti žaizda stambiame tamsiame žandikaulyje, prasivėrė ir išspjovė nuodus. Jo šnervėse išliko rūgštus Holroido alsavimas.

– Sužinojau kai ką įdomaus apie mūsų mieląjį Vilfredą. Laikui bėgant, pasakysiu ir tau, bet turi man atleisti, dar šiek tiek pasimėgausiu vienas. Ateis tinkama akimirka, ir tada viską atskleisiu. Visada juk stengiesi padaryti kuo didesnį poveikį.

Štai ką iš jų padarė neapykanta ir nuobodulys, pagalvojo Henris; tarsi du mokinukai pašnibždomis dalijasi paslaptimis, kuria niekingus keršto ir išdavystės planus.

Jis pažvelgė pro aukštą, išgaubtą langą į vakarus, į ryškėjantį iškyšulį. Temo. Kažkur netoliese nenuilstančios bangos skalavo uolas, seniai švariai nuplautas nuo Holroido kraujo. Nebeliko nė audeklo skutelio moliuskams prilipti. Negyvos Holroido rankos tarsi jūržolės vangiai liūliavo bangose, smėlio pilnos akys žiūrėjo aukštyn, į skrajojančias žuvėdras. Kokį ten Volto Vitmeno eilėraštį Holroidas skaitė tą vakarą prieš mirdamas:

Prieik artyn, stiprioji išlaisvintoja,
Kai tai įvyks, kai viską atimsi, džiugiai giedosiu
mirusiems,
Paskendusiems teliūskuojančiame tavo meilės
vandenyne,
Užkluptas tavo palaimos srauto, o Mirtie.

Naktis tyli po daugeliu žvaigždžių,
Vandenyno pakrantė ir dusliai šnabždanti
banga – pažįstu jūsų balsus,
Siela gręžiasi į tave, o didingoji, šydu apsigaubusi
Mirtie,
Ir kūnas dėkingas priglunda prie tavęs.

Kodėl pasirinko tą eilėraštį, kupiną sentimentalios rezignacijos, tokį svetimą kovingai Holroido dvasiai ir drau-

ge tokį pranašingą? Ar pasąmoningai sakė jiems, kas turi nutikti, ar sveikino savo likimą ir juo džiaugėsi? Piteris ir Holroidas. Holroidas ir Badlis. O dabar iš Badlio praeities atvyko tas jo draugas policininkas. Kodėl ir kam? Gal ką nors sužinos vakare, susirinkus išgerti pas Džuliją. Veikiausiai kai ką sužinos ir Dalglišas. „Nėra pasauly meno, kurs galėtų skaityti sielos judesius veide“*. Dunkanas klydo. Tai didelis menas, ir sostinės policijos komisaras bus jį įvaldęs geriau už daugelį. Ką gi, jei to atvyko, gali pradėti šiandien po pietų. Šįvakar Henris vakarieniaus savo kambaryje. Iškviestas Filbis užneš padėklą su maistu ir be ceremonijų, nenoromis nušveis jį ant stalo. Iš Filbio nenusipirksi mandagumo, užtat, nykiai susijaudinęs pamanė Henris, galima nusipirkti praktiškai bet ką kita.

III

– „Mano kūnas yra mano kalėjimas; aš paklūstu Įstatymui ir nebėgu iš savo kalėjimo; neskubinu mirties, marindamas kūną badu arba žaizdomis. Bet kai kūną degina nesiliaujantys karščiai, tąso begaliniai traukuliai, ar atsiras žmogus, taip pamilęs žemę, ant kurios stovi šis kalėjimas, kad ryžtųsi geriau likti jame, negu eiti namo?“

Dalglišas pagalvojo, kad ne tiek Donas netinka prie troškintos avienos, kiek toji aviena netinka prie naminio vyno. Atskirai kiekvienas šių dalykų buvo neblogas. Aviena, troškinta su svogūnais, bulvėmis ir morkomis, kvepianti

* Šekspyras, „Makbetas“, I veiksmo IV paveikslas (vertė A. Churginas.)

prieskoninėmis žolėmis, buvo netikėtai gardi, gal tik rieboka. Šeivamedžio uogų vynas nostalgiškai priminė pareigos įkvėptus apsilankymus drauge su tėvu pas namuose įkalintus svetingus parapijiečius. Sudėjus draugėn, skonis buvo siaubingas. Jis ištiesė ranką į vandens grafiną.

Priešais jį sėdėjo Milisentė Hamit, jos sunkaus kvadratinio veido kontūrus švelnino žvakių šviesa; aitrus plaukų lako kvapas, gūsiais atsklindantis nuo stangrių, tvirtai sudėtų žylančių garbanų, paaiškino, kodėl šią popietę jos nebuvo Tointon Greindže. Prie stalo susirinko visi, išskyrus Hjusonus, kurie tikriausiai pietavo savo kotedže, ir Henrį Karvardainą. Tolimajame stalo kampe, atokiau nuo kitų sėdėjo Albertas Filbis, vienuolis Kalibanas rudu abitu, susilenkęs virš lėkštės. Jis triukšmingai kramtė, plėšė duoną į gabalus ir ryžtingai dažė jais padažą iš lėkštės. Visiems ligoniams buvo padedama valgyti. Dalglišas, nors paprastai labai lengvai pasibjaurėdavo, stengėsi nepaisyti tylaus šlerpimo, šaukštų *staccato* lėkštėse, tvardomų atsitiktinių riaugėjimų.

– „Jei nuėjai nuo to Stalo ramybėje, ramybėje paliksi ir šį pasaulį. Tave gali aplankyti ano Stalo ramybė *in pace desiderii*, nurimusioje dvasioje...“

Vilfredas stovėjo stalo gale, prie skaitymui skirtos katedros, įrėmintas dviejų žvakių metalo žvakidėse. Katinas Džefris, išpampęs nuo suėstos vakarienės, ceremoningai išsirietęs gulėjo prie jo kojų. Vilfredas turėjo gerą balsą ir mokėjo juo naudotis. Nenusisekęs aktorius? O gal aktorius, atradęs savo sceną ir joje vaidinantis, patenkintas ir nesuvokiantis, kaip mažėja žiūrovų, kaip jo svajonę sukausto paralyžius? Neurotikas, vedamas apsėdimo? Ar žmogus, pasiekęs vidinę ramybę, saugiai besiilsintis savo esybės centre?

Staiga visų keturių ant stalo stovėjusių žvakių liepsnelės supleveno ir sušnypštė. Dalglišas išgirdo tylų ratų cypimą, nesmarkų metalo stuktelėjimą į medį. Durys ėmė lėtai vertis. Vilfredo balsas suvirpėjo ir nutrūko. Šaukštas nerimastingai sutarškėjo lėkštėje. Iš šešėlių išniro vežimėlis, kuriame sėdintis žmogus visa galva buvo įsisiautęs į storą languotą apsiaustą. Ponia Vilison tyliai ir liūdnai suvaitojo ir brūkštelėjo kryžiaus ženklą ant pilkos suknelės priekio. Ursula Holis garsiai įkvėpė oro. Niekas netarė nė žodžio. Staiga Dženė Pegram sukliko plonu, pratisu balsu, tarsi garvežio švilpukas. Garsas buvo toks nerealus, kad Dotė Mokson staiga apžvelgė visus sėdinčiuosius, lyg norėdama įsitikinti, iš kur jis sklinda. Klyksmas netrukus virto kikenimu. Mergina užspaudė ranka burną. Tada pasakė:

– Pagalvojau, kad čia Viktoras! Tai Viktoro apsiaustas.

Daugiau niekas nei judėjo, nei kalbėjo. Apžvelgęs stalą, Dalglišas mąsliai įbedė akis į Denį Lernerį. Jo veide atsispindėjo siaubas, lėtai virtęs palengvėjimu, o veidas, atrodo, suiro į gabalus tarsi rūgštimi aplietas paveikslas. Karvardainas privažiavo prie stalo. Jam nebuvo lengva kalbėti. Gleivių kamuolėlis tarsi geltonas brangakmenis sublizgo žvakių šviesoje ir nudribo jam nuo smakro. Pagaliau aukštu, iškreiptu balsu pratarė:

– Pagalvojau, prisidėsiu prie jūsų gerti kavos. Man pasirodė nemandagu pasitraukti patį pirmą vakarą atvykus svečiui.

Dotė Mokson griežtai paklausė:

– Ar būtinai reikėjo to apsiausto?

Jis pasisuko į ją.

– Apsiaustas kabojo įstaigoje, o man pasidarė šalta. Be to, turime tiek daug bendra. Negi galima pašalinti iš savo tarpo mirusiuosius?

Vilfredas tarė:

– Gal prisiminkime taisykles?

Visi pasisuko į jį tarsi klusnūs vaikai. Jis palaukė, kol jie vėl pradėjo valgyti. Rankos, įsikibusios į katedros kraštus, nedrebėjo, puikus balsas buvo visiškai ramus.

– „Taigi laikydamiesi šio Inkaro ir kupini šios ramybės, nesvarbu, ar Dievas pratęs mūsų kelionę, ar Mirties tyla pakvies mus į uostą, keliaudami į Rytus ar į Vakarus, eikime ramybėje..."

IV

Buvo jau po pusės devintos, kai Dalglišas išsiruošė vežti Henrį Karvardainą į Džulijaus Korto kotedžą. Tai nebuvo lengva užduotis žmogui, tik pradėjusiam sveikti po ligos. Karvardainas, nors ir pasausęs, buvo netikėtai sunkus, o akmenuotas takas beveik visą laiką kilo aukštyn. Dalglišas nenorėjo siūlyti savo automobilio, nes grūdimas pro siauras duris galėjo jo bendrakeleiviui suteikti dar daugiau skausmo ir pažeminimo negu įprasta kelionė vežimėliu. Jiems išvykstant, per prieškambarį kaip tik ėjo Anstėjus. Jis palaikė duris ir padėjo užvairuoti vežimėlį ant nuolydžio, bet nemėgino stumti ir nepasiūlė pasinaudoti ligoniams skirtu autobusu. Dalglišas pagalvojo, ar tikrai Anstėjaus atsisveikinime nuskambėjo nepasitenkinimas jųdviejų sumanymu.

Ilgą laiką nė vienas nešnekėjo. Karvardainas laikė ant kelių sunkų žibintą ir stengėsi kuo vienodžiau kreipti ant tako šviesos srautą. Sulig kiekvienu vežimėlio krestelėjimu besisukantis ir šokčiojantis šviesos ratas akinamai nušvietė slaptą žalumos, judesių ir slėptis sprunkančių

gyvūnų pilną nakties pasaulio plotelį. Dalglišas, kiek apsvaigęs iš nuovargio, jautėsi atsietas nuo fizinės aplinkos. Storos guminės rankenos, slidžios paliesti, buvo atsipalaidavusios ir erzinamai judėjo jo delnuose; atrodė, jog jos nesujungtos su vežimėliu. Tolyn einantis takas atrodė realus tik tiek, kiek jo akmenys ir įdubos šokdino ratus. Naktis buvo rami ir, kaip rudeniui, labai šilta, ore tvyrojo stiprus žolės kvapas ir vasaros gėlių dvelksmas. Žvaigždes uždengė žemi debesys, tad keliautojai beveik visiškoje tamsoje ėjo stiprėjančio jūros ošimo link, prie keturių šviesos keturkampių, ženklinančių Tointono kotedžą. Kai jie pakankamai priartėjo ir pamatė, jog didžiausiais keturkampis yra atviros kotedžo durys, Dalglišas staiga prakalbo:

– Tėvo Badlio sekretere radau gana nemalonų anoniminį laišką. Akivaizdu, kad kažkas Tointon Greindže jo nemėgo. Pagalvojau, kažin, ar tai asmeniškas konfliktas, ar ir kiti gavo panašių laiškų.

Karvardainas pakėlė veidą į viršų. Dalglišas išvydo jį iš įdomios perspektyvos, sutrumpėjusį, vietoje aštrios nosies – kaulo išsikišimas, smakras kaip marionetės kabo po beforme burnos anga. Jis atsakė:

– Aš irgi gavau prieš kokius dešimt mėnesių, buvo įdėtas į bibliotekos knygą, nuo tada daugiau nebegavau, ir nežinau, ar gavo kas kitas. Apie tokius dalykus žmonės nelinkę šnekėtis, bet man atrodo, jei būtų kilusi panaši epidemija, ji būtų iškilusi viešumon. Manasis laiškas, kiek suprantu, buvo įprasto purvo sauja. Jame aprašoma, kokiais akrobatiškais lytinio pasitenkinimo metodais galėčiau pasinaudoti, jei tebeturėčiau pakankamai fizinių jėgų juos atlikti. Atrodo, jog mano noras tai daryti autoriui buvo savaime suprantamas.

– Vadinasi, laiškas buvo veikiau nešvankus, o ne tiesiog įžeidžiamas?

– Nešvankus ta prasme, kad norėta sukelti pasibjaurėjimą, o ne tvirkinti ar paskatinti iškrypimą – tas tai taip.

– Ar bent kiek nujaučiat, kas galėjo tai padaryti?

– Jis buvo atspausdintas ant Tointon Greindžo popieriaus sena „Remington“ mašinėle, kurią dažniausiai naudoja Greisė Vilison, kai siuntinėja ketvirtinį biuletenį. Jos kandidatūra atrodė įtikinamiausia. Tikrai ne Ursula Holis; ji atvyko tik po poros mėnesių. Be to, panašius dalykus juk dažniausiai siuntinėja padorios vidutinio amžiaus senmergės?

– Šiuo atveju abejočiau.

– Ką gi – pasikliausiu jumis, kaip daug geriau išmanančiu apie nešvankybes.

– Ar kam nors apie tai sakėte?

– Tik Džulijui. Jis patarė niekam daugiau nesakyti, pasiūlė sudraskyti laišką ir nuleisti į klozetą. Kadangi jo patarimas sutapo su mano paties nuomone, taip ir padariau. Kaip jau sakiau, daugiau laiškų negavau. Ko gero, toks sportas nustoja jaudinti, jei auka nerodo susierzinimo.

– Ar jį galėjo parašyti Holroidas?

– Nebuvo panašu į jo stilių. Viktoras mėgo įžeidinėti, bet man atrodo, ne šia konkrečia tema. Jo ginklas buvo ne plunksna, bet balsas. Asmeniškai man jis nekėlė tokių negerų jausmų, kaip daugeliui kitų. Jis kirsdavo kitiems beveik taip, kaip nuskriaustas vaikas. Daugiau dėl asmeniškai išgyvenamo kartėlio, negu trokšdamas pikto. Pripažįstu, kad savaitę prieš mirtį jis pridūrė gana vaikišką priedą prie savo testamento; jį patvirtino Filbis ir Džulijaus namų darbininkė ponia Reinolds. Bet taip tur-

būt atsitiko dėl to, kad buvo apsisprendęs mirti ir norėjo išvaduoti mus visus nuo pareigos prisiminti jį su meile.

– Tai manote, kad jis nusižudė?

– Be abejo. Visi taip mano. Kaip kitaip galėjo būti? Ši hipotezė atrodo įtikinamiausia. Arba savižudybė, arba žmogžudystė.

Tai buvo pirmas kartas, kai kuris nors iš Tointon Greindžo gyventojų pasakė šį bloga lemiantį žodį. Ištartas pedantišku, gana aukštu Karvardaino balsu, jis atrodė toks pat neįtikėtinas, kaip keiksmažodis vienuolės lūpose.

Dalglišas atsakė:

– O gal vežimėlio stabdžiai buvo sugedę?

– Tokiomis aplinkybėmis laikyčiau tai žmogžudyste.

Kurį laiką truko tyla. Vežimėlis susvyravo, pervažiuodamas nedidelį akmenį, ir žibinto šviesa plačiu pusrutuliu kilstelėjo aukštyn, tarsi mažytis ir gležnas švyturys. Karvardainas pataisė žibintą ir pasakė:

– Holroido mirties išvakarėse, aštuntą penkiasdešimt, Filbis patikrino ir sutepė vežimėlio stabdžius. Aš tuo metu buvau dirbtuvėje, terliojausi su moliu. Pats jį mačiau. Netrukus jis išėjo iš dirbtuvės, o aš likau ten iki dešimtos.

– Ar sakėte tai policijai?

– Taip, nes jie manęs paklausė. Taktiškai pasiteiravo, kur konkrečiai praleidau tą vakarą ir ar liečiau Holroido vežimėlį, Filbiui išėjus. Jei būčiau lietęs, vargu ar prisipažinčiau, taigi klausimas man pasirodė naivus. Jie apklausė ir Filbį, nors aš apklausoje nedalyvavau, ir jis, be abejo, patvirtino mano pasakojimą. Mano požiūris į policiją dviprasmiškas; griežtai apsiriboju tik atsakymais į jų klausimus, tačiau vadovaujuosi prielaida, jog apskritai jie turi teisę žinoti tiesą.

Kelionė baigėsi. Šviesa liejosi pro atviras kotedžo duris, ir jose svečių sutikti pasirodė tamsus Džulijaus Korto siluetas. Jis perėmė rankenas iš Dalglišo ir nustūmė vežimėlį trumpu akmenimis grįstu takeliu, vedančiu į svetainę. Eidamas iš paskos Dalglišas vos spėjo pro praviras duris pastebėti pušies lentomis iškaltas sienas, raudonų plytelių grindis ir spindinčius chromuotus įtaisus Džulijaus virtuvėje, labai panašioje į jo paties, kurioje moteris, turinti per mažai darbo ir gaunanti už tai per didelį užmokestį, skirtą nuslopinti darbdavio kaltės jausmui, kad išvis ją pasisamdė, kartais gamina maistą, stengdamasi įtikti vieno žmogaus perdėtai išlavintam skoniui.

Svetainė užėmė visą priekinę pirmojo aukšto dalį; aiškiai matyti, kad anksčiau čia buvo du kotedžai. Atvirame židinyje spragsėjo jūros išmestos pliauskos, tačiau abu aukšti langai buvo atviri. Akmeninės sienos virpėjo nuo jūros gausmo. Buvo nejauku sėdėti taip arti iškyšulio krašto, tiksliai nežinant, koks atstumas skiria nuo jūros. Tarsi skaitydamas Dalglišo mintis, Džulijus tarė:

– Tik šeši jardai mus skiria nuo keturiasdešimt pėdų aukščio uolėto šlaito. Prie namo yra akmenimis grįstas kiemelis su žema tvora; jei bus pakankamai šiľta, galėsime vėliau ten pasėdėti. Ko gersite, vyno ar ko stipresnio? Henris, žinau, mėgsta klaretą.

– Klareto ir man.

Dalglišas nepasigailėjo pasirinkimo, pamatęs etiketes trijų butelių, stovinčių ant žemo stalelio prie židinio, du iš jų buvo atkimšti. Jis nustebo, kad tokiu geru vynu vaišinami du netikėtai užklydę svečiai. Kol Džulijus pilstė vyną į stiklus, Dalglišas vaikščiojo po kambarį. Jame buvo pavydėtinų daiktų žmogui, nusiteikusiam vertinti asmeninius turtus. Akį traukė prabangi Sanderlando taurė

Trafalgaro mūšiui atminti, trys ankstyvosios Stafordšyro statulėlės ant akmeninės židinio atbrailos, pora malonių jūros vaizdų ant ilgiausios sienos. Viršum durų, vedančių prie skardžio, buvo pritvirtinta laivo priekio figūra, subtiliai ir dailiai išdrožta iš ąžuolo; du cherubai laikė galeoną, vainikuojamą skydo ir apsuptą sunkių jūrininko mazgų. Pamatęs jo susidomėjimą, Džulijus šūktelėjo:

– Jis padarytas apie 1660 metus, autorius Grinlingas Gibonsas, laivo savininkas veikiausiai Džeikobas Kortas, kontrabandininkas, veikęs šiuose kraštuose. Kiek man pavyko atrasti, jis man ne giminaitis, ir labai gaila. Tai turbūt seniausia žinoma prekybinio laivo pirmagalio figūra. Grinvičo muziejus mano, jog jų turima figūra kiek ankstesnė, bet aš įsitikinęs, kad keletu metų senesnė manoji.

Tolimajame kambario kampe ant paaukštinimo dulsvai švytėjo, tarsi iš vidaus spindėjo marmurinis sparnuoto vaiko biustas; putlioje rankutėje jis laikė pakalnučių ir rožių pumpurų puokštę. Marmuras buvo blyškus kaip baltinta kava, išskyrus užmerktų akių vokus, nuspalvintus lengva rožine spalva. Gyslų neišvagotos rankos spaudė gėles tiesmuku, nieko nepaisančiu vaikišku judesiu; berniuko lūpos vos pravertos silpnutės šypsenos, ramios ir paslaptingos. Dalglišas ištiesė ranką ir švelniai paglostė skruostą; atrodė, jog palietus šis bus šiltas. Džulijus priėjo artyn, nešdamas dvi taures.

– Patinka mano skulptūra? Aišku, tai paminklo dalis, septynioliktas amžius ar pati aštuoniolikto pradžia, sekimas Bernininiu. Įtariu, Henriui ji patiktų labiau, jei autorius būtų pats Berninis.

Henris atsiliepė:

– Ne labiau patiktų. Sakiau, kad būčiau daugiau už ją sumokėjęs.

Dalglišas ir Kortas grįžo prie židinio ir įsitaisė vakarui, kuriam aiškiai buvo numatytas rimtas išgėrimas. Dalglišas pajuto, kad žvilgsniu nuolat klaidžioja po kambarį. Jame nebuvo jokios bravūros, jokio sąmoningo siekimo sukurti ką nors originalaus ar efektingo. Vis dėlto rūpestis buvo aiškiai matyti; kiekvienas daiktas buvo savo vietoje. Dalglišas pagalvojo, kad visi šie daiktai nupirkti todėl, kad patiko Džulijui; jie nebuvo kruopščiai sukurtos bendros schemos dalys, įsigijimo neskatino apsėdimu virtęs poreikis gausinti turimą kolekciją. Tačiau Dalglišas nebūtų patikėjęs, kad bent vienas šių daiktų aptiktas atsitiktinai ar nusipirktas pusdykiai. Baldai irgi kalbėjo apie savininko turtą. Odinė sofa ir du odiniai krėslai su ranktūriais atrodė gal kiek per prašmatnūs proporcingam ir iš esmės paprastam kambariui, tačiau buvo aišku, kad Džulijus siekė patogumo. Dalglišas pats sau prikišo puritoniškumą, dėl kurio nepalankiai palygino šį kambarį su jaukia, patogumams nepataikaujančia, apskurusia tėvo Badlio svetaine.

Karvardainas, sėdintis vežimėlyje ir spoksantis į ugnį pro savo stiklą, staiga paklausė:

– Tėvas Badlis perspėjo jus apie keistuosius Vilfredo filantropijos aspektus, ar jūsų apsilankymas čia yra atsitiktinis?

Šio klausimo Dalglišas tikėjosi. Jis pajuto, kad abu vyrai ne šiaip sau domisi jo atsakymu.

– Tėvas Badlis parašė man, kad džiaugtųsi galėdamas su manimi pasimatyti. Nutariau atvažiuoti nesvarstydamas. Kurį laiką gulėjau ligoninėje, tai pagalvojau, kad bus neblogai praleisti drauge su juo keletą dienų, kol sveiksiu.

Karvardainas pasakė:

– Galiu įsivaizduoti daug tinkamesnių vietų sveiks-

tančiam ligoniui negu „Vilties“ kotedžas, jei viduje jis toks pat, koks atrodo iš lauko. Ar seniai pažįstate Badlį?

– Nuo vaikystės; jis buvo mano tėvo vikaras. Bet paskutinį kartą buvome susitikę labai trumpam, kai mokiausi universitete.

– Buvote visiškai ramus, nieko nežinodamas apie jį mažiausiai dešimt metų, taigi visai natūralu, jog jo mirtis jus sukrėtė?

Dalglišas nepasidavė provokacijai ir ramiai atsakė:

– Labiau, negu būčiau tikėjęsis. Mes beveik nesusirašinėjome, apsikeisdavome tik kalėdiniais atvirukais, bet galvodavau apie jį dažniau, negu apie daugelį tų, kuriuos matau kasdien. Nežinau, kodėl taip ir nepasivarginau anksčiau atvažiuoti. Paprastai teisinamasi darbais. Bet iš to, kiek jį atsimenu, galiu įsivaizduoti, kaip jis čia tiko.

Džulijus nusijuokė:

– Visai netiko. Vilfredas jį pasamdė išgyvendamas ortodoksalųjį laikotarpį, tikriausiai norėjo suteikti Tointon Greindžui tam tikro religinio respektabilumo. Bet pastaraisiais mėnesiais pajutau tarp jų atsiradus šaltuką, ar ne, Henri? Tikriausiai tėvas Badlis nebežinojo, ko Vilfredui reikia, kunigo ar guru. Vilfredas rankioja visokias filosofijos, metafizikos ir ortodoksalios religijos skiauteles, kurios tik krinta jam į akį, ir siuva iš jų savo svajonių apsiaustą. Dėl to, ir jūs veikiausiai pats tą pamatysite, jei pakankamai ilgai pas mus pabūsite, čia trūksta nuoseklių etinių normų. Niekas kitas taip nekenkia sėkmei. Štai kad ir mano klubas Londone: jis skirtas tik mėgautis geru maistu ir vynu, nepriimant į savo tarpą nuobodybių bei pederastų. Žinoma, tai niekur neužrašyta, bet visiems žinoma. Tikslai paprasti ir visiems suprantami, todėl juos nesunku pasiekti. O čia vargšiukai nežino, ar jie gyvena

pensionate, ar bendruomenėje, viešbutyje ar vienuolyne, o gal ypatingo pamišimo apimtame beprotnamyje. Kartais jie net lanko meditacijos užsiėmimus. Ar tik Vilfredas neima sirgti dzenu.

Karvardainas jį pertraukė:

– Jis nežino, ko nori, bet kuris iš mūsų žino? Iš esmės jis geras, ir nori kitiems gero, be to, išleido Tointon Greindžui savo paties pinigus. Gyvename triukšmingo ir lepaus pasišventimo amžiuje, kai svarbiausias privataus ar viešo darbo principas yra tas, kad darbuotojas jokiu būdu nebūtų atsakingas už savo veiklą ir neturėtų jai aukoti nieko asmeniško; taigi bent šis dalykas kalba jo naudai.

– Jums jis patinka? – paklausė Dalglišas.

Henrio Karvardaino atsakymas nustebino grubumu.

– Vilfredas išgelbėjo mane nuo beveik neišvengiamo įkalinimo ligoninėje ir suteikia man kambarį už kainą, kurią išgaliu mokėti; taigi savaime suprantama, kad man jis atrodo nuostabus.

Stojo trumpa, nejauki tyla. Pajutęs tai, Karvardainas pridūrė:

– Blogiausias dalykas Tointone yra maistas, bet tai nesunkiai pataisoma, nors kartais, vienas puotaudamas savo kambaryje, jaučiuosi kaip apsirijėlis mokinukas. Be to, geriau klausytis, kaip mano kolegos skaito mėgstamus populiarios teologijos gabalus ar prastesniąsias anglų poezijos antologijas, negu per vakarienę kalbėtis su jais.

Dalglišas pasakė:

– Tikriausiai sunku rasti darbuotojų. Kaip sakė ponia Hjuson, Anstėjus labiausiai pasikliauja buvusiu kaliniu ir šeimininke, kuri kitur nerastų darbo.

Džulijus Kortas pasiekė klareto butelį ir papildė visus tris stiklus. Prakalbo:

– Mieloji Megė diskretiška kaip visada. Teisybė, Filbis, visų galų meistras, yra praeityje kažkuo nusižengęs. Pensionatui reklamuoti jis tikriausiai netiktų, bet juk kas nors turi skalauti suterštus patalus, pjauti viščiukus, valyti tualetus ir dirbti kitus panašius darbus, kurių negali pakelti jautri Vilfredo siela. Be to, jis aistringai atsidavęs Dotei Mokson, ir aš neabejoju, kad tai teikia jai laimės. Kadangi Megė jau tiek išplepėjo, tai geriau bus jums sužinoti apie Dotę visą tiesą. Gal net prisiminsite jos bylą – tai ta garsioji slaugė iš Netingfildo geriatrinės ligoninės. Prieš ketverius metus ji sudavė ligonei. Smūgis buvo labai silpnas, bet senutė parkrito, prasiskėlė galvą į spintelę prie lovos ir vos nenumirė. Atidžiai perskaičius apklausos protokolus darosi aišku, kad ji buvo savanaudiška, reikli, nesivaldanti furija, kuri ir šventąjį būtų išvedusi iš kantrybės. Šeima stengėsi su ja neturėti jokių reikalų – net nelankė, – kol nepamatė, kad gali išreikšti teisuolišką pasipiktinimą ir susilaukti malonaus visuomenės dėmesio. Be abejo, viskas labai teisinga. Ligoniai, net patys bjauriausi, yra šventi, ir visiems mums galų gale apsimoka laikytis šios puikios taisyklės. Šis nutikimas sukėlė visą bangą nusiskundimų ligoninės tvarka. Imtasi nuodugnaus tyrimo, kuris apėmė administravimą, medicinos paslaugas, maistą, slaugą ir taip toliau. Nėra ko stebėtis, kad atrasta daug įdomių dalykų. Atleisti du slaugai, o Dotė išėjo iš darbo savo noru. Tyrimas pašalino bet kokius įtarimus sąmoningu žiaurumu, nors ir apgailestauta dėl jos nesivaldymo. Tačiau žala padaryta: jokia kita ligoninė jos nebepriėmė. Jau nekalbant apie įtarimą, kad, stresui ištikus, ja negalima visiškai pasikliauti, ją kaltino sukėlus tyrimą, nedavusį niekam nieko gero ir dviem žmonėms kainavusį darbo vietas. Po kurio laiko

Vilfredas ją susirado; spręsdamas pagal pranešimus apie tyrimo eigą, jis manė, kad ją bus visiškai palaužę. Surado ne iš karto, bet galiausiai jam pavyko, ir paprašė Dotės eiti pas jį dirbti šeimininke. Iš tiesų ji dirba viską, ką tik prireikia, kaip ir kiti darbuotojai: ir slaugo, ir gamina maistą. Vilfredas vadovavosi ne vien gera širdimi. Niekada nebūna lengva surasti darbuotojus į tokią specializuotą ir atokią vietą, kaip ši, jau nekalbant apie neįprastus Vilfredo darbo metodus. Praradęs Dotę Mokson, sunkiai rastų, kuo ją pakeisti.

Dalglišas tarė:

– Atsimenu tą atvejį, bet jos veido – ne. Veikiau pažįstama atrodo ta jauna blondinė – Dženė Pegram, ar ne?

Karvardainas nusišypsojo atlaidžiai, šiek tiek su panieka.

– Taip ir maniau, kad apie ją paklausit. Vilfredas turėtų sugalvoti, kaip panaudoti ją finansinei paramai kaulyti, jai tai baisiausiai patiktų. Nepažįstu nė vieno žmogaus, kuriam geriau pavyktų nutaisyti ilgesingą, nesuprantančią ir kančios bei ištvermės kupiną išraišką, negu jai. Tinkamai ją panaudojus, galima būtų surinkti kalnus pinigų.

Džulijus nusijuokė:

– Kaip turbūt supratot, Henris jos nemėgsta. Jei jos veidas atrodo pažįstamas, veikiausiai būsit matę per televiziją prieš kokius pusantrų metų. Tą mėnesį visos žiniasklaidos priemonės dirgino britų sąžinę, pasakodamos apie jaunų neįgaliųjų padėtį, ir prodiuseris išsiuntė savo valdinius paieškoti tinkamos aukos. Jie atrado Dženę. Dvylika metų ji praleido slaugoma – labai gerai slaugoma – geriatriniame skyriuje; iš dalies, kiek suprantu, dėl to, kad nerado jai tinkamesnės vietos, iš dalies todėl, kad jai visai patiko būti visų ligonių ir lankytojų lepūne bei

numylėtine, o iš dalies todėl, kad ligoninėje buvo galimybės naudotis grupine fizioterapija bei užimtumo terapija, ir Džene jomis naudojosi. Tačiau televizijos programoje, kaip galit įsivaizduoti, jos nelaimę išpūtė iki begalybės – „nelaiminga dvidešimt penkerių metų mergina įkalinta tarp mirštančių senių; uždaryta nuo visuomenės; bejėgė; be jokios vilties". Prieš kamerą Dženę rūpestingai apsupo labiausiai nusenusiais ligoniais, o ši sėdėjo viduryje ir elgėsi kuo gražiausiai. Šaižiai kaltino nežmoniškąjį Sveikatos departamentą, rajoninę ligoninių tarybą, ligoninės vadovus. Kitą dieną, kaip buvo galima numatyti, kilo viešo pasipiktinimo banga, kuri truko, kiek žinau, iki kitos protesto programos. Gailiaširdė britų publika reikalavo surasti Dženei tinkamesnę vietą. Vilfredas parašė ir pasiūlė vietą čia, Džene sutiko ir prieš keturiolika mėnesių atvyko pas mus. Niekas iki galo nežino, ką ji apie mus galvoja. Daug atiduočiau, jei gaučiau pažvelgti į tai, kas vadinama Dženės siela.

Dalglišas stebėjosi, kad Džulijus taip gerai viską žino apie Tointon Greindžo ligonius, tačiau daugiau nieko nebeklausė. Nepastebimai iškrito iš pokalbio ir sėdėjo, gerdamas vyną, viena ausimi klausydamasis padriko pokalbio. Tai buvo ramus, nereiklus pokalbis vyrų, turinčių bendrų pažįstamų ir interesų, kurie pažino vienas kitą ir rūpėjo vienas kitam lygiai tiek, kiek reikia draugystės iliuzijai sukurti. Neturėjo ypatingo noro ja dalytis. Toks vynas vertas būti geriamas tylomis. Suvokė, kad tai pirmas kartas po ligos, kai geria gerą vyną. Pasitikėjimą kėlė tai, kad dar vienas gyvenimo malonumas tebeturėjo paguodos galią. Prireikė šiek tiek laiko, kol suprato, kad Džulijus kreipiasi tiesiai į jį:

– Atsiprašau už pasiūlymą skaityti jūsų poeziją. Bet

nesu visai nepatenkintas. Bus gera iliustracija vienam dalykui, kurį greitai pamatysite Tointone. Jie linkę išnaudoti. Neketina to daryti, bet kitaip negali. Jie sako, kad nori būti laikomi eiliniais žmonėmis, paskui ima reikalauti ko nors tokio, kas eiliniam žmogui ir į galvą neateitų, o tu niekaip negali atsisakyti. Dabar gal nebe taip griežtai vertinsite mus, jei neskubėsime entuziastingai džiaugtis Tointonu.

– Mus?

– Mažą normalių, bent jau fiziškai normalių žmonių grupę, apžavėtą šios vietos.

– O jūs apžavėti?

– O taip! Aš kartais išvykstu į Londoną ar užsienį, todėl apžavai neturi progos įsisenėti. Bet prisiminkite Milisentę, kuri niekaip neišsikrausto iš to kotedžo, nes Vilfredas leidžia jame gyventi dykai. Ji tenori vieno: grįžti į Čeltnemo kurortą, prie bridžo stalų ir pyragaičių su kremu. Tai kodėl negrįžta? O Megė? Megė visiems kartoja, kad ji tenori normaliai pagyventi. Na, mes visi to norime, normaliai pagyventi. Vilfredas mėgino sudominti ją paukščių stebėjimu. Atsimenu, ką ji atsakė: „Jei pamatysiu dar vieną prakeiktą žuvėdrą, šikančią ant Tointono iškyšulio, klykdama šoksiu į jūrą“. Mieloji Megė. Ji man labai simpatiška, kai blaivi. O Erikas? Juk jis tikrai galėtų ištrūkti, jei tik turėtų pakankamai drąsos. Penkių ligonių priežiūra ir medicininis vadovavimas rankų kremo bei vonios druskų gamybai tikrai nėra garbingas darbas gydytojui, net jei jis turi nelemtą silpnybę mažoms mergytėms. O dar Helena Reiner. Tiesa, man atrodo, kad priežastis, dėl kurios mįslingoji Helena niekur neišvažiuoja, gerokai natūralesnė ir suprantamesnė. Visus juos kamuoja nuobodulys. O dabar aš verčiu jus nuobodžiauti. Gal

norėtumėte pasiklausyti muzikos? Kai Henris pas mane, mudu paprastai klausomės muzikos.

Dalglišui būtų pakakę vien klareto, be kalbų ir be muzikos. Tačiau aiškiai matė, kad Henris taip pat nekantriai trokšta pasiklausyti įrašo, kaip Džulijus – pademonstruoti puikią stereo įrangą. Paragintas rinktis, Dalglišas paprašė Vivaldžio. Kol grojo muzika, jis lėtai išėjo į naktį. Džulijus nusekė iš paskos, ir jie tylėdami sustojo prie žemos akmeninės sienos ant skardžio krašto. Priešais plytėjo jūra, dulsvai švytinti, vaiduokliška aukštų, neryškių žvaigždžių šviesoje. Pagalvojo, kad jūroje atoslūgis, bet ji vis tiek atrodė visiškai čia pat, garsiais akordais daužėsi į uolėtą paplūdimį, bosu pritardama aukštam maloniam tolimų smuikų kontrapunktui. Dalglišas pagalvojo, kad junta ant kaktos jūros atspindį, bet prisilietęs delnu suprato, jog tai tik gaivaus brizo apgaulė.

Taigi anoniminius laiškus rašė du žmonės, ir tik vienas jų visiškai atsidavęs nešvankiam savo užsiėmimui. Iš Greisės Vilison sutrikimo ir lakoniško Karvardaino pasidygėjimo buvo aišku, kad jų gauti laiškai visiškai skyrėsi nuo rastojo „Vilties“ kotedže. Kad tuo pačiu metu vienoje mažoje bendruomenėje dirbtų du anoniminių laiškų autoriai, atrodė pernelyg didelis sutapimas. Veikiau tėvo Badlio laiškas įkištas į sekreterą jau po jo mirties, beveik nemėginant slėpti, idant Dalglišas jį ten rastų. Jei taip, jį pakišo žmogus, žinojęs bent apie vieną kitą laišką; kažkas jam pasakė, kad jis atspausdintas Tointon Greindžo mašinėle ir ant Tointon Greindžo popieriaus, tačiau paties laiško neparodė. Greisės Vilison laiškas buvo atspausdintas „Imperial“ mašinėle, ir ji pasisakė tik Dotei Mokson. Karvardaino, kaip ir Badlio, laiškas atspausdintas „Remington“; jis pasisakė Džulijui Kortui.

Išvada akivaizdi. Bet kaip toks protingas žmogus, kaip Kortas, tikėjosi šia vaikiška gudrybe apgauti profesionalų seklį, ar net entuziastingą mėgėją? Bet ar tokia buvo laiško paskirtis? Atviruką tėvui Badliui Dalglišas pasirašė tik inicialais. Jei jį atrado žmogus, slepiantis kaltę, karštligiškai rausdamasis po sekreterą, iš jo galėjo sužinoti tik tiek, kad spalio pirmosios popietę tėvas Badlis laukia svečio, veikiausiai nepavojingo, tokio kaip kolega dvasininkas ar buvęs parapijietis. Bet jei kartais tėvas Badlis jam būtų prasitaręs apie tai, kas jį neramino, atrodė verta sukurti ir pakišti fiktyvų įkaltį. Beveik nėra abejonių, kad laiškas įkištas į sekreterą netrukus prieš jam atvykstant. Jei Anstėjus sakė tiesą apie tai, kad tėvo Badlio mirties rytą peržiūrėjo jo dokumentus, jis niekaip negalėjo nerasti anoniminio laiško; būtų jį pašalinęs.

Net jei šis sudėtingas ir perdėtai išdailintas samprotavimų rūmas pasirodytų nieko vertas ir tėvas Badlis tikrai gavo anoniminį laišką, Dalglišas buvo tikras, jog tai nebuvo jo kvietimo priežastis. Tėvas Badlis būtų puikiausiai sugebėjęs ne tik atrasti siuntėją, bet ir su juo susidoroti. Jis atrodė kaip ne šio pasaulio, bet nebuvo naivus. Priešingai negu Dalglišas, profesijos dėka turbūt nedažnai susidurdavo su ryškiausiomis nuodėmėmis, bet tai anaiptol nereiškė, jog nepajėgtų jų suprasti ar, tiesą sakant, atleisti. Šiaip ar taip, galima ginčytis, ar tos nuodėmės tikrai yra pačios pavojingiausios. Kaip bet kuris kitas parapijos kunigas, tikriausiai iki kaklo buvo prisiklausęs apie lyg rūdys įsiėdusias, niekingas, piktavališkas išdaigas; pažino liūdną, bet ribotą jų įvairovę. Jis turėjo parengęs atsakymą, gailestingą, tačiau nepajudinamą; Dalglišas prisiminė, kaip pateikdavo jį, kupinas švelnaus visiškai įsitikinusio žmogaus pasipūtimo. Ne, tėvas Badlis rašė, kad

nori specialisto pagalbos, ir kaip tik to norėjo: patarimo, kurį gauti gali tik iš policijos pareigūno klausimu, su kuriuo nesugebėjo susitvarkyti pats. Nepanašu, kad jam būtų buvę sunku aptikti piktą, bet ne tokį jau ydingą anoniminių laiškų autorių mažoje bendruomenėje, kurios visus narius asmeniškai ir labai gerai pažinojo.

Perspektyva, kad teks mėginti prisikasti prie tiesos, pripildė Dalglišo sielą gilaus nusiminimo. Tointon Greindže jis lankėsi kaip privatus asmuo. Negalėjo naudotis savo padėtimi, įrengimais, net įrankiais. Tėvo Badlio knygas galės dėlioti daugiausiai savaitę, gal kiek ilgiau. O po to – kaip paaiškins pasilikimą? Be to, neaptiko nieko, dėl ko vertėtų kviestis vietos policiją. Kas tie migloti įtarimai, tas nelemties jausmas? Senas žmogus miršta nuo širdies ligos, patiria paskutinį ir lauktą smūgį, ramiai sėdėdamas krėsle prie židinio; gal paskutinę sąmoningą akimirką ištiesė ranką, norėdamas pasiguosti raminančiu stulos prisilietimu, užsidėjo ją ant kaklo dėl pusiau aiškių priežasčių – ieškodamas paguodos, užtikrinimo, kliaudamasis simbolizmu ar tiesiog patvirtindamas savo kunigystę arba tikėjimą. Galima sugalvoti tuziną paprastų paaiškinimų, ir kiekvienas jų bus įtikinamesnis negu slaptas žudiko nusidėjėlio apsilankymas. Trūkstamas dienoraštis: kas gali įrodyti, kad tėvas Badlis jo nesunaikino pats prieš guldamas į ligoninę? Išlaužtas sekretero užraktas; stalčiuose trūksta tik dienoraščio, kiek jam žinoma, nepavogtos jokios vertybės. Jokių kitų įrodymų nėra; kuo pateisinti oficialų pamesto rakto ir išlaužto užrakto tyrimą?

Bet tėvas Badlis jį pasikvietė. Kažkas kėlė jam nerimą. Jei Dalglišas, pernelyg neįsijausdamas, neapsunkindamas savęs ir nesuglumindamas kitų, per savaitę ar de-

šimt dienų sugebės sužinoti, kas tai, taip ir padarys. Tai mažiausia, ką gali padaryti seniui. Bet tuo viskas ir baigsis. Rytoj pareigos verčiamas apsilankys policijoje ir užeis pas tėvo Badlio advokatą. Jei kas nors išaiškės, tuo galės užsiimti policija. Jis nebedirbs policininko darbo nei kaip profesionalas, nei kaip mėgėjas; šiam sprendimui pakeisti nepakaks seno kunigo mirties.

V

Kai tuoj po vidurnakčio jiedu grįžo į Tointon Greindžą, Henris Karvardainas grubiai tarė:

– Bijau, kad visi tikisi, jog jūs padėsite man atsigulti. Denis Lerneris paprastai nuveža mane į Tointono kotedžą ir vidurnaktį ateina parsivežti, bet kadangi jūs čia... Kaip sakė Džulijus, mes visi čia dideli išnaudotojai. Be to, mielai nusiprausčiau po dušu. Rytoj rytą Deniui išeiginė, o Filbio aš negaliu pakęsti. Mano kambarys antrame aukšte. Važiuosime liftu.

Henris žinojo, kad kalba nemaloniai, bet spėjo, kad tylinčiam jo bendrakeleiviui tai priimti lengviau, negu nusižeminimą ar savigailą. Staiga jam pasirodė, jog Dalglišui ir pačiam praverstų pagalba. Ko gero, žmogus serga sunkiau, negu jiems pasirodė. Dalglišas ramiai atsakė:

– Dar pusbutelis, ir manau, kad pagalbos prireiktų mums abiem. Bet pasistengsiu. Mano nerangumą pateisins neįgudimas ir klaretas.

Tačiau jis buvo stebėtinai švelnus ir pasitikintis, nurengė Henrį, padėjo nueiti į tualetą ir galiausiai nuvairavo su vežimėliu į dušą. Šiek tiek užtruko, kol apžiūrėjo

įrangą, tada protingai ją panaudojo. Kai nežinodavo, ko reikia, klausdavo. Nė vienas nekalbėjo, išskyrus trumpas, būtinas pastabas. Henris pagalvojo, kad retai būdavo guldomas taip švelniai ir supratingai. Tačiau dirstelėjęs į nuvargusį, susikaupusį bendro veidą vonios veidrodyje, į jo tamsias, iš nuovargio įkritusias akis, staiga pagalvojo, kad geriau nebūtų prašęs padėti, geriau nesiprausęs ir su drabužiais būtų nuvirtęs ant lovos, kad tik nepatirtų žeminančio šių profesionalių rankų prisilietimo. Pajuto, kad drausminga ramybė dengia pasidygėjimą, kurį kelia prisilietimas prie jo apnuoginto kūno. Pats Henris nustebęs nelogiškai pagalvojo, kad vėsios Dalglišo rankos jam primena baimės prisilietimą. Norėjo garsiai sušukti: „Ką čia veiki? Eik šalin, nesikišk, palik mus ramybėje!“ Noras buvo toks stiprus, kad beveik patikėjo ištaręs šiuos žodžius balsu. Kai pagaliau laikinasis slaugas paguldė jį lovon, kai Dalglišas skubiai ištarė „labanakt“ ir tuoj pat išėjo, daugiau nepasakęs nė žodžio, Henris žinojo, jog anas taip padarė todėl, kad negalėjo ištverti nė paviršutiniškiausio, grubiausio padėkos žodžio.

4 *Siaubo pakrantė*

I

Dalglišas pabudo prieš septynias gerokai apdujęs, pažadintas nemalonių pažįstamų garsų: garsaus kanalizacijos vamzdžių urzgimo, medicinos įtaisų žvangesio, cypiančių vežimėlių ratų, greitų žingsnių, ryžtingų ir žvalių paliepimų. Pasakęs sau, kad dabar vonios kambarius bus užėmę ligoniai, tvirtai užmerkė akis, kad nematytų nykaus, beasmenio kambario, ir prisivertė vėl užmigti. Kai dar po valandos pabudo iš nemalonaus snaudulio, priestate buvo tylu. Kažkas – miglotai prisiminė rudai apsisiautusią figūrą – buvo pastatęs prie lovos puodelį arbatos. Ji buvo atšalusi, pilkame paviršiuje raibuliavo sustingusio pieno kruopelės. Jis užsimetė chalatą ir nuėjo ieškoti vonios.

Pusryčiai Tointon Greindže, kaip jis ir tikėjosi, būdavo patiekiami bendrame valgomajame. Tačiau pusė devintos, kai Dalglišas ten atsirado, daugeliui įnamių atrodė per ankstyvas ar per vėlus metas. Kai jis įėjo, pusryčiavo tik Ursula Holis. Ji droviai pasisveikino ir vėl įbedė akis į bibliotekos knygą, netvirtai atremtą į medaus stiklainį. Dalglišas pamatė, kad pusryčiai paprasti, bet neblogi. Ant stalo stovėjo dubuo su keptais obuoliais, buvo naminių javainių, kurių didžiausią dalį sudarė avižiniai ir

ruginiai dribsniai bei džiovinti obuoliai, netrūko juodos duonos ir margarino; ant į eilę taurelėse išrikiuotų virtų kiaušinių buvo užrašyti gyventojų vardai. Du likę kiaušiniai buvo šalti. Turbūt kiaušinius išvirdavo kiek anksčiau, visus kartu, ir tie, kurie norėjo suvalgyti juos dar šiltus, pasistengdavo ateiti laiku. Dalglišas pasiėmė kiaušinį su pieštuku užrašytu savo vardu. Viršuje jis buvo skystas, o apačioje labai kietas; pagalvojo, kad tokiam rezultatui pasiekti reikalingi ypatingi kulinariniai įgūdžiai.

Po pusryčių nuėjo ieškoti Anstėjaus, norėdamas padėkoti už nakvynę ir paklausti, ar nereikia ko parvežti iš Vorehamo. Buvo nusprendęs, kad jei nori patogiai įsitaisyti Maiklo kotedže, teks popiet apsipirkti. Neilgai paklaidžiojęs po namus, kurie atrodė visai tušti, rado Anstėjų ir Dorotę Mokson įstaigoje. Jiedu sėdėjo prie stalo, atsivertę kažkokį aplanką. Kai jis pasibeldęs įėjo, abu staiga pakėlė galvas ir pažvelgė į svečią nelyginant pagauti sąmokslininkai. Atrodo, prireikė keleto sekundžių, kol suprato, kas jis toks. Anstėjus nusišypsojo, ir jo šypsena buvo maloni kaip visuomet, bet akys atrodė susirūpinusios, o apie svečio patogumus klausinėjo paviršutiniškai. Dalglišas pajuto, jog Anstėjus nesigailės jam išvykus. Gal Anstėjus ir įsivaizdavo esąs svetingas viduramžių abatas, visada pasirengęs pavaišinti atklydėlį duona ir alumi, bet širdyje jis troško patirti svetingumo teikiamą pasitenkinimą, netrukdomas nepatogių atvykėlių. Klausiamas atsakė, kad Vorehame jam nieko nereikią, o po to pats paklausė Dalglišą, ar ilgai šis ketina pagyventi kotedže. Jokios skubos, aišku, nėra. Svečias nieku gyvu neturėtų galvoti, kad kam nors trukdo. Dalglišui atsakius, jog pabus tik tol, kol peržiūrės ir supakuos tėvo Badlio knygas, Anstėjus sunkiai nuslėpė palengvėjimą. Pasisiū-

lė nusiųsti į „Vilties“ kotedžą Filbį, kad nuneštų kartoninių dėžių. Dorotė Mokson nieko nesakė. Ji sėdėjo, įdelbusi akis į Dalglišą, tarsi pasiryžusi nė vienu mirktelėjimu neišsiduoti, kaip ją erzina jo buvimas ir kaip norėtų kuo greičiau grįžti prie to, kas guli aplanke.

Buvo malonu grįžti į „Vilties“ kotedžą, vėl užuosti silpną pažįstamą bažnytinį kvapą ir galvoti, kad prieš vykdamas į Vorehamą leisis į ilgą pasivaikščiojimą uolėta pakriūte. Bet vos spėjo išpakuoti daiktus ir persiauti tvirtais batais, kaip išgirdo privažiuojant ligonių autobusą ir priėjęs prie lango pamatė Filbį, iškraunantį pirmąją žadėtų dėžių. Užsimetęs ją ant peties, Filbis nužygiavo trumpu takeliu, spyriu atidarė duris, paskleisdamas kambaryje stiprų įsisenėjusio prakaito kvapą, ir nušveitė dėžę Dalglišui po kojomis, trumpai prataręs:

– Ten yra dar pora.

Tai buvo aiškus raginimas padėti jas iškrauti, ir Dalglišas suprato užuominą. Pirmą kartą matė parankinį dienos šviesoje; reginys nebuvo malonus. Tiesą sakant, nedaug buvo sutikęs žmonių, kurių išvaizda būtų pasirodžiusi tokia atstumianti. Filbis buvo kiek aukštesnis kaip penkių pėdų, kresno sudėjimo, trumpomis stambiomis rankomis ir kojomis, blyškiomis ir beformėmis tarsi nulupti medžių stuobriai. Galva apvali, oda, nepaisant dažno buvimo atvirame ore, rausva ir žvilganti, labai lygi, tarsi iš vidaus pripūsta oro. Patrauklesniame veide dėmesį būtų traukusios akys. Truputį įkypos, didelėmis, mėlynai juodomis rainelėmis. Juodi plaukai buvo reti, lygiai sušukuoti ant iškilios kaukolės, pasibaigiantys netvarkingais, riebaluotais kirpčiukais. Avėjo sandalais, dešinysis surištas virvės gabalu; vilkėjo purvinais baltais šortais, tokiais trumpais, kad atrodė beveik nepadorūs, ir pilka,

dėmėta nuo prakaito liemene. Ant viršaus užsimestas rudas vienuoliškas abitas, prilaikomas tik palaidos virvės per juosmenį. Be šio netinkamo drabužio būtų atrodęs tik nevalyvas ir įtartinas. Apsivilkęs jį, gąsdino kaip pikta nuojauta.

Iškrovus dėžes, Filbis neskubėjo pasišalinti, tad Dalglišas nutarė, kad tikisi arbatpinigių. Pasiūlytos monetos vikriu ir įgudusiu judesiu nuslydo į abito kišenę, tačiau padėkos nebuvo. Dalglišas pasidžiaugė, kad nepaisant brangiai kainuojančių eksperimentų su naminiais kiaušiniais, šioje nepasaulietiškoje broliškos meilės pastogėje egzistuoja tam tikri ekonomikos dėsniai. Filbis atsisveikindamas smarkiai paspyrė visas tris dėžes, tarsi būtų mėginęs parodyti, jog jos tvirtos, ir taip pateisinti gautus arbatpinigius. Deja, dėžės neiširo, tad jis paskutinį kartą rūgščiai jas apžvelgė ir nuvažiavo. Dalglišas pagalvojo, kur Anstėjus atrado šį savo darbuotoją. Jo šališka nuomone, žmogėnas atrodė kaip pavojingas prievartautojas, nuteistas lygtinai, bet tokio gal net Anstėjus nebūtų priėmęs į darbą.

Antrą kartą susiruošęs išeiti sulaukė dar vienos lankytojos, šį kartą Helenos Reiner, atvažiavusios dviračiu iš Tointon Greindžo su patalyne jo lovai apvilkti. Ji paaiškino, kad Vilfredas nėra tikras, ar „Vilties" kotedže esantys lovos baltiniai nebus sudusę. Dalglišas nustebo, kad Helena nepasinaudojo proga atvažiuoti autobusu drauge su Filbiu. Nors gal tai ir suprantama, gal jai nemaloni jo draugija. Ji įėjo į vidų ir be žodžių, guviai, nesistengdama pernelyg aiškiai parodyti Dalglišui, kad jis kelia daug nepatogumų, tiksliai leido suprasti, jog šis apsilankymas anaiptol ne pasiplepėjimas ir kad jos laukia svarbesni darbai. Lovą klojo kartu, slaugė Reiner taip profesionaliai ir spar-

čiai kamšė bei lankstė kampus, kad Dalglišas, nuolat pora sekundžių atsilikęs, pasijuto nerangus ir neįgudęs. Iš pradžių dirbo tylėdami. Nebuvo tikras, ar dabar tinkamas laikas net labai taktiškai paklausti, kaip kilo nesusipratimas, kas turėjo aplankyti tėvą Badlį paskutinį jo gyvenimo vakarą. Tikriausiai ligoninėje praleistas laikas padarė jį drovų. Sukaupęs valios pastangas, prabilo:

– Tikriausiai atrodysiu perdėtai jautrus, bet būtų buvę labai gerai, jei kas nors būtų pasilikęs su tėvu Badliu tą naktį, kai jis mirė, ar bent užsukęs vakare patikrinti, kaip jam einasi.

Pagalvojo, kad ji būtų visiškai teisi, į šią numanomą kritiką atkirsdama, jog nedera taip kalbėti žmogui, beveik trisdešimt metų nerodžiusiam jokio dėmesio senajam kunigui. Tačiau ji atsakė be pykčio, beveik noriai:

– Iš tiesų blogai išėjo. Medicinine prasme, žinoma, jokio skirtumo, bet nebuvo galima leisti tokio nesusipratimo, kuris nors iš mūsų turėjome apsilankyti. Ar jums reikalinga trečia antklodė? Jei ne, parvešiu ją į Tointon Greindžą, ji priklauso mums.

– Užteks dviejų. O kas iš tiesų atsitiko?

– Tėvui Badliui? Jis mirė nuo ūmaus miokardo infarkto.

– Turiu galvoje, kaip kilo nesusipratimas?

– Kai jis grįžo iš ligoninės, padaviau jam pietus, šaltos vištienos su salotomis, o paskui padėjau atsigulti pogulio. Buvo tam pasiruošęs. Dotė nunešė jam popiečio arbatą ir padėjo nusiprausti. Aprengė pižama, o jis būtinai norėjo ant viršaus užsivilkti sutaną. Tuoj po pusės septintos šioje virtuvėje iškepiau jam plaktos kiaušinienės. Tada griežtai pareikalavo palikti jį ramybėje visą likusį vakarą, išskyrus, žinoma, Greisės Vilison apsilankymą,

bet aš pasakiau, kad apie dešimtą valandą kas nors užeis patikrinti, ir jis mielai sutiko. Pasakė, kad jeigu kas nors atsitiktų, pabels į sieną žarstekliu. Tada nuėjau į gretimą kotedžą pas Milisentę ir paprašiau atidžiai klausytis, ji pasisiūlė prieš guldama užeiti pas tėvą Badlį. Bent jau aš taip supratau. Ji turbūt pagalvojo, kad užeisiu aš arba Erikas. Sakau, taip neturėjo nutikti. Kaltinu tik save. Erikas čia niekuo dėtas. Aš slaugiau tėvą Badlį ir turėjau užtikrinti, kad prieš einant gulti jį apžiūrėtų specialistas.

Dalglišas paklausė:

– Jis taip norėjo pasilikti vienas; ar jums nepasirodė, kad laukia kokio svečio?

– Kokio svečio galėjo laukti, jei ne vargšės Greisės? Man atrodo, jis pakankamai prisibendravo su žmonėmis būdamas ligoninėje ir tiesiog norėjo kiek atsipūsti.

– O jūs visi tą naktį buvote Tointon Greindže?

– Visi, išskyrus Henrį, jis nebuvo grįžęs iš Londono. O kur kitur galėjome būti?

– Kas išpakavo jo daiktus?

– Aš. Į ligoninę jį išvežė greitoji, tad spėjo pasiimti vos kelis daiktus, tik tuos, kurie buvo arti lovos.

– Bibliją, maldaknygę ir dienoraštį?

Helena trumpai žvilgtelėjo į jį be jokios išraiškos veide, paskui pasilenkė išlyginti antklodės.

– Taip.

– Ką paskui su jais darėte?

– Palikau ant mažo staliuko prie krėslo. Gal jis pats vėliau ką nors perkėlė.

Taigi tėvas Badlis buvo pasiėmęs dienoraštį į ligoninę. Vadinasi, jame yra ir paskutiniųjų dienų įrašai. Jei Anstėjus nemeluoja ir kitą rytą dienoraščio tikrai nebuvo, tai jis paimtas per tas dvylika valandų.

Kurį laiką pagalvojo, kaip suformuluoti klausimą, kad nesukeltų jai įtarimų. Nerūpestingu balsu paklausė:

– Gal gyvą tėvą Badlį kiek apleidote, bet užtat po mirties juo labai kruopščiai pasirūpinta. Pirmiausia kremacija, paskui laidotuvės. Ar ne per daug?

Jo nuostabai, Helena pratrūko tarsi ragindama prisidėti prie teisėto jos pasipiktinimo:

– Aišku, kad per daug! Stačiai juokinga! Bet tai Milisentės kaltė. Ji pasakė Vilfredui, esą Maiklas dažnai kalbėjęs, kad nori būti kremuotas. Neįsivaizduoju, kada jis taip kalbėjo ir kodėl. Milisentė ir Maiklas buvo kaimynai, bet anaiptol ne geriausi bičiuliai. Na, bet ji taip sakė. Vilfredas buvo įsitikinęs, kad Maiklas būtų norėjęs įprastų krikščioniškų laidotuvių, taigi vargšas senis gavo ir viena, ir kita. Buvo aibės nereikalingo vargo ir išlaidų, daktaras Makytas iš Vorehamo turėjo pasirašyti mirties liudijimą, Eriko parašo neužteko. Ir viskas tik dėl to, kad Vilfredą graužė sąžinė.

– Sąžinė? Dėl ko?

– Et, niekai. Man tiesiog pasirodė, kad jis manė nepasirūpinęs Maiklu kaip dera, gedinčiuosius dažnai ištinka tokios savavališkos užgaidos. Ar šita pagalvė tiks? Man atrodo, ji labai gumbuota, o jums aiškiai praverstų geras poilsis. Nepamirškite užeiti į Greindžą, jeigu ko prireiks. Pieną atveža prie teritorijos vartų. Užsakiau jums po pintą dienai. Jeigu liks, mes mielai sunaudosim. Na, ar dabar jau viskas kaip reikiant?

Pasijutęs griežtai sudrausmintas, Dalglišas nuolankiai atsakė, jog viskas. Slaugės Reiner žvalumas, pasitikėjimas, susitelkimas ir net padrąsinanti atsisveikinimo šypsena privertė jį vėl pasijusti ligoniu. Žiūrėdamas, kaip ji vedasi dviratį taku žemyn, apžergia jį ir nuvažiuoja, jau-

tėsi tarsi išleisdamas budinčią apygardos seselę. Tačiau jautė, kad ima ją vis labiau gerbti. Nepanašu, kad būtų vengusi jo klausimų, ir tikrai pasakė labai daug. Dalglišas pagalvojo – kodėl?

II

Buvo šiltas, miglotas rytas, dangus apsitraukęs žemais debesimis. Išėjus iš slėnio ir pradėjus kopti uolėtu taku aukštyn, ėmė vangiai lyti lėtais, sunkiais lašais. Jūra buvo balta it pienas, rami ir neperregima, bangos nusėtos krintančiais lietaus lašais ir išmargintos nepastoviu plūduriuojančių putų rezginiu. Kvepėjo rudeniu, tarsi kažkas tolumoje būtų deginęs lapus, neišsiduodamas nė mažiausia dūmų sruogele. Siauras takas kilo vis aukštyn, kirto uolas, kartais taip priartėdamas prie skardžio, kad Dalglišas trumpam pajusdavo svaigią pavojaus iliuziją, paskui nuvinguriuodavo sausumos link tarp parudavusių, vėjo aplamdytų paparčių ir žemų dygliuotų gervuogių krūmokšnių, kuriuose išlikusios mažytės, sudžiūvusios juodos ir raudonos uogos nė iš tolo nepriminė sultingų toliau sausumoje augančių gervuogių. Iškyšulys buvo išvagotas žemomis, suskeldėjusiomis akmens sienomis ir nusėtas kalkakmenio uolomis. Keletas iki pusės į žemę susmegusių akmenų kyšojo tarp žolės tarsi apleistų kapinių pėdsakai.

Dalglišas ėjo atsargiai. Tai buvo pirmas po ligos jo pasivaikščiojimas gamtoje. Dėl jo profesijos tokie pasivaikščiojimai tapo ypatingu, retai pasitaikančiu malonumu. Dabar ėjo, jausdamas sveikstančio žmogaus netikrumą, stengdamasis, kad raumenys ir nervai iš naujo atrastų

nepamirštus malonumus, prisipildytų ne veriančio džiugesio, o švelnaus pažįstamo prisitaikymo. Trumpos metalinės giesmės kiauliukių, siuvančių po gervuogynus, vieniša juodagalvė žuvėdra, nejudėdama tupinti ant uolos tarsi skulptūra ant laivagalio, uolinės salikornijos kuokšteliai, iškėlę purpurinius skėtinius žiedynus, geltonos pienės, išblukusioje rudens žolėje primenančios ryškias smeigtukų galvutes.

Paėjėjus kokias dešimt minučių, uolėtas takas ėmė palengva leistis žemyn; galiausiai jį perkirto siauras kelelis, vedantis nuo pakriūtės į sausumą. Už kokių šešių jardų nuo jūros jis įsiliejo į nuožulnią plokštumą, užžėlusią ryškiai žaliomis kerpėmis ir samanomis. Dalglišas staiga sustojo, tarsi įgeltas prisiminimo. Vadinasi, tai ta vieta, kurioje sėdėdavo Viktoras Holroidas, vieta, iš kurios jis puolė į jūrą. Kelias akimirkas pagalvojo, jog geriau būtų čia neužsukęs. Mintis apie smurtinę mirtį nemaloniu disonansu persmelkė jį apėmusį pakilumo jausmą. Tačiau nesunkiai suprato, kuo traukia ši vieta. Kelelis atokus ir apsaugotas nuo vėjo, justi nuošalumas ir ramybė: pavojinga vieta sėdėti vežimėlyje įkalintam žmogui, kurį nuo mirties ar gyvybės skiria tik jo transporto priemonės stabdžiai. Bet gal tai traukė dar labiau. Ko gero, tik čia, šioje nuošalioje ryškių samanų laukymėlėje, įsitaisęs viršum jūros, nusivylęs ir sukaustytas Holroidas galėjo įgyti laisvės iliuziją, manytis pats lemiąs savo likimą. Gal visą laiką galvojo, kad čia atliks paskutinį išsilaisvinimo veiksmą, mėnesių mėnesius reikalaudamas, kad jį atvežtų į tą pačią vietą, vilkindamas laiką, kad tikrasis jo tikslas niekam Tointon Greindže nekristų į akis. Instinkto vedamas, Dalglišas apžiūrėjo žemę. Po Holroido mirties praėjo daugiau kaip trys savaitės, bet jam atrodė, kad minkš-

toje velėnoje dar galima įžiūrėti neryškius vežimėlio ratų įspaudus ir dar neryškesnius policininkų batų, ištrypusių neaukštą žolę, pėdsakus.

Priėjo prie skardžio krašto ir pažvelgė žemyn. Atsivėręs vaizdas buvo toks nuostabus ir bauginantis, kad jam užgniaužė kvapą. Uolos čia buvo kitokios, vietoj kalkakmenio kilo beveik vertikali juosvo molio siena, išmarginta kalkinio akmens įsodais. Apačioje, beveik pusantro šimto pėdų žemiau, uolos subiro į plačią įlanką, pilną akmenų, uolienos luitų ir beformių juodai mėlynų riedulių, tarsi netvarkingai išmėtytų po pakrantę siautėjančio milžino rankos. Buvo atoslūgis, ir neryški putų linija vangiai plakėsi į tolimiausias uolas. Kol jis žiūrėjo į šią padriką, baugią pagarbą keliančią jūros ir uolų platybę, mėgindamas įsivaizduoti, kas galėjo likti iš Holroido jam nukritus, iš už debesies nedrąsiai išlindo saulė; spindulių pluoštas nuslinko iškyšuliu, tarsi šilta ranka paglostydamas sprandą, nuauksindamas paparčius, paversdamas išsibarsčiusias pakrantės uolienas grynu marmuru. Bet jūros pakraštys išliko pridengtas šešėlio, atšiaurus ir nedraugiškas. Vieną akimirką Dalglišas iš tiesų patikėjo žvelgiąs į prakeiktą siaubo pakrantę, kurios niekada neapšviečia saulė.

Dalglišas ėjo prie juodojo bokšto, pažymėto tėvo Badlio plane, ne tiek traukiamas smalsumo jį apžiūrėti, kiek norėdamas turėti kelionės tikslą. Tebegalvodamas apie Viktoro Holroido mirtį, bokštą priėjo beveik netikėtai. Tai buvo kresnas, nejaukios išvaizdos statinys, kurio skersmuo prilygo kone dviem trečdaliams aukščio, o viršų vainikavo aštuonkampis, pipirinę primenantis kupolas su aštuoniais įstiklintais langais, kuriuose atsispindėjo saulė, paversdama bokštą panašiu į švyturį. Bokštas Dalgli-

šą sudomino, tad nutarė jį apeiti, liesdamas rankomis juodas sienas. Pamatė, kad bokštas pastatytas iš kalkakmenio, tik aptaisytas juodu skalūnu, tarsi išpuoštas nugludintomis gagato pokštelėmis. Vietomis skalūnai buvo nusilupę, tad sienos atrodė dėmėtos; juodos perlamutrinės plokštelės voliojosi papėdėje ir blizgėjo tarp žolių. Šiaurinėje pusėje, kurią bokštas užstojo nuo jūros, pleveno kuokštas susiraizgiusių augalų, tarsi kažkas čia būtų mėginęs įveisti mažą sodelį. Dabar iš jo beveik nieko neliko, tik guotelis pasišiaušusių astrų, keli savaime pasisėję levažandžiai, medetkos bei nasturtos ir vienintelis išblyškęs rožių keras su dviem baltais, išbadėjusiais pumpurais; jo stiebas buvo sulinkęs kone perpus, tarsi nuolankiai laukdamas pirmųjų šalnų.

Rytinėje pusėje, aplink geležimi kaustytas ąžuolo duris, prilipdyta puošni akmeninė veranda. Dalglišas pakėlė sunkią rankeną ir su vargu ją pasuko. Tačiau durys buvo užrakintos. Pažvelgęs aukštyn pamatė, kad verandos sienoje pritvirtinta grubiai tašyta akmeninė lenta, kurioje iškalta:

ŠIAME BOKŠTE 1887 M. SPALIO 27 DIENĄ MIRĖ VILFREDAS MANKROFTAS ANSTĖJUS, SULAUKĘS 69 METŲ AMŽIAUS

CONCEPTIO CULPA NASCI PENA LABOR VITA NECESSI MORI*
ADOMAS VIKTORIŠKIS, A.D. 1129

Keista epitafija Viktorijos laikų žemvaldžiui, dar keistesnė mirties vieta. Turbūt dabartinis Tointon Greindžo savininkas bus paveldėjęs protėvių ekscentriškumą.

* Pradėtas nuodėmėje, gimęs skausmuose, dirbęs visą gyvenimą, neišvengė mirties *(lot.)*.

CONCEPTIO CULPA: gimtosios nuodėmės teologiją, kaip ir kitas nepatogias dogmas, modernūs žmonės seniai atmetė; net 1887 m. ji jau turėjo būti beišnykstanti. NASCI PENA: laimei, anestezijos dėka šis dogminis tvirtinimas nustojo didžiosios galios. LABOR VITA: dvidešimtojo amžiaus technologijos padeda to išvengti. NECESSI MORI: ak, šitas geluonis nenudilo. Mirtis. Galima ją ignoruoti, galima jos bijoti, net trokšti, bet įveikti neįmanoma. Ji išlieka tokia pat neįkyri, bet pastovesnė už šiuos atminimo akmenis. Mirtis: ta pati vakar, šiandien ir visada. Kažin, ar Vilfredas Mankroftas Anstėjus pats pasirinko šią griežtą epitafiją ir ar ji suteikė jam paguodos?

Dalglišas toliau ėjo palei skardžio kraštą, kirsdamas mažą žvyruotą įlankėlę. Už kokių dvidešimt jardų tęsojo nelygus kelias į paplūdimį, status ir drėgnu oru veikiausiai pavojingas, tačiau aiškiai atsiradęs tiek uolienų išsidėstymo, tiek žmogaus darbo dėka. Tačiau tiesiai priešais jį skardis baigėsi, krisdamas į jūrą beveik vertikalia kalkakmenio siena. Nustebęs pamatė, kad net šią ankstyvą valandą uolomis kopia du virvėmis prisirišę laipiotojai. Aukščiau užkopusioji vienplaukė figūra pasirodė besąs Džulijus Kortas. Kai antrasis lipikas pažvelgė į viršų, Dalglišas po raudonu alpinisto šalmu įžiūrėjo jo veidą ir pažino Denį Lernerį.

Jie kopė lėtai, bet profesionaliai, todėl Dalglišas nejautė pareigos pasitraukti, kad netikėtai išniręs stebėtojas nesutrukdytų jiems susikaupti. Buvo aišku, kad šiuo keliu yra kopę ne kartą; ir maršrutas, ir technika atrodė gerai žinomi. Dabar buvo likęs paskutinis gabalas. Stebėdamas plastiškus, neskubius Korto judesius, jo ištiestas rankas ir kojas, it čiuptuvais prisikabinusias prie uolos, Dalglišas prisiminė savo paauglystės kopimus ir min-

tyse lipo drauge, fiksuodamas kiekvieną judesį. Traversas į kairę kokias penkiolika pėdų, apsidraudus smeigėmis; sunkus pakilimas aukštyn; tada vėl į viršų mažyčio išsikišimo link; įsitvirtinti ant atsikišusios atramos; dviejų smeigių ir virvės pagalba įveikti horizontalų plyšį; toliau vėl vaga iki nedidelio atsikišimo kampe; galiausiai dvi smeigės, ir štai viršūnė.

Po dešimties minučių Dalglišas neskubėdamas priėjo prie Džulijaus, kurio pečiai kilo iš už skardžio krašto. Rankomis prisitraukė prie jo ir sunkiai kvėpuodamas atsistojo greta Dalglišo. Nieko nesakydamas, įkalė smeigę į uolos plyšį prie vieno stambesniųjų riedulių, pervėrė per ją kilpą, apsivyniojo ja juosmenį ir truktelėjo viršun virvę. Iš už skardžio pasigirdo linksmas šūksnis. Džulijus atsirėmė į riedulį, virve apsirišęs juosmenį, sušuko: „Kai būsi pasiruošęs, kopk!“ – ir ėmė colis po colio atsargiai traukti virvę. Nepraėjus nė penkiolikai minučių, šalia jau stovėjo Denis Lerneris, ir Kortas ėmė vynioti virvę. Greitai sumirksėjęs Denis nusiėmė akinius plieniniais rėmeliais, nusišluostė nuo veido jūros purslus ar lietaus lašus ir virpančiais pirštais užsikišo už ausų akinių ieneles. Džulijus pažvelgė į laikrodį.

– Valanda dvylika minučių, kol kas geriausias mūsų laikas.

Jis atsisuko į Dalglišą:

– Šioje pakrantės dalyje nedaug vietų, kur galima kopti, nes visur skalūnai, todėl stengiamės gerinti laiką. Ar jūs kopiate? Galėčiau paskolinti įrangą.

– Nesu daug laipiojęs nuo tada, kai baigiau mokyklą, be to, dabar aiškiai pamačiau, jog jums neprilygsiu.

Jis nesistengė aiškinti, kad dar nėra visiškai pasveikęs ir kopti būtų nesaugu. Anksčiau būtinai būtų patei-

sinęs savo atsisakymą, bet štai jau keleri metai nebesijaudino, ką žmonės galvoja apie jo fizinę drąsą. Džulijus tarė:

– Anksčiau kopdavome su Vilfredu, bet prieš trejetą mėnesių pamatėm, kad kažkas tyčia sudilino vieną jo virvę. Tarp kitko, kaip tik ketinome kopti į šitą skardį. Vilfredas atsisakė ieškoti, kas tai padarė. Matyt, kas nors iš Greindžo šitaip išliejo asmeninę nuoskaudą. Vilfredas tikriausiai pripratęs prie tokių nutikimų. Kai vaidini Dievą, turi priprasti prie profesinių pavojų. Iš tiesų pavojus jam negrėsė. Aš visada reikalauju patikrinti įrangą prieš kopiant. Bet šis įvykis jį sukrėtė, o gal suteikė pretekstą mesti kopus, kurio jau seniai ieškojo. Jam nekaip sekėsi. Dabar tenka pasikliauti Deniu, žinoma, kai jam laisva diena, kaip šiandien.

Lerneris atsisuko ir nusišypsojo Dalglišui. Šypsena pakeitė jo veidą, ištirpdė įtampą. Jis atrodė vaikiškas ir patiklus:

– Beveik visą laiką baisiausiai bijau, kaip ir Vilfredas, bet palengva mokausi. Labai patrauklus dalykas, imu pamėgti. Už kokio pusmylio yra gana nuožulni kopimo trasa, ten veisiasi kirai. Džulijus privertė mane ten pradėti. Tikrai, visiškai nesunki. Jei norėtumėte pamėginti, galim eiti ten.

Jo naivus entuziazmas ir noras pasidalyti patiriamu malonumu kėlė simpatiją.

Dalglišas atsakė:

– Manau, Tointone tiek ilgai neišbūsiu, kad būtų verta prasidėti.

Jis pagavo greitą dviejų kopikų apsikeitimą žvilgsniais, beveik nepastebimą akių susitikimą, reiškusį ką? Palengvėjimą? Perspėjimą? Pasitenkinimą?

Visi trys stovėjo tylėdami, Denis baigė vynioti virvę. Tada Džulijus linktelėjo juodojo bokšto pusėn.

– Bjaurus, ar ne? Jį pastatė Vilfredo prosenelis, kuris pirmiau atstatė Greindžą. Jis iškilo, – turiu galvoje Greindžą, – vietoje mažo Elžbietos laikų dvarelio, sudegusio per 1843 m. gaisrą. Gaila. Tikriausiai buvo daug mielesnis akiai negu dabartinis pastatas. Prosenelis neturėjo skonio. Atrodo, jog jam nepavyko nei namas, nei bokštas, ar ne taip?

Dalglišas paklausė:

– Kodėl jis ten mirė, tyčia?

– Galima sakyti. Jis buvo vienas tų nemalonių ir užsispyrusių ekscentrikų, kurių, kaip atrodo, Viktorijos laikais knibždėte knibždėjo. Išrado savą religiją, kurios pagrindas buvo Apreiškimo knyga. 1887 m. rudens pradžioje užsimūrijo tame bokšte ir mirė badu. Paliko labai painų testamentą, iš kurio galima spręsti, kad laukė antrojo atėjimo. Viliuosi, kad patikėjo jo sulaukęs.

– Ir niekas jo nesustabdė?

– Nežinojo, kad jis ten. Senis buvo pamišęs, bet gudrus. Slaptai pasiruošė, sunešė akmenis, betoną, viską, o paskui apsimetė, kad žiemai išvažiuoja į Neapolį. Rado jį tik po trijų mėnesių. Buvo nusidraskęs pirštus iki kaulo, mėgindamas išsiveržti laukan. Bet pernelyg gerai suklojo tuos akmenis ir betoną, vargšas.

– Kaip klaiku!

– Taip. Seniau, kol dar Vilfredas nebuvo uždaręs iškyšulio, gyventojai vengė šios vietos, tiesą sakant, jos vengiu ir aš. Kartais čia ateidavo tėvas Badlis. Greisė Vilison sako, kad jis sukalbėjo keletą maldų už prosenelio sielą, pašlakstė aplink švęsto vandens ir manė, kad taip

nukenksmino bokštą. Vilfredas ateina čia medituoti, ar tik taip sako. Asmeniškai aš manau, kad jam reikia kartais pabėgti nuo Greindžo. Atrodo, baisios šeimyninės asociacijos jo nė kiek nebaugina. Tiesa, jo iš tiesų ir neliečia. Jis įvaikintas. Bet Milisentė tikriausiai bus jums viską papasakojusi.

– Dar ne. Beveik su ja nekalbėjau.

– Tai papasakos, būtinai.

Netikėtai Denis Lerneris tarė:

– Man patinka juodasis bokštas, labiausiai vasarą, kai iškyšulys toks ramus ir auksinis, o saulė spindi juoduose akmenyse. Iš tiesų tai jis simbolis, ar ne? Atrodo toks magiškas, nerealus, tarsi būtų sukurtas vaikams žaisti. O viduje siaubas, skausmas, beprotybė, mirtis. Kartą taip ir pasakiau tėvui Badliui.

– Ir ką jis atsakė? – paklausė Džulijus.

– Pasakė: „O ne, sūneli. Viduje yra Dievo meilė“.

Džulijus grubiai ištarė:

– Man nereikia falinio simbolio, pastatyto Viktorijos laikų ekscentriko, kad primintų, jog po oda esama kaukolės. Kaip bet kuris kitas protingas žmogus, aš renkuosi savas gynybos priemones.

Dalglišas paklausė:

– Kokias gi?

Tylus klausimas net jo paties ausims nuskambėjo tarsi griežtas įsakymas. Džulijus nusišypsojo:

– Pinigai ir visos paguodos, kurias galima už juos nupirkti. Laisvalaikis, draugai, grožis, kelionės. O kai jos nebepadės, kaip man primintų jūsų draugas tėvas Badlis, ir atšuoliuos keturi Denio mėgstami Apokalipsės raiteliai, tada trys kulkos „Lugeryje“.

Jis dar kartą pakėlė akis į bokštą.

– O kol kas galiu apsieiti be tokių priminimų. Esu pusiau airis, taigi prietaringas. Eime žemyn į paplūdimį.

Slydinėdami ir klupdami atsargiai nusileido uolėtu taku. Uolų papėdėje gulėjo gražiai sulankstytas Denio vienuoliškasis abitas, prispaustas uolos luitu. Denis jį apsivilko, susijuosė virve, persiavė sandalais, ištrauktais iš apsiausto kišenės, ir pasikeitęs, pasikišęs po pažasčia šalmą, pasivijo bendrakeleivius, slysčiojančius žvirgždynu.

Visi trys buvo atsargūs ir nesikalbėjo, kol uolos pasikeitė ir jie atsidūrė po juodojo skalūno metamu šešėliu. Iš arti pakrantė atrodė dar keistesnė: plati, švytinti rieduliais nusėto molio plokštuma, supleišėjusi ir sueižėjusi tarsi po žemės drebėjimo, gūdus, negailestingas krantas. Telkšojo balos, panašios į juodai baltas kūdras, apaugusias gleivėtomis jūržolėmis; argi bent vienoje šiaurės jūroje esama tokios egzotiškos žalumos? Net visur esančios pakrančių šiukšlės – suskeldėję medžio atplaišos, vienkartiniai indai, kuriuose tarsi gyvos burbuliavo rudos putos, buteliai, apdriskę virvagaliai, smulkučiai jūros nuplauti kažkokio jūrpaukščio kauleliai – atrodė kaip baisios katastrofos liekanos, liūdnos mirusio pasaulio atmatos.

Tarsi paskatinti tos pačios minties, jie priartėjo vienas prie kito ir per apgliaumijusias uolas atsargiai slinko jūros link, kol jūros vanduo ėmė skalauti plokščius akmenis, ir Deniui Lerneriui teko pasikaišyti apsiaustą. Staiga Džulijus sustojo ir pasisuko į skardį. Dalglišas pasisuko drauge, bet Denis atkakliai tebežiūrėjo į jūrą.

– Potvynis sparčiai kilo. Vandens buvo maždaug iki čia. Aš nusileidau į paplūdimį tuo pačiu keliu, kuriuo ėjom ir mes. Teko greitai bėgti kelias minutes, bet taip buvo arčiau, iš tiesų tai vienintelis kelias. Kepurnėdamasis ir verždamasis tarp sąvartynų, nemačiau nei jo, nei veži-

mėlio. Kai pasiekiau juodąją uolą, turėjau prisiversti ir pasižiūrėti. Iš pradžių nemačiau nieko nepaprasto, tik jūra sūkuriavo tarp uolų. Paskui pamačiau vieną vežimėlio ratą. Jis gulėjo ant plokščio akmens, pačiame viduryje, chromuotas ratlankis ir metaliniai stipinai švytėjo saulėje. Atrodė toks puošnus, taip puikiai padėtas, tarsi niekaip negalėjo atsidurti čia atsitiktinai. Tikriausiai atšoko nuo smūgio ir galiausiai užriedėjo ant to akmens. Prisimenu, kad paėmiau jį ir paridenau kranto link, garsiai juokdamasis. Tikriausiai nuo sukrėtimo. Garsas aidu atsklido nuo uolos.

Lerneris neatsisukdamas prislopintu balsu pratarė:

– Atsimenu. Girdėjau tave juokiantis. Maniau, kad tai Viktoras; juokeisi kaip Viktoras.

Dalglišas paklausė:

– Tai jūs matėte, kas atsitiko?

– Iš kokių penkiasdešimt jardų nuotolio. Po pietų grįžau į savo kotedžą iš Londono ir nutariau paplaukioti. Buvo labai šilta diena, nors jau rugsėjis. Buvau beprieinąs iškyšulį, kai pamačiau, kaip nuo skardžio nulėkė vežimėlis. Negalėjau nieko padaryti, ir niekas nebūtų galėjęs. Denis gulėjo ant žolės už kokių dešimt jardų nuo Holroido. Jis pašoko ir ėmė bėgti paskui vežimėlį, klykdamas kaip pamišėlis. Paskui lakstė palei skardžio kraštą pirmyn atgal, mosuodamas rankomis kaip milžiniška ruda paklaikusi varna.

Lerneris ištarė pro sukąstus dantis:

– Žinau, kad neparodžiau ypatingos drąsos.

– Nebuvo jokio reikalo rodyti drąsą, mielas berniuk. Niekas nesitikėjo, kad šoksi nuo skardžio jam iš paskos, nors vienu momentu jau pagalvojau, kad taip padarysi.

Jis atsisuko į Dalglišą:

– Palikau Denį gulintį pasliką ant žolės, kiek suprantu, visiškai sukrėstą, tik sustojau jo aprėkti, kad kuo greičiau iškviestų pagalbą iš Tointon Greindžo, tada nulipau taku prie uolų. Deniui prireikė kokių dešimt minučių, kol atsipeikėjo ir išsijudino. Gal būtų buvę protingiau skirti daugiau dėmesio jam, o paskui drauge su juo nusileisti žemyn, kad padėtų užkelti lavoną. Vos nepraradau jo.

Dalglišas pasakė:

– Vežimėlis tikriausiai nulėkė nuo skardžio dideliu greičiu, jei nukrito taip toli jūroje.

– Taigi, keista, ar ne? Ieškojau jo arčiau kranto. Tada už kokių dvidešimt pėdų į dešinę pamačiau metalo gniužulą, kurį jau buvo benusinešąs potvynis. Paskiausiai pamačiau Holroidą. Buvo panašus į didelę žuvį, potvynio išmestą į krantą. Jis ir gyvas buvo išblyškęs ir papurtęs, tikriausiai nuo steroidų, kuriuos jam paskyrė Erikas. Dabar atrodė tiesiog groteskiškai. Matyt, iškrito iš vežimėlio dar prieš šiam atsitrenkiant į žemę; šiaip ar taip, buvo kiek atokiau nuo duženų. Mirdamas buvo apsivilkęs tik kelnes ir medvilninius marškinius, bet marškinius buvo nuplėšusios uolos, ir aš mačiau tik didžiulį baltą kūną, siūbuojantį ant potvynio bangų. Jo galva buvo praskelta, perkirsta kaklo arterija. Turbūt žiauriai nukraujavo, jūra irgi prisidėjo. Kai prisigavau artyn, putos dar tebebuvo rausvos, tokios žavios, kaip nuo vonios šampūno. Jis atrodė visiškai bekraujis, tarsi būtų išbuvęs jūroje mažiausiai mėnesį. Bekraujis, pusnuogis lavonas, siūbuojantis potvynio bangose.

Bekraujis lavonas. Žmogžudystė be kraujo.

Ši frazė nejučia prasismelkė į Dalglišo mintis. Paklausė pačiu paprasčiausiu balsu, beveik nuobodžiaudamas:

– Kaip jums pavyko jį paimti?

– Buvo nelengva. Kaip sakiau, vanduo sparčiai kilo. Man pavyko pakišti jam po diržu savo rankšluostį, stengiausi užtempti kūną ant aukštesnės uolos; abu atrodėme labai nerangūs. Jis buvo gerokai sunkesnis už mane, o permirkusios kelnės dar pridėjo svorio. Bijojau, kad jos nusmuks. Tikriausiai nieko baisaus nebūtų atsitikę, bet tuo metu atrodė labai svarbu išsaugoti jam nors kruopelę orumo. Pasinaudodamas bangomis, tempiau jį vis arčiau kranto, kol galiausiai užkėliau štai ant šitos uolos, jei gerai pamenu. Buvau pats kiaurai permirkęs ir drebėjau kaip lapas, nors buvo karšta. Prisimenu, dar pagalvojau, kaip keista, kad saulė nepajėgia išdžiovinti mano drabužių.

Klausydamasis šio pasakojimo, Dalglišas dirstelėjo į Lernerio profilį. Ploname saulės nurausvintame kakle tarsi siurblys plakėsi pulsas. Jis ramiai tarė:

– Reikia tikėtis, kad Holroidą jo mirtis sukrėtė ne taip smarkiai, kaip jus.

Džulijus nusijuokė:

– Turite nepamiršti, kad ne kiekvienas taip linkęs į panašius pasilinksminimus, kaip jūsų profesijos atstovai. Kai užtempiau kūną iki čia, niūriai sėdėjau jo įsikibęs tarsi žvejys laimikio, kol iš Tointon Greindžo atgabeno neštuvus. Jie atėjo paplūdimiu, artimesniu keliu, kliuvinėdami, susinervinę, griūdami ant akmenų, apsikrovę, – lyg būtų susiruošę į netikusį pikniką.

– O kas nutiko vežimėliui?

– Prisiminiau jį tik tada, kai pasiekėme Tointoną. Aišku, jį teks nurašyti. Visi tai žinojome. Bet pagalvojau, kad policija veikiausiai norės patikrinti, ar stabdžiai buvo sugedę. Protingai sugalvojau, ar ne? Atrodo, niekam kitam panaši mintis neatėjo į galvą. Bet kai Greindžo žmonės

grįžo ieškoti vežimėlio, rado tik du ratus ir pagrindinę korpuso dalį. Dviejų šoninių gabalų, prie kurių pritvirtinti rankiniai stabdžiai, niekur nebuvo. Kitą rytą policija apieškojo vietą nuodugniau, bet jie irgi nieko nerado.

Dalglišas mielai būtų paklausęs, kas iš Tointon Greindžo gyventojų dalyvavo paieškoje. Tačiau buvo pasiryžęs neišduoti tikrojo susidomėjimo. Pasakė sau, kad jam tai nerūpi. Smurtinės mirtys jo nebedomino, o ši smurtinė mirtis oficialiai niekuo su juo nesusijusi. Tačiau keista, kad nepavyko rasti dviejų svarbiausių vežimėlio dalių. Ši uolėta pakrantė, kupina gilių plyšių, balų ir gausių slėptuvių būtų tiesiog ideali vieta joms paslėpti. Bet vietos policija nebūtų to pražiopsojusi. Tai veikiausiai vienas iš klausimų, kuriuos reikės su jais taktiškai išsiaiškinti. Tėvas Badlis jam parašė, prašydamas pagalbos, dieną prieš Holroido mirtį, bet tai nereiškia, kad abu dalykai visiškai nesusiję. Jis paklausė:

– Ar tėvą Badlį labai pribloškė Holroido mirtis? Kiek suprantu, taip?

– Labai, kai apie ją sužinojo. Bet tai įvyko tik po savaitės. Tada jau buvo pasibaigusi apklausa, ir Holroidą spėta palaidoti. Maniau, Greisė Vilison jums papasakojo. Maiklas ir Viktoras tą dieną tarsi susimokė. Kai Denis grįžo į Greindžą pranešti, kas atsitiko, gelbėtojai išsiskubino tuoj pat, neperspėję ligonių. Suprantamas dalykas, bet išėjo labai nevykusiai. Kai po kokių keturiasdešimt minučių įsvirduliavome pro priekines duris, nešini Holroido palaikais, slystančiais nuo neštuvų, per prieškambarį kaip tik važiavo Greisė Vilison. Norėdama prisidėti prie suirutės, ji nuo sukrėtimo apalpo. Šiaip ar taip, Vilfredas pagalvojo, kad metas Maiklui atidirbti savo atlyginimą ir pasiuntė Eriką į „Vilties" kotedžą. Erikas rado

tėvą Badlį, ištiktą širdies smūgio. Teko iškviesti dar vieną greitąją – pamanėme, kad Maiklas nusibaigs pakeliui, jei jam teks važiuoti drauge su tuo, kas liko iš Viktoro, – ir senis išvyko palaimingoje nežinioje. Žinią apie Viktorą jam pranešė palatos seselė, kai tik gydytojas manė, kad jis pakankamai sustiprėjęs. Ji pasakoja, kad išklausė ramiai, bet buvo aiškiai nuliūdęs. Kiek žinau, parašė Vilfredui užuojautos laišką. Tėvas Badlis savo profesijos dėka buvo pratęs prie mirčių, be to, jiedu su Holroidu nebuvo artimi. Manyčiau, kad jo profesinius jausmus įžeidė pati savižudybės idėja.

Staiga Lerneris tyliai pareiškė:

– Aš jaučiu kaltę, nes jaučiuosi už tai atsakingas.

Dalglišas atsakė:

– Arba jūs nustūmėte Holroidą nuo skardžio, arba ne. Jei nenustūmėte, jaustis kaltam yra prabanga.

– O jei nustūmiau?

– Tada tai pavojinga prabanga.

Džulijus nusijuokė:

– Viktoras nusižudė. Tu tai žinai, aš žinau, ir žino visi, kurie pažinojo Viktorą. Jei ketini pradėti fantazuoti apie jo mirtį, tai džiaukis, kad tą popietę sugalvojau paplaukioti ir kaip tik tuo metu užlipau ant uolos.

Visi trys tarsi susitarę ėmė žingsniuoti žvirgždėtu paplūdimiu. Pažiūrėjęs į išblyškusį Lernerio veidą, į burnos kamputyje trūkčiojantį raumenį, nerimastingai mirkčiojančias akis, Dalglišas pamanė, kad užteks kalbėti apie Holroidą. Pradėjo klausinėti apie uolas. Lerneris žvaliai atsisuko į jį:

– Jos baisiai įdomios, ar ne? Man taip patinka šios pakrantės įvairovė. Panašūs skalūnai yra ir toliau į vakarus, prie Kimeridžo, ten jie vadinami Kimeridžo anglimi.

Juose yra bitumo, žinot, juos galima deginti. Mes pamėginome jais kūrenti Tointon Greindžą; Vilfredui patiko mintis, kad taip galima būtų sutaupyti, nors ketinome juos naudoti tik šildymui. Bet skalūnai taip dvokė, kad teko šios minties atsisakyti. Smarvė mus praktiškai išrūkė į lauką. Kiek žinau, žmonės nuo aštuoniolikto amžiaus vidurio mėgina panaudoti skalūnus, bet niekam dar nepavyko panaikinti kvapo. Juodosios uolienos dabar atrodo blausios ir niekam tikusios, bet nušveitus su bičių vašku jos atgyja ir žvilga kaip gagatas. Na, pats matėt ant juodojo bokšto. Žmonės dar romėnų laikais gamino iš jų papuošalus. Jeigu jums įdomu, turiu knygą apie šios pakrantės geologiją, ir dar galiu jums parodyti savo fosilijų kolekciją. Vilfredas mano, kad dabar, kai uolos tokios plikos, negalima rinkti fosilijų, tad aš ir nustojau. Bet tai, ką turiu, gana įdomu. Ir dar esu radęs tokį dalyką, man atrodo, tai geležies amžiaus apyrankės dalis, padaryta iš skalūno.

Džulijus Kortas girgždeno per akmenukus keliomis pėdomis į priekį. Atsisukęs sušuko jiems:

– Nekankink žmogaus savo entuziazmu uolienoms, Deni. Prisimink, ką jis sakė. Neišbus Tointone tiek ilgai, kad būtų verta prasidėti.

Ir nusišypsojo Dalglišui. Ištarė šiuos žodžius tarsi iššūkį.

III

Prieš išvykdamas į Vorehamą, Dalglišas parašė į Jardą Bilui Moriarčiui. Trumpai išdėstė surinktą informaciją apie Tointon Greindžo darbuo-

tojus bei ligonius ir paklausė, ar kas nors apie juos žinoma oficialiais kanalais. Pagalvojo, kad nesunkiai įsivaizduoja Bilo reakciją į laišką, ir numatė, kokį gaus atsakymą. Moriartis buvo aukščiausios klasės seklys, tačiau pasakodamas apie savo tiriamas bylas arba jas aprašinėdamas – laimei, išskyrus oficialias ataskaitas, – mėgo sąmojį ir familiarius juokus, tarsi nervingai trokšdamas humoru nukenksminti matytą smurtą arba pademonstruoti profesionalo šaltakraujiškumą mirties akivaizdoje. Moriarčio stilius kėlė visokių įtarimų, užtat informaciją jis visada pateikdavo smulkią ir tikslią. Negana to, surinkdavo ją labai greitai.

Sustojęs Tointono kaime išsiųsti laiško, Dalglišas prieš vykdamas į policijos nuovadą dėl visa ko pirmiausia paskambino. Tai reiškė, kad jo atvykimo lauks ir jam ruošis. Apygardos viršininkas, netikėtai iškviestas pas vyriausiąjį konsteblį, liepė perduoti lankytojui jo atsiprašymą ir visaip juo pasirūpinti. Paskutiniai jo žodžiai inspektoriui Danieliui, kuriam paskirta ši garbė, buvo tokie:

– Labai gailiuosi, kad pats su komisaru nepasimatysiu. Susipažinau su juo pernai, kai jis skaitė paskaitą Bramshile. Arogantiškas, kaip visi sostinės policininkai, bet užtat pasižymi geromis manieromis ir visai įtikinamai vaidina kuklų. Tikrai malonu kartais sutikti londonišką, kuris negalvoja, kad mes čia, provincijoje, verbuojame naujokus tykodami prie urvų, pamovę ant baslių bryzus žalios mėsos. Gal jis ir yra vyriausiojo komisaro numylėtinis, bet geras policininkas.

– Ar ne jis rašo eiles, sere?

– Jei norite jam įtikti, nepatariu pradėti nuo šitos temos. Aš laisvalaikiu sudarinėju kryžiažodžius, o tam veikiausiai reikia panašių intelektinių įgūdžių, bet nesitikiu

susilaukti už tai pagyrimų. Pasiėmiau iš bibliotekos jo naujausią knygą. „Neregimi randai“. Kaip tau atrodo, ar šis pavadinimas galėtų būti ironiškas – turint galvoje, kad jis policininkas?

– Negaliu pasakyti, sere, kadangi knygos neskaičiau.

– Supratau gal kas trečią eilėraštį, bet ir tai turbūt per gerai apie save galvoju. Be abejo, jis nepasakė, kam turime būti dėkingi už šią garbę?

– Ne, sere, bet kadangi jis apsistojęs Tointon Greindže, tai tikriausiai domėsis Holroido byla.

– Neįsivaizduoju, kodėl; bet geriau susitark su seržantu Varnėjumi, kad niekur nepradingtų.

– Paprašiau Varnėjaus, kad papietautų drauge su mumis, sere. Manau, tiks ta pati aludė, kaip visada.

– Kodėl gi ne? Tegu komisaras pamato, kaip gyvena vargšai.

Taigi po įprastų įžanginių pokalbių Dalglišas buvo pakviestas papietauti „Hercogo herbe“. Tai buvo niekuo nepasižyminti alinė, nematoma iš pagrindinės gatvės; į ją vedė tamsus skersgatvis tarp grūdų prekiautojo kontoros ir visų prekių parduotuvės, kokios būna kaimuose bei mažuose miesteliuose: jose rasi visokiausių sodininkystės padargų, įvairaus dydžio skardinių kibirų, vonelių, šluotų, virvių, aliumininių arbatinukų, palubėje kabo ryšulys pavadėlių šunims, o oras smarkiai atsiduoda terpentinu ir parafinu. Inspektorių Danielį ir seržantą Varnėjų santūriai, bet su neabejotinu pasitenkinimu pasveikino apkūnus savininkas paraitotomis rankovėmis; buvo aišku, kad šis žmogus gali ramiai priimti vietos policijos atstovus savo bare, nebijodamas sutepti gerą vardą. Bendrojoje salėje buvo pilna žmonių, dūmų ir triukšmo, viską stelbė dūzgianti Dorseto krašto tar-

mė. Danielis pirmas nuėjo siauru praėjimu, kuriame tvyrojo stiprus alaus ir silpnas šlapimo kvapas, ir netikėtai atvedė į saulės užlietą grįstą kiemelį. Jo viduryje augo vyšnia, aplink kamieną stovėjo mediniai suoleliai, o ant grindinio akmenų buvo matyti koks tuzinas tvirtų stalų bei iš lentų sukaltų kėdžių. Kieme buvo tuščia. Nuolatiniai lankytojai ir taip visą dieną dirbo gryname ore, tad mieliau rinkosi jaukioje, pilnoje dūmų bendrojoje salėje, o turistai, kuriems kiemelis būtų patikęs, vargiai būtų radę kelią į „Hercogo herbą".

Savininkas neklaustas atnešė dvi pintas alaus, lėkštę raguolių su sūriu, indą naminio daržovių troškinio ir didelį dubenį pomidorų. Dalglišas pasakė, kad valgys tą patį. Paaiškėjo, kad alus tiesiog puikus, sūris – angliškas „čedaras", duona neabejotinai kepta namuose, o ne vangi gumos pavidalo masė, ištraukta iš masinės gamybos orkaitės. Sviestas buvo nesūdytas, o pomidorai kvepėjo saule. Valgė draugiškai tylėdami.

Inspektorius Danielis buvo tvirtas, šešių pėdų ūgio policininkas tankių, pasišiaušusių žilų plaukų šepečiu ir įdegusiu, sveikata trykštančiu veidu. Atrodė, jog jam nebetoli pensija. Juodos jo akys nuolat klaidžiojo po pašnekovų veidus su linksma, atlaidžia, šiek tiek savimi patenkinto žmogaus išraiška, tarsi inspektorius jaustų asmenišką atsakomybę už visą pasaulį ir manytų, jog, apskritai imant, reikalai klostosi ne taip jau prastai. Spindinčių, neramių akių ir neskubrių judesių bei dar lėtesnės kaimiečio kalbėsenos kontrastas kėlė šiokį tokį nerimą.

Seržantas Varnėjus buvo pora colių žemesnis, apskrito, neišraiškingo, vaikiško veido, kuriame patirtis kol kas neįspaudė jokių žymių. Jis atrodė baisiai jaunas, kaip

tas legendinis policininkas, dėl kurio vidutinio amžiaus žmonės nuolat skundžiasi, esą policininkai kiekvienais metais darosi vis jaunesni. Su aukštesnio rango kolegomis jis elgėsi laisvai, pagarbiai, bet nesistengė nei pataikauti, nei pūstis. Dalglišui pasirodė, kad jaunuolis pasižymi milžinišku pasitikėjimu savimi, kurį šiek tiek stengiasi nuslėpti. Kai Varnėjus pradėjo pasakoti apie Holroido mirties aplinkybių tyrimą, Dalglišas suprato, kodėl taip yra. Štai jis, protingas ir labai profesionalus jaunas policininkas, tiksliai žinantis, ką nori pasiekti ir kaip tai geriausia padaryti.

Dalglišas pasistengė sumenkinti savo susidomėjimą:

– Kai tėvas Badlis man parašė, aš sirgau, o kai čia atvykau, jis buvo jau miręs. Nemanau, kad norėjo pasitarti su manimi apie ką nors labai svarbaus, bet mane šiek tiek graužia sąžinė, kad neatvykau iš karto. Pagalvojau, kad bus protingiausia pasikalbėti su jumis ir sužinoti, ar Tointoin Greindže vyksta kas nors tokio, kas būtų galėję sukelti jam nerimą. Turiu pasakyti, man tai atrodo labai neįtikėtina. Žinoma, man papasakojo apie Viktoro Holroido mirtį, bet tai atsitiko jau po to, kai tėvas Badlis man parašė. Tiesa, negalėjau nepagalvoti, kad gal jį sutrikdė kas nors, kas vėliau prisidėjo prie Holroido mirties.

Seržantas Varnėjus atsakė:

– Nebuvo jokių įrodymų, kad Holroido mirtis būtų dar ką nors palietusi. Jūs tikriausiai žinote, kad ji laikoma mirtimi dėl nelaimingo atsitikimo. Daktaras Maskelas buvo vienas iš tarėjų, ir man atrodo, jam palengvėjo, išgirdus tokį nutarimą. Tointon Greindžo gyventojai laikosi labai atokiai, bet ponas Anstėjus šiose apylinkėse labai gerbiamas, tad niekas nenorėjo didinti jo sielvarto. Bet, mano manymu, sere, tai aiškiausia savižudybė.

Atrodo, Holroidas pasidavė staigiam impulsui. Tą savaitės dieną jis paprastai nebūdavo vežamas ant skardžio, tad atrodo, kad jis apsisprendė labai greitai. Mes apklausėme ponią Greisę Vilison ir ponią Ursulą Holis, sėdėjusias drauge su Holroidu ligoniams skirtame kiemelyje; jos paliudijo, kad šis pasikvietė Denį Lernerį ir praktiškai išreikalavo nuvežti jį ant uolų. Lerneris paliudijo, kad vežant Holroidas buvo ypač prastos nuotaikos, o nusigavus į įprastinę vietą ant skardžio taip subjuro, kad Lerneris pasiėmė knygą ir prigulė ant žolės šiek tiek atokiau. Ten jį pamatė ponas Džulijus Kortas, užkopęs ant kalvos kaip tik tuo metu, kai vežimėlis šoktelėjo į priekį, nuriedėjo iki skardžio krašto ir persivertė per uolas. Kai kitą rytą apžiūrėjau įvykio vietą, radau nulaužtas gėles ir sumintą žolę toje vietoje, kurioje gulėjo Lerneris; ten tebegulėjo jo numesta knyga, „Dorseto pakrančių geologija“. Man rodosi, sere, kad Holroidas tyčia privertė jį pasitraukti tolėliau, kad, kai atleis stabdžius, nespėtų laiku jo sulaikyti.

– Ar teisme Lerneris papasakojo, ką būtent Holroidas jam kalbėjo?

– Konkrečių detalių ne, sere, bet man prasitarė, jog Holroidas prikaišiojo jam, kad esąs homoseksualus, neturįs žodžio Tointon Greindže, ieškąs lengvo gyvenimo ir esąs netikęs, grubus slaugas.

– Nepasakyčiau, kad tai nekonkretu. Kiek čia tiesos?

– Sunku pasakyti, sere. Gali būti, kad viskas teisybė, įskaitant ir pirmą dalyką; bet tai anaiptol nereiškia, kad bus dėkingas Holroidui už tokias kalbas.

Inspektorius Danielis įsiterpė:

– Jis nėra grubus slaugas, tai tikras dalykas. Mano sesuo Ela dirba slauge Midoulendo slaugos namuose, ne-

toli Svuonedžo. Pas juos gyvena senoji ponia Lerner – jai dabar virš aštuoniasdešimties metų. Sūnus ją lanko reguliariai ir niekada neatsisako padėti, kai reikia. Keista, kad pats ten neįsidarbina, bet gal ir neblogai, jei sugebi atskirti darbą nuo asmeninio gyvenimo. Be to, gal ten nėra laisvos slaugo vietos. Ir, žinoma, jis jaučiasi skolingas Vilfredui Anstėjui. Bet Ela labai geros nuomonės apie Denį Lernerį. „Labai geras sūnus", štai kaip ji sako. Už tai, kad mama galėtų gyventi Midoulende, jam tenka pakloti daugiau kaip pusę atlyginimo. Ten anaiptol nepigu, kaip visuose geruose slaugos namuose. Ne, aš pasakyčiau, kad tas Holroidas tiesiog bjauraus būdo. Be jo Greindže visiems bus daug geriau.

Dalglišas pasakė:

– Man atrodytų, kad toks būdas nusižudyti labai nepatikimas. Labiausiai stebina tai, kaip jam pavyko išjudinti vežimėlį.

Seržantas Varnėjus išgėrė didelį gurkšnį alaus.

– Aš irgi stebėjausi, sere. Mums nepavyko surinkti viso vežimėlio, todėl negalėjau atlikti eksperimentų. Bet Holroidas buvo sunkus, gal perpus sunkesnis už mane, ir aš atlikau eksperimentus su vienu iš senųjų Tointon Greindžo vežimėlių, kurio modelis panašiausias. Pastačius vežimėlį ant tvirto pagrindo, kurio nuolydis didesnis kaip viena trečioji, nuo smarkaus linktelėjimo jis išsijudina. Džulijus Kortas liudija matęs, kaip Holroido kūnas linktelėjo, nors iš tokio atstumo negalėtų pasakyti, ar jis išjudino vežimėlį, ar tai spontaniška Holroido reakcija į netikėtą vežimėlio judesį. Be to, prisiminkime, sere, kad kiti savižudybės būdai jam nebuvo taip lengvai pasiekiami. Jis beveik visiškai nevaldė kūno. Lengviausia būtų nusinuodyti vaistais, bet jie saugomi užrakinta-

me medicinos kabinete antrame aukšte; negalėjo tikėtis, kad vienas pats sugebės gauti ką nors tikrai mirtino. Galėjo mėginti pasikarti ant rankšluosčio vonioje, bet nei vonių, nei tualetų duryse nėra sklendžių. Žinoma, taip padaryta tam atvejui, jei ligoniai nualptų ir patys nesugebėtų pasikviesti pagalbos, bet šiaip jau Greindže privatumo ne per daugiausia.

– Ar galėjo vežimėlis būti sugedęs?

– Pagalvojau apie tai, sere; aišku, šis klausimas iškilo ir apklausoje. Bet radome tik vežimėlio sėdynę ir vieną ratą. Dviejų šoninių dalių, prie kurių tvirtinami stabdžiai, ir kryžmės su reketo mechanizmu nepavyko rasti.

– Kaip tik tų dalių, kurios būtų sugedusios ar sąmoningai sugadintos.

– Būtume tai nustatę, sere, jei būtume spėję jas rasti laiku ir nelabai sugadintas jūros. Bet neradome. Kūnas išsilaisvino iš vežimėlio krisdamas arba atsitrenkęs į žemę, o Kortas, suprantama, labiausiai rūpinosi ištraukti kūną. Bangos jį nešiojo, kelnės buvo permirkusios, todėl Kortas nepajėgė nutempti toli. Bet užkišo Holroidui už diržo savo rankšluostį ir sugebėjo išlaikyti jį, kol atėjo pagalba, kitaip sakant, ponas Anstėjus, daktaras Hjusonas, sesuo Mokson ir ūkio parankinis Albertas Filbis su neštuvais. Visi drauge šiaip taip užkėlė lavoną ant neštuvų ir paplūdimiu nutempė į Tointon Greindžą. Tik tada mums paskambino. Vos grįžus į Greindžą, ponas Kortas pagalvojo, kad reikėtų surasti ir apžiūrėti vežimėlį, ir nusiuntė Filbį jo ieškoti. Sesuo Mokson pasisiūlė eiti drauge. Tuo metu vanduo buvo pakilęs kokius dvidešimt jardų, tad jie rado tik vežimėlio korpusą, kitaip sakant, sėdynę su atrama, ir vieną ratą.

– Keista, kad Dorotė Mokson išėjo ieškoti vežimėlio. Maniau, kad ji pasiliks su ligoniais.

– Aš irgi taip maniau, sere. Bet Anstėjus atsisakė palikti Tointon Greindžą, o daktaras Hjusonas tikriausiai galvojo, kad jam dera likti prie mirusiojo. Slaugė Reiner turėjo laisvą popietę, taigi nebuvo ko pasiųsti, neskaitant Milisentės Hamit; nemanau, kad jie būtų tikėjęsi pagalbos iš ponios Hamit. Reikėjo išsiųsti į paiešką bent porą žmonių, kol dar nesutemo.

– O Džulijus Kortas?

– Ponas Kortas ir ponas Lerneris pagalvojo, kad turi likti Tointon Greindže ir sulaukti mūsų, sere.

– Labai teisinga mintis. Žinoma, kai jūs atvykote, jau buvo per tamsu imtis rimtesnių paieškų.

– Taip, sere, į Tointon Greindžą atvykome septintą valandą keturiolika minučių. Iki kito ryto beveik nieko negalėjome daryti, tik užrašėme visų parodymus ir susitarėme, kad kūnas bus nugabentas į lavoninę. Nežinau, sere, ar jums teko matyti tą pakrantę atoslūgio metu. Atrodo kaip didžiulis kavos irisas, kurį kažkoks linksmas milžinas pramogaudamas sudaužė kaltu. Gana nuodugniai apieškojome nemažą plotą, bet jei metalo gabalai įkrito į plyšius tarp uolų, tai juos rasti pavyktų tik su metalo detektoriumi – ir tai tik jei labai pasisektų, – o ištraukti prireiktų krano. Man atrodo labiausiai tikėtina, kad jūra juos užrausė po žvirgždynais. Potvynio metu ten labai stiprūs sūkuriai.

Dalglišas pasakė:

– Ar buvo kokia priežastis manyti, kad Holroidas staiga ėmė galvoti apie savižudybę – tai yra, kodėl tai atsitiko būtent tada?

– Paklausiau apie tai, sere. Prieš savaitę, tai yra rugsėjo penktą, ponas Kortas ir daktaras bei ponia Hjuson Korto automobiliu buvo nuvežę jį į Londoną susitikti su jo advokatu ir konsultantu Šv. Išganytojo ligoninėje. Toje ligoninėje internatūrą baigė daktaras Hjusonas. Kiek supratau, Holroidui niekas nesuteikė vilties, kad ką nors galima pakeisti. Daktarui Hjusonui neatrodė, kad ši žinia būtų perdėtai prislėgusi Holroidą. Jis nieko kito nesitikėjo. Daktaras Hjusonas davė suprasti, kad Holroidas reikalavo konsultacijos tik norėdamas nuvažiuoti į Londoną. Jis buvo neramus žmogus ir stengėsi kuo dažniau ištrūkti iš Tointon Greindžo. Ponas Kortas, šiaip ar taip, turėjo važiuoti, tad pasiūlė pasinaudoti jo automobiliu. Šeimininkė, ponia Mokson, ir ponas Anstėjus karštai tvirtina, kad po kelionės Holroidas neatrodė labai prislėgtas; bet jų pačių interesai skatina atmesti savižudybės teoriją. Ligoniai pasakojo kitokius dalykus. Jie pastebėjo, kad grįžęs Holroidas pasikeitė. Nesakė, kad buvo prislėgtas, bet gyventi šalia jo tikrai nepasidarė lengviau. Sako, kad buvo veikiau susijaudinęs. Ponia Vilison net pasakė, „pakilus“. Jai pasirodė, kad Holroidas stengiasi kažką nuspręsti. Nemanau, kad ji labai abejotų Holroido savižudybe. Apklausos metu buvo aišku, kad ši mintis ją sukrėtė, be to, ji labai jaudinosi dėl pono Anstėjaus. Nenorėjo tuo patikėti. Bet manau, galiausiai patikėjo.

– O kaip Holroido apsilankymas pas advokatą? Įdomu, ar ten nebus sužinojęs ko nors trikdančio.

– Tai sena šeimyninė firma, „Holroidas ir Martinsonas“, Bedford Rouve. Holroido vyresnysis brolis dabar dirba ten pagrindiniu partneriu. Paskambinau jam, bet ne ką sužinojau. Jis tvirtina, kad tai buvo tiesiog broliškas apsilankymas, kad Viktoras nebuvo labiau prislėg-

tas negu įprastai. Broliai nebuvo artimi, bet kartais Martinas Holroidas aplankydavo Viktorą Tointon Greindže, ypač kai norėdavo pasikalbėti apie reikalus su Vilfredu Anstėjumi.

– Norite pasakyti, kad „Holroidas ir Martinsonas“ yra Anstėjaus advokatai?

– Kiek žinau, atstovauja Anstėjams jau koks pusantro šimto metų. Labai senas ryšys. Iš čia Viktoras Holroidas ir sužinojo apie Greindžą. Jis buvo pirmasis Anstėjaus pacientas.

– O kaip Holroido vežimėlis? Kuris nors Tointon Greindžo gyventojas galėjo jį sugadinti Holroido mirties dieną ar jos išvakarėse?

– Žinoma, pirmiausia Filbis. Jis turėjo daugiausiai progų. Bet galėjo ir daugybė kitų. Sunkusis Holroido vežimėlis, kuris naudojamas vykstant pasivažinėti, paprastai laikomas pietinės priestato pusės gale, dirbtuvėje. Nežinau, ar jūs ten buvote, sere, bet į ją lengva patekti net vežimėliu. Šiaip joje dirba Filbis. Laiko ten įprastus dailidės instrumentus ir šiokią tokią metalo apdirbimo įrangą. Bet jais naudotis leidžiama ir ligoniams; tiesą sakant, jie net skatinami padėti Filbiui arba užsiimti kiekvienas savo hobi. Holroidas, kol dar nebuvo toks silpnas, meistraudavo ten iš medžio, o ponas Karvardainas kartais žaidžia su moliu. Moterys šiaip jau neina į dirbtuvę, bet niekas nenustebtų, sutikęs ten kurį nors iš vyrų.

Dalglišas tarė:

– Karvardainas man pasakojo, kad jis buvo dirbtuvėje, kai aštuntą keturiasdešimt penkios Filbis sutepė ir patikrino stabdžius.

– Tai jums pasakė daugiau negu man. Man susidarė įspūdis, kad jis nematė, ką veikia Filbis. Filbis irgi kažką

gudravo klausiamas, ar atsimena, kaip patikrino stabdžius. Nieko nuostabaus. Visiškai aišku, kad visiems parankiau laikyti tai nelaimingu atsitikimu, jei tik pavyktų sutureti koronerį nuo perdėto kišimosi į numanomo aplaidumo priežastis. Tiesa, man šiek tiek pasisekė, kai klausinėjau juos kitą rytą po Holroido mirties. Po pusryčių, apie aštuntą keturiasdešimt penkios, Filbis grįžo į dirbtuvę. Praleido ten kokią valandą, o išeidamas ją užrakino. Jis ten kažką klijavo ir nenorėjo, kad kas nors judintų. Man pasirodė, jog Filbis dirbtuvę laiko savo valda ir nelabai patenkintas, kad ligoniams leidžiama ja naudotis. Šiaip ar taip, raktą jis įsidėjo į kišenę ir atrakino dirbtuvę tik prieš keturias, kai suplukęs Lerneris pareikalavo rakto, nes norėjo paimti Holroido vežimėlį. Jei Filbis nemeluoja, tai tam laikui, kai dirbtuvė dar buvo neužrakinta – ankstyvą rugsėjo dvyliktos rytą, – alibi neturi tik ponas Anstėjus, pats Holroidas, ponas Karvardainas, sesuo Mokson ir ponia Hjuson. Ponas Kortas buvo Londone, grįžo namo beveik tuo pačiu metu, kai Lerneris ir Holroidas išsiruošė prie uolų. Lerneris irgi neįtariamas. Visą laiką buvo užsiėmęs su kitais ligoniais.

Viskas labai gerai, pagalvojo Dalglišas, bet tai beveik nieko neįrodo. Dirbtuvė buvo atrakinta visą praėjusį vakarą, nuo tada, kai išėjo Karvardainas ir Filbis, taip pat veikiausiai visą naktį. Jis pasakė:

– Jūs viską labai nuodugniai ištyrėte, seržante. Ar pavyko surinkti visą šią informaciją, neprivertus jų perdėtai nerimauti?

– Manyčiau, kad taip, sere. Nemanau, kad nors akimirką pagalvojo, jog kažkas gali būti dėl to kaltas. Jie įsitikinę, kad aiškinuosi, ar Holroidas turėjo progą pats sugadinti vežimėlį. Jei vežimėlis tikrai sugadintas tyčia, la-

žinuosi, kad tai padarė jis pats. Kiek girdėjau, buvo labai piktas žmogus. Gal jam patiko galvoti, kad išgriebus iš jūros vežimėlį ir atradus sugedusius stabdžius, įtarimas kris ant visų Tointon Greindžo gyventojų. Tokia atsisveikinimo mintis jam galėjo atrodyti labai smagi.

Dalglišas tarė:

– Niekaip negaliu patikėti, kad abu stabdžiai sugedo vienu metu ir visai atsitiktinai. Mačiau Greindže tuos vežimėlius. Stabdžių sistema labai paprasta, užtat veiksminga ir saugi. Taip pat sunku įsivaizduoti, kad stabdžiai sugadinti tyčia. Kaip žmogžudys galėjo būti tikras, kad jie nustos veikti būtent tą akimirką? Lerneris arba Holroidas puikiausiai galėjo prieš važiuodami patikrinti stabdžius. Galėjo atrasti gedimą statydami vežimėlį prie skardžio arba net pakeliui. Be to, kiek suprantu, niekas negalėjo numatyti, kad Holroidas užsispirs važiuoti kaip tik tą popietę. Tiesa, o kas tiksliai nutiko ant skardžio? Kas sustabdė vežimėlį?

– Lerneris sako, kad Holroidas. Lerneris prisipažįsta nepažiūrėjęs į stabdžius. Gali tik pasakyti, kad vežimėlis atrodė tvarkoj. Stabdžius panaudojo tik tada, kai atvyko į norimą vietą.

Kurį laiką tvyrojo tyla. Visi baigė valgyti, inspektorius Danielis pasičiupinėjo tvidinio švarko kišenę ir išsitraukė pypkę. Glostydamas jos galvutę nykščiu ir ruošdamasis kimšti, tyliai paklausė:

– O senojo pono mirtis nesukėlė jums jokių įtarimų, sere?

– Gydytojai buvo nustatę, kad jis netrukus mirs, ir, mano nelaimei, tai atsitiko kiek greičiau. Man neramu, kad nespėjau atvykti laiku ir nesužinojau, kokios mintys jį slegia; bet tai mano asmeninės problemos. Kaip polici-

ninkas norėčiau sužinoti, kas paskutinis matė jį prieš mirtį. Oficialiai paskelbta, kad tai buvo Greisė Vilison, bet mane kamuoja nuojauta, kad vėliau atėjo dar kažkas, dar vienas žmogus. Kai kitą rytą jį rado, ant kaklo buvo užsidėjęs stulą. Be to, trūksta jo dienoraščio, ir kažkas išlaužė sekreterą. Nemačiau tėvo Badlio daugiau kaip dvidešimt metų, tad, ko gero, be reikalo esu taip įsitikinęs, jog jis to nedarė.

Seržantas Varnėjus atsisuko į savo inspektorių:

– Kaip sako teologija, sere, jei žmogus atliktų išpažintį kunigui, gautų išrišimą, o paskui jį nužudytų, norėdamas nutildyti? Ar išpažintis, taip sakant, galiotų?

Jaunuolio veidas buvo nenatūraliai rimtas, tad neįmanoma pasakyti, ar klausia rimtai, ar šaiposi iš inspektoriaus, ar turi kokį kitą subtilesnį motyvą. Danielis išsiėmė iš burnos pypkę:

– Dieve, tie jaunuoliai ne geresni už nemokšas pagonis! Kai dar buvau vaikas ir lankiau sekmadieninę mokyklą, aukodavau savo pensus juodaodžiams bambliams, kurie tikriausiai išmanė dvigubai daugiau už tave. Patikėk manim, jaunikaiti, nieko gero iš to nebūtų nei teologiniu, nei jokiu kitu požiūriu.

Atsisuko į Dalglišą:

– Buvo su stula? Tai įdomu.

– Ir man taip pasirodė.

– Bet vis dėlto, kas čia nepaprasto? Buvo vienas, gal pajuto, kad miršta. Gal jam tiesiog pasidarė jaukiau, kai užsidėjo stulą? Kaip jums atrodo, sere?

– Neįsivaizduoju, ką būtų daręs ar ką jautė. Pastaruosius dvidešimt metų sugebėjau apsieiti nežinodamas.

– O tas išlaužtas sekreteras. Gal nutarė pradėti naikinti savo popierius ir pamiršo, kur nukišo raktą.

– Visiškai įmanoma.

– Lavonas buvo kremuotas?

– Kremacija įvykdyta pareikalavus poniai Hamit, o pelenai palaidoti pagal visas Anglikonų bažnyčios apeigas.

Inspektorius Danielis nieko nebesakė. Dalglišas, pakilęs eiti, karčiai pagalvojo, kad sakyti nebėra ką.

IV

Tėvo Badlio advokatai, „Loderio ir Veinraito“ firma, buvo įsikūrusi paprastame, tačiau harmoningame raudonų plytų name tiesiai priešais Saut gatvę; Dalglišas pagalvojo, kad tai vienas simpatingesnių namų, pastatytų po 1762 metų gaisro, visiškai nusiaubusio miestelį. Praviros durys buvo paremtos nedideliu žalvariniu modeliu patrankos, kurios žvilgantis vamzdis gąsdinamai taikėsi į gatvę. Nepaisant šio karingo simbolio, pats namas ir jo apstatymas buvo labai malonūs, tarsi spinduliavo solidų klestėjimą, tradicijas ir profesinį diskretiškumą. Baltai išdažytame prieškambaryje kabojo litografijos, vaizduojančios aštuonioliktо amžiaus Dorčesterį, ir tvyrojo baldų vaško kvapas. Pro atviras duris kairėje pusėje buvo matyti erdvus laukiamasis su milžinišku apvaliu stalu raižyta koja, pustuziniu drožinėtų raudonmedžio kėdžių, kuriose nesunkiai, nors nepatogiai galėjo įsitaisyti stambūs kaimiečiai, ir aliejiniais dažais tapytas paveikslas, vaizduojantis nežinomą Viktorijos laikų dželtelmeną, veikiausiai firmos įkūrėją, su didžiausiais bakenbardais, apsikarsčiusį ordinų kaspinėliais, nykščiu ir smiliumi atsargiai prilaikantį antspaudą, prikabintą prie laikrodžio grandinėlės, tarsi bijotų, kad dai-

lininkas pamirš jį nupiešti. Tai buvo pastatas, kuriame bet kuris iš turtingesnių Hardžio veikėjų būtų tuoj pat pasijutęs kaip namie ir ėmęsis su išmanymu samprotauti apie grūdų įstatymų panaikinimo padarinius ar prancūzų jūreivių klastas. Priešais laukiamąjį buvo pertvara atitvertas kabinetas, jame sėdėjo mergina, iki juosmens apsirengusi kaip Viktorijos laikų guvernantė – ilgu sijonu ir juodais suvarstomais batais, o aukščiau juosmens – kaip nėščia melžėja. Ji susikaupusi spausdino mašinėle, bet taip lėtai, kad Dalglišui pasidarė aišku, kodėl Megė Hjuson šaipėsi iš firmos darbo tempų. Atsakydama į Dalglišo klausimą mergina dėbtelėjo į jį pro plaukų uždangą ir pareiškė, kad ponas Robertas dabar išėjęs, bet po kokių dešimties minučių grįš. Po pietų neskuba į darbą, pamanė Dalglišas, ir nusiteikė pusvalandį palaukti.

Loderis grįžo po kokių dvidešimties minučių. Dalglišas girdėjo, kaip jis džiugiai įžygiavo į priimamąjį; iš ten pasigirdo balsai, po akimirkos jis pasirodė laukiamajame ir pakvietė lankytoją į savo kabinetą kitoje namo pusėje. Nei kabinetas – mažytis, tvankus ir netvarkingas, – nei jo šeimininkas neatitiko to, ką įsivaizdavo Dalglišas. Jie visiškai netiko prie namo. Bobas Loderis buvo tamsaus gymio, kresnas, kvadratinio veido vyrukas nesveikai išblyškusia, dėmėta oda ir mažomis, nusivylusiomis akutėmis. Jo glotnūs plaukai buvo labai tamsūs, aiškiai nenatūralios spalvos, ir tik prie kaktos bei smilkinių švietė žiluma. Dabitiški, rūpestingai pakirpti ūsai puošė lūpas, tokias raudonas ir drėgnas, kad atrodė, jog tuoj pasrus krauju. Dalglišas pastebėjo raukšles akių kampučiuose ir apvytusius sprando raumenis ir pamanė, kad Loderis nėra nei toks jaunas, nei toks energingas, koks stengiasi atrodyti.

Jis nuoširdžiai ir draugiškai pasisveikino su Dalglišu, tačiau pasisveikinimas nederėjo nei jo asmenybei, nei konkrečiai progai. Jo elgesys šiek tiek priminė Dalglišui kupiną nevilties draugiškumą policininkų, kurie išėję į pensiją taip ir neapsiprato su civiliu gyvenimu, o gal prekiautoją nenaujais automobiliais, nelabai besitikintį, kad prekė nesubyrės pirkėjui dar neįpusėjus jos apžiūrėti.

Dalglišas trumpai paaiškino oficialią savo apsilankymo priežastį.

– Kol neatvykau į Tointoną, nežinojau, kad tėvas Badlis miręs, ir apie jo palikimą pirmą kartą išgirdau iš ponios Hjuson. Tai nesvarbu. Tikriausiai dar neturėjote progos man parašyti. Bet ponas Anstėjus nori įkurdinti kotedže kitą gyventoją, todėl pagalvojau, kad prieš išveždamas knygas pasitarsiu su jumis.

Loderis iškišo galvą pro duris ir sušuko, kad atneštų bylą. Ji atsirado netikėtai greitai. Paviršutiniškai peržvelgęs dokumentus, jis tarė:

– Viskas tvarkoj. Kuo puikiausiai. Atsiprašau, kad neparašėm. Ne tiek dėl to, kad pritrūko laiko, bet, žinot, neturėjom adreso. Seniukas nepagalvojo pridėti. Pavardė man, žinoma, girdėta. Gal mes pažįstami?

– Nemanau. Gal tėvas Badlis kada apsilankęs paminėjo mano pavardę. Kiek žinau, jis čia buvo užėjęs, dieną ar porą dienų prieš paskutinę ligą.

– Teisingai, buvo trečiadienį, vienuoliktą dieną. Kai pagalvoju, tada mačiau jį tik antrą kartą. Pirmą kartą buvo atėjęs konsultacijos prieš trejus metus, kai atvyko į Tointon Greindžą. Tada parašė testamentą. Ne kažin ką turėjo, bet užtat nedaug išleisdavo, taip ir susikaupė visai padori sumelė.

– Kaip jis sužinojo apie jūsų firmą?

– Niekaip. Seniukas norėjo parašyti testamentą, žinojo, kad tam reikia advokato, tai sėdo į autobusą, atvažiavo į Vorehamą ir užėjo į pirmą pasitaikiusią teisės firmą. Aš tuo metu čia buvau, tai man jis ir kliuvo. Tuoj pat surašiau testamentą, nes jis taip norėjo, ir du mūsų darbuotojai pasirašė. Štai ką pasakysiu, tai lengviausias mano klientas, kiek esu turėjęs.

– Pagalvojau, ar kai jis buvo užėjęs vienuoliktą, nenorėjo jūsų patarimo kokiu nors klausimu? Iš paskutinio jo rašyto laiško supratau, kad kažkas jam nedavė ramybės. Jei aš galėčiau ką nors padaryti...

Klausiamas Dalglišo balsas tarsi pakibo ore.

Loderis nerūpestingai atsakė:

– Senis buvo gerokai sunerimęs. Jis norėjo pakeisti testamentą, bet nebuvo galutinai apsisprendęs. Buvo sumanęs, kad kol nutars, ką geriausia daryti, aš turėčiau tarsi suspenduoti tuos pinigus. Aš jam pasakiau: „Mielas pone, jei šiąnakt mirtumėte, pinigai atiteks Vilfredui Anstėjui ir Tointon Greindžui. Jei jums tas nepatinka, tada turit nuspręsti, ko norit, ir aš surašysiu naują testamentą. Bet tie pinigai yra. Negali laikinai išnykti. O jei neatšauksite arba nepakeisite senojo testamento, jis liks galioti“.

– Kaip manote, jis mąstė racionaliai?

– O taip, gal kiek ir buvo sutrikęs, bet veikiau vaizduotėje negu tikrovėje, taip pasakyčiau. Kai tik pasakiau, kokie yra faktai, jis viską suprato. Na, ir anksčiau juos suprato. Tiesiog ėmė ir užsinorėjo, kad problemos nebūtų. Kam toks jausmas nepažįstamas?

– Taigi kitą dieną jis atsigulė į ligoninę, ir nepraėjo nė dvi savaitės, kaip problema savaime išsisprendė.

– O taip, vargšelis. Tikriausiai būtų pasakęs, kad viską sutvarkė Apvaizda. Apvaizda tikrai labai aiškiai parodė, kas jai prie širdies.

– Ar jis jums bent užsiminė, kas jam neduoda ramybės? Nenoriu pažeisti profesinio konfidencialumo, bet esu beveik įsitikinęs, kad jis norėjo su manimi dėl kažko pasitarti. Jei turėjo man kokį pavedimą, norėčiau pamėginti jį įvykdyti. Be to, kaip policininkas pasižymiu profesiniu smalsumu, noriu sužinoti, ko jis siekė, sukaišioti visus galus.

– Policininkas?

Ar tokia akivaizdi nuostaba bei mandagus susidomėjimas, užsidegęs pavargusiose akyse, tikrai gali būti natūralus?

Loderis tarė:

– Ar jis kvietė jus kaip draugą, ar kaip specialistą?

– Veikiausiai ir taip, ir taip.

– Na, nežinau, ką dabar bepadarysit. Nei jei būtų man pasakęs, kokio testamento norėtų ir kam paskirtų pinigus, dabar jau per vėlu ką nors pakeisti.

Dalglišas pagalvojo, ar Loderis rimtai mano, kad jis pats pasigviešė tų pinigų ir teiraujasi, kaip atšaukti tėvo Badlio testamentą.

Jis pasakė:

– Aš tą žinau. Abejoju, ar tai susiję su testamentu. Tačiau keista, kad neparašė man ir nepranešė apie palikimą; veikiausiai ir pagrindinis paveldėtojas nieko iš anksto nežinojo?

Tai buvo visiškai aklas šūvis, tačiau jis pasiekė taikinį. Loderis prakalbo atsargiau, net kiek per atsargiai:

– Tikrai? Aš kaip tik pagalvojau, kad tai viena iš seniuko problemų, jis nenorėjo nuvilti žmogaus, kuriam buvo šį tą pažadėjęs.

Padvejojo, tarsi galvodamas, ar pasakė per daug, ar per mažai, ir pridūrė:

– Bet Vilfredas Anstėjus pats gali patvirtinti.

Jis vėl nutilo, tarsi sunerimęs dėl kažkokios subtilios užuominos, nuskambėjusios jo žodžiuose, ir aiškiai susinervinęs dėl klampios pokalbio krypties pridūrė tvirtesniu balsu:

– Noriu pasakyti, kad jei Vilfredas Anstėjus sako nežinojęs, kad yra pagrindinis paveldėtojas, vadinasi, jis tikrai nežinojo, ir aš suklydau. Ar ilgai pabūsite Dorsete?

– Manyčiau, ne ilgiau kaip savaitę. Tik surūšiuosiu ir supakuosiu knygas.

– Ak taip, žinoma, knygas; gal tėvas Badlis kaip tik apie tai norėjo su jumis pasitarti? Gal manė, kad teologijos knygų biblioteka veikiau apsunkins paveldėtoją, negu suteiks jam džiaugsmo.

– Gali būti.

Atrodo, pokalbis nutrūko. Stojo trumpa, kiek trikdanti pauzė, ir tada Dalglišas stodamasis pasakė:

– Tai sakote, kad, jūsų žiniomis, niekas daugiau jo netrikdė, tik kaip sutvarkyti palikimą? Daugiau nieko neklausinėjo?

– Nieko. Jei būtų klausęs, turbūt vis tiek negalėčiau jums pasakyti, nepažeidęs profesinio konfidencialumo. Bet neklausė, tai neturiu ko slėpti. O ir ko jis galėjo manęs klausti, vargšas senis? Nei žmonos, nei vaikų, kiek žinau, nei giminių, nei šeimos rūpesčių, nei automobilio – nepriekaištingas gyvenimas. Kam kitam jam būtų prireikę advokato, jei ne testamentui surašyti?

Truputį per vėlu pradėti kalbas apie profesinį konfidencialumą, pamanė Dalglišas. Loderiui nebuvo jokio reikalo pranešti, kad tėvas Badlis ketino pakeisti testamentą. Prisiminus, kad galiausiai to nepadarė, atsargus advoka-

tas nebūtų net užsiminęs apie šį faktą. Eidamas drauge su Loderiu durų link, Dalglišas atsainiai pratarė:

– Su tėvu Badliu dirbti tikriausiai buvo vienas malonumas. Štai Viktoras Holroidas visiškai kitoks.

Užgesusios Loderio akys staiga suspindo tarsi sąmokslininko. Jis paklausė:

– Vadinasi, girdėjot apie tai, ar ne?

– Taip. Bet stebiuosi, kad ir jūs girdėjot.

– O, žinot, kaimo vietovėse naujienos sklinda greitai. Tiesą sakant, turiu Tointone draugų. Hjusonus. Iš tiesų tai Megę. Susipažinome praėjusią žiemą per konservatorių surengtus šokius. Ji tokia gyva mergina, tikriausiai mirtinai nuobodžiauja ant tų uolų.

– Taip, tikriausiai.

– Nieko sau moteriškė, toji Megė. Ji man papasakojo apie Holroido testamentą. Kiek suprantu, jis nuvažiavo į Londoną pasimatyti su broliu, ir visi buvo įsitikinę, kad kalbėsis apie testamentą. Bet atrodo, kad vyresnėliui nelabai patiko Viktoro pasiūlymas, ir jis liepė galvoti iš naujo. Taigi Viktoras ėmė ir pats surašė papildymą. Jam tai jokia problema. Visa jų šeima iš prigimties teisininkai, ir pats Viktoras buvo pradėjęs studijuoti teisę, tik vėliau nutarė tapti mokytoju.

– Girdėjau, kad „Holroidas ir Martinsonas“ atstovauja Anstėjų šeimai.

– Taip, jau keturioms jos kartoms. Gaila, kad diedukas Anstėjus nepasiklausė jų prieš surašydamas testamentą. Anas atvejis – puikiausias pavyzdys, kaip neišmintinga pačiam stengtis būti savo advokatu. Ką gi, gero vakaro, komisare. Gailiuosi, kad tik tiek galėjau padėti.

Pasukęs į Saut gatvę Dalglišas atsigręžė atgal ir pamatė, kad Loderis tebežiūri jam iš paskos, o žalvario pa-

tranka tarsi žaislas spindi prie jo kojų. Advokatas jį sudomino dėl daugelio priežasčių. Ne paskutinė buvo tokia: iš kur jis sužinojo Dalglišo laipsnį?

Tačiau prieš imantis pirkinių buvo likusi dar viena užduotis. Užėjo į devyniolikto amžiaus pradžioje statytą „Christmas Close“ ligoninę. Ten jam nepasisekė. Ligoninėje niekas nieko nežinojo apie tėvą Badlį; jie priimdavo tik chroniškus ligonius. Jei jo draugą ištiko širdies smūgis, tai jį, nepaisant amžiaus, veikiausiai nuvežė į kurios nors apygardos ligoninės ūmių susirgimų skyrių. Mandagus budėtojas patarė ieškoti Pulo klinikinėje ligoninėje, Blanforde arba Viktorijos ligoninėje Vimborne, ir paslaugiai nurodė artimiausią telefoną.

Pirmiausia paskambino į Pulo ligoninę, nes ji buvo arčiausiai. Pasisekė labiau, negu galėjo tikėtis. Telefonu atsiliepęs tarnautojas buvo paslaugus. Sužinojęs tėvo Badlio išrašymo datą, jis patvirtino, kad kunigas Badlis tikrai gydėsi jų ligoninėje, ir sujungė Dalglišą su atitinkamos palatos personalu. Atsiliepė budinti sesuo. Taip, ji prisimena tėvą Badlį. Ne, nežinojo, kad jis mirė. Ji ištarė įprastus užuojautos žodžius, tačiau balsas skambėjo nuoširdžiai. Tada pakvietė prie telefono slaugę Brygan. Slaugė Brygan paprastai išsiųsdavo ligonių laiškus. Gal ji galės kuo padėti komisarui Dalglišui.

Žinojo, kad jo laipsnis šiek tiek veikia ligoninės darbuotojas, bet anaiptol nėra lemtingas. Tiesiog tai geraširdės moterys, kurios neatsisakys padaryti paslaugą net nepažįstamam žmogui. Jis paaiškino savo problemą slaugei Brygan.

– Suprantat, aš nė nežinojau, kad mano draugas mirė, kol neatvykau į Tointon Greindžą. Jis pažadėjo man grąžinti popierius, kuriuos mes nagrinėjome, bet tarp jo daik-

tų jų nėra, tai ir pagalvojau, gal išsiuntė juos man iš ligoninės – arba į Jardą, arba mano namų adresu.

– Žinot, komisare, tėvas Badlis nelabai mėgo rašyti. Skaityti, tas taip, bet rašyti – anaiptol. Tiesa, išsiunčiau du jo laiškus. Kiek prisimenu, abu buvo vietiniai. Suprantat, turėjau pasižiūrėti į adresus, kad nesupainiočiau, į kokią dėžę mesti. Data? Na, to tai neprisiminsiu. Bet abu laiškus padavė kartu.

– Ar tai tie laiškai, kuriuos parašė į Tointoną, vienas buvo skirtas ponui Anstėjui, o kitas poniai Vilison?

– Kai pagalvoju, komisare, tai šie vardai lyg ir girdėti. Bet supraskit, negaliu tiksliai pasakyti.

– Puiku, kad tiek daug prisimenat. Esat visiškai tikra, kad išsiuntėt tik tuos du?

– O taip, visiškai tikra. Aišku, kokį vieną laišką galėjo išsiųsti ir kitos slaugės, bet tą reikėtų specialiai aiškintis, būtų sunku. Kai kurios dabar dirba kitose palatose. Tiesą sakant, nemanau, kad taip buvo. Paprastai laiškus surenku aš. O jis nemėgo rašyti. Tai todėl ir prisimenu tuos du laiškus.

Tai galėjo ką nors reikšti, o galėjo ir ne. Bet pasistengti vertėjo. Jei tėvas Badlis iš anksto susitarė grįžęs namo tą patį vakarą su kuo nors susitikti, tai arba pasitaisęs paskambino iš ligoninės telefonu, arba parašė laišką. Telefonas buvo tik pačiame Tointon Greindže, pas Hjusonus ir Džulijaus Korto kotedže. Ko gero, patogiau būtų buvę parašyti. Greisei Vilison turbūt parašė, pranešdamas apie to vakaro išpažintį. Laiške Anstėjui bus išreiškęs užuojautą dėl Holroido mirties, Greisė tai minėjo. Antra vertus, galėjo būti ir ne taip.

Prieš padėdamas ragelį dar paklausė, ar tėvas Badlis iš ligoninės kam nors skambino.

– Na, vieną kartą tikrai skambino, aš prisimenu. Kai jau buvo pasitaisęs ir vaikščiojo. Nulipo žemyn, nes norėjo paskambinti iš ligoninės laukiamojo, dar paklausė manęs, ar ten bus Londono telefonų knyga. Todėl ir prisimenu.

– Kokiu paros metu?

– Rytą. Kaip tik buvau bebaigianti pamainą, prieš dvyliktą.

Vadinasi, tėvui Badliui prireikė paskambinti į Londoną telefonu, kurio numerio nežinojo. Ir skambino ne vakare, bet darbo metu. Dalglišas galėjo imtis vieno akivaizdaus tyrimo būdo. Bet dar per anksti. Pasakė sau, kad taip ir nesužinojo nieko tokio, kas galėtų pateisinti net neoficialų dalyvavimą tyrime. O jei ir būtų sužinojęs, kas galiausiai iš tų įtarimų, tų įkalčių? Juk Tointono bažnyčios kieme taip ir liks gulėti žiupsnelis sudegusių kaulų.

V

Pavalgęs ankstyvus pietus užeigoje netoli Korfo pilies, Dalglišas parvažiavo į „Vilties“ kotedžą ir ėmėsi tvarkyti tėvo Badlio knygas. Prieš pradėdamas darbą, turėjo dar atlikti keletą smulkių, bet būtinų darbelių. Blausią stalinės lempos lemputę pakeitė ryškesne, įjungė dujomis kūrenamą boilerį virš virtuvės kriauklės ir nustatė norimo stiprumo liepsnelę, maisto spintelėje ištuštino vietą savo nusipirktam maistui ir vynui susidėti, pasišviesdamas žibintu atrado pašiūrėje krūvą jūros išplautų medgalių ugniai įkurti bei skardinę vonelę. Vonios „Vilties“ kotedže nebuvo. Tėvas Badlis tikriausiai maudydavosi Tointon Greindže. Bet Dalglišas

ketino nusirengti ir apsipilti vandeniu čia pat, virtuvėje. Geriau toks asketiškumas negu Tointono vonios, dvelkiančios dezinfekcijos skysčiais, įkyriai primenančios ligas ir negales. Prinešė degantį degtuką prie židinyje stovinčios sausų žolių puokštės ir stebėjo, kaip jos akimirksniu įsiliepsnojo, virto juodomis adatėlėmis ir saldžiai kvepiančiais dūmais. Tada išbandymui sukūrė nedidelę ugnį ir su palengvėjimu pamatė, kad kaminas traukia gerai. Dabar turėjo gyvą ugnį, gerą šviesą, knygų, maisto ir vyno; nematė jokių priežasčių veržtis kur nors kitur.

Buvo apskaičiavęs, kad ant svetainės lentynų yra nuo dviejų iki trijų šimtų knygų ir trigubai tiek antrajame miegamajame; tiesą sakant, pastarasis buvo taip užverstas knygomis, kad beveik negalėjai prieiti prie lovos. Žiūrinėdamas knygas, rado nedaug staigmenų. Daugelis teologijos veikalų sudomins kurią nors Londono teologinę biblioteką, kai kurias knygas tikriausiai mielai priglaus teta, dar kitos keliaus į jo paties lentynas. Tarp jų buvo H. B. Svyto „Graikiško Senojo Testamento" tritomis, Tomo Kempiečio „Kristaus sekimas", Viljamo Lou „Rimtas kvietimas", du oda įrišti „Žymiausių XIX a. teologų raštų ir gyvenimo aprašymų" tomai, pirmas kardinolo Njumeno „Parapijinių ir paprastų pamokslų" leidimas. Tačiau rado ir gana gausią žymesnių britų romanistų bei poetų kūrinių kolekciją; kadangi tėvas Badlis kartais pasilepindavo pirkdamas romaną, buvo sukaupęs nedidelę, bet įdomią pirmų leidimų kolekciją.

Be penkiolikos dešimtą išgirdo artėjančius žingsnius ir ratų cypimą, į duris valdingai pabeldė, ir įėjo Milisentė Hamit, lydima malonaus šviežiai užplikytos kavos aromato, veždamasi apkrautą vežimėlį. Ant jo stovėjo kresnas kavinukas mėlynu apvadu, toks pat ąsotėlis karšto

pieno, vazelė su rudu cukrumi, du puodukai mėlynais krašteliais ir biskvitų lėkštė.

Dalglišas pagalvojo, kad nedera priešintis, kai ponia Hamit pritariamai nužvelgė traškančią ugnį, pripylė du puodelius kavos ir aiškiai davė suprasti niekur neskubanti.

Vakar per vakarienę Dalglišas su ja susipažino, bet jie pakalbėjo gal kokią pusę minutės, kol Vilfredas įsitaisė prie katedros ir stojo taisyklėse numatyta tyla. Tiesiais klausimais, nė kiek nesistengdama elgtis subtiliai, per tą laiką spėjo išgauti, kad Dalglišas atostogauja vienas, nes yra našlys, ir kad jo žmona mirė gimdydama kartu su kūdikiu. Į tai ji atsakė: „Baisi tragedija. Kaip keista, šiais laikais juk labai retai taip būna?" ir metė kaltinamą žvilgsnį stalo link, akimis ir balso tonu duodama suprasti, kad kažkas pasielgė nedovanotinai aplaidžiai.

Ji buvo apsiavusi minkštomis šlepetėmis, vilkėjo storu tvido sijonu, prie kurio visai netiko rausvos vilnos megztinis atviru kaklu, gausiai nusėtas dirbtiniais perlais. Dalglišas nujautė, kad jos kotedže viešpatauja toks pat netikęs praktiškumo ir puošnumo derinys, tačiau neturėjo jokio noro pats tuo įsitikinti. Jam palengvėjo, kai ponia Hamit nepasisiūlė padėti tvarkyti knygas, sėdėjo ant kėdės krašto su kavos puoduku sterblėje, plačiai išskėtusi kojas; tose vietose, kur baigiasi kojinės, buvo matyti balta it pienas kojų oda, išvagota ryškiomis venomis. Dalglišas pasidėjo puoduką ant žemės ir tęsė darbą. Prieš dėdamas kiekvieną knygą į jai skirtą rietuvę, pirmiausia švelniai papurtydavo, norėdamas patikrinti, ar neiškris koks raštelis. Jei taip atsitiktų, ponios Hamit buvimas galėtų sutrikdyti. Bet žinojo, kad taip elgiasi tik iš profesinio įpročio viską tikrinti. Tėvas Badlis taip nebūtų daręs.

Tuo tarpu ponia Hamit gurkšnojo kavą ir šnekėjo; Dalglišas jau anksčiau buvo pastebėjęs, kad dirbančiam žmogui pripasakojama daugiau ir slaptesnių dalykų, remiantis prielaida, kad jis negirdi pusės to, kas sakoma.

– Neverta nė klausti, ar patogiai miegojote. Tos Vilfredo lovos skandalingai pagarsėjusios. Sako, kad neįgaliesiems reikia kietesnio pagrindo, bet aš asmeniškai renkuosi čiužinį, kuriame gali patogiai nugrimzti. Keista, kad Džulijus nepasiūlė nakvoti savo kotedže, bet jis niekada nepriima nakvynės. Tikriausiai nenori nervinti ponios Reinolds. Ji kaimo policininko našlė, gyvena Tointono kaime, ir kai Džulijus čia gyvena, tvarko jo kotedžą. Aišku, jis siaubingai permoka. Ką gi, gali sau tai leisti. O šiandien jau miegosit čia, ar taip supratau? Mačiau, kaip Helena Reiner atnešė patalynę. Jums turbūt nebus baisu miegoti Maiklo lovoje. Aišku, kad ne, juk jūs policininkas. Tokie dalykai jūsų nejaudina, neturite prietarų. Ir labai teisingai; kas gi ta mirtis, jei ne užmarštis ir gilus miegas? Ar gal ten buvo „gyvenimas“? Šiaip ar taip, čia Vordsvorto žodžiai. Kai buvau jauna, labai mėgau poeziją, bet tų šiuolaikinių poetų niekaip negaliu suprasti. Nors būčiau labai patenkinta, jei jūs būtumėt ką paskaitęs.

Iš balso galėjai suprasti, kad toks malonumas jai atrodo unikalus ir ekscentriškas. Tačiau Dalglišas akimirkai nustojo klausęsis. Rado „Niekieno dienoraščio“ pirmąjį leidimą, kurio tituliniame lape paauglio ranka buvo įrašyta: „Tėvui Badliui Gimimo dienos proga, linkėjimai, Adamas. Nupirkau ją iš pono Snelingo Norvike, pigiai atidavė, nes dvidešimtame puslapyje yra raudona dėmė. Aš ją ištyriau, tai ne kraujas“.

Dalglišas nusišypsojo. Ištyrė, kurgi ne, mažasis pasipūtėlis. Kažin, koks mįslingas rūgščių ir kristalų jungi-

nys iš neužmirštamojo „Jaunojo chemiko“ rinkinio leido padaryti tokią rimtą mokslišką išvadą? Įrašas gerokai labiau negu dėmė sumenkino knygos vertę, bet nemanė, kad tėvas Badlis būtų su tuo sutikęs. Padėjo knygą prie tų, kurios skirtos jo paties lentynoms, ir vėl įsileido į sąmonę šaižų ponios Hamit balsą.

– O jei jau poetas nepasistengia aiškiai pasakyti, ko nori, kad išsilavinęs skaitytojas jį suprastų, tai išsilavinęs skaitytojas jo kūrybos nė pirštu nepalies, štai ką pasakysiu.

– Tikrai, ponia Hamit.

– Vadinkit mane Milisente, gerai? Mes čia kaip didelė laiminga šeima. Jei jau pripratau, kad mane vardu šaukia Denis Lerneris ir Megė Hjuson, ir net tas baisūnas Albertas Filbis – užtikrinu jus, nedažnai suteikiu jam tą progą, – tai nesuprantu, kodėl ir jums to nedaryti. Aš irgi pasistengsiu vadinti jus Adamu, tik manau, tai nebus lengva. Jūs ne iš tų žmonių, su kuriais iš karto imi vadintis vardais.

Dalglišas atsargiai nupurtė dulkes nuo Maskelo „*Monumenta Ritualica Ecclesiae Anglicanae*“ ir pasakė, kad, kiek jam žinoma, Viktoras Holroidas nelabai stengėsi elgtis tarsi gyvendamas didelėje laimingoje šeimoje.

– A, tai jūs girdėjote apie Viktorą? Tikriausiai Megė priplepėjo. Iš tiesų labai sunkus žmogus, nieko nepaisė nei gyvas būdamas, nei mirdamas. Aš su juo beveik nesipykau. Manau, jis mane gerbė. Buvo labai protingas žmogus, žinojo aibes naudingų dalykų. Bet Greindže niekas negalėjo jo pakęsti. Galiausiai net Vilfredas praktiškai pasidavė ir paliko jį ramybėje. Tik Megė Hjuson buvo išimtis. Keista moteriškė: visada elgiasi ne taip, kaip kiti. Žinot, aš net galvoju, ji tikėjosi, kad Viktoras bus jai

užrašęs savo pinigus. Aišku, visi žinojom, kad jis turi pinigų. Jis nuolat pabrėždavo nesąs vienas tų nelaimingų ligonių, už kuriuos moka vietos savivaldybė. Ko gero, ji manė, kad jei teisingai sužais, gaus bent dalį jo turto. Kartą man pati apie tai užsiminė. Tiesa, tada buvo pusiau girta. Vargšas Erikas! Pamatysit, ta santuoka išsilaikys ne ilgiau kaip metus. Turbūt yra vyrų, kuriems ji atrodo patraukli, kurie mėgsta tokias dažytas, kūningas, labai seksualias blondines. Žinoma, tas jos romanas su Viktoru, jei jį galima pavadinti romanu, buvo tiesiog nepadorus. Seksas skirtas sveikiems žmonėms. Žinau, visi kalba, kad neįgalieji jaučia taip pat, kaip mes, bet juk aišku, kad kai nebegali judėti be vežimėlio, tokius dalykus išmeta iš galvos. Ta knyga atrodo gana įdomi. Gerai įrišta. Galėtumėt už ją gauti vieną kitą šilingą.

Dėdamas „Traktatų savo laikui“ pirmą leidimą toliau nuo Milisentės kojos, prie knygų, kurias buvo atrinkęs sau, Dalglišas pajuto laikiną pasidygėjimą savimi: kad ir koks atgrasus jam atrodytų ponios Hamit bjaurėjimasis, jo paties jausmai buvo visai panašūs. Kažin, ką turėtų jausti nevaldomame kūne įkalintas žmogus, kai jį apima troškimas, meilė, pagaliau geismas? Arba dar blogiau, jei kūnas noriai paklūsta kai kuriems poreikiams, bet yra bjaurus, nevikrus, groteskiškas? Jausti grožį, o gyventi sudarkytam. Pamanė, kad netrukus galės suprasti Viktoro Holroido kartėlį. Paklausė:

– Kas pagaliau atsitiko su Holroido pinigais?

– Viskas atiteko jo seseriai, gyvenančiai Naujojoje Zelandijoje; visi šešiasdešimt penki tūkstančiai. Ir labai teisingai. Pinigus reikia laikyti šeimoje. Man atrodo, Megė turėjo šiokių tokių vilčių. Turbūt Viktoras buvo jai kažką neaiškiai pažadėjęs. Labai panašu į jį. Kartais mėgo ne-

paprastai piktai pasityčioti. Šiaip ar taip, atidavė turtą tam, kam jis turi priklausyti. Aš asmeniškai būčiau labai nepatenkinta, jei sužinočiau, kad Vilfredas testamente užrašė Tointon Greindžą kam kitam, o ne man.

– Bet ar jums jo reikia?

– O, ligonius, aišku, reikėtų iškelti. Nemanau, kad palikčiau Tointon Greindžą tokį, koks jis yra dabar. Gerbiu Vilfredo pastangas, bet jį tam skatina ypatingas poreikis. Tikriausiai girdėjote apie jo kelionę į Lurdą ir stebuklą. Na, man tai kas. Bet aš, ačiū Dievui, stebuklo nepatyriau, tad man nėra jokio reikalo nertis iš kailio. Be to, ligoniams jau pakankamai daug gero esu padariusi. Tėvas man paliko pusę namo, o aš ją pardaviau Vilfredui, kai jis norėjo įkurti pensionatą. Aišku, buvom pasikvietę turto vertintojus, bet kaina tada nebuvo didelė. Tais laikais nebuvo pirkėjų, norinčių pirkti didelius namus kaime. Dabar, žinoma, jis vertas krūvos pinigų. Gražus namas, ar ne?

– Architektūrine prasme tikrai labai įdomus.

– Būtent. Šito laikotarpio namai, o dar tokie originalūs, pardavinėjami už fantastiškus pinigus. Nenoriu pasakyti, kad tuoj pat parduočiau. Pagaliau tai mūsų vaikystės namas, jaučiu jam šiltus jausmus. Bet žeme tikriausiai atsikratyčiau. Tiesą sakant, Viktoras Holroidas pažinojo kažkokį čionykštį žmogų, kuris norėtų ją pirkti, įkurtų čia kempingą vasarotojams.

Dalglišas nevalingai pratarė:

– Kokia siaubinga mintis!

Ponia Hamit nė kiek nesuglumo. Patenkinta atkirto:

– Nieko panašaus. Jei nesupyksite už pasakymą, toks jūsų požiūris man atrodo labai egoistiškas. Neturtingi žmonės taip pat nori atostogauti, kaip ir turtuoliai. Džu-

lijui tai nepatiktų, bet į jo norus neprivalau atsižvelgti. Tikriausiai jis parduotų kotedžą ir išsikraustytų iš čia. Jam priklauso pusantro akro žemės iškyšulyje, bet tikrai nenorės kiekvieną kartą grįždamas iš Londono pravažiuoti kempingą. Be to, eidami į paplūdimį, vasarotojai turės praeiti po pat jo langais. Tai vienintelis kelias į paplūdimį potvynio metu. Nesunkiai galiu juos įsivaizduoti: téveliai išsišovusiais keliais, apsiavę dailiais šortukais ir nešini pikniko krepšeliais, iš paskos mamytės su bliaunančiu tranzistoriumi rankoje, cypiantys vaikai, klykiantys kūdikiai. Ne, niekaip neįmanoma, kad Džulijus pasiliktų.

– Ar visi čionykščiai žino, kad jūs paveldėsite Tointon Greindžą?

– Žinoma, tai jokia paslaptis. Kam kitam jis turėtų atitekti? Tiesą sakant, visas šis dvaras turėtų priklausyti man. Gal kartais nežinojot, bet Vilfredas iš tiesų ne Anstėjus, jis įvaikintas.

Dalglišas atsargiai pratarė, kad, kiek atsimena, kažkas kažką panašaus yra minėjęs.

– Tada galiu papasakoti viską. Istorija visai įdomi, jei jus domina visokie teisiniai kazusai.

Ponia Hamit prisipylė dar kavos ir patogiau susirangė krėsle, tarsi ruošdamasi ilgai, sudėtingai diskusijai.

– Mano tėvas labai norėjo sūnaus. Yra tokių vyrų, dukterys jiems tarsi ne vaikai. Be to, galiu įsivaizduoti, kad aš jam tapau tikru nusivylimu. Jei jau vyras iš tiesų nori sūnaus, tai su dukters gimimu susitaiko tik tada, kai ši yra gražuolė. O aš niekada tokia nebuvau. Laimei, mano vyrui, atrodo, tai nerūpėjo. Mes puikiausiai sugyvenom.

Į šį pareiškimą tebuvo įmanoma atsakyti tik neaiškiu, panašiu į sveikinimą murmesiu, tad Dalglišas taip ir padarė.

– Dėkoju, – atsakė ponia Hamit, tarsi pripažindama komplimentą. Patenkinta pasakojo toliau: – Tai va, kai gydytojai pasakė tėvui, kad mama nebegalės daugiau turėti vaikų, jis nutarė sūnų įvaikinti. Atrodo, kad Vilfredą pasiėmė iš kūdikių namų, bet buvau tik šešerių metų, tad tikriausiai niekas man nė nepasakojo, kaip ir kur jį rado. Aišku, jis buvo nesantuokinis vaikas. Tada, trečiajame dešimtmetyje, žmonės labiau paisė tokių dalykų, todėl pamestų kūdikių buvo nors vežimu vežk. Atsimenu, tada labai džiaugiausi, kad turėsiu brolį. Vaikystėje buvau vieniša, ir man labai reikėjo meilės. Tais laikais Vilfredas man neatrodė varžovas. Kai buvom maži, Vilfredą labai mylėjau. Ir dabar myliu. Žmonės kartais tą pamiršta.

Dalglišas paklausė, kas atsitiko.

– Viskas prasidėjo nuo senelio testamento. Jis nepasitikėjo teisininkais, net „Holroidu ir Martinsonu“, kurie buvo mūsų šeimos advokatai, ir surašė savo testamentą pats. Procentus nuo turto užrašė mano tėvams iki gyvos galvos, o turtą po lygiai padalijo anūkams. Bet čia ir kyla klausimas: ar jis turėjo galvoje ir Vilfredą? Galiausiai teko dėl to kreiptis į teismą. Mūsų byla sukėlė geroką sujudimą, kilo daugybė klausimų apie įvaikintų vaikų teises. Gal jūs ją atsimenat?

Dalglišas tikrai miglotai prisiminė tokią bylą. Jis paklausė:

– Kada surašytas jūsų senelio testamentas, turiu galvoje, ar iki įvaikinimo, ar po?

– Šis aspektas ir nulėmė bylą. Vilfredas teisėtai įvaikintas 1921 m. gegužės trečią dieną, o senelis testamentą pasirašė lygiai po dešimt dienų, gegužės tryliktą. Parašą patvirtino du tarnai, bet svarstant bylą jie jau buvo mirę.

Testamentas buvo visiškai aiškus ir tvarkingas, tik kad jis neįrašė vardų. Bet Vilfredo advokatui pavyko įrodyti, kad senelis žinojo apie įvaikinimą ir juo džiaugėsi. Be to, testamente buvo parašyta daugiskaita: „vaikai“.

– Bet gal jis numatė tokį atvejį, kad jūsų motina mirs, ir tėvas ves dar kartą?

– Koks jūs protingas! Aiškiai matau, kad esat suktas kaip tikras teisininkas. Mano advokatas kaip tik tai įrodinėjo. Bet nieko iš to neišėjo. Vilfredas laimėjo. Taigi dabar suprantate, ką jaučiu Greindžui. Jei senelis būtų parašęs testamentą iki gegužės trečios, viskas čia būtų visai kitaip, dėl to galit būti tikras.

– Bet jūs gavot savąją pusę turto?

– Deja, jo neilgam užteko. Mano vyras labai greitai išleido tuos pinigus. Džiaugiuosi, kad ne moterims. Žirgams. Jie tokie pat brangūs ir tokie pat nenuspėjami, bet žmoną tokie varžovai mažiau žemina. Be to, gali bent džiaugtis, kai jie laimi, ko nebūtų kalbant apie moterį. Vilfredas nuolat sakydavo, kad kai Herbertas išėjo į atsargą, jis visiškai nuseno, bet aš nesiskundžiau. Taip man net labiau patiko. Bet pinigus jau buvo išleidęs.

Staiga ji apsidairė po kambarį, pasilenkė į priekį ir pažvelgė į Dalglišą suktu sąmokslininkės žvilgsniu:

– Pasakysiu jums vieną dalyką, kurio Tointon Greindže niekas nežino, tik Vilfredas. Jei Vilfredas parduos namą, aš gausiu pusę kainos. Ne pusę pelno, bet pusę tos sumos, kurią jis gaus. Turiu Vilfredo pasirašytą įsipareigojimą, patvirtintą ir pasirašytą Viktoro, viskas kaip reikiant. Tiesą sakant, tai buvo Viktoro mintis. Jis sakė, kad toks dokumentas bus pripažintas galiojančiu. Nelaikau jo ten, kur Vilfredas pasiektų. Jį turi Robertas Loderis, toks advokatas iš Vorehamo. Tikriausiai Vilfredas buvo taip

įsitikinęs, kad niekada neparduos Tointon Greindžo, jog visiškai nesirūpino, ką pasirašąs, o gal taip norėjo atsikratyti pagundos. Nė akimirkai negalvoju, kad parduos. Tas pensionatas jam pernelyg brangus. Bet jei persigalvotų, man visai neblogai pasiseks.

Dalglišas, labai rizikuodamas, paklausė:

– Kai tik atvažiavau, ponia Hjuson kažką kalbėjo apie Ridžvelo trestą. Ar ponas Anstėjus neketina jam perduoti pensionato valdymą?

Ponia Hamit išklausė šią pastabą gerokai ramiau, negu jis tikėjosi. Ji tvirtai atrėmė:

– Nesąmonė! Žinau, kad Vilfredas kartais apie tai kalba, bet jis niekada neperleis Tointon Greindžo kam kitam. Kam jam tai daryti? Žinoma, pinigų trūksta, bet jų visada trūksta. Turės tiesiog padidinti užmokestį arba pareikalauti, kad savivaldybė daugiau mokėtų už ligonius, kuriuos čia atsiunčia. Jam nėra jokio reikalo mokėti savivaldybės išlaidas. O jei vis tiek nepavyks išsilaikyti, geriau tegu parduoda ir nepaiso jokių stebuklų.

Dalglišas užsiminė, jog tokiomis aplinkybėmis gana keista, kad Vilfredas netapo Romos kataliku. Milisentė įnirtingai įsikibo šios minties:

– Tuo metu jis kovojo gilią dvasios kovą, – jos balsas pagilėjo, jame aidėjo žūtbūtinėje kovoje susikibusių kosminių jėgų aidai.– Bet džiaugiuosi, kad apsisprendė pasilikti mūsų Bažnyčioje. Mūsų tėvas, – staiga jos balse sugriaudėjo toks pamaldumo įkarštis, kad Dalglišas krūptelėjo, beveik tikėdamasis toliau išgirsti visą „Tėve mūsų“, – būtų baisiausiai nusiminęs. Jis buvo uolus bažnyčios lankytojas, komisare Dalglišai. Žinoma, evangelikas. Ne, iš tiesų labai džiaugiuosi, kad Vilfredas neperėjo.

Iš jos kalbos atrodė, tarsi Vilfredas, priėjęs Jordano upę, pabūgo jos vandenų ir nepasitikėjo siūloma valtimi. Apie Anstėjaus religingumą Dalglišas jau buvo pasiklausęs Džulijaus Korto, ir gavęs visai kitokį (įtarė, kad daug tikslesnį) atsakymą. Prisiminė, kaip jiedu kalbėjosi kiemelyje, prieš grįždami į kambarį pas Henrį; girdėjo ironišką Džulijaus balsą:

– Tėvas O'Malis, kuris turėjo prižiūrėti Vilfredą, aiškiai davė jam suprasti, kad jo Bažnyčia ketina rūpintis dalykais, kuriuos Vilfredas anksčiau laikė savo sfera. Tada brangusis Vilfredas ir suprato, kad vos neįstojo į labai gausią organizaciją, kuri, be to, manė, jog kaip atsivertėlis jis ir taip susilaukė nemažai dėmesio. Pagaliau, po neabejotinai malonios dvasinės kovos, jis apsisprendė pasilikti palankesnėje terpėje.

– Nepaisydamas stebuklo? – paklausė tada Dalglišas.

– Nepaisydamas stebuklo. Tėvas O'Malis racionalistas. Jis pripažįsta, kad stebuklai egzistuoja, bet įrodymus linkęs pateikti hierarchams, kurie kaip reikiant viską patikrins. Bažnyčia palūkės tiek, kiek jai atrodys tinkama, ir paskelbs ištarmę. Jo manymu, skelbti į kairę ir į dešinę apie tai, kad esi palytėtas ypatingos malonės, panašu į savivaliavimą. Įtariu, kad dar blogiau: jam tai atrodo prastas skonis. Tas tėvas O'Malis rafinuotas žmogus. Jiedu su Vilfredu nelabai sutaria. Bijau, kad kaip tik tėvo O'Malio dėka jo Bažnyčia neteko galimo atsivertėlio.

– Bet jis ir toliau organizuoja maldos keliones į Lurdą? – klausinėjo Dalglišas.

– O taip. Reguliariai, dukart per metus. Aš nevažiuoju. Anksčiau, kai tik buvau čia atvykęs, važiuodavau, bet kaip dabar sakoma, čia ne mano biznis. Tik paprastai pasi-

stengiu parūpinti šiokią tokią sutikimo arbatėlę, kai jie sugrįžta.

Dalglišas, mintimis grįžęs į dabartį, suvokė, kad jam įskaudo nugara. Išsitiesė, ir tą pačią akimirką laikrodis ant židinio atbrailos išmušė tris ketvirčius valandos. Židinyje krito suanglėjusi pliauska, sukeldama debesį žiežirbų. Ponia Hamit tai palaikė ženklu, kad metas eiti. Dalglišas išreikalavo, kad jam leistų išplauti kavos puodelius, ir ji nusekė iš paskos į mažą virtuvę.

– Maloniai praleidau vakarą, komisare, bet nemanau, kad dar kada užeisiu. Nesu iš tų kaimynų, kurie be paliovos užbėga valandėlei. Dėkui Dievui, esu visai patenkinta būdama viena. Turiu vidinių išteklių, ne taip kaip vargšė Megė. Tą galiu pasakyti ir apie tėvą Badlį: jis irgi mokėjo laikytis atstumo.

– Slaugė Reiner man sakė, kad jūs jį įtikinote pasirinkti kremaciją.

– Ar ji taip sakė? Ką gi, tikriausiai taip ir buvo. Ko gero, kalbėjau apie tai su Maiklu. Man labai atgrasu, kai geriausioje žemėje laidojami pūvantys lavonai. Kiek atsimenu, seniui visiškai nerūpėjo, ką su juo darys, kad tik palaidotų pašventintoje žemėje ir ištartų deramus žodžius. Labai protinga. Aš lygiai taip pat manau. Vilfredas visiškai nesipriešino kremacijai. Ir jis, ir Dotė Mokson sutiko su manimi. Helena priešinosi, esą daugiau vargo, bet iš tiesų jai nepatiko, kad reikėjo gauti dar vieno gydytojo parašą. Tikriausiai pagalvojo, kad tai sukels kokių nors abejonių jos mielojo Eriko medicininiais sugebėjimais.

– Bet argi kas nors užsiminė, kad daktaro Hjusono nustatyta diagnozė buvo neteisinga?

– Aišku, kad ne! Maiklas mirė nuo širdies smūgio, tikiuosi, kad net Erikui pakako išsilavinimo tą nustatyti.

Ne, nesivarginkite ir nelydėkite manęs, aš turiu žibintą. Jeigu kada ko prireiks, tik pabelskite į sieną.

– O ar jūs išgirsit? Tėvo Badlio neišgirdot.

– Savaime aišku, juk jis nesibeldė! Be to, po pusės dešimtos jau beveik ir nebesiklausiau. Suprantat, maniau, kad kas nors pas jį jau buvo ir padėjo atsigulti.

Tamsa lauke atrodė vėsi ir nerami, tarsi juodas rūkas, saldus ir kvepiantis jūra; ne šviesos trūkumas, bet sava paslaptinga jėga. Dalglišas perkėlė vežimėlį per slenkstį. Eidamas šalia Milisentės trumpu takeliu ir viena ranka prilaikydamas vežimėlį, jis paklausė, stengdamasis atrodyti abejingas:

– Tai jūs ką nors girdėjote?

– Mačiau, ne girdėjau. Bent man taip pasirodė. Sugalvojau, kad išsivirsiu ko nors karšto atsigerti, ir pamaniau, gal Maiklas norės. Bet kai atidariau duris, norėdama paklausti, man pasirodė, kad matau apsiaustu apsisiautusią figūrą, išnykstančią tamsoje. Maiklo kotedže šviesa nedegė – mačiau, kad visuose languose tamsu, – tai aš, savaime aišku, nenorėjau trukdyti. Dabar žinau, kad klydau. Arba pradėjau kraustytis iš proto. Šitokioj vietoj tai nieko nuostabaus. Pasirodo, niekas jo neaplankė, ir dabar visus graužia sąžinė. Suprantu, kodėl aš taip apsigavau. Naktis buvo panaši į šią. Vėjelis vos pučia, bet atrodo, tarsi pati tamsa judėtų ir kurtų figūras. Be to, nieko negirdėjau, net žingsnių. Tik švystelėjo prieš akis palenkta galva, kapišonas ir apsiaustas, ir ištirpo tamsoje.

– Tai buvo apie pusę dešimtos?

– Gal kiek vėliau. Tikriausiai apie tą laiką, kai jis mirė. Kokia jautresnė moteriškė mirtinai persigąstų, įsikalbėtų, kad matė vaiduoklį. Dženė Pegram kažką pana-

šaus ir pasakė, kai aš papasakojau Tointon Greindže, kas nutiko. Juokinga mergina!

Jie buvo beveik priėję „Tikėjimo“ kotedžo duris. Ji padvejojo ir staiga netikėtai pasakė, Dalglišas net pagalvojo, kad kiek sutrikusi:

– Man sakė, kad jūs klausinėjote apie išlaužtą Maiklo sekretero spyną. Tai va, tą vakarą, kai jis grįžo iš ligoninės namo, ji buvo tvarkoj. Pamačiau, kad nebeturiu vokų, o turėjau parašyti skubų laišką. Pagalvojau, gal jis nepyks, jei žvilgtelsiu į jo sekreterą. Bet jis buvo užrakintas.

Dalglišas pasakė:

– O tuoj po to, kai buvo rastas kūnas ir jūsų brolis ieškojo testamento, spyna jau buvo išlaužta.

– Jis taip sako, komisare. Jis taip sako.

– Bet neturit jokių įrodymų, kad išlaužė jis?

– Neturiu jokių įrodymų apie nieką. Kotedže buvo pilna žmonių, visi jie zujo pirmyn atgal. Vilfredas, Hjusonai, Helena, Dotė, Filbis, net Džulijus, kai grįžo iš Londono; tikras pereinamasis kiemas. Žinau tik tiek, kad tą vakarą, kai Maiklas mirė, devintą valandą sekreteras buvo užrakintas. Ir visiškai neabejoju, kad Vilfredas nekantravo savo akimis pamatyti testamentą, įsitikinti, kad Maiklas tikrai paliko Tointon Greindžui viską, ką turėjo. Ir dar žinau, kad Maiklas pats spynos neišlaužė.

– Iš kur, ponia Hamit?

– Nes radau raktą jo mirties dieną, tuoj po pietų. Ten, kur tikriausiai visada jį laikė – senoje arbatos skardinėje, antroje maisto spintelės lentynoje. Pagalvojau, jis nepyks, jei pasiimsiu jo maisto likučius. Įsidėjau raktą į kišenę, kad nepasimestų, kai Dotė valė kotedžą. Pagaliau tas sekreteras gana vertingas, ir spyną reikia pataisyti.

Tiesą sakant, jei Maiklas nebūtų testamentu jo palikęs Greisei, būčiau perstūmusi jį čia ir deramai pasirūpinusi.

– Tai raktą tebeturit?

– Žinoma. Niekam iki šiol jis nerūpėjo, parūpo tik jums. Bet jeigu taip juo domitės, tai galit pasiimti.

Ji įkišo ranką į sijono kišenę, ir Dalglišas pajuto delne šaltą metalo prisilietimą. Ji jau buvo atidariusi savo kotedžo duris ir siekė elektros jungiklio. Netikėtas šviesos pliūpsnis privertė jį prisimerkti, o tada aiškiai pamatė mažytį sidabrinį raktelį, smulkų tarsi nėriniai, plona virvele pririštą prie raudono plastmasinio skalbinių segtuko, tokio raudono, kad akimirkai apakino, tarsi delne būtų pasklidusi kraujo dėmė.

5 *Piktadarybė*

I

Pirmąjį Dorsete praleistą savaitgalį Dalglišas prisiminė tarsi seriją paveikslų, taip smarkiai besiskiriančią nuo vėlesnių smurto ir mirties vaizdinių, jog beveik patikėjo gyvenęs Tointono iškyšulyje tarsi dviem lygmenimis, dviem skirtingais laikotarpiais. Švelnūs ankstyvieji paveikslai, priešingai negu vėlesni, žiaurūs juodi ir balti grubaus siaubo filmo kadrai, buvo pilni spalvų, pojūčių ir kvapų. Prisiminė, kaip ėjo jūros nuskalautu Česilo pakrantės žvirgždynu, kaip ausyse aidėjo šaižūs paukščių klyksmai ir dundanti tarsi griaustinis bangų mūša, o tolimo dangaus fone dunksojo tamsios Portlendo uolos; kaip laipiojo Meiden Kestlo uolynais, kaip vienišas, vėjų gairinamas, stovėjo ten, kur šventi žemės kontūrai aprėpė keturis žmogaus istorijos tūkstantmečius; kaip gėrė vėlyvą arbatą Dorčesteryje, teisėjo Džefrio namuose, o švelni popietės saulė palengva tirpo prieblandoje; kaip vakare vairavo automobilį tarp susipynusių auksinių paparčių ir aukštų nekarpytų gyvatvorių, važiuodamas link tolimos aludės, laukimo pilnais langais šviečiančios į kaimo aikštę.

Po to, vėlyvą naktį, kai galėjo beveik nebijoti, kad sutrukdys kas nors iš Tointon Greindžo gyventojų, grįžda-

vo į „Vilties“ kotedžą, prie jaukaus ir pažįstamo knygų bei degančių malkų kvapo. Nemenkai jo nuostabai, Milisentė Hamit tesėjo pažadą ir po pirmojo apsilankymo daugiau jo nebetrukdė. Netrukus suprato, kodėl; ji be paliovos žiūrėjo televizorių. Sėdėdamas savo kotedže, gerdamas vyną ir rūšiuodamas tėvo Badlio knygas per kamino angą girdėjo prislopintus, beveik malonius jos vakaro pramogų atgarsius; staiga atsklisdavo girdėta reklamos melodija, besikalbančių žmonių balsai, lojimą primenantys pistoleto šūviai, moters klyksmas ar trimito aidas, skelbiantis naktinio filmo pradžią.

Jis jautėsi taip, tarsi gyventų tarp seno ir naujo gyvenimo, ligos išvaduotas nuo tiesioginio apsisprendimo, nuo nemalonios įtampos. Tointon Greindžas ir jo gyventojai jam buvo atgrasūs. Padarė viską, ką galėjo. Dabar laukė, kas bus toliau. Kartą, pažvelgęs į tuščią aptriušusią tėvo Badlio kėdę, prisiminė pašaipią istoriją apie žymų filosofą ateistą, kuris po mirties, didžiulei savo nuostabai, buvo pastatytas Dievo akivaizdon ir piktai užprotestavo: „Viešpatie, bet juk nedavei pakankamai įrodymų“.

Jei tėvas Badlis norėjo, kad Dalglišas imtųsi veiksmų, tai turėjo parūpinti rimtesnius įkalčius negu dingęs dienoraštis ar išlaužta spyna.

Laiškų nelaukė, išskyrus Bilo Moriarčio atsakymą; buvo davęs nurodymus pašto nepersiųsti. Bilo laišką ketino pats pasiimti iš pašto dėžės. Tačiau laiškas atėjo pirmadienį, bent diena anksčiau, negu tikėjosi. Visą rytą Dalglišas praleido kotedže ir nuėjo prie pašto dėžės tik po pietų, pusę trijų, norėdamas grąžinti tuščius pieno butelius.

Pašto dėžėje buvo tik vienas laiškas paprastame voke su Londono pašto anstpaudu; adresas ir pavardė užrašyti

mašinėle, bet laipsnio nebuvo. Moriartis atsargus. Tačiau užkišęs nykštį už voko atvarto, Dalglišas pagalvojo, ar pats elgiasi pakankamai atsargiai. Nebuvo jokio aiškaus ženklo, kad laiškas atplėštas; voko atvarte nematyti jokių žymių. Tačiau atplėšti pavyko įtartinai lengvai, o atvartas pakluso pirmam piršto judesiui. Daugiau pašto dėžėje nebuvo nieko. Kažkas, tikriausiai Filbis, jau bus paėmęs visą paštą, skirtą Tointon Greindžui. Keista, kad šito laiško neatnešė į „Vilties" kotedžą. Ko gero, reikėjo adresuoti „iki pareikalavimo" Tointono kaime ar Vorehame. Pagalvojo, kad pasielgė nerūpestingai, ir susierzino. O iš tiesų, pamanė, neturiu supratimo, kokį reikalą tiriu, ar išvis yra koks reikalas, ir man tai labai menkai rūpi. Neturiu drąsos atlikti darbą kaip reikiant, neturiu valios ir ryžto viską mesti. Būdamas tokios nuotaikos, dar labiau susierzino, perskaitęs Bilo prozą:

„Malonu vėl matyti Tavo elegantišką rašyseną. Visi jaučiame didžiulį palengvėjimą, kad naujienos apie Tavo būsimą mirtį pasirodė perdėtos. Buvome susimetę vainikui, dabar už tuos pinigus atšvęsime Tavo pasveikimą. Bet ką veiki Dorsete, ką šnipinėji tokių puspročių kompanijoje? Jei taip išsiilgai darbo, čia jo per akis. Gerai, tai štai ką pavyko iškapstyti.

Du Tavo draugeliai yra žinomi policijai. Apie Filbį tikriausiai pats šį tą žinai. Du kartus (1967 ir 1969 metais) teistas už sunkų kūno sužalojimą, keturis už vagystę 1970 metais, likę dar aibė įvairių nusižengimų iš anksčiau. Filbio nusikaltimų istorijoje stebina viena – teisėjų atlaidumas skiriant nuosprendį. Žvelgiu į jo nuotrauką ir, atrodo, imu juos suprasti. Tikriausiai manė, kad neteisinga pernelyg griežtai bausti žmogų, atsidavusį vieninteliam darbui, ku-

riam tinka jo fizionomija ir gabumai. Pavyko apie jį persimesti keliais žodžiais su „Atvirų durų" darbuotojais. Pripažįsta jo trūkumus, bet sako, kad gali būti aistringai ištikimas žmogui, kuriam pajunta simpatiją. Žiūrėk, kad nekristum jam į akį.

Milisentė Hamit du kartus (1966 ir 1968 metais) suimta už vagiliavimą parduotuvėse, jos byla nagrinėta Čeltnemo teisme. Pirmuoju atveju iškeltas įprastas gynybos argumentas – psichologinės problemos, kilusios dėl menopauzės, – todėl paskirta bauda. Tačiau jai pavyko sėkmingai išsisukti ir antrą kartą. Tiesa, buvo praėję tik pora mėnesių, kai mirė jos vyras, išėjęs į atsargą armijos majoras, tad teismas atsižvelgė į šią aplinkybę. Be to, veikiausiai padėjo ir Vilfredo Anstėjaus garantija, kad Milisentė apsigyvens Tointon Greindže drauge su juo ir bus nuolatos prižiūrima. Nuo tada problemų nebuvo, taigi arba Anstėjaus priežiūra pasiteisino, arba vietos parduotuvių savininkai sukalbamesni, arba ponia Hamit geriau išmoko vagiliauti.

Tai ir viskas, ką sužinojau oficialiai. Visi kiti švarūs, bent jau taip sako kartoteka. Bet jei ieškai įdomiausio nenaudėlio – abejoju, ar Adamas Dalglišas švaistys savo talentą, vaikydamasis Albertą Filbį, – norėčiau rekomenduoti Džulijų Kortą. Apie jį man šį tą papasakojo vienas pažįstamas, kuris dirba Užsienio reikalų ministerijoje. Kortas yra gabus žemakilmis berniukas iš Sautsio, kuris baigė universitetą ir stojo į diplomatinę tarnybą, turėdamas visus įprastus privalumus, išskyrus pinigus. 1970 m. jis dirbo ambasadoje Paryžiuje ir davė parodymus garsioje žmogžudystės byloje: Alenas Mišonė buvo kaltinamas nužudęs lenktynininką Puato. Gal prisimeni? Anglijos spauda šią bylą gerokai išviešino. Viskas atrodė pakankamai aišku, ir prancūzų farams jau seilės tekėjo pagalvojus, kad tuoj pričiups

Mišonė. Mat jo tėvas – Teo d'Estjė Mišonė, chemijos gamyklos netoli Marselio savininkas; abu Mišonė, père et fils* *jau kurį laiką domina policiją. Bet Kortas pateikė savo draugužiui neginčijamą alibi. Keisčiausia, kad iš tiesų jie net ne draugužiai – Mišonė aktyvus heteroseksualas, ir britų spauda šį aspektą išnaudojo iki nuobodulio, – tad ambasados koridoriuose imta šnibždėti apie šantažą. Korto pasakojimu niekas netikėjo, bet jo nepavyko paneigti. Mano informatorius mano, kad Kortas neturėjo kokių piktesnių motyvų, tik troško pasilinksminti ir pažiūrėti, kaip jo valdžia deda į kelnes. Jei taip, tai jam tikrai pavyko. Po aštuonių mėnesių labai patogiu metu pasimirė Džulijaus Korto krikštatėvis, palikdamas trisdešimt tūkstančių svarų; taigi Kortas metė tarnybą. Sako, kad jo investicijas lydėjo sėkmė. Šiaip ar taip, čia jau tik kalbos. Kaip sakoma, nežinoma nieko tikro, kas galėtų jam pakenkti, gal išskyrus polinkį mūru užsistoti keistus draugus. Bet Tau nepakenks tai žinoti".*

Dalglišas sulankstė laišką ir įsikišo į švarko kišenę. Pagalvojo, kiek apie šiuos dalykus žinoma Tointon Greindže, ir ar išvis žinoma. Nepanašu, kad Džulijus Kortas dėl to jaudintųsi. Jo praeitis priklausė tik jam; Korto nesiekė dusinanti Vilfredo ranka. Bet Milisentę Hamit slėgė dvigubo dėkingumo našta. Kažin, kas dar, be Vilfredo, galėtų žinoti apie tas dvi gėdingas, varganas vagystes? Ar jai būtų labai skaudu, jei žinia apie jas pasklistų po visą Tointon Greindžą? Vėl pagalvojo, kad geriau jau būtų rašęs „iki pareikalavimo".

Prie vartų artėjo automobilis. Dalglišas pakėlė galvą. Pakrantės keliu labai greitai važiavo „Mercedesas". Vai-

* Tėvas ir sūnus *(pranc.).*

ruotojas paspaudė stabdžius ir automobilis sustojo kaip įkastas, priekiniu bamperiu beveik liesdamas vartus. Iš mašinos paskubomis išsliuogė Džulijus ir ėmė tąsyti vartus, šaukdamas Dalglišui:

– Juodasis bokštas dega! Pamačiau dūmus nuo pakrantės kelio. Ar „Vilties" kotedže yra grėblys?

Dalglišas stumtelėjo vartus petimi.

– Nemanau. Sodo ten nėra. Bet pašiūrėje radau tokį ražą kiemui šluoti.

– Vis šis tas. Gal važiuosi? Gali prireikti mūsų abiejų.

Dalglišas vikriai įslydo į automobilį. Vartus paliko atvirus. Džulijus privažiavo prie „Vilties" kotedžo, nesirūpindamas nei automobilio amortizatoriais, nei keleivio patogumu. Kortas atidarė bagažinę, o Dalglišas nubėgo į pašiūrę anapus kiemo. Ten, tarp įvairaus šlamšto, priklausiusio ankstesniems gyventojams, rado minėtą ražą, du tuščius maišus ir, savo nuostabai, – seną aviganio turėtą kablį. Sumetė viską į erdvią bagažinę. Džulijus jau buvo apsukęs automobilį, variklis dirbo. Dalglišas atsisėdo greta, ir „Mercedesas" šoko į priekį.

Išsukus į pakrantės kelią, Dalglišas paklausė:

– Ar ten viduje kas nors yra? Anstėjus?

– Gali būti. Tas ir blogiausia. Dabar tik jis vienas ten eina. Neįsivaizduoju, kaip kitaip galėjo kilti gaisras. Šituo keliu bus arčiausiai bet turėsime pėsti perbėgti iškyšulį. Net nemėginau ten važiuoti, kai pamačiau dūmus. Nebus jokios naudos, jei neturėsi kokių nors įrankių ugniai gesinti.

Jo balsas buvo prikimęs, vairą gniaužiančių rankų krumpliai pabalę. Priekiniame veidrodėlyje Dalglišas matė, kad jo akių vyzdžiai dideli ir ryškūs. Trikampis randas virš dešiniosios akies, šiaip jau beveik nematomas,

atrodė gilesnis ir tamsesnis. Virš jo atkakliai plakėsi pulsas. Dalglišas žvilgtelėjo į spidometrą: greitis viršijo šimtą mylių, bet „Mercedesas“, valdomas įgudusių rankų, lengvai slydo siauru keliuku. Staiga kelias pasisuko ir pakilo, trumpam pasimatė bokštas. Pro išdaužytus langus po kupolu veržėsi pilkšvų dūmų kamuoliai, primenantys miniatiūrinius patrankų šūvius. Dūmai linksmai sūkuriavo iškyšulyje, kol įsisukęs vėjas juos iškedeno į plunksninius debesis. Vaizdas buvo absurdiškas ir gražus, nekaltas kaip vaikiška pramoga. Tačiau kelias tuoj pat nusileido, ir bokštas išnyko iš akių.

Pakrantės kelias, toks siauras, kad juo galėjo pravažiuoti tik vienas automobilis, nuo jūros buvo atitvertas akmenų siena. Džulijus puikiai žinojo kelią. Pasuko automobilį kairėn, Dalglišui dar nespėjus pastebėti siauros angos, kurioje vartų nebebuvo, užtat išliko du sutrešę stulpai. Automobilis staiga sustojo gilioje įduboje į dešinę nuo įėjimo. Dalglišas čiupo kablį ir maišus, Džulijus ražą. Su šiais juokingais įnagiais kiek įkabindami nubėgo per iškyšulį.

Džulijus neklydo: taip buvo greičiausia. Tačiau teko pavarginti kojas. Važiuoti šia nelygia, uolų atplaišomis nusėta dirva nebuvo jokios galimybės. Iškyšulį vagojo akmeninių sienų likučiai, tokie žemi, kad juos buvo nesunku peršokti, be to, pilni angų, tačiau automobilis nebūtų nė pro vieną jų prasispraudęs. Aplinka buvo apgaulinga. Vieną akimirką rodėsi, kad bokštas nutolo, atskirtas nesuskaičiuojamų apgriuvusių užtvarų. Tik staiga iškilo tiesiai prieš akis.

Aitrūs, degančius lapus primenantys dūmai gausiai virto pro praviras duris. Dalglišas spyriu jas atidarė ir šoko į šalį, norėdamas išvengti naujo stipraus dūmų debesies.

Tą pat akimirką pasigirdo ugnies riaumojimas, ir jo vos nelyžtelėjo iššokęs liepsnos liežuvis. Dalglišas ėmė kabliu grėbti degančias šiukšles, tarp kurių dar buvo galima įžiūrėti ilgas išdžiūvusias žoles, šieną, virvagalius, kažką panašaus į senos kėdės liekanas – atliekas, prisikaupusias nuo tada, kai iškyšulys tapo prieinamas visiems, o nerakinamas juodasis bokštas tarnavo priebėga piemenims arba valkatų nakvynės vieta. Grėbstė degančius, dvokiančius luitus ir girdėjo, kaip jam už nugaros Džulijus įnirtingai pliekia liepsnas, norėdamas jas užgesinti. Žolėse įsiliepsnodavo mažos ugnelės, kurios slinko žeme tarsi rausvi liežuviai.

Kai praėjimas buvo išvalytas, Džulijus šoko vidun, abiem maišais daužydamas smilkstančius žolių ir šieno likučius. Dalglišas matė kosinčią, svirduliuojančią figūrą, apsuptą dūmų debesies. Be ceremonijų ištraukė jį laukan ir pareiškė:

– Nelįsk į vidų, kol visko neišvalysiu. Betrūko man rūpintis jumis abiem.

– Bet jis ten! Žinau, kad ten. Turi būti. O Dieve! Nelaimingas kvailys!

Pagaliau pavyko užgesinti paskutinį smilkstantį žolių kuokštą. Džulijus, nustūmęs Dalglišą, užbėgo aukštyn akmeniniais laiptais, kurie vijosi palei sienas. Dalglišas nusekė iš paskos. Medinės durys, vedančios į vidurinio aukšto kambarį, buvo praviros. Čia langų nebuvo, bet prirūkusioje tamsoje pavyko įžvelgti prie toliausios sienos susigūžusią figūrą, panašią į maišą. Ant galvos buvo užsitraukęs vienuoliško apsiausto kapišoną ir įsisupęs į jo klostes tarsi paskutinis valkata, gindamasis nuo šalčio. Džulijus karštligiškai puolė naršyti klostes ir jose susipainiojo. Dalglišas girdėjo jį keikiantis. Tik po keleto se-

kundžių pavyko išlaisvinti Anstėjaus rankas, tada abudu nutempė jį prie durų ir labai sunkiai, manevruodami nejudriu kūnu, siaurais laiptais nusileido į gaivų orą.

Kūną paguldė ant žolės. Dalglišas atsiklaupė, pasirengęs atversti jį veidu į viršų ir pradėti dirbtinį kvėpavimą. Bet Anstėjus lėtai ištiesė abi rankas ir liko gulėti teatrališka, šiek tiek šventvagiška poza. Dalglišui palengvėjo, kad neteks lūpomis liestis prie Anstėjaus; jis atsistojo. Anstėjus sulenkė kelius ir ėmė kosėti; kimus kosulys tarsi traukuliai purtė visą kūną. Pasuko galvą ir priglaudė skruostą prie iškyšulio žemės. Drėgna jo burna, kosinti seilėmis ir tulžimi, tarsi čiulpė žolę, negalėdama pasisotinti. Dalglišas ir Kortas atsiklaupė ir pakėlė Anstėjų. Šis silpnu balsu ištarė:

– Man gerai. Visai gerai.

Dalglišas paklausė:

– Pakrantės kelyje stovi automobilis. Ar galėsite iki jo nueiti?

– Taip. Sakau, man visai gerai. Visai gerai.

– Nėra ko skubėti. Geriau dar keletą minučių pailsėkit, tada pradėsim eiti.

Atrėmė jį į didelį akmenį, ir jis sėdėjo ten, kiek atokiau, tebetąsomas kosulio spazmų, žiūrėdamas į jūrą. Džulijus neramiai vaikščiojo skardžio kraštu, tarsi negalėdamas pakęsti gaišaties. Gaisro smarvė lyg paskutinė silpstančio užkrato banga palengva sklaidėsi nuo pajuodusio iškyšulio.

Po penketo minučių Dalglišas paklausė:

– Gal jau einam?

Be žodžių abudu pakėlė Anstėjų ir prilaikydami nuvedė per iškyšulį iki automobilio.

II

Važiuojant į Tointon Greindžą, visi tylėjo. Kaip paprastai, namas iš priekio atrodė negyvenamas, prieškambaris mozaikinėmis grindimis tuščias, visur nenatūraliai tylu. Tik klusios Dorotės Mokson ausys tikriausiai išgirdo privažiuojant automobilį, o gal ji buvo medicinos kabinete, kurio langai išėjo į priekinį kiemą. Vos jiems įėjus, ji pasirodė laiptų viršuje.

– Kas čia? Kas atsitiko?

Džulijus palaukė, kol ji greitai nusileido apačion, ir tada tyliai atsakė:

– Viskas gerai. Vilfredui pavyko padegti juodąjį bokštą, užsidarius jo viduje. Jis nesužeistas, tik patyrė sukrėtimą. Be to, pilnus plaučius prisikvėpavo dūmų.

Dorotė piktai nužvelgė Džulijų ir Dalglišą, tarsi jie būtų dėl visko kalti, tada įnirtingu globėjiškos motinos judesiu apglėbė Anstėjų ir ėmė palengva vesti laiptais, švelniai, monotoniškai murmėdama į ausį drąsinimo ir paguodos žodžius, kurie Dalglišui pasirodė stebėtinai panašūs į meilės kalbą. Pastebėjo, kad Anstėjus dabar sunkiau laikosi ant kojų, negu einant per iškyšulį, ir lipti teko labai lėtai. Tačiau kai Džulijus priėjo artyn, norėdamas padėti, Dorotė Mokson žvilgsniu privertė jį atsitraukti. Ji sunkiai įvedė Anstėjų į mažą baltai išdažytą jo kambarį namo užpakalinėje dalyje ir paguldė ant siauros lovos. Dalglišas greitai apsidairė. Kambarys buvo beveik toks, kokį tikėjosi pamatyti. Nedidelis stalas ir kėdė, pastatyti prie lango, pro kurį matyti ligoniams skirtas dengtas kiemelis, knygų prigrūsta spinta, vienas grindų

patiesalas, virš lovos nukryžiuotasis, prie lovos stalelis, ant jo paprasta lempa ir grafinas vandens. Bet storas čiužinys švelniai spyruokliavo, Vilfredui apsivertus. Prie kriauklės kabantis rankšluostis atrodė prabangus ir minkštas. Patiesalas prie lovos, nors labai paprasto piešinio, tikrai nebuvo nudėvėta nebereikalingo kilimo skiautė. Baltas frotinis chalatas su kapišonu, kabantis už durų, atrodė paprastas, kone asketiškas, bet Dalglišas neabejojo, jog palietus pasirodys maloniai švelnus. Gal tai ir buvo vienuolio celė, bet būtiniausios prabangos joje netrūko.

Vilfredas atsimerkė ir įbedė mėlynas akis į Dorotę Mokson. Įdomu, pagalvojo Dalglišas, kaip jam pavyksta išreikšti iškart ir nuolankumą, ir valdingumą. Anstėjus prašydamas ištiesė ranką:

– Dote, mieloji, norėčiau pasikalbėti su Džulijumi ir Adamu. Tik minutėlę. Ar galiu paprašyti?

Ji prasižiojo, tuoj pat vėl užsičiaupė ir išėjo iš kambario netarusi nė žodžio, tvirtai uždarydama duris. Vilfredas vėl užmerkė akis, atrodė, kad mintimis pasitraukia iš kambario. Džulijus nužvelgė savo rankas. Dešinysis delnas buvo paraudęs ir patinęs, o ant nykščio pagalvėlės jau raudonavo iškilusi pūslė. Nustebęs pratarė:

– Nieko sau! Mano ranka apdegė. Tada nieko nejaučiau. Tik dabar pradėjo velniškai skaudėti.

Dalglišas pasakė:

– Paprašykit ponios Mokson, kad aprištų. Ko gero, nepakenks duoti ją apžiūrėti daktarui Hjusonui.

Džulijus išsitraukė iš kišenės sulankstytą nosinę, suvilgė ją šaltu vandeniu iš čiaupo ir negrabiai apsivyniojo ranką. Tada pasakė:

– Palauks.

Atrodo, jog skausmo pojūtis jį kiek sutramdė. Atsistojo šalia Vilfredo lovos ir nepatenkintas pasakė:

– Na štai, dabar sulaukei tikro ir beveik pavykusio pasikėsinimo į savo gyvybę; gal pagaliau pradėsi elgtis protingai ir iškviesi policiją?

Vilfredas neatsimerkdamas silpnu balsu ištarė:

– Turiu čia policininką.

Dalglišas pasakė:

– Tai ne mano darbas. Negaliu oficialiai imtis tyrimo. Kortas teisus, reikia iškviesti vietos policiją.

Vilfredas papurtė galvą:

– Neturiu ko jiems pasakyti. Nuėjau į juodąjį bokštą, nes turėjau kai ką apmąstyti. Tai vienintelė vieta, kur galiu būti visiškai vienas. Rūkiau; atsimeni, visi skundžiasi mano pypkės smarve. Atsimenu, iškračiau ją prieš pakildamas viršun, dar padaužiau į sieną. Turbūt nebuvo visai užgesusi. Tiek sausos žolės ir šiaudų, turėjo iš karto įsiliepsnoti.

Džulijus niūriai ištarė:

– Įsiliepsnojo. O laukujos durys? Tikriausiai irgi pamiršai užrakinti, nors pats visą laiką rėki, kad negalima palikti juodojo bokšto atviro? Jūs visi Tointon Greindže labai nerūpestingi, ar ne? Lerneris pamiršta patikrinti vežimėlio stabdžius, ir Holroidas išlekia ant uolų. Tu iškratai pypkę ant grindų, kurios nusėtos degiais kaip parakas sausais šiaudais, palieki atviras duris, kad susidarytų patogus skersvėjis, ir pats vos nesupleški į pelenus.

Anstėjus atsakė:

– Man labiau patinka galvoti, kad buvo būtent taip.

Dalglišas skubiai įsiterpė:

– Gal yra antras raktas nuo bokšto? Kur jis laikomas?

Vilfredas atmerkė akis ir įsistebeilijo į erdvę, tarsi kantriai atsiribodamas nuo dvigubos apklausos:

– Kabo ant vinies įstaigoje. Tai Maiklo raktas, jį čia atnešė po Maiklo mirties.

– Visi žino, kur jis laikomas?

– Manau, taip. Ten laikomi visi raktai, o bokšto raktą lengva atpažinti.

– Kiek žmonių Tointon Greindže žinojo, kad šią popietę ketinate eiti į bokštą?

– Visi iki vieno. Po maldos pasakiau, ką ketinu veikti. Visada taip darau. Žmonės turi žinoti, kur mane rasti pavojui ištikus. Maldoje dalyvavo visi, išskyrus Megę ir Milisentę. Bet jūsų prielaida tiesiog juokinga.

– Tikrai? – paklausė Dalglišas.

Dar jam nepasijudinus, Džulijus, stovėjęs arčiau durų, išslinko iš kambario. Laukė tylėdami. Jis grįžo po poros minučių. Su niūriu pasitenkinimu pranešė:

– Įstaiga tuščia, rakto joje nėra. Vadinasi, tas, kas jį paėmė, dar neturėjo progos grąžinti į vietą. Tiesa, grįždamas paieškojau Dotės. Ji sėdi savo velniškoje operacinėje ir sterilizuoja krūvą instrumentų, kurios užtektų stambiausiai operacijai. Jaučiausi, tarsi kalbėčiausi su šnypščiančia harpija, kamuoliais spjaudančia garus. Šiaip ar taip, ji nepatenkinta pranešа, kad buvo įstaigoje nuo antros valandos beveik iki mūsų sugrįžimo, išėjo prieš kokias penkias minutes. Neprisimena, ar bokšto raktas ten buvo, ar ne. Ji jo nepastebėjo. Bijau, Vilfredai, kad sukėliau jai įtarimus, bet man atrodė svarbu patikrinti faktus.

Dalglišas pagalvojo, kad faktus buvo galima patikrinti ir tiesiogiai neklausinėjant. Tačiau dabar jau buvo per vėlu pradėti taktiškesnį tyrimą, be to, pats nenorėjo juo užsi-

imti. Visiškai neketino įprastinėmis seklio darbo procedūromis rungtis su entuziastingomis, mėgėjiškomis Džulijaus pastangomis. Tačiau paklausė:

– Kaip sako ponia Mokson, ar jai esant kas nors buvo įėjęs į įstaigą? Galėjo pamėginti pakabinti raktą į vietą.

– Ji sako, kad įstaigoje virė gyvenimas kaip geležinkelio stotyje, ko paprastai nebūna. Tuoj po dviejų įvažiavo Henris ir apsisukęs tuoj pat dingo. Nieko neaiškino. Po kokio pusvalandžio užsuko Milisentė, pasakė ieškanti tavęs, Vilfredai. Dar po keleto minučių užėjo Denis, norėjo susirasti telefono numerį, kokį – nesakė. Prieš pat mums grįžtant prisistatė Megė. Irgi nieko neaiškino. Ji neužtruko, bet paklausė Dotės, gal ši mačiusi Eriką. Vienintelė aiški išvada, kuri seka iš viso šito, yra tokia: Henris mums rūpimu laiku negalėjo būti iškyšulyje. Bet mes ir taip žinome, kad jo ten nebuvo. Tas, kas padegė bokštą, vaikščiojo kuo puikiausiai.

Savo arba svetimomis kojomis, pagalvojo Dalglišas. Jis vėl kreipėsi tiesiai į tylinčią figūrą lovoje:

– Gal ką nors pastebėjote būdamas bokšte, prieš gaisrą ar jau jam kilus?

Prieš atsakydamas Vilfredas patylėjo:

– Man atrodo, kad taip.

Pamatęs Džulijaus veidą, greitai tęsė:

– Esu tikras, kad kažką mačiau, tik labai probėgomis. Kai kilo gaisras, sėdėjau prie pietinio lango, kuris išeina į jūrą. Užuodžiau dūmus ir nusileidau į vidurinio aukšto kambarį. Atidariau duris, vedančias į bokšto apačią, pamačiau smilkstantį šieną, staiga iškilo liepsnos liežuvis. Galėjau tada išbėgti, bet persigandau. Aš bijau ugnies. Tai neracionali baimė. Gerokai stipresnė. Ko gero, galima ją vadinti fobija. Šiaip ar taip, aš gėdingai užsikebe-

riojau į viršų ir ėmiau lakstyti nuo lango prie lango, beviltiškai ieškodamas pagalbos. Tada ir pamačiau figūrą rudu abitu, slenkančią už akmenų krūvos pietvakariuose, jei tai buvo ne haliucinacija.

Džulijus pasakė:

– Iš ten galėjo nepastebėtas nusigauti iki kelio arba uolomis nulipti į paplūdimį. Žinoma, jei buvo pakankamai sportiškas lipti uolėtu takeliu. Kieno tai buvo figūra, vyro ar moters?

– Tiesiog figūra. Pastebėjau ją vos probėgšmais. Šaukiau, bet stovėjau prieš vėją, ir buvo aišku, kad jis manęs negirdi. Nepagalvojau, kad gali būti moteris.

– Tai pagalvok dabar. Aišku, buvo su kapišonu?

– Taip. Taip, su kapišonu.

– Tokią šiltą popietę! Pagalvok pats, Vilfredai. Beje, įstaigoje kabo trys rudi abitai. Apčiuopiau jų kišenes, ieškojau rakto. Todėl ir suskaičiavau. Trys abitai. Kiek iš viso turite?

– Aštuonis vasarinius, lengvo audinio. Juos visada kabiname įstaigoje. Mano abito sagos kitokios, bet šiaip visi jie vienodi. Niekas nesirenka, kokį paimti, kai reikia.

– Savąjį tu vilki; Denis ir Filbis veikiausiai apsivilkę savuosius. Tai reiškia, kad trūksta dviejų.

– Gal vieną pasiėmė Erikas, jis kartais užsivelka abitą. Arba Helena užsimeta, jei diena pasitaiko vėsesnė. Tarsi prisimenu, kad vienas buvo siuvykloje, ten jį taisė. Atrodo, vieno pasigedom dar prieš Maiklo mirtį, nors nesu visiškai tikras. Gal ir vėl atsirado. Niekas čia jų neskaičiuoja.

Džulijus tarė:

– Taigi praktiškai neįmanoma nustatyti, trūksta abito ar ne. Man atrodo, Dalglišai, štai ką turėtume daryti: rei-

kia dabar visus patikrinti. Jei ji iki šiol neturėjo galimybės pakabinti į vietą raktą, tai gal tebeturi abitą.

Dalglišas atsakė:

– Neturim jokių įrodymų, kad tai buvo moteris. Ir kokia nauda laikytis to abito? Jį Tointon Greindže galima numesti bet kur, ir niekas nieko neįtars.

Anstėjus pasikėlė lovoje ir netikėtai tvirtai pasakė:

– Ne, Džulijau, aš tau draudžiu! Neleisiu, kad čia prasidėtų tardymai ir apklausos. Tai buvo atsitiktinumas.

Džulijus, kuris aiškiai mėgavosi vyriausiojo inkvizitoriaus vaidmeniu, atsakė:

– Puiku. Vadinasi, nelaimingas atsitikimas. Pamiršai užrakinti duris. Iškratei neužgesusią pypkę ir pats padegei bokštą. Ta figūra, kurią pastebėjai, tebuvo tik nekaltas Tointon Greindžo gyventojas, išėjęs pasivaikščioti po iškyšulį, kiek per šiltai apsitaisęs ir taip pasinėręs į gamtos stebėjimą, kad neišgirdo tavo riksmo, neužuodė degėsių ir nepastebėjo kamuoliais virstančių dūmų. O kas buvo toliau?

– Klausi, kas buvo po to, kai pamačiau figūrą? Nieko. Žinoma, pamačiau, kad pro langus neištrūksiu, ir nulipau atgal į vidurinio aukšto kambarį. Atidariau duris į bokšto apačią. Prisimenu tik didžiulį dusinančių dūmų debesį ir siena stojusias liepsnas. Dusau nuo dūmų. Liepsnos svilinte svilino akis. Neturėjau laiko net uždaryti durų, iškart parkritau. Dabar galvoju, kad reikėjo uždaryti abejas duris ir ramiai laukti. Bet kai esi apimtas panikos, racionaliai galvoti nelengva.

Dalglišas paklausė:

– Kiek žmonių žino, kad jūs paniškai bijote ugnies?

– Man atrodo, kažką numano daugelis. Gal nežino, kokia įkyri ir asmeniška ta baimė, bet visiems aišku, kad

ugnis man kelia nerimą. Reikalauju, kad visi ligoniai miegotų tik pirmame aukšte. Izoliatorius man visada atrodė nesaugus, ilgai priešinausi Henriui, kuris norėjo įsikurti viršutiniame kambaryje. Bet kažkas turi miegoti centrinėje namo dalyje, o izoliatorius turi būti netoli medicinos kabineto ir slaugės miegamojo, jei kartais naktį prireiktų pagalbos. Tokioje vietoje, kaip Tointon Greindžas, saugotis gaisro yra normalu ir net išmintinga. Bet siaubas, kuris mane apima pamačius dūmus ir liepsnas, neturi nieko bendro su išmintimi.

Vilfredas užsidengė akis ranka, ir jiedu pamatė, kad jis visas dreba. Džulijus žvelgė į virpančią figūrą kone mediciniškai susidomėjęs.

Dalglišas pasakė:

– Einu pakviesiu ponią Mokson.

Jis tik spėjo pasisukti durų link, kaip Anstėjus protestuodamas ištiesė ranką. Jie pamatė, kad drebulys nurimo. Žiūrėdamas į Džulijų, jis tarė:

– Bet tu tiki, kad tai, ką aš čia darau, yra verta pastangų?

Dalglišas pagalvojo, ar jis vienas pastebėjo sekundės pauzę, stojusią prieš ramų Džulijaus atsakymą:

– Savaime aišku.

– Sakai tai ne tam, kad mane paguostum, tikrai taip galvoji?

– Kitaip nesakyčiau.

– Žinoma, ne, atleisk. Ir sutinki, kad darbas svarbesnis už darbininką?

– Į tai atsakyti sunkiau. Galėčiau sakyti, kad darbas neįmanomas be darbininko.

– Ne čia. Šie namai jau įsikūrę. Prireikus galėtų apsieiti ir be manęs.

– Žinoma, kad galėtų, jei gaus pakankamai pinigų, jei vietos savivaldybė toliau siųs čia ligonius ir už juos mokės. Bet visai nebūtina tavęs netekti, jei elgtumeisi protingai, o ne vaidintum atsitiktinį didvyrį iš trečiarūšio televizijos filmo. Tau tai netinka, Vilfredai.

– Aš stengiuosi elgtis protingai, o ne apsimetu drąsuoliu. Žinai, kad fiziškai nesu labai drąsus. Dėl to labai apgailestauju. Judu turite drąsos – neprieštaraukit. Aš tai žinau ir jums pavydžiu. Bet šioje situacijoje drąsos nereikia. Suprantat, negaliu patikėti, kad kas nors iš čionykščių gyventojų nori manę nužudyti.

Jis pasisuko į Dalglišą:

– Paaiškink jam, Adamai. Tu tikriausiai supranti, ką aš noriu pasakyti.

Dalglišas atsargiai tarė:

– Galima pasakyti, kad nė vienas iš dviejų mėginimų nebuvo labai rimtas. Sudildyta kopimo virvė? Vargu ar toks būdas patikimas: daugelis žmonių žino, jog nepradėsite kopti nepatikrinęs įrangos, be to, tikrai nekopsit vienas. Šios popietės galvosūkis? Tikriausiai nieko nebūtų atsitikę, jei būtumėt užsidaręs abejas duris ir likęs viršutiniame kambaryje; gal būtumėt kiek sukaitęs, bet iš tiesų pavojus negrėsė. Po kurio laiko ugnis būtų užgesusi savaime. Blogiausia, kad atidarėte vidurines duris ir įkvėpėte pilnus plaučius dūmų.

Džulijus pridūrė:

– O jeigu žolė būtų dar labiau įsidegusi ir ugnis apėmusi antro aukšto medines grindis? Visas bokšto vidus būtų užsiliepsnojęs per keletą sekundžių, o ugnis apglėbusi viršutinį aukštą. Tada jau niekas tavęs nebebūtų išgelbėjęs. – Jis atsigręžė į Dalglišą: – Ar ne tiesa?

– Gali būti. Todėl ir reikia pranešti policijai. Negalima

juokauti su pokštininku, kuris ryžtasi tokiai rizikai. Be to, kitą kartą gali nepasipainioti pagalba.

– Nemanau, kad bus kitas kartas. Man atrodo, žinau, kas tai padarė. Nesu toks kvailys, kaip atrodau. Aš pasisaugosiu, pažadu. Jaučiu, kad tas, kuris tai padarė, nebeilgai bus su mumis.

Džulijus pasakė:

– Vilfredai, tu nesi nemirtingas.

– Tą irgi žinau, be to, galiu klysti. Todėl manau, kad dabar pats metas pasikalbėti su Ridžvelo trestu. Pats pulkininkas Ridžvelas išvykęs į savo namus Indijoje, bet aštuonioliktą dieną jis grįš. Patikėtiniai nori iki spalio pabaigos gauti mano atsakymą. Jiems reikia surinkti pakankamai kapitalo tolesniems darbams. Negaliu jiems perduoti pensionato, neturėdamas visų šeimos narių sutikimo. Ketinu sušaukti šeimos tarybą. Bet jei kas nors rimtai siekia mane įbauginti ir priversti sulaužyti įžadus, turiu pasirūpinti, kad mano nuveikto darbo sunaikinti nepavyktų, nesvarbu, ar būsiu gyvas, ar miręs.

Džulijus atsakė:

– Milisentei nepatiks, jei visą pensionatą perduosi Ridžvelo trestui.

Vilfredo veidas virto užsispyrėlio kauke. Dalglišas susidomėjęs žiūrėjo, kaip pasikeitė jo bruožai. Švelnios akys tapo griežtos ir stiklinės, tarsi nenorėdamos nieko matyti, burna susispaudė į tvirtą brūkšnį. Tačiau bendra išraiška veikiau liudijo irzlų silpnumą.

– Milisentė pardavė savo dalį niekieno neverčiama, už teisingą kainą. Ji neturi kuo skųstis. Jei mane pavyks iš čia išėsti, darbas nenutrūks. Nesvarbu, kas nutiks man.

Jis nusišypsojo Džulijui:

– Žinau, netiki manim, todėl paieškosiu patikimesnio

autoriteto. Ar Šekspyras tiks? „Būk pasirengęs mirčiai nuolatos, gyvenimas ir net mirtis bus tik saldesnė“.

Džulijus Kortas, Vilfredui nematant, trumpam susitiko akimis su Dalglišu. Kiekvienas suprato, ką kitas turi galvoje. Džulijus sunkiai suvaldė šypseną. Pagaliau sausai ištarė:

– Dalglišas čia atvažiavo sveikti po ligos. Jis ką tik vos nenualpo, tave gelbėdamas. Aš gal ir atrodau visiškai sveikas, bet sveikatos man reikia tam, kad galėčiau vaikytis asmeniškų malonumų. Taigi jei esi pasiryžęs mėnesio pabaigoje perduoti pensionatą Ridžvelo trestui, nutark būti „pasirengęs gyvenimui nuolatos“, bent jau tas tris savaites, labai tavęs prašau.

III

Kai abu su Džulijum išėjo iš kambario, Dalglišas paklausė:

– Ar tikrai manote, kad jam gresia rimtas pavojus?

– Nežinau. Tikriausiai šią popietę grėsmė buvo didesnė, negu kažkas manė. – Ir pašaipiai, bet su meile pridūrė: – Paikas apsimetėlis! Pasirengęs mirčiai! Jau maniau, kad nuo čia pereisime prie „Hamleto“ ir prisiminsime, jog svarbiausia – būti pasirengusiam. Tačiau viena aišku, ar ne? Jis neapsimetinėja narsuoliu. Arba tikrai netiki, kad kažkas Tointon Greindže griežia ant jo dantį, arba manosi žinąs savo priešą ir yra įsitikinęs, kad pajėgs su juo ar ja susidoroti vienas. Arba, žinoma, gaisrą sukėlė pats. Palaukit, aš tuoj paprašysiu aprišti ranką, ir užeikit pas mane išgerti. Atrodo, kad taurelė nepakenks ir jums.

Tačiau Dalglišas turėjo dar šį tą nuveikti. Džulijų, iškalbingai postringaujantį apie tykančius pavojus, paliko Dorotės Mokson malonei ir grįžo į „Vilties“ kotedžą pasiimti žibinto. Buvo ištroškęs, bet neturėjo laiko, tad atsigėrė tik šalto vandens iš virtuvės čiaupo. Kotedžo langus buvo palikęs atvirus, bet maža svetainė storomis akmens sienomis buvo šilta ir tvanki kaip jo atvykimo dieną. Uždarant duris, susiūbavo ant jų kabanti tėvo Badlio sutana, ir vėl pasklido švelnus, kiek priplėkęs bažnytinis kvapas. Vąšeliu nerti apdangalai ant krėslo atkaltės ir ranktūrių glotniai gulėjo savo vietoje, nesuvelti nei tėvo Badlio galvos, nei rankų. Jo asmenybės dvelkimas dar šiek tiek tvyrojo kotedže, nors dabar Dalglišas jautė ją nebe taip gyvai. Tačiau bendravimas nevyko. Jei jam reikalingas tėvo Badlio patarimas, reikės jo ieškoti žinomais, bet neįprastais būdais, kuriuos naudoti nebesijautė turįs teisę.

Jautėsi keistai pavargęs. Vėsus vanduo su metalo prieskoniu tik padėjo aiškiau suvokti nuovargį. Buvo beveik neįmanoma atsispirti minčiai apie siaurą viršuje stovinčią lovą, norui išsitiesti ant jos kieto čiužinio. Atrodė neįtikėtina, kad toks nedidelis įvykis galėtų taip išsekinti. Kambaryje tapo nepakenčiamai tvanku. Perbraukė ranka kaktą ir pirštais pajuto lipnų, šaltą prakaitą. Aišku, kad turi karščio. Juk ligoninėje jį perspėjo, kad karštinė gali atsinaujinti. Pajuto, kaip užplūsta pyktis ant gydytojų, ant Anstėjaus, ant savęs paties.

Dabar būtų lengviausia susidėti daiktus ir grįžti į butą Londone. Ten, Kvinhyte, aukštai virš Temzės, bus vėsu ir erdvu. Niekas netrukdys, visi mano, kad jis tebėra Dorsete. Arba galima palikti raštelį Anstėjui ir tuoj pat išvažiuoti; prieš jį plyti visa Vakarų Anglija. Joje mažiausiai šimtas vietų, tinkamesnių sveikstančiajam, negu ši klaustrofobiš-

ka, savimi besirūpinanti bendruomenė, atsidavusi meilei ir išsipildymui per kančias, kurioje žmonės rašo vieni kitiems piktus anoniminius laiškus, krečia vaikiškas ar piktas išdaigas arba pavargsta belaukdami mirties ir lekia į nebūtį. Tointone jo niekas nelaiko; atkakliai, užsispyręs tai kartojo, priglaudęs galvą prie vėsaus mažyčio langelio viršum kriauklės, tėvui Badliui skutantis tarnavusio veidrodžiu. Tikriausiai koks nors keistas pašalinis ligos poveikis pavertė jį tokiu neryžtingu ir sykiu skatino taip atkakliai priešintis išvykimui. Kaip žmogus, apsisprendęs niekada nebegrįžti prie seklio darbo, jis visai pakenčiamai vaizdavo atsidavusį savo profesijai.

Išėjęs iš kotedžo ir pasukęs ilgu keliu uolų link, jis nieko nesutiko. Iškyšulys skendėjo ryškioje dienos šviesoje, kuri staiga neilgam sustiprėjo, kaip būna rudenį prieš saulėlydį. Samanų pagalvės, apaugusios subirusias akmenų sienas, buvo tokios žalios, kad jų ryškumas žilpino akis. Kiekvienas gėlės žiedas švytėjo tarsi brangakmenis, tviskantis lengvame vėjelyje. Bokštas, kurį galiausiai priėjo, blizgėjo tarsi juodmedis, regis, net virpėjo saulėkaitoje. Atrodė, kad paliestas sudrebės ir ištirps ore. Ilgas jo šešėlis tarsi rodomasis pirštas kirto iškyšulį.

Pasinaudodamas dienos šviesa, nes žibinto prireiks viduje, pradėjo ieškoti. Apdegę šiaudai ir susvilusios šiukšlės netvarkingomis krūvomis gulėjo aplink verandą, tačiau lengvas vėjelis, nepaliaujamai pučiantis iškyšulyje, jau pradėjo vartalioti nuodegas, kelis šiaudagalius nunešė iki pat skardžio krašto. Dalglišas pirmiausia atidžiai apžiūrėjo žemę prie pat sienų, paskui toliau, judėdamas platėjančiais ratais. Nerado nieko; tada pasiekė akmenų krūsnį už kokių penkiasdešimt jardų į pietvakarius nuo bokšto. Tai buvo keistas darinys, veikiau žmogaus rankų

kūrinys negu natūrali iškyšulio detalė, tarsi bokšto statytojas būtų atsivežęs į iškyšulį dvigubai daugiau akmenų, negu jam reikėjo, ir nutaręs savo malonumui iš likusiųjų sukrauti miniatiūrinę kalnų grandinę. Akmenys gulėjo ilgu, kokių keturiasdešimt jardų ilgio pusračiu, šešių–aštuonių pėdų aukščio viršūnes jungė žemesni, apvalesnių formų pakilumai. Šios užtvaros pakako žmogui, norinčiam nepastebėtam patekti į uolų taką arba stačiame šlaite vingiuojančiu keliuku nusileisti prie važiuojamojo kelio, nuo kurio beskirtų tik kokie du šimtai jardų.

Ten, po vienu didžiųjų akmenų, Dalglišas rado tai, ko ieškojo: lengvo audinio vasarinį vienuolio abitą. Jis buvo standžiai susuktas į ritinį ir įkištas į plyšį tarp dviejų mažesnių akmenų. Daugiau nieko nebuvo matyti, nei ryškių pėdsakų išdžiūvusioje, kietoje velėnoje, nei parafinu atsiduodančios skardinės. Tikėjosi, kad skardinę kažkur ras. Bokšto apačioje susikaupę šiaudai ir sausos žolės, ugniai įsidegus, suliepsnotų labai greitai; tačiau buvo abejotina, ar gaisrui sukelti būtų pakakę nusviesto degančio degtuko.

Pasikišo abitą po pažastimi. Jei tai būtų žmogžudystės tyrimas, specialistai patologijos laboratorijoje ištirtų jį ieškodami audinių, dulkių, parafino likučių, biologiniais ar cheminiais ryšiais mėgintų susieti abitą su konkrečiu Tointon Greindžo gyventoju. Tačiau žmogžudystės tyrimas nevyko; nevyko joks oficialus tyrimas. Pagaliau net jei pavyktų nustatyti, kad ant abito rasti audinio pluoštai atitinka kurio nors Tointon Greindžo gyventojo dėvimus marškinius, kelnes, švarką, o gal suknelę – ką tai įrodytų? Bet kuris pagalbininkas galėjo apsisiausti abitu, Vilfredo sumanytu naudoti kaip darbo drabužį. Faktas, kad abitas paliktas kaip tik šioje vietoje, leido manyti, kad

dėvėjusysis ryžosi pabėgti uolų takeliu, o ne leistis prie kelio; antraip kodėl toliau nepasinaudoti jo teikiama priedanga? Nebent, žinoma, abitą dėvėjo moteris, ir dar tokia, kuri paprastai jo neliečia. Tokiu atveju atsitiktinis žmogus, pastebėjęs ją iškyšulyje netrukus po gaisro, galėtų pridaryti daug nemalonumų. Bet nei vyras, nei moteris nebūtų leidęsis uolų taku, apsisiautęs abitu. Šis kelias buvo greitesnis, bet sunkesnis, o toks drabužis, kaip abitas, painiotųsi ir būtų pavojingas. Be to, ant jo būtinai liktų iškalbingi smėlingos žemės pėdsakai ar žalios dėmės nuo jūržolėmis apaugusių uolų, kuriomis tektų ropštis į paplūdimį. Bet gal kažkas norėjo, kad jis taip galvotų? Gal abitas, kaip tėvo Badlio anoniminis laiškas, specialiai pamestas Dalglišui atrasti, kruopščiai ir tiksliai įkištas kaip tik toje vietoje, kurioje jis ieškos? Kam išvis reikėjo juo atsikratyti? Standžiai susukus, tokį nedidelį nešulį buvo galima nesunkiai nusigabenti uolų taku.

Bokšto durys tebebuvo praviros. Viduje tebetvyrojo gaisro kvapas, tačiau besileidžiančioje ankstyvo vakaro vėsoje jis atrodė beveik malonus, priminė rudenišką deginamos žolės aromatą. Apatinė virvinių turėklų dalis buvo sudegusi, apsvilę, supleišėję jos gabalai netvarkingai kabojo ant geležinių žiedų.

Dalglišas įjungė žibintą ir ėmė sistemingai apžiūrinėti pajuodusius apsvilusių šiaudų kuokštus. Prireikė tik keleto minučių, ir atrado ją – sulankstytą, suodiną skardinę be dangtelio, kurioje kažkada buvo kakava. Pauostė. Ar tai tik jo vaizduotės padarinys, ar nuo skardinės tebesklinda silpnas parafino kvapas?

Atsargiai užlipo akmeniniais laiptais, prisilaikydamas pajuodusių nuo gaisro sienų. Viduriniajame kambaryje nerado nieko ir apsidžiaugė, galėdamas iš šios tamsios, be-

langės, klaustrofobiškos celės užlipti į viršutinį kambarį. Jį tuoj pat užvaldė stulbinantis abiejų patalpų kontrastas. Mažasis viršutinis kambarys tiesiog maudėsi šviesoje. Kambarys buvo tik šešių pėdų pločio, išgaubtos lubos su apvadu darė jį dailų, moterišką ir kiek oficialų. Keturi iš aštuonių langų buvo be stiklų, ir vidun sruvo vėsus, jūra kvepiantis oras. Kambario mažumas dar labiau pabrėžė bokšto aukštį. Dalglišas pasijuto tarsi pakibęs dekoratyvinėje pipirinėje, tarp dangaus ir jūros. Tvyrojo absoliuti tyla, tikra ramybė. Girdėjo tik savo laikrodžio tiksėjimą ir nepaliaujamą švokščiantį jūros ošimą. Pagalvojo, kodėl nelaimingasis Viktorijos laikų kankinys Vilfredas Anstėjus nesišaukė pagalbos pro kurį nors šių langų? Gal tuo metu, kai jo valią ir ištvermę palaužė alkio ir troškulio kančios, senis jau buvo per silpnas, kad iki čia užliptų? Buvo aišku, kad šios mažytės šviesos karalystės nepalietė paskutinių jo dienų baimė ir neviltis. Pažvelgęs pro pietinį langą, Dalglišas matė susiraukšlėjusią jūrą, visą iš turkio ir purpuro, o horizonte ramiai stypsojo vienišas raudonas burės trikampis. Pro kitus langus buvo matyti saulės nušviesto iškyšulio panorama; Tointon Greindžą ir aplink susispietusius kotedžus, stovinčius slėnyje, buvo galima atpažinti tik iš namo kamino. Dalglišas dar pastebėjo, kad iš bokšto nematyti tos samanomis apaugusios aikštelės, kurioje stovėjo Holroido vežimėlis prieš paskutinį šuolį į pražūtį; nematyti ir link jos vedančio tako. Kad ir kas būtų atsitikę tą lemtingą popietę, iš juodojo bokšto to nebuvo įmanoma pamatyti.

Kambario apstatymas buvo labai paprastas. Prie lango į jūrą stovėjo medinis stalas ir kėdė, maža ąžuolinė spintelė, ant grindų patiestas demblys, kambario vidury je senoviška pinta gulimoji kėdė su pagalvėlėmis; ant sie-

nos pakabintas medinis kryžius. Pamatė, kad spintelės durys praviros, o spynoje kyšo raktelis. Viduje rado mažą ir neįdomią pigiai išleistų pornografinių knygų kolekciją. Net turint galvoje natūralų polinkį niekinti kitų žmonių seksualines pramogas – Dalglišas pripažino, kad tai jam nesvetima, – tokių pornografinių knygų pats niekada nebūtų pasirinkęs. Ši menkutė, pasigailėtina bibliotekėlė, atspindinti kažkieno saviplaką, įsiaudrinimą ir geidulingumą, jam galėtų sukelti tik nuobodulį ir miglotą pasibjaurėjimą. Tiesa, joje stovėjo ir „Ledi Čaterli meilužis" – Dalglišo manymu, šio romano literatūriniai nuopelnai gerokai pervertinti, o kaip pornografija jis niekam tikęs, – tačiau likusių knygų niekaip negalėjai pavadinti padoriomis. Net praėjus dvidešimčiai metų buvo sunku patikėti, kad švelnus, rafinuotas ir išlavinto skonio tėvas Badlis būtų susidomėjęs tokiomis pasigailėtinomis vulgarybėmis. O jei taip atsitiko, kodėl paliko nerakintą spintelę arba padėjo raktą į tokią vietą, kurioje jį lengvai rastų Vilfredas? Panašiausia, kad knygos priklauso Anstėjui ir kad jis vos spėjo atrakinti spintelę, kaip užuodė dūmus. Apimtas panikos, pamiršo užrakinti ir paslėpti savo slaptų pasilinksminimų įkalčius. Kai bent kiek atsipeikės ir ras tinkamą progą, tikriausiai suglumęs atskubės čia. Jei tai tiesa, aiškus vienas dalykas: gaisrą sukėlė ne Anstėjus.

Palikęs spintelės duris praviras lygiai tiek, kiek buvo radęs, Dalglišas atidžiai apieškojo grindis. Šiurkštus demblys, nupintas veikiausiai iš kanapių, vietomis buvo įplyšęs ir dulkėtas. Apžiūrėjęs demblyje regimus pėdsakus ir nuplėštų mažutėlaičių pluoštelių išsidėstymą, Dalglišas padarė išvadą, kad Anstėjus perstūmė stalą nuo rytinio lango prie pietinio. Dar atrado dviejų rūšių tabako

pelenus, bet tiek mažai, kad be didinamojo stiklo ir pinceto negalėjo jų paimti. Užtat šiek tiek į dešinę nuo rytinio lango, įkliuvusį tarp demblio plaušų, rado daiktą, kurį nesunkiai atpažino plika akimi. Tai buvo geltonas degtukas apdegusia galvute, lygiai toks pat, kaip anie, kur gulėjo prie tėvo Badlio lovos; jis buvo suplėšytas į penkis mažyčius skutelius.

IV

Kaip paprastai, Tointon Greindžo durys buvo atviros. Dalglišas greitai ir tyliai užlipo pagrindiniais laiptais ir pasuko Vilfredo kambario link. Priėjęs arčiau, išgirdo iš jo sklindančius balsus. Prieštaraujantis, karingas Dotės Mokson balsas užgožė nerišlų vyriškų balsų murmesį. Dalglišas įėjo nepasibeldęs. Trys poros akių atsisuko į jį su nepasitikėjimu ir, pagalvojo Dalglišas, su apmaudu. Vilfredas tebegulėjo lovoje. Denis Lerneris skubiai nusisuko ir įsistebeilijo pro langą, bet Dalglišas spėjo pastebėti dėmėtą jo veidą, tarsi būtų verkęs. Dotė, tvirta ir nepajudinama, sėdėjo prie lovos tarsi motina, slauganti susirgusį vaiką. Denis sumurmėjo, tarsi Dalglišas būtų reikalavęs pasiaiškinti:

– Vilfredas man papasakojo, kas atsitiko. Neįmanoma patikėti.

Vilfredas užsispyręs pakartojo, tarsi patenkintas, kad juo netiki:

– Taip atsitiko, bet tai nelaimingas atsitikimas.

Denis buvo bepradedąs sakyti: „Bet kaip...“, kai jį pertraukė Dalglišas, padėdamas kojūgalin susuktą abitą. Jis tarė:

– Radau tarp akmenų prie juodojo bokšto. Jei perduosit jį policijai, galit ką nors sužinoti.

– Aš nesikreipsiu į policiją ir draudžiu bet kam iš čia esančių – bet kam – kreiptis mano vardu.

Dalglišas ramiai atsakė:

– Nesijaudinkit, neketinu gaišinti jiems laiko. Taip stengiatės išvengti policininkų kišimosi, kad jie tikriausiai įtars, jog pats ir padegėt. Ar tikrai?

Vilfredas skubiai nutraukė Denio nuostabos šūksnį ir pasipiktinusios Dotės protestą:

– Ne, Dote, visiškai normalu, kad Adamas Dalglišas taip galvoja. Profesija išmokė jį į visus žvelgti skeptiškai ir įtariai. Tiesą sakant, aš nemėginau susideginti. Pakanka, kad vienas šeimos narys nusižudė juodajame bokšte. Bet aš manau, kad žinau, kas uždegė ugnį, ir su tuo žmogumi ketinu pasikalbėti kada norėsiu ir kaip norėsiu. Tuo tarpu nieko nesakykite šeimai, visiškai nieko. Dėkui Dievui, galiu būti tikras dėl vieno: jie tikrai prie šito neprisidėjo. Dabar, kai tikrai tą žinau, sugalvosiu, ką daryti. O dabar, jei būsit tokie malonūs palikti mane...

Dalglišas nelaukė, ar kiti ketina jam paklusti. Pasitenkino, prie durų ištaręs paskutinius žodžius:

– Jei planuojate atkeršyti privačiai, tai geriau pakeiskit planus. Jei nenorit ar nedrįstat elgtis taip, kaip liepia įstatymai, geriau išvis nieko nedarykit.

Anstėjus nusišypsojo savo švelnia, siutinančia šypsena:

– Keršyti, komisare? Kerštas? Mūsų, Tointon Greindžo gyventojų, nuostatos nežino tokio žodžio.

Eidamas per prieškambarį, Dalglišas nesutiko nė vieno žmogaus. Namai priminė tuščią lukštą. Akimirką padvejojęs, žvaliu žingsniu nuėjo per iškyšulį, „Artimo meilės“ kotedžo link. Iškyšulys irgi buvo tuščias, tik nuo

skardžio uolėtu šlaitu kopė vieniša Džulijaus figūra, abiejose rankose nešdamasi po butelį. Pusiau peštukišku, pusiau sveikinančiu judesiu iškėlė juos į viršų. Dalglišas irgi trumpam sveikindamasis pakėlė ranką ir apsisukęs akmenimis grįstu keliu nuėjo prie Hjusonų kotedžo.

Durys buvo atviros, ir pradžioje nebuvo girdėti jokių gyvybės ženklų. Pasibeldė ir neišgirdęs atsakymo žengė vidun. „Artimo meilės“ kotedžas stovėjo kiek atokiau, tačiau buvo didesnis už anuos du, o svetainė akmens sienomis, šiuo metu užlieta pro du langus plūstančios šviesos, buvo maloniai proporcinga. Tačiau atrodė nešvari ir netvarkinga, tarsi tuo atspindėdama kupiną nepasitenkinimo, neramią Megės prigimtį. Iš pat pradžių Dalglišui pasirodė, kad ji davė suprasti neketinanti čia ilgai pasilikti ir net neišpakavo visų daiktų. Negausūs baldai tebestovėjo tose pačiose vietose, į kurias juos pastatė nešikų įgeidis. Purvina sofa stūksojo tiesiai prieš didžiulį televizorių, užimantį kambaryje centrinę vietą. Skurdi Eriko medicinos knygų bibliotekėlė buvo sukrauta į knygų spintą, kurioje dar tilpo įvairūs indai, niekučiai, muzikos įrašų albumai ir nutrypti batai. Standartinės išvaizdos, atgrasaus modelio lempai trūko gaubto. Į sienas buvo atremti du nusukti paveikslai nutrūkusiomis virvėmis. Kambario viduryje stovėjo kvadratinis stalas, ant kurio tebegulėjo vėlyvų pietų likučiai: perplyšęs sausų biskvitų pakelis su pabirusiais trupiniais, sūrio gabalas ant įskilusios lėkštės, sviestas, išsiveržęs iš riebaluoto popieriaus, pomidorų padažo butelis be dangtelio, aplipęs sudžiūvusiu padažu. Virš atliekų vingrius ratus suko dvi riebios musės.

Iš virtuvės buvo girdėti vandens šniokštimas ir dujų boilerio riaumojimas. Erikas ir Megė plovė indus. Staiga boilerį išjungė, ir Dalglišas išgirdo Megės balsą:

– Po velnių, tu toks menkysta! Leidi jiems visiems tave išnaudoti. Jei dulkini tą pasipūtusią kalę – negalvok, kad man labai rūpi, darai tai ar ne, – tai irgi tik dėl to, kad negali jai atsakyti. Iš tiesų tau jos nereikia, kaip nereikia ir manęs.

Erikas kažką atsakė tyliu murmesiu. Pasigirdo indų barkštelėjimas. Tada vėl pasigirdo Megės balsas:

– Dėl Dievo meilės, negali gi čia amžinai slėptis! Tas apsilankymas Šv. Išganytojo ligoninėje visai nebuvo toks baisus, kaip tu manei. Niekas nieko nesakė.

Šį kartą Eriko atsakymas buvo aiškiai girdėti:

– Niekam ir nereikėjo sakyti. Be to, ką mes ten sutikom? Tik fizinės medicinos konsultantą ir tą medicinos archyvo darbuotoją. Ji puikiausiai viską žinojo ir leido man tai suprasti. Taip ir būtų, jei imčiausi bendrosios praktikos, aišku, jei ją gaučiau. Niekada man neleistų to pamiršti. Praktikuojantis nusikaltėlis. Dėl viso pikto merginas iki šešiolikos metų taktiškai paskirtų apžiūrėti kitiems kolegoms. Vilfredas bent jau elgiasi su manim kaip su žmogum. Galiu įnešti savo indėlį. Galiu dirbti savo darbą.

Megė beveik sukliko:

– Kokį darbą, dėl Dievo meilės? – Abiejų balsus vėl užgožė boilerio burzgimas ir srūvantis vanduo. Staiga jie nutilo, ir Dalglišas vėl išgirdo aukštą, reikšmingą Megės balsą:

– Gerai! Gerai! Gerai! Juk sakiau tau, kad nepasakysiu, tai ir nepasakysiu. Bet jei ir toliau mane dėl to grauši, galiu persigalvoti.

Eriko atsakymo nebuvo girdėti, bet jis priminė ilgą protesto murmesį. Vėl prakalbo Megė:

– Na ir kas, jei pasakiau? Jis nebuvo kvailys, supran-

ti? Aiškiai matė, kad kažkas ne taip. Ir kas čia tokio? Juk jis mirė, argi ne taip? Mirė. Mirė. Mirė.

Dalglišas staiga suvokė, kad stovi nuščiuvęs ir ištempęs ausis, kad stengiasi kuo daugiau išgirsti, tarsi tai būtų oficialiai tiriama byla, jo byla, ir kiekvienas nugirstas žodis gali tapti gyvybiškai svarbiu įkalčiu. Susierzino ir pasipurtė, ketindamas imtis veiklos. Paėjo šiek tiek atgal iki durų ir jau buvo pakėlęs ranką, ketindamas pabelsti garsiau, kai iš virtuvės pasirodė Megė, nešina mažu skardiniu padėklu, o jai iš paskos Erikas. Ji greitai įveikė nustebimą ir beveik nuoširdžiai nusikvatojo:

– O Jėzau, tik nesakykit, kad Vilfredas pasikvietė Skotlend Jardą manęs tardyti. Vargšiukas visai iškvaišo. Ką dabar ketini daryti, mielasis, gal perspėsi, kad visi mano ištarti žodžiai bus užrašyti ir gali būti panaudoti kaip įrodymai?

Tarpduryje pasirodė šešėlis, ir į vidų įžengė Džulijus. Dalglišas pagalvojo, jog jis tikriausiai bėgo per iškyšulį, nes spėjo atsirasti labai greitai. Kam taip skubėti, pagalvojo. Sunkiai alsuodamas, Džulijus pastatė ant stalo du viskio butelius.

– Susitaikymo ženklas.

– Reikia manyti! – Megė ėmė flirtuoti. Jos akys po sunkiais vokais sublizgo, ji žvilgčiojo tai į Dalglišą, tai į Džulijų, tarsi negalėdama apsispręsti, kuris labiau nusipelno jos malonių. Galiausiai kreipėsi į Dalglišą:

– Džulijus kaltina mane, kad mėginau Vilfredą gyvą iškepti juodajame bokšte. Žinau, tai nejuokinga. Bet Džulijus labai juokingas, ypač kai stengiasi elgtis iškilmingai. Be to, klausykit, tai nesąmonė. Jei norėčiau padaryti ką negero šventajam Vilfredui, galėčiau apsieiti be

slankiojimo aplink juodąjį bokštą su vienuolės abitu, juk taip, mielasis?

Ji suvaldė juoką ir metė į Džulijų grasinantį sąmokslininkės žvilgsnį. Džulijus į jį nereagavo. Tik skubiai ištarė:

– Aš tavęs nekaltinau. Tik labai taktiškai pasiteiravau, kur buvai po pirmos valandos.

– Paplūdimyje, mielasis. Kartais ten nueinu. Žinau, kad negaliu to įrodyti, bet tu irgi neįrodysi, kad ten nebuvau.

– Kaip keistai sutapo, ar ne, kad tu irgi sumanei pasivaikščioti paplūdimiu?

– Nieko keistesnio negu tai, kad tu važiavai pakrantės keliu.

– Tu nieko nematei?

– Mielasis, jau sakiau, nė gyvos dvasios. O turėjau? Dabar tavo eilė, Adamai. Ar ketini apžavėti mane ir išgauti visą tiesą, kaip liepia sena sostinės policijos tradicija?

– Tik ne aš. Ši byla Korto. Tai vienas svarbiausių seklio darbo principų: niekada nesikišk į kito žmogaus bylos tyrimą.

Džulijus tarė:

– Be to, mieliausioji Mege, komisaro nedomina mūsų vargani reikalėliai. Kad ir kaip mums būtų keista, jam jie tiesiog neįdomūs. Negali net apsimesti susidomėjęs, kai aiškinasi, gal Denis nušveitė Viktorą nuo skardžio, o aš jį dengiu. Žeminantis suvokimas, ar ne?

Megės juokas nuskambėjo nejaukiai. Ji dirstelėjo į vyrą kaip nepatyrusi šeimininkė, išsigandusi, kad kviestinis vakarėlis eina ne taip, kaip turėtų.

– Nebūk kvailas, Džulijau. Visi žinom, kad tu nieko nedengi. Kam to reikia? Kas tau iš to?

– Kaip gerai tu mane pažįsti, Mege! Nieko. Bet gal taip elgiuosi iš geros širdies? – Jis pažvelgė į Dalglišą suk-

tai šypsodamasis ir pridūrė: – Man patinka daryti paslaugas draugams.

Staiga Erikas prabilo netikėtai valdingu balsu:

– Ko jūs norėjot, pone Dalglišai?

– Atėjau informacijos. Kai atvažiavau į kotedžą, prie tėvo Badlio lovos radau dėželę degtukų, reklamuojančią „Senąją Tiudorų klėtį“ netoli Vorehamo. Pagalvojau, gal šįvakar ten pavakarieniauti. Gal žinot, ar dažnai jis ten valgydavo?

Megė nusijuokė:

– Dievulėliau, ne! Sakyčiau, nė karto. Vargu ar Maiklui ten būtų patikę. Aš jam daviau tuos degtukus. Jis mėgo tokias smulkmenas. Bet „Klėtis“ visai nieko. Bobas Loderis nusivedė mane ten pietų per mano gimimo dieną, ir mus visai neblogai aptarnavo.

Džulijus įsiterpė:

– Aš jums papasakosiu. Įsivaizduokit aplinką: tikra ir visai maloni septyniolikto amžiaus klėtis, visa apkarstyta spalvotų lempelių girliandomis. Pirmas patiekalas: pomidorų sriuba iš skardinės, o kad atrodytų šviežia, įmestas gabalas pomidoro, kuris sudaro spalvinį kontrastą; šaldytos krevetės su pirktiniu padažu, patiektos ant suglebusių salotų lapų; pusė meliono – jei pasiseks, prinokusio; arba šefo naminis paštetas, atneštas tiesiai iš artimiausio supermarketo. Galit įsivaizduoti visus kitus patiekalus. Daugelis jų – visokie steikai su šaldytomis daržovėmis ir „prancūziškomis bulvaitėmis“, kaip jie jas vadina. Jei gersit, tai tik raudoną vyną. Nežinau, ar savininkas pats jį daro, ar tik priklijuoja prie butelių etiketes, bet tai bent jau vynas. Baltasis iš tikrųjų yra katės sisiukas.

Megė atlaidžiai nusijuokė:

– O, nebūk toks snobas, mielasis, ten nėra taip blogai. Mes su Bobu visai normaliai pavalgėm. Nesvarbu, kas tą vyną pilstė, poveikis buvo kaip reikiant, o man tai svarbiausia.

Dalglišas tarė:

– Bet gal jis nusmuko. Žinot, kaip būna. Vos tik vyriausiasis virėjas išeina, restoranas akimirksniu pasikeičia.

Džulijus nusikvatojo:

– Tai pagrindinis „Senosios klėties" valgių privalumas. Virėjai gali keistis kas mėnesį, jie ir keičiasi, bet sriuba iš skardinės visada išliks to paties skonio.

Megė tarė:

– Nuo mano gimimo dienos nebus pasikeitę. Ji buvo rugsėjo vienuoliktą. Aš Mergelė, mielieji. Labai tinkamas ženklas, ar ne?

Džulijus pasiūlė:

– Čia netoliese yra viena kita padoresnė vieta. Galiu pasiūlyti keletą.

Jis taip ir padarė, o Dalglišas pareigingai užsirašė pavadinimus knygutės gale. Tačiau kol ėjo į „Vilties" kotedžą, galvoje sukosi svarbesnė informacija.

Štai kaip, vadinasi, Megė pietavo kartu su Bobu Loderiu, paslaugiuoju Loderiu, pasiruošusiu ir pakeisti tėvo Badlio testamentą – ar atkalbėti jį nuo ketinimo pakeisti? – ir padėti Milisentei gudrumu išgauti iš brolio pusę kapitalo, gauto pardavus Tointon Greindžą. Tiesa, aną sąmokslėlį pasiūlė Holroidas. Gal Holroidas su Loderiu jį ir sumanė? Megė papasakojo apie savo pietus gudriai ir su pasitenkinimu. Gal vyras ir nepasirūpino ja gimimo dieną, tačiau ji neliko nepaguosta. Bet kaip Loderis? Ar jam terūpėjo tik pasinaudoti patiklia, nusivylusia moterimi, o gal turėjo gilesnį motyvą ir norėjo sekti vis-

ką, kas darosi Tointon Greindže? O suplėšytas degtukėlis? Dalglišas dar nespėjo palyginti jo su skuteliais, tebegulinčiais prie tėvo Badlio lovos, bet visiškai neabejojo, kad degtukas tas pats. Negalėjo toliau klausinėti Megės, nesukeldamas įtarimų, bet ir nebereikėjo. Ji negalėjo dovanoti degtukų anksčiau, kaip rugsėjo vienuoliktą popiet, Holroido mirties išvakarėse. O vienuoliktos dienos popietę tėvas Badlis lankėsi pas savo advokatą. Vadinasi, degtukus galėjo gauti anksčiausiai vienuoliktos dienos vakarą. Taigi juodajame bokšte buvo kitos dienos rytą arba popiet. Progai pasitaikius, nepakenks pasikalbėti su Greise Vilison ir paklausti, ar trečiadienio rytą tėvas Badlis buvo užėjęs į Greindžą. Sprendžiant iš įrašų dienoraštyje, buvo įpratęs kiekvieną rytą būtinai apsilankyti Tointon Greindže. Išeina, kad juodajame bokšte beveik tikrai lankėsi dvyliktą dieną popiet, gali būti, kad sėdėjo prie rytinio lango. Baldo vilkimo pėdsakai kanapiniame demblyje atrodo labai nauji. Bet pro tą langą vis tiek negalėjo matyti, kaip Holroido vežimėlis skrieja nuo skardžio; nebūtų matęs ir tolumoje slenkančių Lernerio ir Holroido figūrų, artėjančių prie žalio velėnos lopinėlio. O jei ir būtų matęs, ko verti jo parodymai: senas žmogus vienišas sėdi ir skaito, gal ir užsnūsta popietės saulėje... Tikrai absurdiška čia ieškoti žmogžudystės motyvo. Bet jei tėvas Badlis visiškai aiškiai žinojo, kad tą popietę neskaitė ir nesnaudė? Tada svarbiausia bus ne tai, ką jis pastebėjo, bet tai, ko taip ypatingai nepamatė.

6 *Žmogžudystė be kraujo*

I

Kitą dieną, paskutinę savo gyvenimo popietę, Greisė Vilison sėdėjo kiemelyje, apšviesta popiečio saulės. Spinduliai šiltai glostė jos susiraukšlėjusį veidą, prisilietimas buvo švelnus, dvelkiantis atsisveikinimu. Retkarčiais, kai saulę užstodavo debesis, Greisė suvirpėdavo, pajutusi artėjant žiemą. Oras kvepėjo aštriau, po pietų greičiau sutemdavo. Nebedaug beliko šiltų dienų, kurias galima praleisti sėdint lauke. Net šiandien kiemelyje iš ligonių ji buvo viena ir džiaugėsi šiltu pledu, užmestu ant kelių.

Ji užsigalvojo apie komisarą Dalglišą. Kaip būtų gerai, jei jis dažniau apsilankytų Tointon Greindže. Atrodo, tebegyvena „Vilties" kotedže. Vakar padėjo Džulijui išgelbėti Vilfredą, kurį juodajame bokšte užklupo gaisras. Vilfredas narsiai pasijuokė iš šio išmėginimo, kaip yra pratęs. Gaisras, anot jo, visai menkas, sukeltas paties Vilfredo nerūpestingumo; rimto pavojaus nė nebuvo. Tačiau ji pagalvojo: vis tiek gerai, kad šalia buvo komisaras ir jam padėjo.

Ar jis išvyks iš Tointono, galvojo ji, ir neužeis su ja atsisveikinti? Tikėjosi, kad užeis. Jai taip patiko tas trumpas laikas, praleistas su juo. Kaip būtų malonu, jei jis ir

15. 494

dabar sėdėtų šalia, ir jie kalbėtųsi apie tėvą Badlį. Dabar Tointon Greindže niekas net neminėjo jo vardo. Žinoma, nėra ko tikėtis, kad komisaras taip švaistys savo laiką...

Pastarojoje mintyje nebuvo nei kartėlio, nei apmaudo. Iš tiesų Tointon Greindže maža įdomaus. O ji pati negali Dalglišo pasikviesti. Vieną minutę leido sau pasiduoti gailesčiui dėl taip ilgai planuotos, bet neįvykusios ateities. Nedidelė pensija, kurią jai mokėtų Draugija, mažytis namelis, pilnas saulės, su ryškiomis kartūno užuolaidomis ir pelargonijomis ant palangių; jos mielosios mamos daiktai, kuriuos turėjo parduoti prieš atvykdama į Tointoną: rožėmis išpieštas arbatos servizas, rožės medžio rašomasis stalas, serija akvarelių, vaizduojančių Anglijos katedras, – kaip būtų puiku pasikviesti jai patinkančius žmones į savo namus, pasiūlyti jiems arbatos. Ne bendruomeninės pensionato arbatos, geriamos prie niūraus valgomojo stalo, bet tikros popiečio arbatos. Tai būtų jos arbata, jos servizas, jos maistas, jos svečias.

Pajuto ant kelių gulinčios knygos svorį. Tai buvo Trolopo „Paskutinės Barseto kronikos“ leidimas popieriniais viršeliais. Išgulėjo čia visą popietę. Greisė paklausė savęs, kodėl staiga dingo noras ją skaityti? Ir prisiminė. Kaip tik šitą knygą skaitė aną klaikią popietę, kai buvo pargabentas Viktoro lavonas. Nuo tada nebuvo jos atsivertusi. Bet juk tai juokinga. Reikia liautis apie tai galvojus. Kvaila, net neteisinga sugadinti knygą, kurią taip mėgo – joje vaizduojamą neskubų bažnytkaimio intrigų pasaulį, jos sveiką protą, subtilų ir jautrų moralumą, – kvaila užteršti ją smurto, neapykantos ir kraujo paveikslais.

Deformuota kairiąja ranka suėmė knygą, o dešiniąja atvertė puslapį. Toje vietoje, kur baigė skaityti, buvo įdėtas žymeklis – rausvas levažandis, išdžiovintas tarp po-

pierinių servetėlių. Staiga prisiminė. Ši gėlė – tai likutis mažos puokštelės, kurią tėvas Badlis jai atnešė tą popietę, kai mirė Viktoras. Šiaip jis neskindavo lauko gėlių, tik nešdamas jai. Jos ilgai nesilaikydavo, nuvysdavo tą pačią dieną. Bet šitą gėlytę ji tuoj pat išdžiovino, suslėgusi tarp knygos puslapių. Žvelgė į ją nejudėdama.

Ant puslapio užkrito šešėlis. Balsas paklausė:

– Kas nors atsitiko?

Ji pakėlė galvą ir nusišypsojo:

– Nieko. Tik kai ką prisiminiau. Kaip keista, kad protas atmeta visus dalykus, susijusius su siaubu ar nelaimėmis. Komisaras Dalglišas klausė manęs, ar žinau, ką tėvas Badlis veikė tas kelias dienas prieš atsiguldamas į ligoninę. O aš juk žinau. Žinau, ką veikė trečiadienį popiet. Nemanau, kad tai turi nors mažiausią reikšmę, bet būtų gerai jam papasakoti. Žinau, kad visi čia baisiausiai užsiėmę, bet, kaip manot, gal...

– Nesijaudinkit. Ištaikysiu laiko užsukti į „Vilties" kotedžą. Jei Dalglišas ketina užsibūti kiek ilgiau, pats laikas jam čia pasirodyti. Kaip manot, ar ne metas sukti vidun? Darosi vėsoka.

Ponia Vilison padėkojo šypsena. Ji mielai būtų dar šiek tiek pasilikusi. Bet nenorėjo priešgyniauti. Pasiūlyta iš geros širdies. Ji vėl užvertė knygą, o žudikas stipriomis rankomis suėmė vežimėlio rankenas ir nuvežė ją į mirtį.

II

Ursula Holis visada prašydavo slaugių palikti užuolaidas neužtrauktas, tad ir šiąnakt blyškioje šviečiančio žadintuvo ciferblato šviesoje

įžiūrėjo pailgą lango rėmą, skiriantį tamsą lauke nuo tamsos kambaryje. Buvo beveik vidurnaktis. Naktis be galo tyli, bežvaigždė. Ursula gulėjo tokioje tirštoje tamsoje, jog beveik juto ant krūtinės jos slėgimą, tarsi storą užuolaidą, trukdančią kvėpuoti. Už lango miegojo visas iškyšulys, nebent išskyrus smulkius naktinius žvėrelius, kuriuos įsivaizdavo šmirinėjančius po standžias žoles. Tointon Greindže tebebuvo girdėti tolimi garsai: greiti žingsniai, aidintys koridoriumi; tyliai uždaromos durys; neteptų ratų cypimas, kažkam pastūmus ar perkėlus vežimėlį; pelių svirbenimą primenantys garsai gretimame kambaryje, kuriame Greisė Vilison neramiai vartosi lovoje; staigus, tuoj pat nutilęs muzikos pliūpsnis, kažkam atidarius ir vėl uždarius svetainės duris. Prie lovos stovintis žadintuvas skaičiavo sekundes ir tiksėjo, keliaudamas į užmarštį. Ji gulėjo įsitempusi, o šiltos ašaros nesiliaujančia srove tekėjo veidu, staiga darėsi šaltos ir lipnios, gėrėsi į pagalvę. Po pagalve gulėjo Stivo laiškas. Retkarčiais ji skausmingai prispausdavo prie krūtinės dešinę ranką, lėtai pakišdavo pirštus po pagalve ir pačiupinėdavo aštrų tarsi peilis voko kraštą.

Mogas įsikraustė į jų butą, dabar jie gyvena drauge. Stivas pranešė šią žinią beveik atsainiai, tarsi tai būtų tik laikinas, visiems patogus pasikeitimas, siekiant pasidalyti mokesčius ir ūkio darbus. Mogas verda valgyti, Mogas naujai apstatė svetainę ir įtaisė daugiau lentynų, Mogas surado Stivui darbą įstaigoje, pas savo leidėjus, gal ateityje pavyks užsikabinti ir ten likti. Pavasarį turi pasirodyti nauja Mogo eilėraščių knyga. Tik kartą, pareigos vedamas, Stivas pasidomėjo Ursulos sveikata. Net nepažadėjo aplankyti, nors ir neaiškiai ar nenuoširdžiai. Nė žodžiu neužsiminė apie jos grįžimą namo, apie keti-

nimą įsikurti naujame bute, apie derybas su savivaldybės pareigūnais. Ir nereikėjo. Ji nebegrįš. Jie abu tai žinojo. Mogas irgi žinojo.

Laišką gavo prieš pat arbatą. Albertas Filbis kažkodėl labai vėlavo paimti paštą, tad vokas jos rankoje atsidūrė jau po ketvirtos valandos. Džiaugėsi, kad svetainėje tuo metu buvo viena, kad Greisė Vilison dar nebuvo grįžusi iš kiemo ruoštis arbatai. Niekas nematė jos veido, skaitant laišką, niekas taktiškai nekamantinėjo ar dar taktiškiau netylėjo. Iki šiol ją palaikė pyktis ir sukrėtimas. Laikėsi įsikibusi pykčio, penėjo jį atsiminimais ir vaizduotės paveikslais, prisivertė suvalgyti dvi riekes duonos, kaip visada, išgerti arbatos, prisidėti prie pokalbio įprastomis banalybėmis ir apkalbomis. Tik kai sunkus Greisės Vilison alsavimas virto tyliu knarkimu, kai nebereikėjo bijoti, kad dar ims ir užeis Helena arba Dotė, kai Tointon Greindžas pagaliau nutilo nakčiai, tik dabar ji gali pasinerti į netektį ir nusivylimą, atsiduoti savigailai. Ašaros pasipylė, bet niekaip nebenorėjo liautis. Pasinėrus į sielvartą, atrodė neįmanoma iš jo išnirti. Nebegalėjo suvaldyti raudos. Nustojo net liūdėti; ašaros neturėjo nieko bendro nei su sielvartu, nei su ilgesiu. Tebuvo fizinis simptomas, toks pat nevalingas kaip žagsulys, tik tylus ir teikiantis šiokią tokią paguodą: neišsenkanti versmė.

Žinojo, ką turi daryti. Klausėsi pro ašarų ritmą. Iš gretimo kambario nebuvo girdėti nė garso, tik dabar jau tolygus Greisės Vilison knarkimas. Ištiesė ranką ir įjungė šviesą. Lemputė buvo pati blankiausia, kokią tik Vilfredui pavyko gauti, tačiau jos šviesa apakino. Įsivaizdavo žilpinantį šviesų lango stačiakampį, kurio švytėjimas praneša apie jos ketinimus visam pasauliui. Žinojo, kad niekas jo nemato, bet jos vaizduotė pripildė iškyšulį bėgan-

čių kojų ir garsiai šaukiančių balsų. Jau buvo nustojusi verkti, tačiau užtinusios akys matė kambarį tarsi ne visai išryškintą fotografiją, seriją išsiliejusių ir iškrypusių pavidalų, nuolat besimainančių ir tirpstančių, regimų per geliančią užuolaidą, kurią persmelkia šviesos adatos.

Palaukė. Nieko. Gretimame kambaryje vis dar tylu, girdėti tik sunkus, lygus Greisės alsavimas. Šitas žingsnis bus lengvas; jau du kartus buvo tai dariusi. Numetė ant grindų abi pagalves, prislinko prie lovos krašto ir lengvai nusirito ant minkšto pagrindo. Pagalvės sušvelnino smūgį, tačiau vis tiek pasirodė, kad kambarys sudrebėjo. Dar palaukė. Koridoriuje nepasigirdo greiti, artėjantys žingsniai. Pakilo ant pagalvių, pasiremdama į lovą, ir ėmė siekti kojūgalio. Nesunkiai pavyko ištiesti ranką ir ištraukti chalato diržą. Tada pradėjo skausmingai slinkti durų link.

Kojos jos neklausė; jėga, kad ir kokia menka, slypėjo rankose. Negyvos kojos, baltos ir suglebusios, nelyginant žuvys gulėjo ant šaltų grindų, pirštai styrojo tarsi nešvankios ataugos, bergždžiai mėgindami susigniaužti. Linoleumas nebuvo nušveistas, tačiau glotnus, ji slinko stebėtinai greitai. Prisiminė, kaip džiaugėsi pirmą kartą pamačiusi, kad gali tai padaryti; kad ir koks juokingas ar žeminantis atrodytų šis judesys, jis teikė galimybę judėti po kambarį, nesinaudojant vežimėliu.

Tačiau dabar buvo išsiruošusi toliau. Laimė, kad modernios, netvirtos priestato kambarių durys atidaromos paspaudus rankeną, o ne ją pasukus. Iš chalato diržo surišo kilpą, ir iš antro karto užmetė ją ant rankenos. Patraukė, ir durys tyliai atsivėrė. Palikusi vieną pagalvę, ji išslinko į tylų koridorių. Širdis daužėsi taip garsiai, kad jos negalėjo neišgirsti. Vėl užmetė kilpą ant rankenos ir nuslinkusi keletą pėdų koridoriumi išgirdo duris užsidarant.

Koridoriaus gale visada degė viena lemputė tamsiu gaubtu, tad Ursula nesunkiai įžiūrėjo trumpus laiptus, vedančius į antrą aukštą. Tai buvo jos kelionės tikslas. Pasirodė, kad jį pasiekti stulbinamai lengva. Linoleumas koridoriuje niekada neblizginamas, tačiau atrodė dar glotnesnis negu jos kambaryje, o gal ji tiesiog išmoko geriau judėti. Slydo pirmyn taip lengvai, kad beveik pajuto pakilumą.

Tačiau laiptais užlipti pasirodė sunkiau. Tikėjosi prisitraukti turėklais, laiptelis po laiptelio. Bet būtinai turėjo pasiimti pagalvę. Jos prireiks antrame aukšte. Per tą laiką pagalvė tarsi išbrinko, virto milžiniška, minkšta, balta kliūtimi. Laiptai buvo siauri, negalėjo patogiai jos pasidėti. Du kartus pagalvė nukrito žemyn, ir teko grįžti jos paimti. Skausmingai įveikusi keturias pakopas, atrado geriausią būdą. Vieną chalato diržo galą pririšo sau prie juosmens, kitu standžiai per vidurį suveržė pagalvę. Pagalvojo, kad reikėjo apsivilkti chalatą. Su juo būtų sunkiau slysti, bet jau dabar ėmė krėsti drebulys.

Dusdama ir prakaituodama šaltyje, ji kabinosi rankomis į turėklus ir pakopa po pakopos kilo aukštyn. Laiptai gąsdinamai girgždėjo. Kiekvieną minutę bijojo išgirsti tolimą skambučio aidą ir iš toli atbėgančius skubius Dotės ar Helenos žingsnius.

Neturėjo supratimo, kiek praėjo laiko, kol užkopė iki laiptų viršaus. Pagaliau, drebėdama ir susigūžusi, atsisėdo ant viršutinės pakopos ir taip stipriai įsitvėrusi turėklų, kad jie net sudrebėjo, pažvelgė į apačioje plytintį prieškambarį. Tada pasirodė toji figūra su apsiaustu. Nebuvo girdėti nei įspėjančių žingsnių, nei kosulio, nei žmogaus alsavimo. Koridorius buvo tuščias. Po akimirkos po ja praėjo figūra rudu apsiaustu – nuleista galva, giliai už-

maukšlintu kapišonu, – ir dingo koridoriaus gale. Persigandusi ji laukė, beveik nedrįsdama alsuoti, kiek įmanydama traukdamasi, kad nebūtų pastebėta. Ji grįš. Žinojo, kad grįš. Kaip siaubinga mirties figūra, matyta senose knygose ar išskaptuota ant milžiniškų antkapių, ji sustos priešais, atmes kapišoną ir atskleis išsišiepusią kaukolę, įsižiūrės tuščiomis akiduobėmis, parodys į ją bekūniu pirštu. Atrodė, tarsi ledinio siaubo kupina širdis, besidaužanti į krūtinės ląstą, būtų pasidariusi per didelė ir nebetilpusi kūne. Negali būti, kad šis beprotiškas dunksėjimas jos neišduotų! Po ištisos amžinybės, kaip jai atrodė, nors protu suvokė, kad praėjo tik kelios minutės, figūra vėl išniro, nulydėta persigandusio jos žvilgsnio tyliai ir greitai dingo pagrindiniame pastate.

Tada Ursula suprato, kad nenusižudys. Juk tai tik Dotė, arba Helena, arba Vilfredas. Kas kitas galėjo būti? Tačiau sukrėtimas, kurį patyrė žiūrėdama į tylią figūrą, praslinkusią tarsi šešėlis, jai pažadino valią gyventi. Jei tikrai nori gyventi, ko sėdi ant laiptų viršaus sušalusi ir susigūžusi? Turi savo chalato diržą. Net dabar galėtų užsinerti jį ant kaklo ir nesipriešindama slysteleti laiptais. Bet to nedarys. Vien pagalvojus apie tą paskutinį kritimą, apie kaklą smaugiantį diržą, norėjosi vaitoti iš pasipriešinimo. Ne, ji niekada nenorėjo nusižudyti. Niekas, net Stivas nėra vertas amžinybę trunkančio prakeikimo. Tegu Stivas netiki pragaru, bet ką jis iš tiesų išmano apie tikrai svarbius dalykus? Dabar teks pačiai užbaigti kelionę. Turi pasiimti tą buteliuką aspirino, kuris, kaip žinojo, padėtas kažkur medicinos kabinete. Nesinaudos juo, bet visada laikys po ranka. Žinos, kad jei gyvenimas pasidarytų nebepakeliamas, įrankis jam nutraukti visada pasiekiamas. O jei išgertų tik saujelę tablečių ir paliktų bute-

liuką prie lovos, gal tada jie pagaliau suprastų, kokia ji nelaiminga. Ji nieko daugiau nenorėjo; tenorėjo tik tiek. Jie praneš Stivui. Kažkaip sureaguos į jos skausmą. Gal net privers Stivą pasiimti ją atgal į Londoną. Taip toli ir tokia kaina buvo atėjusi, kad dabar privalėjo patekti į medicinos kabinetą.

Duris atidarė nesunkiai. Bet įslydusi į vidų suprato, kad tai jau galas. Negalėjo įjungti šviesos. Tamsi koridoriaus lemputė skleidė neryškią šviesą, tačiau net atidarius medicinos kabineto duris buvo per tamsu pamatyti, kur jungiklis. Jei norėjo uždegti šviesą, pasinaudodama savuoju chalato diržu, turėjo labai aiškiai matyti, kur jį reikia užmesti. Ištiesė ranką ir apčiupinėjo sieną. Nieko. Sumezgė iš diržo kilpą ir kelis kartus atsargiai sviedė į tą pusę, kur, jos manymu, galėjo būti jungiklis. Tačiau diržas vis krito atgal. Nugalėta, siaubingai sušalusi ji vėl pravirko, staiga supratusi, kad reikės grįžti atgal visą skausmo kupiną kelią ir kad sunkiausia, skausmingiausia bus įlipti atgal į lovą.

Staiga iš tamsos išniro ranka ir uždegė šviesą. Ursula persigandusi sukliko ir pakėlė galvą. Tarpduryje, laisvai užsimetusi rudą abitą, atsmaukusi atgal kapišoną, stovėjo Helena Reiner. Dvi moterys tylėdamos žiūrėjo viena į kitą, negalėdamos ištarti nė žodžio. Ursula pamatė, kad akyse, įsmeigtose į ją, atsispindi toks pat siaubas.

III

Greisė Vilison krūptelėjo ir pabudo; jos kūnas tuoj pat ėmė nevaldomai drebėti, tarsi kratomas stiprios rankos, raginamas greičiau nusikratyti

miego likučiais. Tamsoje pakėlė galvą nuo pagalvės ir įsiklausė, tačiau nieko neišgirdo. Ją pažadinęs garsas, tikras ar susapnuotas, jau buvo nutilęs. Įjungė lempą prie lovos: beveik vidurnaktis. Ištiesė ranką ir pasiėmė knygą. Gaila, kad tas Trolopo tomas toks sunkus. Paprastai jį reikia atremti į antklodę, bet paguldyta nakčiai Greisė nebegalėjo pati sulenkti per kelius kojų; tekdavo šiek tiek pakelti galvą ir atidžiai žiūrėti į smulkias raides, varginant akis ir sprando raumenis. Buvo labai nepatogu, ir Greisė kartais net pagalvodavo, ar tikrai skaitymas lovoje yra toks malonumas, kaip manė vaikystėje, kai dėl taupaus tėvo rūpinimosi sąskaitomis už elektrą ir mamos jaudinimosi, kad negadintų akių ir išmiegotų aštuonias valandas, jai buvo uždrausta prie lovos turėti lempą.

Kairioji koja nevaldomai trūkčiojo, ir Greisė atsainiai, susidomėjusi stebėjo šokčiojančią antklodę, tarsi po patalus būtų siautęs laukinis žvėrelis. Šitaip prabusti iš pirmojo miego visada buvo blogas ženklas. Jos laukia bemiegė naktis. Bijojo nemigos ir akimirką net buvo pasiduodanti pagundai pasimelsti, kad bent šiąnakt pavyktų jos išvengti. Tačiau jau buvo sukalbėjusi maldas, be to, atrodė beprasmiška iš naujo melsti malonės, kurios, kiek žinojo iš patirties, tikrai nesulauks. Maldauti Dievą, kad duotų tą, ko aiškiai parodė neketinąs suteikti, reikštų elgtis kaip irzliam, išlepintam vaikui. Susidomėjusi stebėjo šokinėjančias kojas, semdamasi miglotą paguodą iš sugebėjimo atsiriboti nuo neklusnaus kūno – šį atsiribojimą pastaruoju metu pavykdavo pasiekti beveik savaime.

Padėjo knygą atgal ir nusprendė geriau pagalvoti apie maldos kelionę į Lurdą, kuri įvyks po keturiolikos dienų. Įsivaizdavo džiugią sumaištį prieš išvykimą – specialiai tai progai laikė naują paltą, – kelionę per Prancūziją, kurios

metu visi linksmi tarsi susiruošę piknikui; pirmą žvilgsnį į rūkų apgaubtus Pirėnų kalnus, snieguotas viršukalnes, patį Lurdą, kupiną dalykiško susikaupimo ir nuolatinės šventės pojūčio. Tointon Greindžo gyventojai, išskyrus du Romos katalikus – Ursulą Holis ir Džordžį Alaną, – nepriklausė oficialioms maldininkų grupėms iš Anglijos, nedalyvavo mišiose, su deramu nuolankumu laikėsi paskutinėse eilėse, kai purpuriniais drabužiais apsisiautę vyskupai lėtai ėjo aplink Rožinio aikštę paskui aukštai iškeltą auksinę monstranciją. Bet kaip ten viskas spalvinga, kaip prabangu, kaip pakilu! Žvakės, audžiančios šviesos raizginį, spalvos, giedojimas, jausmas, kad vėl priklausai platesniam pasauliui, kuris jaučia pagarbą ligai, nelaiko jos atstumiančia, deformuojančia ne tik kūną, bet ir dvasią. Jau tik trylika dienų. Pagalvojo, ką apie taip nekantriai laukiamą malonumą pasakytų jos tėvas, griežtas protestantas. Bet buvo pasiklaususi tėvo Badlio, ar jai dera vykti į maldos kelionę, ir atsakymas buvo labai aiškus. „Mielas vaikeli, tau patinka ir pati kelionė, ir permainos, tai kodėl ne? Juk niekas negali manyti, kad apsilankymas Lurde pakenks. Be jokių kalbų, važiuok ir padėk Vilfredui švęsti jo sutartį su Aukščiausiuoju“.

Pagalvojo apie tėvą Badlį. Vis dar buvo sunku susitaikyti, kad jau niekada nebesikalbės su juo ligonių kiemelyje, drauge nesimels tyliame kambaryje. Negyvas; koks inertiškas, neutralus, nepatrauklus žodis. Trumpas, nepaslankus, kaip koks gumulas. Kai pagalvoji, tas pats žodis vartojamas ir kalbant apie žmogų, ir apie augalą, ir apie gyvūną. Įdomi mintis. Atrodytų, žmogaus mirtį derėtų pavadinti atskiru, įspūdingesniu, prasmingesniu žodžiu. Bet kodėl? Jis buvo kūrinijos dalis, dalyvavo jos gyvenime, alsavo tuo pačiu oru. Negyvas. Tikėjosi, kad jai

pavyks pajusti tėvo Badlio artumą; tačiau taip neįvyko, tiesiog tai buvo netiesa. Visi jie išėjo į šviesos pasaulį. Šiaip ar taip, išėjo iš čia; gyvieji jiems neberūpi.

Tikriausiai reikėtų išjungti lempą, elektra tokia brangi; jei jau neketina skaityti, tai privalo gulėti tamsoje. Palengvink mūsų tamsybes, savo didinga malone apsaugok mus nuo visų šios nakties pavojų ir nelaimių; tai buvo mėgstamiausia jos motinos malda. Tiesa, pavojų ir nelaimių čia nėra, tik nemiga ir skausmas; tas amžinas skausmas, kurį galima pakęsti, beveik džiaugtis tarsi senu pažįstamu, nes jau žinojo galinti įveikti blogiausia, ką jis žada; ir dar tas naujas, gąsdinantis skausmas, kuriuo netrukus teks susirūpinti.

Užuolaida sujudėjo vėjyje. Išgirdo netikėtą klanktelėjimą, nenatūraliai garsų, nuo kurio jos širdis šoktelėjo. Metalas grikštelėjo į medį. Megė, prieš paguldydama ją miego, nepatikrino lango užrakto. Dabar jau per vėlu. Jos vežimėlis stovi prie lovos, bet viena pati į jį neįlips. Na, jei naktį nekils audra, viskas bus gerai. Be to, ji visiškai saugi, niekas čia neįlips. Tointon Greindže nėra ką vogti. Juk už virpčiojančios baltos užuolaidos nieko nėra; tik juoda tuštuma, tamsios uolos iki pat bemiegės jūros.

Užuolaida išsipūtė ir virto balta bure, šviesos burbulu. Jos grožis privertė šūktelėti. Veidu pasruvo vėsus oras. Atsisuko į duris ir pasisveikindama nusišypsojo. Pradėjo sakyti:

– Langas – gal galėtumėt...

Tačiau pabaigti nespėjo. Gyventi jai buvo likusios tik trys sekundės. Pamatė apsisiautusią figūrą nuleistu ant veido kapišonu, kuri tyliai ir greitai tarsi vaiduoklis artėjo prie jos, pamatė pažįstamas, bet visiškai kitokias, siaubingas rankas, kurios vietoj pagalbos nešė mirtį, prislėg-

damos ją juoda tamsa. Ji nesipriešino, nes tokia buvo jos prigimtis, o ir kaip būtų galėjusi priešintis; mirė nelabai sunkiai, paskutinėmis akimirkomis pro ploną polietileno plėvę jausdama stiprias, šiltas, keistai guodžiančias žmogaus rankos apybraižas. Paskui ranka išsitiesė prie lempos ir atsargiai ją išjungė, nepaliesdama medinio stovo. Po poros sekundžių šviesa vėl įsijungė, ir figūra su apsiaustu, tarsi kažką prisiminusi, paėmė Trolopo knygą, atsargiai pavartė puslapius, rado popierinėje servetėlėje sudžiovintą gėlę ir stipriais pirštais ją sulamdė. Tada ranka vėl išsitiesė prie lempos ir šviesa dar kartą užgeso.

IV

Pagaliau jos pasiekė Ursulos kambarį. Helena Reiner tyliai, bet tvirtai uždarė duris ir akimirką atsirėmė į jas, tarsi visiškai išsekusi. Po to greitu žingsniu priėjo prie lango ir dviem mitriais judesiais užtraukė užuolaidas. Mažas kambarys atrodė pilnas sunkaus jos kvėpavimo. Kelionė atgal buvo nelengva. Helena trumpam paliko Ursulą medicinos kabinete, o pati atvežė jos vežimėlį ir pastatė laiptų apačioje. Kai jį pasieks, viskas bus gerai. Net jei kas nors jiedvi pamatys pirmo aukšto koridoriuje, pagalvos, kad Ursula paskambino slaugei ir paprašė nuvedama į tualetą. Sunkiausia įveikti laiptus; nusileidimas, pusiau atsirėmus į Heleną, pusiau jos nešamai, buvo varginantis ir triukšmingas, penkios ilgos minutės, pripildytos sunkaus alsavimo, turėklų girgždesio, pakuždomis tariamų raginimų, pusiau tramdomų Ursulos dejonių. Dabar atrodė tikras stebuklas, kad prieškambaryje niekas nepasirodė. Galima buvo nusileisti grei-

čiau ir paprasčiau: pereiti į pagrindinę Greindžo dalį ir pasinaudoti liftu, bet jo durelių žvangesys ir triukšmingas variklis būtų pažadinęs pusę gyventojų.

Pagaliau jos saugiai sugrįžo, išblyškusi, bet rami Helena susivaldė, pasitraukė nuo durų ir ėmė įgudusiais judesiais guldyti Ursulą į lovą. Nė viena nepratarė nė žodžio, kol darbas buvo baigtas, ir Ursula gulėjo sustingusi, kiek išsigandusi.

Helena arti, nemaloniai arti prisilenkė prie Ursulos veido. Miegamojo lempos šviesoje Ursula matė jos bruožus tarsi pro didinamąjį stiklą, grubesnius, odos poras tarsi miniatiūrinius kraterius, du neišpeštus plaukelius, styrančius burnos kamputyje. Helenos alsavimas dvelkė rūgštimi. Ursula pagalvojo, kaip keista, kad anksčiau nebuvo to užuodusi. Žalios Helenos akys, rodosi, didėjo ir plėtėsi, kol ji tyliai šnibždėjo pamokymus, siaubingą savo perspėjimą:

– Jei numirs dar vienas ligonis, jis turės pradėti priiminėti žmones, kurie įrašyti laukimo sąraše, arba atsisakyti šio darbo. Negalima, kad šiame pensionate būtų mažiau kaip šeši ligoniai. Kai įstaigoje jo nebuvo, žvilgtelėjau į apskaitos knygas, todėl žinau. Turės arba viską parduoti, arba perduoti Ridžvelo trestui. Jei nori iš čia ištrūkti, yra geresnis būdas už savižudybę. Padėk man padaryti taip, kad jis parduotų pensionatą, tada grįši į Londoną.

– Bet kaip? – sušnibždėjo atsakydama Ursula, pati jausdamasi sąmokslininke.

– Jis sukvies vadinamąją šeimos tarybą. Visada taip daro, kai reikia nuspręsti ką nors svarbaus, kas rūpi visiems gyventojams. Visi turim pasakyti, ką manom. Tada išeinam ir valandą tyliai medituojam. Paskui balsuojam. Nesileisk perkalbama ir nebalsuok už Ridžvelo trestą. Jeigu jie perims pensionatą, įkliūsi čia visam gyveni-

mui. Vietos savivaldybei ir taip nelengva rasti vietų jauniems neįgaliesiems. Jeigu jie sužinos, kad tave čia gerai prižiūri, niekada neperkels kitur.

– Bet jei Greindžas tikrai užsidarys, ar jie parsiųs mane namo?

– Turės, bent jau grąžins į Londoną. Toks tavo nuolatinis adresas. Tavimi turi rūpintis tavoji savivaldybė, ne Dorseto. O kai grįši, galėsi bent matytis su juo. Jis galės tave lankyti, pasiimti į miestą, savaitgaliais galėsi parvažiuoti namo. Be to, tavo liga dar nėra labai toli nuženngusi. Nematau jokių kliūčių, kodėl negalėtumėte įsikurti kokiame nors bute, pritaikytame neįgaliesiems. Juk jūs susituokę. Jis turi jausti atsakomybę, pareigą.

Ursula pamėgino paaiškinti:

– Pareigos ir atsakomybė man nerūpi. Noriu, kad jis mane mylėtų.

Helena nusijuokė kimiu, nemaloniu juoku:

– Mylėtų. Ir viskas? Ar ne šito visi norime? Bet juk jis negali mylėti žmogaus, kurio niekada nemato? Vyrams taip nebūna. Turi grįžti pas jį.

– O tu niekam nepasakysi?

– Jei tu man pažadėsi...

– Balsuoti taip, kaip tu sakai?

– Ir niekam neprasitarti apie tai, kaip mėginai nusižudyti, kas čia šiąnakt įvyko. Jei kas nors užsimins, jog naktį girdėjo triukšmą, tai tu man paskambinai, ir aš nuvedžiau tave į tualetą. Jei Vilfredas sužinos tiesą, išsiųs tave į psichiatrinę ligoninę. Šito nenorėtum, ar ne?

Ne, šito ji nenorėtų. Helena teisi. Būtinai reikia grįžti namo. Kaip viskas paprasta. Staiga prisipildė dėkingumo ir pamėgino apsikabinti Heleną. Bet Helena pasitraukė. Stiprios jos rankos kamšė patalynę, purtė čiužinį. Paklodė standžiai įsitempė. Pasijuto įkalinta, bet saugi, kaip

miegui suvystytas kūdikis. Helena ištiesė ranką į lempą. Tamsoje durų link pajudėjo baltas šešėlis. Ursula išgirdo, kaip tyliai klanktelėjo užraktas.

Gulėdama vienatvėje, išvargusi, bet keistai paguosta Ursula prisiminė, kad nepasakė Helenai apie figūrą su apsiaustu. Bet gal tai nieko rimto. Tikriausiai tai buvo Helena, ėjusi pas Greisę, kuri paskambino. Ar Helena tai turėjo galvoje, kai perspėjo niekam nesakyti, kas nutiko šiąnakt? Negali būti. Bet ji nieko nesakys. Kaip galėtų ką nors pasakyti neišsiduodama, jog sėdėjo susigūžusi ant laiptų. Be to, viskas bus gerai, dabar jau gali miegoti. Kaip gerai, kad Helenai suskaudo galvą, ji ėjo į medicinos kabinetą pasiimti aspirino ir rado Ursulą! Namus apgaubė nenatūrali tyla. Ji buvo kažkokia keista, kažkokia kitokia. Prisiminusi nusišypsojo tamsoje. Greisė. Iš jos kambario pro ploną pertvarą nesklido nė mažiausias garsas, nei atodūsis, nei knarkimas. Šiąnakt net Greisė miega ramiai.

V

Paprastai Džulijus Kortas užmigdavo tuoj pat, vos išjungdavo šviesą prie lovos. Bet šiąnakt neramiai vartėsi, kamuojamas įvairių minčių ir jausmų, o kojos buvo šaltos ir sunkios tarsi viduržiemį. Patrynė jas, galvodamas, gal išsitraukti elektrinę antklodę. Bet nenorėjo iš naujo kloti lovos. Ko gero, alkoholis geriau ir greičiau padės nuo nemigos ir šalčio.

Priėjo prie lango ir pažvelgė į iškyšulį. Dylantį mėnulio pjautuvą kartais užstodavo skubantys debesys; tamsoje ryškėjo tik vienas geltonos šviesos stačiakampis. Jam

bežiūrint, tolimą langą tarsi langinė užklojo tamsa. Stačiakampis virto kvadratu; po kurio laiko išnyko ir jis. Neryškų Tointon Greindžo pavidalą gaubė tamsa, nusileidusi ant iškyšulio. Nustebęs pažvelgė į laikrodį. Buvo aštuoniolika minučių po vidurnakčio.

VI

Šaltą, tylų rytą Dalglišas pabudo vos prašvitus, užsimetė chalatą ir nusileido į apačią išsivirti arbatos. Pagalvojo, ar Milisentė vis dar Greindže. Jos televizorius vakar vakare tylėjo, o ir dabar – nors Milisentė nemėgo keltis anksti ar triukšmingai, – „Vilties" kotedžą gaubė slapta, su niekuo nesupainiojama visiškos vienatvės ramuma. Jis užsidegė lempą svetainėje, nusinešė arbatą prie stalo ir išskleidė žemėlapį. Šiandien ištirs grafystės šiaurryčius ir pasistengs atvažiuoti į Šerborną pietums. Bet pirmiausia mandagumas liepė apsilankyti Tointon Greindže ir pasiteirauti apie Vilfredo sveikatą. Nemanė, kad verta rimtai nerimauti; prisiminęs vakarykštę painiavą, truputį susierzino. Bet nepakenks dar kartą pamėginti įtikinti Vilfredą iškviesti policiją ar bent rimčiau pažvelgti į šią piktadarystę. Be to, pats laikas sumokėti nuomą už gyvenimą „Vilties" kotedže. Vargu ar Tointon Greindžas būtų toks turtingas, kad nepasidžiaugtų taktiškai pasiūlyta parama. Visam tam užteks dešimties minučių, ilgiau neketino užtrukti.

Pasigirdo beldimas į duris ir įėjo Džulijus. Jis buvo apsirengęs ir, nepaisant ankstyvos valandos, atrodė, kaip visada, nerūpestingai elegantiškas. Ramiai prabilo, tarsi pranešamos naujienos nebūtų vertos aptarimo:

– Džiaugiuosi, kad jau atsikėlėt. Važiuoju į Tointon Greindžą. Ką tik paskambino Vilfredas. Atrodo, naktį mirė Greisė Vilison, ir Erikas kelia triukšmą dėl mirties liudijimo. Nežinau, kodėl Vilfredas mano, kad aš galiu ką nors padaryti. Grąžinus Eriko pavardę į oficialų gydytojų sąrašą, pačiam Erikui grįžo jo profesijai būdinga arogancija. Jis mano, kad Greisė turėjo pragyventi dar mažiausiai aštuoniolika mėnesių, o gal ir dvejus metus. Taigi atsisako pasirašyti tokio jos neklusnumo liudijimą. Kaip paprastai, visi dramatizuoja padėtį kiek įmanydami. Jūsų vietoje nepraleisčiau tokio reginio.

Dalglišas tylėdamas žvilgtelėjo į gretimą kotedžą. Džulijus nerūpestingai tarė:

– O, dėl Milisentės nesijaudinkit. Ji jau ten. Rodos, vakar sugedo jos televizorius, tai ji nuėjo į Tointon Greindžą pažiūrėti naktinės programos ir dėl kažkokių nežinomų priežasčių sugalvojo pernakvoti. Turbūt sumanė pataupyti savo patalynę ir karštą vandenį.

Dalglišas atsakė:

– Jūs eikit, aš ateisiu vėliau.

Neskubėdamas išgėrė arbatą ir geras tris minutes skutosi. Kažin, kodėl taip nenorėjo važiuoti su Džulijum, kodėl į Tointon Greindžą ryžosi eiti pats. Dar nustebęs pagalvojo, kodėl jaučia tokį stiprų gailestį. Neturėjo jokio noro veltis į Tointone kunkuliuojančias diskusijas. Greisės Vilison mirtis jam nekėlė ypatingo smalsumo. Nejautė nieko daugiau, tik nepaaiškinamą sutrikimą, virstantį kone sielvartu dėl moters, kurios beveik nepažinojo, ir nepasitenkinimą, kad tokios gražios dienos pradžią sugadino mintys apie mirtį. Bet tai ne viskas; dar jautė kaltę. Tai atrodė ir neprotinga, ir neteisinga. Mirusi Greisė tarsi prisijungė prie tėvo Badlio. Dabar jį kaltino nebe

vienas, o du vaiduokliai. Dviguba nesėkmė. Į Tointon Greindžą išsiruošė tik valios pastangomis.

Nebuvo jokių abejonių, kuriame kambaryje mirė Greisė Vilison; jau įeidamas į priestatą, išgirdo iš ten sklindančius balsus. Atidaręs duris pamatė aplink lovą susibūrusius Vilfredą, Eriką, Milisentę, Dotę ir Džulijų; panašiai kaip svetimi žmonės, atsitiktinai ir visiškai nenoromis atsidūrę nelaimingo atsitikimo vietoje, jie aiškiai norėjo būti kur nors kitur, tačiau negalėjo išeiti.

Dorotė Mokson stovėjo kojūgalyje, sunkiomis, raudonomis it kumpiai rankomis spausdama lovos galą. Ji buvo užsidėjusi baltą šeimininkės kepuraitę. Užuot teikusi profesionalaus pasitikėjimo, kepuraitė atrodė groteskiškai. Aukšta, apvali muslino konstrukcija panėšėjo į netikusį, keistą papuošalą, kuris užsidedamas mirčiai pagarbinti. Milisentė tebebuvo apsisiautusi dideliu sunkiu, languotos vilnos chalatu, papuoštu kutais tarsi iškilminga karinė uniforma, veikiausiai likusiu po vyro mirties. Avėjo visiškai netinkamomis, lengvabūdiškomis rausvo kailelio šlepetėmis. Vilfredas ir Erikas dėvėjo ruduosius abitus. Dalglišui įėjus, jie trumpam dirstelėjo į duris ir tuoj vėl nusisuko į lovą. Džulijus kalbėjo:

– Tuoj po vidurnakčio viename priestato lange degė šviesa. Ar ne tada ji ir mirė, kaip sakai, Erikai?

– Gali būti, kad apytikriai tada. Aš remiuosi tik kūno temperatūros pasikeitimu ir *rigor mortis* pradžia. Nepakankamai išmanau šiuos dalykus.

– Kaip keista! Maniau, kad būtent mirties dalykus išmanai kuo puikiausiai.

Vilfredas ramiai įsiterpė:

– Šviesa sklido iš Ursulos kambario. Tuoj po vidurnakčio ji paskambino ir paprašė nuvedama į tualetą. He-

lena jai padėjo, bet į Greisės kambarį nebuvo užėjusi. Nebuvo jokio reikalo. Ji neskambino. Niekas jos nebematė nuo tada, kai Dotė paguldė ją miego. Tada niekuo nesiskundė.

Džulijus vėl pasisuko į Eriką Hjusoną:

– Neturi pasirinkimo, ar ne taip? Jei negali pasakyti, nuo ko ji mirė, tai negali pasirašyti liudijimo. Šiaip ar taip, tavo vietoje rinkčiausi saugumą. Juk tau tik neseniai vėl leido pasirašinėti mirties liudijimus. Geriau nerizikuok, o jei kartais suklystum?

Erikas Hjusonas atsakė:

– Nelįsk kur nereikia, Džulijau, aš tavo patarimų neprašau. Nežinau, kodėl Vilfredas tau paskambino.

Tačiau jo balsas buvo netvirtas, kaip nepasitikinčio ir išgąsdinto vaiko, o akimis nuolat šaudė į duris, tarsi tikėdamasis, kad pro jas įeis sąjungininkas. Džulijus nesutriko:

– Aš pasakyčiau, kad tau reikia kuo daugiau patarimų. O ko taip jaudiniesi? Ar įtari nešvarų žaidimą? Kai pagalvoji, kokia tai juokinga frazė, kokia britiška, kaip joje derinasi privačios mokyklos ir bokso ringo etika.

Erikas susikaupė ir pasistengė pasirodyti valdingas:

– Nebūk juokingas! Aišku, kad ji mirė sava mirtimi. Problema ta, kad nesuprantu, kodėl tai atsitiko būtent dabar. Žinau, kad tokie ligoniai kartais miršta labai netikėtai, bet jos atvejis man atrodė kitoks. Dotė sako, kad kai dešimtą valandą paguldė ją miegoti, viskas buvo kaip visada. Užtat dabar galvoju, gal ji sirgo dar kokia nors liga, kurios aš nepastebėjau.

Džulijus džiugiai tęsė:

– Policija nieko neįtaria. Tiesa, štai tau ir policijos atstovas, jei kartais norėtum profesionalaus patarimo. Paklausk komisarą, ar jis įtaria nešvarų žaidimą.

Jie atsisuko ir įsistebeilijo į Dalglišą, tarsi tik dabar aiškiai suvokę, kad jis čia. Lango rankena nuobodžiai, įkyriai kaleno. Jis priėjo prie lango ir pažvelgė į lauką. Netoli akmenų sienos kažkas buvo iškasęs kokių keturių pėdų griovį, tarsi ketindamas sodinti gyvatvorę. Smėlėta žemė buvo lygi, be jokių pėdsakų. Bet juk aišku, kad taip ir turi būti! Jei slaptas lankytojas norėjo niekieno nepastebėtas patekti į Greisės kambarį, kam jam lipti pro langą, kai durys Tointon Greindže niekada nerakinamos?

Jis uždarė langą ir priėjęs prie lovos nužvelgė lavoną. Mirusiosios veidas neatrodė visiškai ramus, veikiau kiek nepritariantis; burna vos pravira, viršutiniai dantys, jai gyvai esant nepanašūs į triušio, prikandę apatinę lūpą. Akių vokai susitraukė, ir buvo matyti akių rainelės; atrodė, tarsi ji įdėmiai apžiūrinėtų savo rankas, gražiai sudėtas virš lygutėlės antklodės. Stipri dešinė ranka, išmarginta rudomis senatvės stigmomis, dengė suvytusią kairiąją, tarsi instinktyviai saugodama nuo jo gailesčio. Paskutiniam atilsiui mirusioji buvo aprengta senamadiškais baltais naktiniais, pasiūtais iš klostytos medvilnės, po smakru negrabiai surištais siauru, vaikišku žydru kaspinu. Ilgos rankovės baigėsi nėriniuotais rankogaliais. Virš alkūnės, per kokius du colius, buvo matyti vos įžiūrima adymo žymė. Dalglišas atkakliai įbedė į ją akis. Kas šiais laikais imtų taip vargintis, pagalvojo apstulbęs. Ligotos, nukamuotos Greisės rankos tikrai negalėjo nuausti tokio sudėtingo adinio. Kodėl tas užadymas jam sukėlė didesnį liūdesį, labiau sujaudino širdį, negu susikaupęs ir ramus mirusiosios veidas?

Girdėjo, kad susirinkusieji nustojo ginčytis ir žiūrėjo į jį, prislėgti nerimastingos tylos. Paėmė nuo ponios Vilison naktinio stalelio dvi ten gulėjusias knygas: jos mal-

daknygę ir „Paskutinę Barseto kroniką" popieriniais viršeliais. Maldaknygėje buvo įdėtas žymeklis. Pasirodo, ji skaitė tos dienos maldą ir evangelijos skirsnį. Buvo pasižymėjusi skaitomą vietą sentimentaliu paveikslėliu, kokius mėgsta pamaldūs žmonės: jis vaizdavo šventą Pranciškų su aureole, apsuptą paukščių, aiškiai sakantį pamokslą visokio plauko žvėrims, kilusiems iš įvairiausių pasaulio vietų ir pavaizduotiems pedantiškai tiksliai. Be jokio reikalo pagalvojo, kodėl žymeklio nematyti Trolopo knygoje. Nepanašu, kad skaitydama ji užlenktų puslapius, o juk iš dviejų knygų kaip tik šioje būtų lengviau pamesti skaitomą vietą. Šis trūkumas sukėlė jam neaiškų nerimą.

– Ar ji turėjo giminių? – paklausė. Anstėjus atsakė:

– Ne. Man sakė, kad abu jos tėvai buvo vienturčiai. Kai ji gimė, jiems buvo virš keturiasdešimt metų, ir prieš penkiolika metų abu mirė, vienas paskui kitą. Ji turėjo vyresnį brolį, bet tas žuvo per karą Šiaurės Afrikoje. Kiek žinau, Al Alameine.

– O jos palikimas?

– O, nieko, visiškai nieko. Mirus tėvams, ji kelerius metus dirbo „Atvirose duryse", labdaros organizacijoje, šelpiančioje iš kalėjimo išėjusius žmones, paskui gavo iš jų mažytę invalidumo pensiją, grynus grašius. Su jos mirtimi, aišku, pensija baigiasi. Pensionate už ją mokėjo vietos savivaldybė.

Džulijus, staiga susidomėjęs, paklausė:

– „Atvirose duryse"? Tai gal ji pažinojo Filbį, prieš tau jį priimant į darbą?

Anstėjus leido suprasti, kad šis nereikšmingas klausimas jam atrodo labai neskoningas:

– Gal ir pažinojo; man to tikrai neminėjo. Kai mums reikėjo parankinio ūkyje, Greisė pasiūlė kreiptis į „Atviras duris", esą taip Tointoin Greindžas galėtų prisidėti prie

labdaringos veiklos. Mes labai patenkinti Albertu Filbiu. Jis mūsų šeimos narys. Niekada nesigailėjau jį priėmęs.

Milisentė įsiterpė:

– Be to, jis tau pigiai atsiėjo. Jis buvo vienintelis kandidatas, ar ne taip? Darbo biržoje tau ne taip gerai sekėsi, ypač kai kandidatai sužinojo, kad moki tik penkis svarus per savaitę su maistu ir pastoge. Kartais stebiuosi, kodėl Filbis iš čia neišeina.

Tolesnę diskusiją šiuo klausimu nutraukė paties Filbio pasirodymas. Tikriausiai jam buvo pranešta apie ponios Vilison mirtį, nes visiškai nenustebo, radęs jos kambarį pilną žmonių, ir nesiaiškino, ko atėjęs. Tiesiog atsistojo prie durų, tarsi trikdantis ir sunkiai numatomo elgesio sarginis šuo. Buvusieji kambaryje elgėsi taip, tarsi būtų nutarę, jog išmintingiausia bus nekreipti į jį dėmesio. Vilfredas pasisuko į Eriką Hjusoną:

– Ar negali nustatyti diagnozės be skrodimo? Man nepakeliama pati mintis apie pjaustymą, tas paniekinimas, nuasmeninimas. Ji taip jautriai elgėsi su savo kūnu, buvo tokia kukli, dabar tokio kuklumo nė nebesuprantame. Sutiktų su skrodimu tik paskutiniu atveju.

Džulijus kimiai pratarė:

– Na, jai tai jau paskutinis atvejis, ką?

Tada pirmą kartą prabilo Dotė Mokson. Apimta staigaus pykčio, atsisuko į Džulijų, dėmėmis nusėtu stambiu veidu, sugniaužtais kumščiais:

– Kaip tu drįsti! Koks tavo reikalas? Tau nė kiek nerūpi, gyva ji ar mirusi, nerūpi ir kiti ligoniai. Tik naudojiesi pensionatu savo tikslams.

– Naudojuosi? – pilkos akys sužibo ir išsiplėtė; Dalglišui pasirodė, kad jų rainelės didėja. Džulijus įsistebeilijo į Dotę, kupinas nepatiklaus pykčio.

– Taip, naudojiesi! Išnaudoji, jei tau taip labiau patin-

ka. Patiri tikrą malonumą, ar ne, kai tau nusibosta Londonas ir atvažiuoji į Tointon Greindžą, globoji Vilfredą, apsimeti, kad jam patari, papirkinėji ligonius kaip Kalėdų Senelis. Nuolatos lygini savo sveikatą su jų negale – tada tau gerai, tada jautiesi pamalonintas. Bet būkite ramūs, niekada nepersistengsi. Tavo gerumas tau nieko nekainuoja. Į savo kotedžą kvieti tik Henrį. Bet juk jis kažkada buvo svarbus žmogus, ar ne? Judu turite apie ką paplepėti. Tik iš tavo kotedžo matyti jūra, bet ar esi nors kartą pakvietęs mus atvažiuoti su vežimėliais į savo kiemą? Tik jau ne tu! Galėjai bent tuo Greisei padėti – kartais nuvežti ją į savo kiemą, leisti ramiai pasėdėti ir pasižiūrėti į jūrą. Puikiai žinai, ji nebuvo kvaila. Gal net būtų malonu su ja kalbėtis. Bet ji gadintų tavo elegantišką kiemelį, ar ne? Kur tai matyta – negraži pagyvenusi moteriškė, ir dar vežimėlyje! O dabar, kai ji mirė, ateini čia ir apsimeti, kad patarinėji Erikui. Dėl Dievo meilės, nustok nors kartą!

Džulijus nejaukiai susijuokė. Jis jau spėjo susivaldyti, tik balsas buvo aukštas ir dygus:

– Nežinau, kuo nusipelniau tokio protrūkio. Net neįtariau, kad nusipirkęs iš Vilfredo kotedžą prisiimu atsakomybę už Greisę Vilison ar, tiesą pasakius, už kokį kitą Tointon Greindžo gyventoją. Neabejoju, Dote, kad tu sukrėsta netekusi dar vienos ligonės, ir dar taip greitai po Viktoro mirties, bet kam išlieti pyktį ant manęs? Visi mes žinom, kad tu įsimylėjusi Vilfredą, ir nė akimirkos neabejoju, kad dėl to patiri tik kančias, bet aš tikrai nekaltas. Gal mano seksualinė orientacija ir kitokia, tik jau nesivaržau dėl jo su tavimi, galiu užtikrinti.

Dotė staiga šoko prie jo ir užsimojo, ketindama teatrališku, nerangiu judesiu smogti per veidą. Tačiau Džulijus

sučiupo ją už riešo, dar nespėjus suduoti. Dalglišą nustebino jo reakcijos greitis ir poveikis. Įsitempusi, pabalusi ir virpanti nuo įtampos ranka suėmė Dotės ranką taip tvirtai, kad jiedu atrodė tarsi du netinkami priešininkai, susikibę galutiniam raundui. Staiga jis nusijuokė ir paleido jos ranką. Savąją nuleido lėčiau, tebežiūrėdamas jai į veidą, ėmė trinti ir masažuoti riešą. Paskui dar kartą nusijuokė pavojingai skambančiu juoku ir tyliai pratarė:

– Atsargiau! Atsargiau! Aš tau ne bejėgis ligotas senukas...

Ji sukūkčiojo, prapliupo ašaromis ir raudodama išsvyravo iš kambario, nerangi, pasigailėtina, bet anaiptol nejuokinga. Filbis išslinko iš paskos. Jo išėjimas, kaip ir atėjimas, nieko nesudomino. Vilfredas romiai pratarė:

– Nereikėjo to sakyti, Džulijau, nė vieno žodžio.

– Žinau. Tai nedovanotina. Atsiprašau. Pasakysiu tai Dotei, kai abu būsim ramesni.

Jo trumpa pastaba, nenoras teisintis ir akivaizdus atsiprašymo nuoširdumas privertė visus nutilti. Dalglišas tyliai tarė:

– Mano manymu, toks mūsų kivirčas prie ponios Vilison kūno ją sukrėstų daug labiau, negu tai, kas gali nutikti per skrodimą.

Jo žodžiai priminė Vilfredui pokalbio temą; jis pasisuko į Eriką Hjusoną:

– Bet Maiklui mirus visai nebuvo vargo, tada tu tuoj pat pasirašei liudijimą.

Jo balse Dalglišas pirmą kartą išgirdo susierzinimą.

Erikas paaiškino:

– Aš žinojau, nuo ko mirė Maiklas, buvau jį apžiūrėjęs tą patį rytą. Po paskutinio širdies smūgio iš tiesų buvo tik dienų klausimas. Maiklas buvo prie mirties.

– Kaip visi mes, – pridūrė Anstėjus, – kaip visi mes.

Atrodo, šios pamaldžios banalybės suerzino jo seserį. Ji pirmą kartą prabilo:

– Nebūk juokingas, Vilfredai. Aš tikrai nesu prie mirties, ir tu taip pat labai sutriktum, jeigu tau ką nors panašaus pasakytų. O kalbant apie Greisę, tai man visada atrodė, kad ji serga daug sunkiau, negu visi jūs manot. Dabar gal pagaliau suprasit, kad ne tie, kurie garsiausiai rėkia, labiausiai nusipelno dėmesio.

Ji pasisuko į Dalglišą:

– O kas atsitiks, jei Erikas neišrašys mirties liudijimo? Ar vėl turėsim kviesti policiją?

– Tikriausiai atvyks policininkas, pats paprasčiausias. Jis bus įgaliotas koronerio ir perims atsakomybę už kūną.

– O paskui?

– Koroneris nutars, kada daryti skrodimą. Tada viskas priklausys nuo rezultatų: arba išrašys registracijos leidimą, arba lieps atlikti tyrimą.

Vilfredas pasakė:

– Viskas taip baisu, taip nereikalinga.

– Toks įstatymas, ir daktaras Hjusonas tai žino.

– Toks įstatymas? Greisė mirė nuo dauginės sklerozės, visi mes tą žinom. Tai kas, kad buvo dar kokia nors liga? Dabar Erikas nebegali jos pagydyti, nebegali niekuo padėti. Apie kokius įstatymus kalbat?

Dalglišas kantriai paaiškino:

– Reikalaujama, kad gydytojas, kuris gydė mirusįjį per paskutinę jo ligą, pasirašytų ir pristatytų reikiamos formos liudijimą, kuriame remdamasis savo žiniomis ir patirtimi nustatytų mirties priežastį. Be to, kvalifikuotam asmeniui, galinčiam gyventi namuose, kuriuose įvyko mirtis, jis privalo pareikšti, jog yra tokį liudijimą pasira-

šęs. Įstatymai nereikalauja, kad gydytojas praneštų koroneriui apie visus mirties atvejus, tačiau jis praneša apie tuos, kurie kelia nors mažiausių abejonių. Kai daktaras praneša koroneriui apie mirties atvejį, jis nėra atleidžiamas nuo pareigos išduoti liudijimą apie mirties priežastį, tačiau privalo pareikšti, jog pranešė apie mirtį koroneriui; taigi registracijos įstaiga žino, kad mirties registraciją reikia atidėti iki tol, kol bus gautas koronerio leidimas. Remiantis 1887 m. Koronerių veiklos įstatymo trečiuoju straipsniu, koroneris privalo pradėti tyrimą, kai tik sužino, jog jo jurisdikcijoje esama kūno žmogaus, kuris galėjo būti miręs smurtine, nenatūralia mirtimi ar staigia mirtimi dėl nežinomos priežasties, arba miręs kalėjime bei kurioje nors kitoje vietoje, kuriose įvykusių mirčių priežastis įpareigoja tirti kitas įstatymas. Kadangi paklausėte apie įstatymą, viską ir papasakojau su visomis nuobodžiomis smulkmenomis. Greisė Vilison mirė staiga, ir, daktaro Hjusono nuomone, jos mirties priežastis kol kas nežinoma. Todėl tinkamiausia būtų apie jos mirtį pranešti koroneriui. Tai reiškia, kad bus daromas skrodimas, bet nebūtinai įvyks tyrimas.

– Bet man taip baisu galvoti, kad ji visa išdarkyta gulės ant skrodimo stalo, – Vilfredas jau kalbėjo kaip užsispyręs vaikas. Dalglišas šaltai atsakė:

– Nežinau, ar žodis „išdarkyta“ čia tinka. Skrodimo procedūra yra labai nuosekli ir visiškai tvarkinga. O dabar atsiprašau, norėčiau grįžti pusryčių.

Staiga Vilfredas kone fizinėmis pastangomis pamėgino susikaupti. Jis išsitiesė, sukišo rankas į plačias abito rankoves ir kurį laiką pastovėjo tyliai medituodamas. Erikas Hjusonas sutrikęs pažvelgė į jį, paskui pažiūrėjo į Dalglišą ir Džulijų, tarsi klausdamas patarimo. Vilfredas prabilo:

– Erikai, geriau iškart paskambink koroneriui. Paprastai lavonus šarvoja Dotė, bet dabar geriau palaukim, kol gausim nurodymus. Kai paskambinsi, malonėk visiems pranešti, kad tuoj po pusryčių norėčiau pasikalbėti su visais šeimos nariais. Dabar su jais Helena ir Denis. Milisente, gal gali surasti Dotę, pažiūrėk, ar ji gerai jaučiasi. O dabar norėčiau pasikalbėti su tavimi, Džulijau, ir su Adamu Dalglišu.

Užmerkęs akis, valandėlę pastovėjo Greisės lovos kojūgalyje. Dalglišas pagalvojo, ar jis meldžiasi. Tada Vilfredas pirmas išėjo iš kambario. Jiems nusekus iš paskos, Džulijus sušnibždėjo beveik nekrutindamas lūpų:

– Nemaloniai primena iškvietimus į direktoriaus kabinetą. Būtų buvę geriau pasistiprinti pusryčiais.

Nuėjus į įstaigą, Vilfredas negaišo laiko:

– Greisės mirtis reiškia, kad turėsiu apsispręsti anksčiau, negu tikėjausi. Negalime dirbti, turėdami tik keturis ligonius. Antra vertus, negaliu priiminėti ligonių iš laukimo sąrašo, jei Greindžas tuoj užsidarys. Sušauksiu šeimos tarybą tą pačią popietę, kai palaidosim Greisę. Manau, tiek derėtų palaukti. Jei neatsiras komplikacijų, tai bus dar šią savaitę. Norėčiau, kad judu dalyvautumėte ir padėtume mums apsispręsti.

Džulijus greitai atsakė:

– Tai neįmanoma, Vilfredai. Neturiu jokio intereso; turiu galvoje interesą teisine ar draudimine prasme. Tiesiog tai ne mano reikalas.

– Tu čia gyveni. Visada laikiau tave šeimos nariu.

– Labai miela, ir jaučiuosi labai pagerbtas. Bet tai netiesa. Nesu šeimos narys ir neturiu nė mažiausios teisės balsuoti sprendžiant klausimą, kuris iš tikrųjų manęs nepalies. Jei nuspręsi parduoti, ir visai tavęs nekaltinčiau,

parduosiu savo kotedžą ir aš. Neketinu gyventi Tointono iškyšulyje, jei jis bus paverstas vasarotojų kempingu. Bet man nedidelis skirtumas. Koks nors jaunas gudrutis Midlendo banko darbuotojas man už jį gerai sumokės; jam nerūpi tyla ir ramybė, užtat įsirengs kotedže madingą kokteilių barą, o kieme iškels vėliavą. O aš pasiieškosiu kito kotedžo Dordonėje, tik pirmiausia rūpestingai išsiteirausiu, ar savininkas nėra sudaręs kokių sutarčių su Dievu ar velniu. Atsiprašau, bet dar kartą atsakau: tikrai ne.

– O tu, Adamai?

– Mano teisė spręsti dar mažesnė negu Korto. Šis pensionatas ligoniams yra jų namai. Kodėl jų likimą bent iš dalies turi lemti atsitiktinio lankytojo balsas?

– Todėl, kad aš labai pasitikiu tavo nuomone.

– Neturite tam jokio pagrindo. Šiuo klausimu geriau pasitikėti buhalteriu.

Džulijus paklausė:

– Ar Milisentė pakviesta į šeimos tarybą?

– Žinoma. Gal ji ne visada teikė man tą paramą, kurios iš jos tikėjausi, bet ji šeimos narė.

– O Megė Hjuson?

Vilfredas trumpai atrėžė:

– Ne.

– Jai tas nepatiks. Be to, ar neįsižeis Erikas?

Vilfredas mokytojo tonu atsakė:

– Kadangi ką tik labai aiškiai pasakei, jog nelaikai savęs suinteresuotu, tai gal palik man nuspręsti, kas Eriką įžeis, o kas ne. O dabar atsiprašau jūsų abiejų, einu pusryčiauti su šeima.

VII

Išeinant iš Vilfredo kambario, Džulijus grubiai ir tarsi impulsyviai tarė:

– Ateikit pas mane į kotedžą pusryčių. Arba išgerti. Jei per anksti alkoholiui, tai nors kavos. Šiaip ar taip, ateikit. Pradėjau dieną nusiteikęs bjaurėtis savimi ir šlykščiai jausiuosi būdamas vienas.

Šie žodžiai pernelyg priminė maldavimą, kad jų būtų galima nepaisyti. Dalglišas atsakė:

– Ar galit penkias minutes palaukti? Noriu su kai kuo pasikalbėti. Susitiksim prieškambaryje.

Dar iš pirmosios ekskursijos po Greindžą atsiminė, kur yra Dženės Pegram kambarys. Pagalvojo, kad gal šiam susitikimui atsirastų ir tinkamesnis laikas, bet negalėjo laukti. Pasibeldė, ir jos atsakomajame „prašau" išgirdo nuostabos gaidelę. Dženė sėdėjo vežimėlyje priešais veidrodį, geltoni plaukai sruvo jos pečiais. Išėmęs iš piniginės anoniminį laišką, jis priėjo iš užnugario ir padėjo priešais ją. Abiejų akys susitiko veidrodyje.

– Ar tai jūs jį parašėt?

Ji nužvelgė laišką, tačiau jo neėmė. Akys sumirksėjo; raudona dėmė tarsi banga nukeliavo per kaklą. Išgirdo ją garsiai įkvepiant, tačiau balsas buvo ramus:

– Kodėl manot, kad aš?

– Galiu numanyti. Tai ar jūs?

– Aišku, kad ne! Niekada nesu jo mačiusi.

Vėl nužvelgė laišką atsainiai, su panieka:

– Tai... tai kvaila, vaikiška.

– Iš tiesų niekam tikęs darbas. Tikriausiai sumestas

skubomis. Taip ir pagalvojau, kad jums nepatiks. Nei jaudinantis, nei kupinas vaizduotės – ne taip, kaip tie kiti.

– Kokie kiti?

– Na, liaukitės, pradėkim nuo to, kurį parašėt Greisei Vilison. Tuo tai galėtumėt didžiuotis. Įkvėpimo padiktuotas kūrinys, gudriai sumanytas, siekiant sugadinti jai malonumą bendrauti su vieninteliu tikru draugu, kurį čia įsigijo, ir pakankamai šlykštus, kad gėdytųsi jį kam nors parodyti. Išskyrus policininką, žinoma. Net ponia Vilison nesidrovėjo parodyti laiško policininkui. Kai tiriamos kokios nešvankybės, į policininkus galima žiūrėti beveik kaip į gydytojus.

– Ji nebūtų drįsusi! Be to, nesuprantu, apie ką čia kalbat.

– Sakot, nebūtų? Gaila, kad nebegalim jos pasiklausti. Žinot, kad ji mirusi?

– Aš čia niekuo dėta.

– Jūsų laimei, aš irgi taip manau. Ji nebuvo linkusi į savižudybę. Kažin, ar tokia pati laimė – o gal nelaimė – jus lydėjo ir su kitomis aukomis, pavyzdžiui, Viktoru Holroidu?

Dabar buvo visiškai aišku, kad ją apėmė siaubas. Liesos rankos beviltiškais judesiais sukiojo plaukų šepečio rankeną:

– Aš čia nekalta! Nerašiau Viktorui! Aš niekam nerašiau.

– Nesat tokia protinga, kokia įsivaizduojat. Pamiršote pirštų atspaudus. Gal net nežinojot, kad kriminologijos laboratorijos gali nustatyti pirštų atspaudus ant rašomojo popieriaus. Be to, ir laiškų atsiradimo laikas. Visi jie parašyti jau po to, kai į Tointon Greindžą atvykote jūs. Pirmasis laiškas gautas prieš atvykstant Ursulai Holis;

manau, kad Henrį Karvardainą galime išbraukti iš įtariamųjų sąrašo. Žinau, kad po pono Holroido mirties laiškai liovėsi. Ar dėl to, kad tada supratot, kaip toli nuėjot? O gal tikėjotės, kad kaltė bus suversta ponui Holroidui? Bet policija nesunkiai nustatys, kad šiuos laiškus rašė ne vyras. O dar seilių testas. Aštuoniasdešimt penkių procentų žmonių seilėse yra medžiagų, leidžiančių nustatyti jų kraujo grupę. Gaila, kad to nežinojot, prieš imdamasi laižyti vokų atvartus.

– Kokių vokų... jie buvo ne...

Staiga Dženė sulaikė kvapą. Akys iš siaubo išsiplėtė. Raudonis nuslūgo, ir dabar ji buvo labai išblyškusi.

– Iš tiesų jie nebuvo vokuose. Rašteliai sulankstyti ir įkišti į bibliotekos knygas. Bet to niekas nežino, išskyrus pačius adresatus ir jus.

Nežiūrėdama į Dalglišą, ji paklausė:

– Ką ketinate daryti?

– Dar nežinau.

Iš tiesų nežinojo. Jautė keistą, sau nebūdingą sutrikimo, pykčio ir gėdos mišinį. Taip lengvai pavyko ją apgauti, taip niekingai lengvai. Aiškiai pamatė save iš šalies, tarsi kokį menkystą stebėtoją, kupiną jėgų ir sveikatos, sėdintį teisėjo krėsle ir teisiantį jos silpnumą, tariantį įprastus perspėjimus, skelbiantį nuosprendį. Vaizdas buvo atgrasus. Ji įskaudino Greisę Vilison. Tačiau turėjo šiokį tokį psichologinį pasiteisinimą. Ar jo paties pyktis bei pasibjaurėjimas nesusiję su juntama kalte? Ką jis pats padarė, kad paskutinės Greisės Vilison dienos būtų laimingesnės? Tačiau reikia kažką nuspręsti. Nepanašu, kad šiuo metu Dženė Pegram galėtų kelti rūpesčių Tointon Greindže, tačiau kas bus vėliau? Be to, Henris Karvardainas tikriausiai turi teisę žinoti, kas rašė laiškus. Ko gero, derėtų pasakyti ir Vilfredui, ir Ridžvelo tresto pati-

kėtiniams, jei šie perims pensionatą. Atsiras tokių, kurie tvirtins, jog jai reikalinga pagalba. Paskelbs įprastą šiais laikais sprendimą: nukreipti pas psichiatrą. Dalglišas nežinojo, ar tokia išeitis būtų geriausia. Nelabai pasitikėjo šia priemone. Gal ji padėtų paglostyti jos tuštybę ir padėtų tarpti troškimui suvokti savo svarbą. Bet jei laiškų gavėjai nusprendė tylėti, tegu vien tam, kad apsaugotų Vilfredą nuo nereikalingų rūpesčių, tai ar jis turi teisę nepaisyti jų motyvų, išduoti pasitikėjimą? Profesija įpratino jį dirbti pagal taisykles. Net tais atvejais, kai pasirinkdavo neįprastą sprendimą (o tai būdavo neretai), moralinis klausimo aspektas, – jei taip galima pasakyti, nes pats Dalglišas tokių žodžių nevartojo, – visada būdavo aiškus ir nedviprasmiškas. Tikriausiai liga iščiulpė ne tik jo fizines jėgas, bet valią ir ryžtą, jei taip sunku įveikti šią nesudėtingą problemą. Gal reikėtų parašyti laišką Anstėjui arba jo įpėdiniams, užklijuoti ir liepti atplėšti tik kilus naujiems rūpesčiams? Iš tiesų griebtis tokio silpno, isteriško varianto tiesiog juokinga. Dėl Dievo meilės, kodėl negali imti ir apsispręsti? Pagalvojo, kaip būtų gerai, jei tėvas Badlis būtų gyvas; aiškiai žinojo, ant kieno siaurų pečių galėtų saugiai užkrauti šią naštą.

Pagaliau tarė:

– Visiems, kuriems rašėte, turėsite pati pasakyti, kad tai jūsų darbas ir kad daugiau to nebus. Pasistenkit, kad iš tiesų nebūtų. Pasiteisinimą palieku sugalvoti jums pačiai. Žinau, kad tikriausiai pasigendate rūpinimosi ir dėmesio, kurį turėjote būdama anoje ligoninėje. Bet kam stengtis daryti kitus žmones nelamingus?

– Jie manęs nekenčia.

– Tikrai ne. Jūs pati savęs nekenčiat. Ar rašėt dar kam nors, ar tik poniai Vilison ir ponui Karvardainui?

Ji gudriai pažvelgė primerktomis akimis:

– Ne. Tik jiems.

Tikriausiai meluoja, pagalvojo staiga pavargęs. Tikriausiai Ursula Holis irgi gavo laišką. Jei paklaustų apie tai, ko sukeltų daugiau – naudos ar žalos?

Išgirdo, kaip Dženės Pegram balsas sustiprėjo, įgijo pasitikėjimo. Ji pakėlė kairę ranką ir ėmė šukuotis plaukus, užklėsdama veidą ilgomis sruogomis. Pasakė:

– Niekam aš čia nerūpiu. Jie visi mane niekina. Niekada nenorėjo, kad čia atvažiuočiau. Aš irgi nenorėjau. Jūs galėtumėt man padėti, bet jums aš irgi nerūpiu. Net nenorit manęs išklausyti.

– Paprašykit, kad daktaras Hjusonas nukreiptų jus pas psichiatrą, jam viską ir papasakosit. Jis gauna atlyginimą už tai, kad per dienas klausosi, ką neurotikai kalba apie save. Mano darbas kitoks.

Vos uždaręs duris, pasigailėjo savo kietaširdiškumo. Žinojo, kas jį paskatino: staigus prisiminimas apie suvytusį, nedailų Greisės Vilison kūną, aprengtą pigiais naktiniais marškiniais. Apimtas pasibjaurėjimo savimi pagalvojo, kad labai laiku ketina mesti darbą, jei pyktis ir pasigailėjimas taip lengvai sugriovė įprastą atsiribojimo sieną. O gal tai Tointon Greindžo įtaka? Pagalvojo, kad šitie namai varo jį iš proto.

Kai Dalglišas greitai ėjo koridoriumi, atsidarė gretimo su Greisės Vilison kambariu durys, ir jis pamatė Ursulą Holis. Ji gestu pakvietė įeiti ir praleisdama pasitraukė į šalį su vežimėliu.

– Mums liepė būti savo kambariuose. Greisė mirė.

– Taip, aš žinau.

– Kas atsitiko? Kas jai buvo?

– Kol kas niekas tiksliai nežino. Daktaras Hjusonas nori, kad būtų padarytas skrodimas.

– Bet ji nenusižudė, ar kaip?

– Tikrai ne. Atrodo, jog mirė miegodama, visai ramiai.

– Norit pasakyti, kad mirė kaip tėvas Badlis?

– Taip, visiškai kaip tėvas Badlis.

Jie patylėjo, žiūrėdami vienas į kitą. Dalglišas paklausė:

– Ar jūs praėjusią naktį nieko negirdėjot?

– O ne! Ničnieko! Labai gerai miegojau, tai yra miegojau po to, kai išėjo Helena.

– Jei Greisė būtų šaukusi ar kas nors būtų pas ją užėjęs, jūs būtumėt išgirdusi?

– O, žinoma, jei nebūčiau miegojusi. Kartais jos knarkimas trukdydavo man miegoti. Bet negirdėjau jos šaukiant, be to, ji užmigo anksčiau už mane. Mano šviesą išjungė prieš pusę pirmos, dar pagalvojau, kaip pas ją tylu.

Jis žengė durų link ir stabtelėjo, pajutęs, kad Ursula nenori jo išleisti. Paklausė:

– Ar jus kas nors kamuoja?

– O ne! Nieko. Tik tas netikrumas dėl Greisės, ta nežinia, visi tokie paslaptingi. Bet jei darys skrodimą... Sakau, skrodimas tikrai parodys, nuo ko ji mirė.

– Taip, – atsakė Dalglišas netvirtai, tarsi stengdamasis įtikinti ir save, ir ją, – skrodimas tikrai parodys.

VIII

Džulijus vienišas laukė prieškambaryje, ir jie drauge išėjo iš Greindžo, žingsniavo tyrame rytmečio ore išsiblaškę, stengdamiesi nepriartėti vienas prie kito, įbedę akis į kelią. Nė vienas nekalbėjo. Tarsi surišti neregimais pančiais, stropiai laikydamiesi atstumo, jie žygiavo jūros link. Dalglišas buvo

patenkintas, kad jo bendrakeleivis tyli. Galvojo apie Greisę Vilison, stengėsi suprasti ir išsiaiškinti savo nerimo ir rūpesčio priežastis; šios emocijos jam atrodė nelogiškos, kone liguistos. Ant kūno nebuvo jokių regimų žymių, jokių dėmių ant veido ar kaktos, kambaryje niekas nejudinta, nieko neįprasto, išskyrus pravirą langą. Kai ją ištiko natūrali mirtis, ji miegojo. Tad iš kur tie neracionalūs įtarimai? Jis profesionalus policininkas, o ne aiškiaregys. Darbe vadovavosi įrodymais, o ne intuicija. Kiek per metus padaroma skrodimų? Daugiau kaip 170.000, ar ne? 170.000 mirčių, kurias reikia bent paviršutiniškai ištirti. Daugelis tyrimų atskleistų, kad bent vienas žmogus turėjo nužudymo motyvą. Tik pasigailėtinos visuomenės atmatos neturi jokio palikimo, kad ir kokio niekingo ar nepatrauklaus subtilesnei akiai. Kiekviena mirtis kam nors naudinga, ką nors išlaisvina, kam nors nuo pečių nuima naštą – atsakomybės, pasidalytos kančios ar tironiškos meilės. Jei žvelgsime tik į motyvus, visos mirtys bus įtartinos; lygiai kaip galiausiai visos mirtys sukeltos natūralių priežasčių. To jį buvo išmokęs senasis Blesingtonas, vienas pirmųjų ir geriausiųjų patologoanatomų. Atsimena paskutinį Blesingtono skrodimą, kartu pirmąjį jauno detektyvo konsteblio Dalglišo skrodimą. Abiem drebėjo rankos, tik dėl labai skirtingų priežasčių; nors po pirmojo pjūvio senio judesiai tapo tikslūs kaip chirurgo. Lavonas, keturiasdešimt dvejų metų rudaplaukė prostitutė, gulėjo ant anatominio stalo. Skrodimo asistentas dviem pirštinėtos rankos judesiais nuvalė nuo jos veido purvą, kraują, sulipusią kosmetiką ir pudrą; veidas tapo blyškus, pažeidžiamas, anonimiškas. Ne mirtis, o stipri gyvojo ranka ištrynė visus asmenybės pėdsakus. Senis Blesingtonas demonstravo savo amato gudrybes:

– Matai, vaikine, pirmas smūgis, kurį ji atrėmė ranka, nuslydo kaklu ir gerkle iki pat dešinio peties. Daugybė kraujo, baisus vaizdas, bet pavojus nedidelis. Antru smūgiu, nukreiptu aukštyn ir skersai gerklės, jis perrėžė trachėją. Ji mirė nuo šoko, kraujo praradimo ir uždusimo, tikriausiai kaip tik tokia seka, kaip rodo liaukos. Kai lavonas atsiduria ant skrodimo stalo, vaikine, nebelieka tokio daikto, kaip nenatūrali mirtis.

Nesvarbu, kokia mirtis, jam tas neberūpi. Susierzino, kad net taip ryžtingai apsisprendus, protui reikia nuolatos tą priminti, kad jis taip atkakliai laikosi įsikibęs problemos. Šiaip ar taip, kokį pasiteisinimą sugalvotų, kaip kreiptųsi į vietos policiją pasiskųsti, jog mirtis Tointon Greindže ėmė lankytis per dažnai? Nuo širdies ligos miršta senas kunigas, neturintis nei priešų, nei turtų, tik kuklų kapitalą, kurį skyrė labdaros tikslams ir užrašė žmogui, su kuriuo susidraugavo, garsiam nepriekaištingo būdo ir reputacijos filantropui. O Viktoras Holroidas? Ką dar policija gali padaryti, išskyrus tai, ką jau padarė, ir padarė itin profesionaliai? Ištirti visi faktai, tyrimo žiuri paskelbė savo nuosprendį. Holroidas palaidotas, tėvas Badlis kremuotas. Kas liko – tik sulaužyti kaulai, sudraskyti raumenys karste, tik pilkų, šiurkščių dulkių saujelė Tointono bažnyčios šventoriuje; dar dvi paslaptys prisidėjo prie gausybės paslapčių, glūdinčių toje pašventintoje žemėje. Dabar joks žmogus jų nebeatspės.

O dabar štai trečioji mirtis, kurios veikiausiai prietaringai tikėjosi visi Tointon Greindžo gyventojai, apžavėti senų kerų, esą mirtis mėgsta trijulę. Dabar visi galės atsipūsti. Jis irgi. Koroneris lieps atlikti skrodimą, kurio rezultatu Dalglišas buvo beveik tikras. Jei Maiklas ir Greisė Vilison buvo nužudyti, tai jų žudikas pernelyg protin-

gas, kad paliktų pėdsakus. O ir kam? Nužudyti gležną, ligotą, neįgalią moterį galima visiškai lengvai ir greitai, pakanka stipria ranka užspausti nosį ir burną. Jo įsikišimas nepateisinamas. Negali pasakyti: aš, Adamas Dalglišas, turiu nuojautą, aš nesutinku su koroneriu, su patologoanatomu, su vietos policija, su visais turimais faktais. Remdamasis šia netikėta mirtimi, reikalauju atgaivinti sudegusius tėvo Badlio kaulus ir priversti juos atskleisti savo paslaptį.

Jiedu priėjo Tointono kotedžą. Dalglišas nusekė paskui Džulijų į verandą su jūros vaizdu, kuri per akmenimis grįstą kiemelį ėjo tiesiai į svetainę. Džulijus buvo neužrakinęs durų. Pastūmė jas ir truputį pasitraukė, kad Dalglišas galėtų praeiti pirmas. Staiga abu sustingo tarsi žaibo trenkti. Kažkas jau buvo apsilankęs kambaryje. Marmurinis biustas, vaizduojantis besišypsantį berniuką, buvo sudaužytas į šipulius.

Tebetylėdami, atsargiai abu žengė ant kilimo. Biusto galva, neatpažįstamai apdaužyta, gulėjo marmuro skeveldrų šūsnyje. Tamsiai pilkas kilimas tarsi brangakmeniais buvo nusėtas švytinčiomis akmens duženomis. Kambarį kirto saulės spindulių pluoštai, krintantys pro langus ir atviras duris; šviesoje aštrios nuolaužos spindėjo tarsi gausybė mažulyčių žvaigždžių. Atrodo, jog iš pradžių daužyta sistemingai. Atkirstos abi ausys, kurios nešvankiai gulėjo viena greta kitos, tarsi plūsdamos neregimu krauju; gėlių puokštė, iškalta taip dailiai, kad pakalnutės virpėjo gyvybe, gulėjo atokiau nuo marmurinės rankos, tarsi lengvu judesiu nusviesta šalin. Miniatiūrinis marmurinis durklas, įsmeigtas į sofą, kūrė aplinkui mažą smurto pasaulį.

Kambaryje buvo labai tylu; jo apskaičiuota prabanga, ritmingai tiksintis senovinis laikrodis ant židinio atbrai-

los, atkaklus jūros gausmas dar labiau stiprino pasibaisėjimą, neapykantos ir griovimo žiaurumą.

Džulijus parkrito ant kelių ir pakėlė beformį akmens gabalą, kuris anksčiau buvo vaiko galva. Po sekundės paleido jį iš rankų. Akmuo negrabiai nuriedėjo įžambiai kambario ir sustojo prie sofos kojų. Vis dar nieko nesakydamas, Džulijus ištiesė ranką ir paėmė puokštę, švelniai apgaubęs ją delnais. Dalglišas pamatė, kad jis visas dreba; buvo baisiai išblyškęs, o kakta, palenkta viršum puokštės, blizgėjo nuo prakaito. Atrodė kaip žmogus, patyręs didžiulį sukrėtimą.

Dalglišas priėjo prie kampinio staliuko, ant kurio stovėjo grafinas, ir įpylė gerą porciją viskio. Tyliai padavė Džulijui stiklinę. Jo tylėjimas ir siaubingas drebulys kėlė Dalglišui nerimą. Pagalvojo, kad smurtas, audringas įsiūčio protrūkis, nešvankybių liūtis – bet kas būtų geriau negu šis nenatūralus tylėjimas. Tačiau kai Džulijus prabilo, jo balsas nė kiek nedrebėjo. Pamatęs siūlomą stiklinę, jis papurtė galvą:

– Ne, ačiū. Man nereikia išgerti. Noriu žinoti, ką jaučiu, noriu pajusti viduriais, ne tik galva. Nenoriu, kad mano pyktis atbuktų; tačiau, dėl Dievo, skatinti jo irgi nereikia! Pagalvokit, Dalglišai. Tas mielas berniukas mirė prieš tris šimtus metų. Skulptūrą veikiausiai iškalė tuojau po mirties. Tris šimtus metų ji nenešė niekam jokios praktinės naudos, nebent teikė paguodą ir malonumą, priminė mums, kad visi virsime dulkėmis. Trys šimtai metų. Trys šimtai karų, revoliucijų, smurto, godulio metų. Bet ji išliko. Išliko sveika iki šių malonės metų. Pats gerkit tą viskį, Dalglišai. Pakelkit taurę ir išgerkit už išniekintojų amžių. Jis negalėjo žinoti apie šią skulptūrą, nebent atslenka šnipinėti, kai manęs čia nėra. Būtų tikęs bet kuris mano daiktas. Galėjo bet ką sudaužyti. Bet

kai pamatė šitą, negalėjo atsispirti. Tokios griovimo ekstazės nebūtų patyręs, daužydamas jokį kitą daiktą. Suprantat, tai ne tik neapykanta man. Tas, kas tai padarė, neapkentė ir skulptūros. Nes ji teikė malonumą, nes buvo iškalta tyčia, ne šiaip molio grumstas, sviestas į sieną, ant drobės uždrėbti dažai, akmens luitas, išvagotas nekaltomis linijomis. Ji buvo svari ir vientisa. Ją pagimdė privilegijos ir tradicijos, ir ji pati prie to prisidėjo. Dieve mano, kaip galėjau atvežti ją čia, tarp šitų barbarų!

Dalglišas priklaupė šalia. Paėmė du sudaužytos rankos gabalus ir sujungė juos, tarsi dėliodamas paveikslėlį mozaiką. Tarė:

– Tikriausiai beveik minutės tikslumu žinome, kada tai buvo padaryta. Žinome, kad tam reikėjo jėgos ir kad jis – arba ji – tikriausiai naudojosi kūju. Ant jo turėtų būti likusios žymės. Be to, per tą laiką nebūtų spėjęs ateiti čia ir grįžti. Arba pabėgo jūsų taku žemyn, į pakrantę, arba atvažiavo furgonu, o paskui nuvažiavo paimti pašto. Neturėtų būti labai sunku nustatyti, kas tai padarė.

– Dieve mano, Dalglišai, esat policininkas iki sielos gelmių, ar ne? Ar tai turėtų mane paguosti?

– Mane paguostų; bet, kaip jūs sakot, tai turbūt priklauso nuo sielos.

– Nesiruošiu kviesti policijos, jei tai siūlote daryti. Nereikia vietos farų, kad pasakytų man, kas tai padarė. Puikiausiai žinau, jūs irgi žinot, ar ne taip?

– Ne. Aš galėčiau išvardyti trumpą įtariamųjų sąrašą, sudarytą įtarimo stiprėjimo tvarka, bet tai ne tas pat.

– Nesivarginkit. Aš žinau, ir pats su juo susitvarkysiu.

– Ir suteiksit jam papildomą malonumą apkaltinti jus pasikėsinimu ar kūno sužalojimu.

– Jei jūs būtumėt vietinis teisėjas, tikriausiai nesu-

laukčiau iš jūsų didelės paramos? Kerštas yra mano, tarė Jos Didenybės taikos komisija. Koks nedoras išdykėlis tas pokštininkas, vargšas neturtingas vaikelis! Penkių svarų bauda ir nuosprendis lygtinai. O, nesijaudinkit, aš nieko nedarysiu neapgalvotai. Palauksiu, kiek reikės, bet susidorosiu. Galit pasakyti savo vietiniams kolegoms, kad čia nelįstų. Jau tirdami Holroido mirties aplinkybes, jie nepatyrė svaiginančios sėkmės, ką? Tegu nekiša savo atgrubusių pirštų į mano reikalus.

Pakilęs pridūrė su niūriu užsispyrimu, tarsi būtų ką tik sugalvojęs:

– Be to, nenoriu, kad dabar čia užvirtų dar didesnė košė, kai ką tik mirė Greisė Vilison. Vilfredas ir taip gavo pakankamai. Išvalysiu šitą šlamštą ir pasakysiu Henriui, kad išvežiau skulptūrą į Londoną. Daugiau, ačiū Dievui, čia iš Greindžo niekas neateina, taigi pavyks išvengti įprastinės nenuoširdžios užuojautos.

Dalglišas tarė:

– Toks jūsų susirūpinimas Vilfredo ramybe man atrodo įdomus.

– Taip ir maniau, kad atrodys. Esat mane priskyręs prie savanaudžių niekšų. Turit tokią metodiką, pagal kurią atpažįstat savanaudžius niekšus, bet aš ne visiškai tinku. *Ergo*, reikia atrasti priežastį. Visada turi būti pradinė priežastis.

– Priežastis visada yra.

– Na, tai kokia ji? Ar Vilfredas man moka? Ar padirbinėju įrašus buhalterijos knygose? Ar jis turi man kokią galią? Gal Mokson įtarimuose esama tiesos? O gal aš Vilfredo nesantuokinis sūnus?

– Net santuokinis sūnus visai pagrįstai galvotų, kad verta sukelti Vilfredui nerimą, norint atrasti, kas tai pa-

darė. Ar nesate pernelyg skrupulingas? Vilfredas negali nežinoti, kad kažkuris iš Tointon Greindžo gyventojų, o gal vienas iš jo mokinių, tyčiomis ar netyčia vos jo nenužudė. Manyčiau, kad į jūsų netektį reaguos pakankamai filosofiškai.

– Jam nereikės niekaip reaguoti. Jis nieko nesužinos. Negaliu jums paaiškinti to, ko pats nesuprantu. Bet jaučiu įsipareigojimą Vilfredui. Jis taip lengvai pažeidžiamas, toks pasigailėtinas. Ir ta jo veikla tokia beviltiška! Jei norit žinoti, jis man šiek tiek primena mano tėvus. Jie turėjo Sautsyje mažą kolonijinių prekių parduotuvę. Kai man buvo apie keturiolika metų, greta atsidarė didžiulis supermarketas. Tai buvo jų galas. Jie viską išmėgino, niekaip nenorėjo pasiduoti. Plėtė kredito paslaugas, kai patys negaudavo jokių pinigų; siūlė specialias nuolaidas, nors pelnas buvo beveik lygus nuliui; uždarę parduotuvę, ištisas valandas pertvarkinėdavo vitrinas; dalijo balionus miestelio vaikams. Suprantat, tai neturėjo jokios reikšmės. Viskas buvo absoliučiai beprasmiška ir bergždžia. Jiems negalėjo pasisekti. Maniau, kad nesėkmę lengvai ištversiu. Niekaip negalėjau pakelti jų vilties.

Dalglišas pagalvojo, kad iš dalies gali jį suprasti. Žinojo, apie ką Džulijus kalba. Štai aš, jaunas, turtingas, sveikas. Moku būti laimingas. Galėčiau būti laimingas, jei tik pasaulis iš tiesų būtų toks, kokio aš noriu. Jeigu kiti žmonės taip atkakliai nesistengtų išlikti ligoti, deformuoti, kupini skausmo, bejėgiai, nugalėti, apsvaiginti iliuzijų. Arba jei aš pats būčiau truputį savanaudiškesnis, ir man tai nerūpėtų. Jeigu nebūtų juodojo bokšto. Išgirdo Džulijų sakant:

– Nesijaudinkit dėl manęs. Nepamirškit, man dabar gedulas. Juk sakoma, kad gedintiesiems reikia laiko iš-

gyventi patirtam sielvartui? Jiems dera reikšti atsainią užuojautą ir duoti daug gero maisto. Geriau papusryčiaukime.

Dalglišas ramiai atsakė:

– Jei nesiruošiat skambinti policijai, gal geriau išvalykim šitas duženas.

– Atnešiu šiukšlių dėžę. Negaliu pakęsti dulkių siurblio zirzimo.

Jis išėjo į nepriekaištingai tvarkingą virtuvę, pergrūstą madingų įtaisų, ir grįžo nešinas šiukšlių dėže bei dviem šepečiais. Susieti keisto bendrumo, jiedu suklaupė dirbti. Šepečių šeriai buvo per minkšti, tad aštrias marmuro duženas galiausiai teko po vieną išrankioti pirštais.

IX

Patologoanatomas buvo laikinai einantis pareigas vyriausiasis registratorius; jei jis tikėjosi, kad trys savaitės, kurias ketino dirbti Vakarų grafystėje, nebus tokios sunkios, kaip įprastas darbas Londone, tai teko nusivilti. Kai dešimtą kartą tą rytą suskambo telefonas, jis nusiplėšė pirštines, stengdamasis negalvoti apie penkiolika nuogų lavonų, tebelaukiančių eilės lavoninės šaldytuve, ir pamėgino pažvelgti į padėtį filosofiškai. Jei ne malonus grafystės akcentas, pasitikintis vyriškas balsas galėjo priklausyti bet kuriam sostinės policijos pareigūnui; jo ištartus žodžius irgi ne kartą buvo tekę girdėti:

– Čia jūs, daktare? Yra toks lavonas lauke, už trijų mylių nuo Blandfordo, mums nepatinka, kaip jis atrodo. Ar galit atvykti į vietą?

Kvietimas retai skambėdavo kitaip. Visada būdavo koks nors lavonas – duobėje, lauke, griovyje, susiraičiusiose ištiškusio automobilio geležyse – ir visada jiems nepatikdavo, kaip jis atrodo. Pasiėmė bloknotą ir paklausė įprastų dalykų, išgirdo įprastus atsakymus. Lavoninės asistentui pasakė:

– Gerai, Bertai, jau gali ją užsiūti. Ne kažin kokia gražuolė. Pasakyk koroneriui, kad gali duoti leidimą registruoti mirtį. Vykstu į įvykio vietą. Paruošk man du kitus, gerai?

Metė paskutinį žvilgsnį į išsekusį kūną, gulintį ant stalo. Greisė Miriama Vilison, penkiasdešimt septynerių metų, netekėjusi, nebuvo sunkus atvejis. Jokių išorinių smurto ženklų, jokių vidinių požymių, kuriais remdamasis turėtų pasiųsti audinius analizei. Buvo karčiai burbtelėjęs asistentui, kad jei vietiniai gydytojai ketina kliautis patologoanatomo paslaugomis, kad nustatytų tikslią diagnozę, tai jam verta ieškotis kito darbo. Bet daktaro nuojauta pasiteisino. Jis tikrai kai ko nepastebėjo – viršutinėje skrandžio dalyje susidariusi didelė neoplazma. Ir kas dabar jam arba velionei iš tos žinios? Ji mirė nuo to arba nuo išsėtinės sklerozės, arba nuo silpnos širdies. Jis ne Dievas, tegu pasirenka, kas jam labiau patinka. O gal ji pati nutarė, kad pakaks, ir nusisuko veidu į sieną. Tokiu atveju, kaip jos, aiškintis reikėtų gyvybės tęstinumą, o ne netikėtą mirtį. Buvo bepradedąs manyti, kad daugelis ligonių miršta tada, kai patys nusprendžia, jog atėjo laikas. Bet liudijime to neužrašysi.

Įrašė baigiamąją pastabą į Greisės Vilison bylą, sušuko paskutinius nurodymus asistentui, tada per besisukančias duris išėjo pasitikti kitos mirties, kito lavono; išėjo, kaip pats pagalvojo su palengvėjimu, dirbti savo darbo.

7 *Rūkas virš iškyšulio*

I

Švento Mykolo bažnyčia Tointone pasirodė besanti neįdomi Viktorijos laikais atlikta senesnio pastato rekonstrukcija, šventorius – trikampis nupjautos žolės plotelis palei vakarinę sieną, skiriantis ją nuo kelio ir nykių kotedžų eilės. Džulijus parodė Viktoro Holroido kapą – pailgą kauburėlį, negrabiai apdėliotą piktžolių prižėlusios velėnos skiautėmis. Netoliese stovėjo paprastas medinis kryžius, ženklinantis vietą, kurioje palaidoti tėvo Badlio pelenai. Greisę Vilison ketino palaidoti šalia. Laidotuvėse dalyvavo visi Tointon Greindžo gyventojai, išskyrus Heleną Reiner, pasilikusią slaugyti Džordžio Alano, ir Megę Hjuson, apie kurią niekas nieko nesakė ir veikiausiai nė nesitikėjo ateisiant. Dalglišas atvyko vienas ir kiek nustebo pamatęs Džulijaus „Mercedesą“, pastatytą už dengtų kapinių vartelių, šalia Tointon Greindžo autobuso.

Šventorius buvo nedidukas, o kelias tarp antkapių siauras ir apaugęs krūmokšniais, tad prireikė šiek tiek laiko, kol visus tris vežimėlius pavyko išvairuoti prie iškastos duobės.

Vietos vikaras buvo išvykęs vėlyvų atostogų, o jo pavaduotojas tikriausiai nieko nežinojo apie Tointon Grein-

džą, tad labai nustebo, pamatęs keturis gedinčiuosius, apsisiautusius rudais vienuoliškais abitais. Jis paklausė, ar jie kartais ne anglikonai pranciškonai, ir šis klausimas sukėlė nervingą Dženės Pegram kikenimą. Dalglišas negirdėjo, ką atsakė Anstėjus, bet atsakymas aiškiai nepasirodė įtikinamas, tad sutrikęs, neslepiantis nepritarimo kunigas ėmėsi apeigų valdingai ir greitai, tarsi norėdamas kuo greičiau išvalyti šventorių nuo jį teršiančių apsišaukėlių. Vilfredo pasiūlymu, maža susirinkusiųjų grupelė pagiedojo Greisės mėgstamą giesmę „Šventieji angelai šviesos". Dalglišas pagalvojo, kad ši giesmė kaip reta netinkama giedoti mėgėjams ir dar be akompanimento; netvirti, nesiderinantys plonyčiai balsai nejaukiai virpėjo tyrame rudens ore.

Gėlių nebuvo. Tai, ir dar sodrus ką tik iškastos žemės kvapas, švelniai kaitinanti rudens saulė, nuolat juntamas deginamų šakų aromatas, net jausmas, kad pro gyvatvorę juos stebi neregimos, bet smalsios akys, skausmingai priminė kitas, beveik pamirštas laidotuves.

Dalglišui tada buvo kokie keturiolika metų, buvo grįžęs iš mokyklos atostogų. Tėvai buvo išvykę į Italiją, ir parapijos reikalus tvarkė tėvas Badlis. Vietos ūkininko sūnus, drovus, romus, nepaprastai sąžiningas aštuoniolikmetis vaikinas, grįžęs savaitgaliui po pirmojo universitete praleisto semestro, pasiėmė tėvo šautuvą ir nušovė abu tėvus, penkiolikmetę seserį, o galiausiai nusišovė pats. Šeima buvo nepaprastai draugiška, sūnus visus juos labai mylėjo. Jaunajam Dalglišui, tuo metu bepradedančiam įsivaizduoti, jog yra įsimylėjęs seserį, šis siaubas pranoko visus buvusius ir dar būsimus siaubus. Nepaaiškinama, klaiki tragedija iš pradžių apstulbino visą kaimą. Tačiau netrukus sielvartas virto prietaringo pyk-

čio, siaubo ir pasibjaurėjimo banga. Nebuvo nė minties, kad vaikinas būtų palaidotas pašventintoje žemėje, ir ramus, bet nepajudinamas tėvo Badlio užsispyrimas, reikalaujant palaidoti visus šeimos narius drauge, kuriam laikui pavertė jį atstumtuoju. Kaimas boikotavo laidotuves, vykusias kaip tik tokią dieną, kaip ši. Artimų giminių šeima neturėjo. Laidotuvėse dalyvavo tik tėvas Badlis, zakristijonas ir Adamas Dalglišas. Keturiolikmetis paauglys, sustingęs nuo nesuvokiamo sielvarto, rūpestingai skaitė atsakymus iš maldaknygės, trokšdamas atriboti nepakeliamai prasmingus žodžius nuo jų reikšmės, matyti maldaknygės lape tik juodus beprasmius simbolius, ir tvirtai, kone atsainiai ištarti juos šalia atviros kapo duobės. Dabar, kai nepažįstamas kunigas pakėlė ranką, paskutinį kartą laimindamas Greisės Vilison palaikus, Dalglišas vietoje jo pamatė gležną, tiesią tėvo Badlio figūrą vėjo kedenamais plaukais. Ant karsto nukrito pirmieji žemės grumstai, ir jis nusisuko nuo duobės, jausdamasis išdaviku. Prisiminimas apie vienintelį atvejį, kada jam pavyko pateisinti tėvo Badlio pasitikėjimą, tik sustiprino dabar jį graužiantį menkystės jausmą.

Tikriausiai dėl to taip rūgščiai atkirto Vilfredui, kuris priėjo prie jo ir tarė:

– Dabar grįžtame pietų. Šeimos taryba prasidės pusę trečios, antrasis susirinkimas apie ketvirtą. Jūs visiškai įsitikinęs, kad nenorite mums padėti?

Dalglišas atidarė savo automobilio dureles:

– Ar galit pasakyti man nors vieną priežastį, dėl kurios turėčiau tai daryti?

Vilfredas nusisuko; pirmą kartą atrodė kone pasimetęs. Dalglišas išgirdo tylų Džulijaus juoką:

– Mielas kvailys! Negi tikrai mano, kad mes nesupran-

tam: nekviestų šeimos tarybos, jei nebūtų visiškai tikras, jog sprendimas bus toks, kokio jam reikia? Ką planuojate veikti šiandien?

Dalglišas atsakė dar neapsisprendęs. Iš tiesų buvo nutaręs išvaikyti pasibjaurėjimą savimi ilgu pasivaikščiojimu uolėta pakriūte, gal net nueiti iki Veimuto ir atgal. Bet nelabai norėjo Džulijaus draugijos.

Sustojęs netolimoje aludėje, užvalgė pietums duonos su sūriu ir alaus, greitai parvažiavo į „Vilties“ kotedžą, persirengė prastomis kelnėmis bei neperšlampama striuke ir išsiruošė į rytus skardžio pakraščiu. Buvo visiškai kitaip negu tą pirmą ankstų rytą po atvykimo, kai iš naujo pabudę pojūčiai gyvai gėrė garsus, spalvas ir kvapus. Dabar įnirtingai, giliai susimąstęs žengė pirmyn, nenuleisdamas akių nuo kelio, beveik negirdėdamas sunkaus, šnypščiančio jūros alsavimo. Netrukus turės apsispręsti dėl darbo; tiek to, sprendimas gali porą savaičių palaukti. Dabar reikėjo nuspręsti keletą skubesnių, gal ne tokių sudėtingų dalykų. Kiek laiko dar pabūti Tointone? Praktiškai nebeturėjo preteksto pasilikti. Knygos surūšiuotos, dėžės beveik paruoštos išvežti. Klausimo, laikiusio jį „Vilties“ kotedže, sprendimas nepasistūmėjo nė per nago juodymą. Dabar jau beveik nebeliko vilties, kad išsiaiškins tėvo Badlio kvietimo paslaptį. Atrodė, jog gyvendamas tėvo Badlio kotedže, miegodamas jo lovoje Dalglišas perėmė ir kai kuriuos jo asmenybės bruožus. Buvo beveik tikras, kad užuodžia blogio kvapą. Toks sugebėjimas buvo jam svetimas, tad nebuvo juo patenkintas ir beveik visiškai nepasitikėjo. Tačiau kasdien vis stipriau juto blogio buvimą. Dabar buvo tvirtai įsitikinęs, kad tėvas Badlis buvo nužudytas. Tačiau kiekvieną kartą, kai policininko akimis atidžiai įsi-

žiūrėdavo į turimus įrodymus, visa byla ištirpdavo ore tarsi dūmas.

Ėjo paniręs į bergždžius apmąstymus, veikiausiai todėl nepastebėjo rūko. Balta, viską dengianti lipni masė kilo nuo jūros, staiga apgaubdama viską aplink. Ką tik Dalglišas žingsniavo ramioje popietinėje saulėje, o vėjelis kuteno trumpus plaukučius ant sprando ir rankų. Staiga ištirpo saulė, spalvos ir kvapai, ir jis jau grūmėsi su apglėbusia balta migla tarsi su priešiška kariauna. Rūkas apgaubė plaukus, dusindamas smelkėsi į gerklę, fantastiškais siluetais sūkuriavo viršum iškyšulio. Dalglišas stebėjo besiraivantį perregimą šydą, slenkantį viršum paparčių ir gervuogynų, didinantį ir keičiantį kelyje pasitaikiusių daiktų formas, ištrinantį kelio apybraižas. Pakilus rūkui, stojo netikėta tyla. Tik dabar, kai nutilo paukščių balsai, Dalglišas suvokė, kad anksčiau jie skardėjo po visą iškyšulį. Tyla buvo nejauki. Jūros ošimas, priešingai, sustiprėjo ir virto vieninteliu padriku, grėsmingu garsu, regis, atsklindančiu iš visų pusių. Jūra priminė grandine prirakintą žvėrį, kuris tai niūriai vaitoja nelaisvėje, tai mėgina pabėgti ir kriokdamas iš bejėgiško įsiūčio daužosi į pakrantės žvirgždynus.

Dalglišas pasuko atgal Tointono link, tačiau nebuvo tikras, kiek spėjo nueiti. Kelionė atgal bus sunki. Negalėjo matyti krypties, tik po kojomis vos įžiūrėjo boluojantį išminto kelio plotelį. Tačiau pagalvojo, kad jei eis lėtai, didelio pavojaus neturėtų būti. Kelią vos galėjai matyti, tačiau beveik visur šalia augo gervuogynai; džiaugėsi net šia dygliuota užtvara, kai akimirkai pasimetęs ėmė ieškoti kelio. Vienu momentu rūkas truputį išsisklaidė, ir jis ėmė eiti sparčiau. Tačiau pasirodė, jog tai klaida. Pačiu laiku pamatė, jog žengia plataus kelią kertančio uolų

plyšio pakraščiu; tai, ką palaikė judančia rūko mase, iš tiesų buvo bangų putos, apačioje atsimušusios į penkiasdešimties pėdų aukščio uolų sieną.

Juodasis bokštas išniro iš rūko taip netikėtai, kad į jo sienas dengiančias šaltas, nelūžias plokšteles Dalglišas nusibrozdino delnus, kuriuos spėjo instinktyviai atkišti priešais save. Staiga rūkas pakilo ir suskystėjo, ir Dalglišas pamatė bokšto viršūnę. Pagrindas tebetūnojo apsuptas baltų lipnių sūkurių, bet aštuonkampis kupolas su trimis iš šio kampo matomomis langų įbrėžomis, regis, išplaukęs iš paskutiniųjų, mažiausiai bauginančių miglos gijų, ryškiai ir grėsmingai tikroviškai kabojo erdvėje, vis tiek primindamas sapną. Rūke bokštas judėjo tarsi netvari vizija; kartais kupolas nusileisdavo taip žemai, kad Dalglišas beveik manė galįs jį paliesti, kartais, šventiškas ir nepasiekiamas, iškildavo aukštai virš dundančios jūros. Viršūnė niekaip negalėjo būti sujungta su šaltais akmenimis, kuriuos lietė jo delnai, arba su kieta žeme po kojomis. Norėdamas atgauti pusiausvyrą, atrėmė kaktą į bokšto sieną ir pajuto ją tarsi kietą ir šiurkščią tikrovę. Štai pagaliau bent vienas keliaženklis. Pamanė, kad nuo čia jau prisimins visus kelio vingius ir posūkius.

Tada išgirdo tą garsą: šiurpą varantį, su niekuo nesupainiojamą skrebėjimą, kurį kelia kaulai, besidraskantys į akmenį. Garsas sklido iš bokšto vidaus. Protas įveikė prietarus taip greitai, kad beveik neturėjo laiko suvokti išgyvento šiurpo. Tik skausmingai į krūtinę besidaužanti širdis, vienu mirksniu ledu pavirtęs kraujas pasakė, jog akimirką buvo peržengęs ribą, skiriančią nuo nepažinaus pasaulio. Vieną sekundę, gal net trumpiau, prieš akis iškilo ilgai slopinti vaikystės košmarai. Siaubas praėjo kaip atsiradęs. Pasiklausė dar atidžiau, tada nutarė apsižvalgyti. Garso priežastį rado nesunkiai. Toje pusėje, kur

bokštas žvelgė į jūrą, kampe tarp verandos ir apvalios sienos užsislėpęs augo tvirtas gervuogės krūmas. Vėjas nulaužė vieną jo šaką, ir du aštrūs galai draskė bokšto sieną. Kažkoks ypatingas akustikos triukas iškreipė garsą, ir atrodė, tarsi jis sklistų iš vidaus. Iš tokių atsitiktinumų, pagalvojo Dalglišas, niūriai šypsodamasis, gimsta vaiduokliai ir legendos.

Nepraėjus nė dvidešimčiai minučių, jis stovėjo ant šlaito ir žiūrėjo į slėnyje plytintį Tointon Greindžą. Rūkas jau sklaidėsi, ir buvo galima įžiūrėti neryškius Greindžo kontūrus – materialų, tamsų šešėlį, nusėtą pro langus sklindančiais žiburiais. Laikrodis rodė aštuonias minutes po trijų. Vadinasi, dabar visi užsidarę turi tyliai medituoti ir laukti ketvirtos valandos susirinkimo, kuriame kiekvienas pagaliau paskelbs savo nuomonę. Pagalvojo, kažin ką šiuo metu veikia iš tikrųjų. Užtat balsavimo rezultatai tikrai beveik nekėlė abejonių. Panašiai kaip Džulijus, Dalglišas nemanė, kad Vilfredas ryžtųsi sušaukti susirinkimą, jei nebūtų tikras gausiąs ko nori. Matyt, tai reiškia, kad pensionatą perims Ridžvelo trestas. Dalglišas pamėgino įsivaizduoti, kaip kas balsuos. Be abejo, Vilfredas pasižadės, kad nė vienas personalo narys neprarastų darbo. Todėl Dotė Mokson, Erikas Hjusonas ir Denis Lerneris tikriausiai balsuos už pensionato perdavimą. Vargšiukas Džordžis Alanas nelabai turi iš ko rinktis. Dėl kitų ligonių balsų nebuvo toks tikras, nors nujautė, kad Karvardainas mieliau pasiliks, ypač pagerėjus sąlygoms ir medicininei priežiūrai, kurią užtikrins Ridžvelo trestas. Milisentė, žinoma, norėtų parduoti, ir Megė Hjuson ją palaikytų, jei tik Megei būtų leista dalyvauti balsavime.

Žvelgdamas žemyn į slėnį matė du šviečiančius keturkampius – tai „Artimo meilės“ kotedžo langai, už kurių atstumtoji Megė laukia grįžtant Eriko. Iš už uolos pa-

kraščio sklido ryškesnė ir aiškesnė šviesa. Būdamas namie, Džulijus elektros netaupė.

Langų žiburiai, nors kartais užstojami judančių rūko masių, buvo puikus kelrodis. Pajuto, kad beveik bėgte įveikė iškyšulio šlaitą. Tą akimirką nustebęs pamatė, kaip šviesa Hjusonų kotedžo languose užgeso ir vėl užsidegė, ir taip tris kartus, tarsi tyčia sutartas signalas.

Dalglišą apėmė tokia stipri nuojauta, kad tai žmogus šaukiasi pagalbos, jog turėjo priminti sau, kaip yra iš tikrųjų. Ji niekaip negalėjo žinoti, kad jis ar kas kitas šiuo metu yra iškyšulyje. Tointon Greindžo gyventojai, užsiėmę meditacijomis ir balsavimu, nebent tik atsitiktinai būtų pastebėję šį signalą. Be to, daugelio ligonių miegamieji kitoje namo pusėje. Tikriausiai tai ne kas kita, kaip tuščias jungiklio spragsėjimas; gal ji negalėjo apsispręsti – šviesoje ar tamsoje žiūrėti televizorių.

Tačiau dvi geltonos šviesos dėmės, rūkui išsisklaidžius sušvitusios dar ryškiau, traukė jį prie Hjusonų kotedžo. Tereikėjo pasukti iš kelio tik tris šimtus jardų. Ji ten viena. Geriau užeis ir pažiūrės, net jei tuo rizikuoja įsitraukti į alkoholio sukeltus pasakojimus bei nuoskaudas.

Laukujos durys buvo neužrakintos. Į Dalglišo beldimą niekas neatsakė, tad jis pastūmė duris ir įėjo vidun. Purvina, netvarkinga, laikinumo atmosferos kupina svetainė buvo tuščia. Raudona šviesa plieskė visi trys elektrinio židinio virbai; kambaryje buvo labai šilta. Televizorius neįjungtas. Vienintelė lemputė be gaubto, kabanti lubų viduryje, ryškia šviesa apšvietė kvadratinį stalą, atkimštą beveik tuščią viskio butelį, rašomojo popieriaus lapą su juodu tušinuku užrašytais žodžiais, pradžioje pakankamai rišliais, o į pabaigą padrikais, tarsi plynu baltu paviršiumi būtų ropojęs vabzdys. Telefonas buvo perkel-

tas iš įprastos vietos ant knygų spintos ir stovėjo ant stalo, prilaikomas įsitempusio laido; nerūpestingai užmestas ragelis sviro ant aparato krašto.

Dalglišas net nemėgino skaityti raštelio. Durys į užpakalinį prieškambarį buvo praviros, tad nuėjo ir jas pastūmė. Pagautas ligotos, neabejotinos nelaimės nuojautos net neabejojo, ką ten ras. Prieškambaris buvo labai siauras, tad durys atsitrenkė į jos kojas. Kūnas pasisuko, į jį lėtai atsigręžė išraudęs veidas, žvelgdamas su panieka, melancholija ir nuostaba, tarsi nesitikėjęs atsidurti tokioje netinkamoje padėtyje. Prieškambario šviesa, skleidžiama vienos ryškios lemputės, tiesiog žilpino akis, o ištįsęs Megės kūnas kabojo tarsi keista, ryškiai išdažyta lėlė parduotuvės vitrinoje. Ryškiai raudonos aptemptos kelnės, balto šilko palaidinė, lakuoti rankų ir kojų nagai bei tokios pat spalvos lūpos, žiojinčios tarsi atvira žaizda – viskas atrodė siaubinga, bet netikra. Pakaktų vieno peilio brūkštelėjimo, ir iš jos tikrai pasipils pjuvenos, subirs prie jo kojų į mažą piramidę.

Glotni alpinistų virvė, susukta iš raudonos ir rusvos spalvos pluošto ir primenanti dailią skambučio virvelę, nesunkiai išlaikė vieno žmogaus svorį. Megei jos pakako. Pasinaudojo ja paprasčiausiu būdu. Perlenkė virvę perpus, abu galus perkišo per sulenkimą; taip gautą kilpą negrabiai, bet veiksmingai pritvirtino prie viršutinio turėklo ir tik tada užveržė. Virvės likutis suvyniotas gulėjo ant laiptų viršaus.

Aukšta virtuvės kėdė su dviem pakopom buvo parkritusi ant šono ir gulėjo skersai įėjimo į prieškambarį ten, kur Megė buvo ją nuspyrusi. Dalglišas pakėlė kėdę, pastatė po kūnu, atrėmė Megės kelius į plastiku aptrauktą sėdynę ir pasilypėjęs iškėlė kūną iš kilpos. Nejudraus

kūno svoris užgulė tarsi maišas. Leido jai nuslysti ant grindų ir pusiau nunešė, pusiau nuvilko į svetainę. Paguldė ant kilimėlio priešais dirbtinį židinį, prisivertė prisispausti lūpomis prie jos burnos ir ėmė daryti dirbtinį kvėpavimą.

Jos burna dvelkė viskio garais. Juto jos lūpų dažų skonį, šleikščiai aptraukiantį jo liežuvį. Šlapi nuo prakaito jo marškiniai prilipo prie jos palaidinukės, suklijuodami jo besidaužančią krūtinę ir jos minkštą, dar šiltą, tačiau jau nebejudrų kūną. Pumpavo į ją savo kvapą, kovodamas su pirmykščiu pasibjaurėjimu. Jautėsi tarsi numirėlės prievartautojas. Jos krūtinėje tylinčią širdį jautė taip pat aštriai, kaip skausmą savojoje.

Tik pajutęs staigų šalto oro gūsį suprato, kad kažkas atidarė duris. Šalia kūno sustojo pora kojų. Išgirdo Džulijaus balsą:

– O Dieve mano! Ar ji negyva? Kas atsitiko?

Balse nuaidėjęs siaubas Dalglišą nustebino. Vieną akimirką žvilgtelėjo aukštyn, į sukrėstą Korto veidą. Veidas kybojo kažkur viršuje tarsi bekūnė kaukė, kurios bruožus išblukino ir iškreipė baimė. Kortas vos valdėsi. Visas jo kūnas drebėjo. Dalglišas, įsigilinęs į beviltišką gaivinimo ritmą, sulojo įsakymus šaižiomis, padrikomis frazėmis:

– Hjusoną čia. Greit.

Džulijus atsakė aukštu, monotonišku murmesiu:

– Negaliu! Neprašyk manęs. Tokiais atvejais iš manęs jokios naudos. Jis net manęs nemėgsta. Niekad nebuvom artimi. Eik tu. Aš geriau liksiu čia, su ja, negu eisiu ieškoti Eriko.

– Tai paskambink. Tada policijai. Ragelį apsuk nosine. Gali būti atspaudų.

– Bet niekas neatsilieps! Jie niekada nekelia ragelio, kai medituoja.

– Dėl Dievo, tada atvesk jį!

– Bet jos veidas! Jis visas kruvinas!

– Lūpdažiai. Išterliojau. Skambink Hjusonui.

Džulijus stovėjo nejudėdamas. Tada tarė:

– Pamėginsiu. Jau turėjo baigti medituoti. Kaip tik keturios. Gal kas atsilieps.

Jis pasisuko eiti prie telefono. Akies krašteliu Dalglišas pastebėjo, kaip ragelis šokčioja Džulijaus rankoje, paskui švystelėjo balta nosinė, kuria šis negrabiai apvyniojo aparatą, tarsi mėgindamas sutvarstyti žaizdą. Po dviejų ilgų minučių telefono ragelį kažkas pakėlė. Dalglišas nesuprato, kas. Net paskui neprisiminė, ką Džulijus jam sakė.

– Aš jiems pasakiau. Ateina.

– Dabar policijai.

– Ką jiems pasakyti?

– Faktus. Patys žinos, ką daryti.

– Bet ar nereikia palaukti? Jeigu ji atsipeikės?

Dalglišas išsitiesė. Žinojo, kad jau penkias minutes gaivina tikrą lavoną. Pasakė:

– Nemanau, kad ji atsipeikėtų.

Tuoj po to vėl ėmėsi savo darbo, prispaudęs savo lūpas prie jos, dešine ranka stengdamasis užčiuopti pirmuosius gyvybingus tylinčios širdies tvinksnius. Virš galvos kabanti lemputė vos vos švytavo, judinama pro atviras duris besiveržiančio oro, ir negyvu veidu tarsi traukoma užuolaida judėjo šešėlis. Dalglišas aiškiai jautė gaivinimui nepasiduodantį kūną, vėsias nejudrias lūpas, kurias subraižė savo burna; visa tai visiškai prieštaravo nuo jos išvaizdos sklindančiai įtampai, tarsi moters, susikaupusios meilei. Raudona virvės žymė priminė dvigubą vėrinį, juosiantį stambų kaklą. Šalto rūko likučiai veržėsi vidun, vyniojosi aplink dulkinas stalo ir kėdžių kojas. Rū-

kas gėlė jo šnerves tarsi anestetikai; burnoje jautė rūgštų skonį nuo viskiu persisunkusio alsavimo.

Staiga pasigirdo kojų trepsėjimas, kambarys prisipildė žmonių ir balsų. Erikas Hjusonas nustūmė Dalglišą ir pats atsiklaupė prie žmonos; už jo priklaupusi Helena Reiner atsegė gydytojo lagaminėlį. Ji padavė jam stetoskopą. Erikas perplėšė žmonos palaidinę. Helena švelniai, be jokių emocijų pakėlė kairę Megės krūtį, kad Erikas galėtų paklausyti širdies plakimo. Jis nusiplėšė nuo kaklo stetoskopą ir, sviedęs jį į šalį, ištiesė ranką. Šį kartą Helena, vis dar nieko nesakydama, padavė jam švirkštą.

– Ką ruošiesi daryti? – tai buvo isteriškas Džulijaus Korto balsas.

Hjusonas pažvelgė į Dalglišą. Buvo mirtinai išblyškęs. Akių rainelės neapsakomai išsiplėtusios. Pasakė:

– Tai tik digitalis.

Jo balsas buvo labai tylus, tarsi maldautų suteikti jam paguodą ir viltį. Tačiau kartu jame nuaidėjo prašymas leisti jam veikti, noras bent šiek tiek pasidalyti atsakomybe. Dalglišas linktelėjo. Jei ten tikrai digitalis, jis dar gali padėti. Nejau Erikas būtų toks kvailys, kad įšvirkštų jai nuodų? Sustabdyti Eriką šią akimirką reikštų nužudyti Megę. Gal geriau būtų buvę tęsti dirbtinį kvėpavimą? Tikriausiai ne; šiaip ar taip, spręsti turėtų gydytojas. O Erikas juk gydytojas. Tačiau širdies gilumoje Dalglišas žinojo, jog šie samprotavimai grynai akademiški. Megei niekas nebegalėjo nei pakenkti, nei padėti.

Helena Reiner dabar laikė rankoje žibintą ir švietė Megei į krūtinę. Odos poros tarp nudribusių krūtų atrodė milžiniškos, miniatiūriniai krateriai, užkimšti pudra ir prakaitu. Hjusono ranka suvirpėjo. Staiga Helena tarė:

– Klausyk, leisk geriau man.

Jis perdavė švirkštą. Dalglišas išgirdo, kaip Džulijus netikėdamas pratarė: „O ne! Ne!“, ir pamatė, kaip adata tiksliai ir švariai įslysta į kūną, tarsi *coup de grace**.

Plonos rankos nė karto nesudrebėjo, kol ji traukė švirkštą, prispaudė dūrio vietą vatos gumulėliu ir nieko nesakiusi padavė švirkštą Dalglišui.

Staiga Džulijus Kortas išsvirduliavo iš kambario. Beveik tuoj pat sugrįžo, rankoje laikydamas stiklinę. Dar niekam nespėjus jo sustabdyti, čiupo viskio butelį už kaklelio ir susipylė sau paskutinį colį gėrimo. Trūktelėjęs iš po stalo vieną iš kėdžių, dribo ant jos ir susmuko ant stalo, rankomis beveik apsikabinęs butelį.

Vilfredas tarė:

– Bet Džulijau... kol neatvyko policija, nieko negalima liesti.

Džulijus išsitraukė nosinę ir nusišluostė veidą:

– Man to reikėjo. Po velnių, ir kas! Nieko nepadariau jos atspaudams. Be to, jai ant kaklo buvo virvė, ar gal to nepastebėjai? Kaip manai, nuo ko ji mirė – nuo alkoholizmo?

Visi kiti stovėjo susibūrę aplink stalą tarsi gyvasis paveikslas. Hjusonas tebeklūpojo prie žmonos, Helena laikė apglėbusi jos galvą. Vilfredas ir Denis stovėjo iš abiejų pusių, o jų abitų klostės nejudėjo tyliame ore. Dalglišas pagalvojo, kad jie atrodo kaip atsitiktinai surinkta aktorių trupė, vaidinanti šiuolaikinį religinį spektaklį; visų dalyvių akys neramiai įsmeigtos į ryškiai aprengtą nukankintos šventosios kūną.

Po penketo minučių Hjusonas atsistojo. Be jokios išraiškos pratarė:

* Pasigailėjimo smūgis, kuriuo pribaigiamas sužeistasis, kad nesikankintų *(pranc.)*.

– Jokios reakcijos. Perkelkit ją ant sofos. Negalim palikti čia ant grindų.

Džulijus Kortas pakilo nuo kėdės; jiedu su Dalglišu pakėlė svyrantį kūną ir paguldė ant sofos. Sofa buvo per trumpa, ir už jos galo kyšojo kojos raudonai lakuotais nagais, sykiu ir groteskiškos, ir jaudinančiai trapios. Dalglišas išgirdo, kaip visi susirinkusieji tyliai atsiduso, tarsi būtų galiausiai patenkinę neaiškų troškimą padėti kūną ten, kur jam būtų patogu. Džulijus pasimetęs apsižvalgė, ieškodamas kokio nors užtiesalo kūnui pridengti. Dalglišo nuostabai, Denis Lerneris išsitraukė didžiulę baltą nosinę, išlygindamas ją papurtė ir atsargiai, tarsi atlikdamas kokį ritualą, uždengė Megės veidą. Visi atidžiai į jį įsižiūrėjo, tarsi tikėdamiesi, kad netrukus balta drobė pajudės nuo pirmo atsargaus iškvėpimo.

Vilfredas tarė:

– Tradicija uždengti mirusiųjų veidus man atrodo labai keista. Ar tai dėl to, kad jaučiame, jog jie negali mums atsakyti, kai kritiškai juos apžiūrinėjame? O gal dėl to, kad mes jų bijom? Man atrodo, kad antrasis atvejis.

Erikas Hjusonas, nekreipdamas į jį dėmesio, pasisuko į Dalglišą:

– Kur...

– Ten, prieškambaryje.

Hjusonas nuėjo prie durų ir tylėdamas žvelgė į kabančią virvę, į ryškią geltoną virtuvės kėdę chromo apdaila. Atsigręžė į ratą susikaupusių, užjaučiančių veidų:

– Iš kur ji gavo virvę?

– Gali būti, kad virvė mano, – Vilfredo balse skambėjo susidomėjimas ir pasitikėjimas. Jis pasisuko į Dalglišą: – Atrodo naujesnė negu Džulijaus virvės. Nusipirkau ją tada, kai radau sudilintą senąją. Laikiau ją įstaigoje, paka-

bintą ant kablio. Gal būsit pastebėję. Tikrai dar ten kabojo šį rytą, kai važiavome į Greisės laidotuves. Atsimeni, Dote?

Dorotė Mokson išslinko iš galinės sienos šešėlio, kur buvo prisiglaudusi. Ji prakalbo pirmą kartą. Visi atsisuko tarsi nustebę, kad ji irgi čia yra. Aukštas, šiurkštus Dorotės balsas skambėjo nenatūraliai ir netvirtai:

– Taip, pastebėjau. Tai yra tikrai būčiau pastebėjusi, jeigu ji iš ten būtų dingusi. Taip, dabar atsimenu. Virvė ten buvo.

– O kai grįžote iš laidotuvių? – paklausė Dalglišas.

– Aš vienas nuėjau į įstaigą pakabinti apsiausto. Nemanau, kad virvė ten buvo. Esu beveik tikras, kad nebe.

– Ir tai nesukėlė tau nerimo? – paklausė Džulijus.

– Ne, o ką? Nesu tikras, kad tuo metu sąmoningai pastebėjau, jog virvės nebėra. Tik dabar, kai prisimenu, galiu tvirtai pasakyti, kad ten jos nebuvo. Net jei būčiau pastebėjęs iš karto, nebūčiau pernelyg susijaudinęs. Gal būčiau pamanęs, kad virvę kam nors pasiskolino Albertas. Bet aišku, kad jis negalėjo to padaryti. Jis važiavo su mumis į laidotuves ir įlipo į autobusą anksčiau už mane.

Staiga Lerneris tarė:

– Ar paskambinot policijai?

– Žinoma, – atsakė Džulijus, – aš paskambinau.

– Ką tu čia veikei? – didaktiškas Dorotės Mokson klausimas nuskambėjo kaip kaltinimas, bet Džulijus, kuris jau buvo spėjęs susivaldyti, atsakė gana ramiai:

– Prieš mirdama ji tris kartus įjungė ir išjungė šviesą. Pamačiau tai per rūką, žiūrėdamas pro vonios langą. Atėjau ne iš karto. Nepagalvojau, kad tai kas nors svarbaus ar kad jai gresia koks pavojus. Tik vėliau pasijutau nejaukiai ir nutariau ateiti pasižiūrėti. Dalglišas jau buvo čia.

Dalglišas tarė:

– Aš pamačiau signalą iš iškyšulio. Irgi pasijutau gerokai nejaukiai, panašiai kaip Džulijus, bet pagalvojau, kad geriau bus užeiti.

Lerneris priėjo prie stalo. Jis tarė:

– Ji paliko raštelį.

Dalglišas griežtai paliepė:

– Tik neliesk jo!

Lerneris tarsi įgeltas atitraukė ranką. Visi priėjo prie stalo. Raštelis buvo parašytas juodu tušinuku ant viršutinio rašomojo popieriaus formato dydžio bloknoto lapo. Tylėdami perskaitė:

„Mielas Erikai, ne kartą tau sakiau, kad nebegaliu ilgiau tūnoti šitoje susmirdusioje skylėje. Tu manei, kad tai tik šnekos. Buvai taip užsiėmęs savo brangiausiais ligoniais, kad galėjau numirti iš nuobodulio, o tu nė nebūtum pastebėjęs. Atsiprašau, kad sujaukiau tavo planiukus. Nemanau, kad manęs pasiilgsi. Dabar gali ją turėti, patikėk, linkiu sėkmės jums abiem. Buvo mums ir gerų akimirkų. Atsimink jas. Pasistenk manęs ilgėtis. Geriau numirti. Atsiprašau, Vilfredai. Juodasis bokštas".

Pirmosios penkios eilutės buvo parašytos aiškia ir tvirta rašysena, paskutinės – beveik neįskaitoma terlionė.

– Tai jos rašysena? – paklausė Anstėjus.

Erikas Hjusonas atsakė taip tyliai, kad jį vos išgirdo:

– O taip. Tai jos rašysena.

Džulijus atsisuko į Eriką ir netikėtai energingai tarė:

– Klausyk, visiškai aišku, kaip čia buvo. Megė nenorėjo nusižudyti. Ji nebūtų nusižudžiusi. Ne tas tipas. Dėl Dievo meilės, kam jai žudytis? Ji pakankamai jauna, svei-

ka, jei nepatinka gyventi čia, gali išeiti bet kur kitur. Turi profesiją, yra seselė. Nesunkiai gautų darbą. Norėjo tik tave pagąsdinti. Mėgino prisiskambinti į Tointon Greindžą ir pasikalbėti su tavim – aišku, pačiu laiku. Kai niekas nekėlė ragelio, davė signalą šviesomis. Bet tada jau buvo pernelyg girta, nebesuvokė, ką daranti, ir viskas pasidarė klaikiai tikra. Pažiūrėk į šitą raštelį, argi čia savižudės laiškas?

– Man atrodo, kad taip, – tarė Anstėjus. – Įtariu, kad ir koroneriui taip pasirodys.

– Na, o aš taip nemanau. Lygiai tą patį rašytų moteris, susiruošusi paprasčiausiai išvykti.

Helena Reiner ramiai įsiterpė:

– Bet ji nesiruošė išvykti. Nebūtų palikusi Tointono tik su marškiniais ir kelnėmis. O kur jos lagaminas? Nė viena moteris neišeis iš namų, nepasiėmusi kosmetikos ir naktinių marškinių.

Šalia stalo kojos gulėjo talpus juodas krepšys. Džulijus pakėlė jį ir ėmė raustis viduje. Jis pasakė:

– Bet čia nieko nėra. Nei naktinių, nei tualetinio krepšelio.

Jis rausėsi toliau. Staiga dirstelėjo į Eriką, paskui į Dalglišą. Jo veide neįtikėtinai greitai pasikeitė kelios išraiškos: nuostaba, sutrikimas, susidomėjimas. Užsegė krepšį ir pastatė ant stalo.

– Vilfredas teisus. Negalima nieko liesti, kol neatvyko policija.

Visi stovėjo tylėdami. Po kurio laiko Vilfredas tarė:

– Be abejonės, policija norės žinoti, kur mes visi buvome šią popietę. Net tuo atveju, kai įvyksta akivaizdi savižudybė, jie privalo paklausti tokių dalykų. Matyt, ji mirė, besibaigiant mūsų meditacijų valandai. Žinoma, tai reiš-

kia, kad nė vienas iš mūsų neturi alibi. Tokiomis aplinkybėmis gal ir gerai, kad Megė sugalvojo palikti raštelį.

Helena Reiner ramiai tarė:

– Visą valandą mudu su Eriku buvome mano kambaryje.

Vilfredas apstulbęs įsistebeilijo į ją. Atrodo, sutriko pirmą kartą nuo tos akimirkos, kai įžengė į kotedžą. Pratarė:

– Bet juk vyko šeimos taryba! Taisyklės liepia visiems būti po vieną ir medituoti.

– Mes nemeditavome ir negalėčiau pasakyti, kad tylėjome. Bet buvome vieni – vieni, tačiau drauge, – ji žvelgė pro jį su iššūkiu, beveik triumfuodama, tiesiai Erikui Hjusonui į akis. Šis spoksojo apstulbęs.

Denis Lerneris, tarsi norėdamas atsiskirti nuo užsimezgusios diskusijos, pasitraukė ir atsistojo prie durų, šalia Dotės Mokson. Dabar jis tyliai pasakė:

– Man atrodo, girdžiu automobilius. Tikriausiai policija atvažiavo.

Rūkas nuslopino jų atvykimo garsus. Lerneriui kalbant, Dalglišas išgirdo dukart dusliai trinktelint automobilio duris. Erikas tuoj pat priklaupė prie sofos, pridengdamas savimi Megę. Tačiau tuoj pat nerangiai pakilo, tarsi bijodamas būti aptiktas kompromituojančioje padėtyje. Dotė neatsisukdama visu kresnu kūnu pasitraukė nuo durų.

Staiga mažas kambarys prisipildė žmonių tarsi autobusų stotelė lietingą vakarą, pakvipo rūku ir šlapiais lietpalčiais. Tačiau sumaišties nebuvo. Naujai atvykusieji ramiai ir tvirtai įėjo vidun, nešini savo darbo įrankiais; judėjo tiksliai, tarsi instrumentais apsikrovę orkestro muzikantai, einantys į jiems paskirtas vietas. Grupė iš Tointon Greindžo pasitraukė atgal ir atsargiai stebėjo po-

licininkus. Niekas nekalbėjo. Tylą nutraukė lėtas inspektoriaus Danielio balsas:

– Na, tai kas rado šią vargšę moteriškę?

– Aš, – atsakė Dalglišas. – Kortas atvyko po kokių dvylikos minučių.

– Tada tegu pasilieka tik ponas Dalglišas, ponas Kortas ir daktaras Hjusonas. Pradžiai pakaks.

Vilfredas tarė:

– Jei galima, aš irgi norėčiau pasilikti.

– Suprantu, kad norėtumėt. Ponas Anstėjus, ar ne? Bet ne visada taip išeina, kaip mes norim. Dabar visi eikit į Tointon Greindžą, detektyvas konsteblis Burousas jus palydės, o jei kas turit ką pasakyti, pasakykit jam. Aš ateisiu vėliau.

Netaręs daugiau nė žodžio, Vilfredas išėjo pirmas.

Inspektorius Danielis pažvelgė į Dalglišą:

– Na, sere, rodos, Tointon Greindže mirtis jūsų niekaip neapleidžia.

II

Dalglišas perdavė policininkams švirkštą ir papasakojo, kaip rado kūną; tolesnio tyrimo nutarė nestebėti. Visiškai nenorėjo sudaryti įspūdį, esą kritiškai prižiūri ir vertina inspektoriaus Danielio darbą; nemėgo jaustis stebėtoju ir nejaukiai suprato, kad painiojasi policijai po kojų. Daugiau nė vienas iš policininkų to nedarė. Kiekvienas specialistas užtikrintai judėjo ankštoje patalpoje jam reikalingais keliais, tačiau visi jie sudarė vieną komandą. Fotografas įsigudrino sugrūsti savo lempas į siaurą prieškambarį; civiliais drabužiais apsiren-

gęs daktiloskopijos ekspertas, atidaręs lagaminėlį ir dailiai išsidėstęs reikalingus įrankius, įsitaisė už stalo ir pakėlęs šepetuką ėmė atidžiai apžiūrinėti viskio butelį; policijos gydytojas, susikaupęs ir susimąstęs, klūpojo prie lavono ir kartais žnybtelėdavo dėmėtą Megės odą, tarsi tikėdamasis grąžinti jai gyvybę. Inspektorius Danielis pasilenkė prie jo, ir jiedu apie kažką pasikalbėjo. Dalglišas pagalvojo, kad jie panašūs į du paukštininkus, profesionaliai vertinančius negyvą viščiuką. Įdomu, kad Danielis atsivežė ne patologoanatomą, bet policijos gydytoją. Tiesa, o kodėl ne? Vidaus reikalų ministerijai pavaldus patologoanatomas turi aprėpti tokį milžinišką rajoną, kad jam retai pavyksta laiku atvykti į įvykio vietą. Be to, pirminė medicinos apžiūra šiuo atveju nekėlė jokių problemų. Nebuvo jokios prasmės eikvoti daugiau išteklių, negu būtinai reikalinga darbui. Kažin, pagalvojo Dalglišas, ar inspektorius Danielis būtų atvykęs pats, jei nebūtų žinojęs, kad Tointon Greindže vieši sostinės policijos komisaras?

Dalglišas oficialiai paklausė Danielio, ar galima grįžti į „Vilties" kotedžą. Erikas Hjusonas jau buvo išėjęs. Danielis trumpai ir atsargiai paklausė jį keleto neatidėliotinų dalykų, o paskui patarė drauge su kitais eiti į Tointon Greindžą. Dalglišas pajuto, kad jam išėjus visiems palengvėjo. Net šie nesutrikdomi profesionalai jautėsi laisvesni, nekaustomi viešai reiškiamo sielvarto apraiškų. Inspektorius, išgirdęs Dalglišo prašymą, trumpai linktelėjo. Jis tarė:

– Dėkoju, sere. Prieš išeidamas, norėčiau užsukti pas jus persimesti keletu žodžių, – ir vėl pasilenkė apžiūrinėti kūno.

Ko jau ko tikėjosi Dalglišas Tointono iškyšulyje, bet tik ne šito: puikiausiai pažįstamos rutinos, tiriant įtarti-

ną mirtį. Staiga pažvelgė į įvykius Džulijaus Korto akimis: pamatė ezoterišką nekromantišką ritualą, kurį jo dalyviai atlieka tylomis, retkarčiais kažką burbteldami arba tyliai ištardami užkeikimus primenančius žodžius, slaptą mirusiųjų pagerbimą. Atrodo, Džulijų šie veiksmai tiesiog užbūrė. Jis neketino niekur eiti, sustojo prie durų ir neatitraukdamas susižavėjusių akių nuo inspektoriaus Danielio, atvėrė duris Dalglišui. Danielis nepasakė, kad Kortas irgi jau gali eiti; Dalglišas pamanė, jog tikrai ne dėl to, kad būtų jį pamiršęs.

Praėjo beveik trys valandos, kai prie „Vilties“ kotedžo privažiavo inspektoriaus Danielio automobilis. Inspektorius buvo vienas; jis paaiškino, kad seržantas Varnėjus ir kiti jau išvažiavo. Įeidamas į kambarį, inspektorius atsinešė ektoplazmą primenančius rūko likučius ir šalto, drėgno oro gūsį. Jo plaukai buvo nusagstyti blizgančiais drėgmės lašeliais, o pailgas sveikas veidas švytėjo tarsi ilgai vaikščiojus saulėje. Dalglišui pasiūlius, inspektorius nusimetė lietpaltį ir įsitaisė krėsle priešais liepsnojančią ugnį. Gyvos juodos jo akys apmetė kotedžo vidų, nepraleisdamos nei nuplyšusio patiesalo, nei suklypusių židinio grotelių, nei apdriskusių sienų apmušalų. Jis tarė:

– Tai čia gyveno senasis ponas.

– Čia ir mirė. Gal išgersite viskio? Yra ir kavos, jei norėtumėt.

– Dėkui, geriau viskio, pone Dalglišai. Negali sakyti, kad ponas Anstėjus labai stengėsi patogiai jį įkurdinti, ar ne? Nors, aišku, visi pinigai tikriausiai išeina ligoniams, ir labai teisingai.

Šiek tiek pinigų atitenka ir pačiam Anstėjui, pagalvojo Dalglišas, prisiminęs sibaritišką Vilfredo miegamąjį. Atsakė:

– Čia geriau, nei atrodo iš pirmo žvilgsnio. Mano dėžės su knygomis jaukumo neprideda. Tiesa, nemanau, kad tėvas Badlis išvis matė, koks nutriušęs šis kambarys, o jei ir matė, tai nemanau, kad jam tai rūpėjo.

– Kad ir kaip ten būtų, čia pakankamai šilta. Tas jūros rūkas prasiskverbia iki pat kaulų. Tiesa, toliau sausumoje, už Tointono kaimo, rūkas gerokai skystesnis. Todėl mes taip greit ir atvažiavom.

Jis dėkingas gurkštelėjo viskio. Minutę patylėjęs, prakalbo:

– Tas visas reikalas, pone Dalglišai. Viskas atrodo gan aišku. Jos ir Korto pirštų atspaudai ant viskio butelio, jos ir Hjusono – ant telefono. Aišku, nėra jokios vilties paimti atspaudus nuo elektros jungiklio, o tie, kuriuos nuėmėme nuo tušinuko, niekam tikę. Radome keletą jos rašysenos pavyzdžių. Ekspertai laboratorijoje galės juos sulyginti, bet man asmeniškai – tarp kitko, daktarui Hjusonui taip pat, – visiškai aišku, kad ji pati rašė atsisveikinimo laišką. Kaip moters, jos labai savitas, ryškus braižas.

– Išskyrus tris paskutines eilutes.

– Ten, kur minimas juodasis bokštas? Kai tą rašė, jau buvo gerokai įmirkusi. Tiesa, ponas Anstėjus nutarė, jog tai prisipažinimas: esą ji sukėlusi gaisrą, kuriame jis vos nežuvęs. Be abejo, girdėjot apie sudilintą kopimo virvę? Anstėjus man labai smulkiai papasakojo, kas atsitiko juodajame bokšte, taip pat ir tai, kaip jūs radot rudąjį abitą.

– Papasakojo? Tuo metu labai stengėsi nieko neprasitarti policijai. Vadinasi, visi kaltinimai kuo gražiausiai suversti Megei.

– Iki šiol negaliu priprasti, – nors jau senokai turėjau, – kaip smurtinė mirtis atriša visiems liežuvius. Jis sako, kad iš pat pradžių ją įtaręs; kad ji niekada neslėpu-

si nei neapykantos Tointon Greindžui, nei antipatijos asmeniškai jam.

Dalglišas atsakė:

– Iš tiesų, ko ne, tai ne. Man atrodo labai keista, kad moteriai, taip atvirai, su pasimėgavimu reiškiančiai savo jausmus, prireiktų kito būdo atsipalaiduoti. Ir gaisras, ir virvės sudilinimas man rodosi arba sąmoningo plano dalis, arba užgniaužtos neapykantos protrūkiai. Megė Hjuson niekada nelaikė užgniaužusi savo antipatijos Anstėjui.

– Ponui Anstėjui atrodo, kad gaisras buvo sąmoningo plano dalis. Jis mano, kad Megė norėjo jį prigąsdinti ir priversti parduoti pensionatą. Ji visais būdais siekė ištraukti vyrą iš Tointon Greindžo.

– Tada ji neįvertino priešininko. Aš pasakyčiau, kad Anstėjus neketina nieko parduoti. Rytoj jau bus nusprendęs perduoti pensionato valdymą Ridžvelo trestui.

– Jie sprendžia dabar, pone Dalglišai. Kiek supratau, ponios Hjuson mirtis nutraukė svarstymą. Ponas Anstėjus labai norėjo, kad greičiau apklausčiau visus ligonius ir jie galėtų tęsti kur sustoję. Tiesa, apklausa ilgai netruko, tereikėjo surinkti pagrindinius faktus. Niekas nematė, kad kas nors būtų išėjęs iš Tointon Greindžo nuo tada, kai visi grįžo po laidotuvių. Išskyrus daktarą Hjusoną ir slaugę Reiner, kurie prisipažįsta meditacijai skirtą valandą praleidę dviese jos kambaryje, visi kiti sakosi buvę vieni. Aišku, žinote, kad ligonių kambariai yra užpakalinėje namo pusėje. Iš namų negalėjo išeiti niekas, turiu galvoje, nė vienas neįgalusis. Tiesa, nėra ir jokių įrodymų.

Dalglišas tarė:

– Net jei ir būtų išėjęs, rūkas buvo puikiausia uždanga. Bet kas galėjo nematomas vaikštinėti iškyšuliu. Tarp

kitko, ar Anstėjus jus įtikino, kad padegėja yra Megė Hjuson?

– Aš tiriu ne padegimą ir ne pasikėsinimą nužudyti, pone Dalglišai. Ponas Anstėjus papasakojo man tai konfidencialiai ir pridūrė, jog nori visa tai pamiršti. Ji galėjo padegti, bet patikimų įrodymų nėra. Galėjo padegti ir pats.

– Abejoju. Bet pamaniau, ar negalėjo prisidėti Henris Karvardainas. Žinoma, pats padegti nebūtų pajėgęs, bet galėjo kam nors už tai sumokėti. Nemanau, kad Anstėjus jam patinka. Bet vargu ar tai rimtas motyvas. Karvardainas nepririštas prie Tointon Greindžo. Bet jis labai protingas, man pasirodė, net rafinuotas. Sunku įsivaizduoti, kad kištųsi į tokias vaikiškas išdaigas.

– A, bet ar jis naudojasi tuo savo protu, pone Dalglišai? Štai kas negerai. Jis per anksti ir per lengvai pasidavė, patikėkit manim. O kas gali žinoti tikruosius motyvus? Kartais pagalvoju, kad net pats nusikaltėlis jų iki galo nesuvokia. Tikriausiai tokiam žmogui nelengva gyventi šitokioje mažoje bendruomenėje, nuolatos priklausyti nuo kitų, būti dėkingam ponui Anstėjui. Na, aišku, kad jis dėkingas ponui Anstėjui, visi jie dėkingi. Bet kartais dėkingumas ima velniškai kamuoti, ypač kai turi dėkoti už paslaugas, be kurių mieliau apsieitum.

– Turbūt jūs teisus. Nelabai žinau, ką jaučia Karvardainas ar kiti Tointon Greindžo ligoniai. Labai stengiausi to nežinoti. Ar smurtinės mirties artumas ir kitus paskatino atskleisti savo smulkias paslaptis?

– Ponia Holis įnešė savo indėlį. Nežinau, ką, jos manymu, tai įrodo ir kodėl pagalvojo turinti mums tai pranešti. Gal norėjo bent akimirką pasijusti reikšminga. Lygiai kaip ana blondinė, kaip ji, panelė Pegram? Nuolat laidė užuominas žinanti, kad daktaras Hjusonas ir slaugė Reiner yra meilužiai. Žinoma, neturi jokių įrodymų, ap-

kalba tik iš pavydo ir nori pasirodyti visažinė. Gal aš irgi turiu savo nuomonę apie aną porelę, bet to, ką šįvakar išgirdau, tikrai neužtenka, kad pradėčiau juos įtarti susimokius ir nužudžius Megę. Ponios Holis pasakojimas net mažai siejasi su Megės Hjuson mirtimi. Ji sako, kad tą naktį, kai mirė Greisė Vilison, mačiusi koridoriumi praeinančią ponią Hjuson, apsisiautusią rudu abitu ir užsimaukšlinusią kapišoną. Atrodo, ponia Holis turi įprotį naktį išslinkti iš lovos ir slankioti kambario grindimis, atsisėdusi ant pagalvės. Ji sako, kad tai gera mankšta, kad stengiasi daugiau judėti ir būti savarankiškesnė. Šiaip ar taip, tą naktį jai pavyko praverti kambario duris – aišku, ketino paslidinėti koridoriumi – ir pro jas pamatė tą figūrą su apsiaustu. Vėliau pagalvojo, kad tai tikriausiai Megė Hjuson. Bet kuris kitas žmogus, einantis su normaliais reikalais – kitaip sakant, bet kuris darbuotojas, –būtų atmetęs kapišoną.

– Jei būtų ėjęs normaliais reikalais. Kada tai buvo?

– Sako, kad tuoj po vidurnakčio. Ji vėl uždarė duris ir nelengvai įsiropštė į lovą. Daugiau nieko nematė ir negirdėjo.

Dalglišas pagalvojo balsu:

– Aišku, aš ją mažai mačiau, bet labai stebiuosi, kad sugebėjo savarankiškai įlipti atgal į lovą. Išlipti – vienas dalykas, bet įsitraukti rankomis žymiai sudėtingiau. Mano manymu, toji mankšta tokių pastangų neverta.

Sekė trumpa tyla. Tada inspektorius Danielis paklausė, įbedęs juodas akis Dalglišui į veidą:

– Sere, kodėl daktaras Hjusonas pranešė apie tą mirtį koroneriui? Jei abejojo medicinos diagnoze, kodėl nepasiklausė ligoninės patologoanatomo ar nepaprašė kokio vietinio draugelio padaryti skrodimą?

– Todėl, kad aš jį užspaudžiau, ir jis nebeturėjo ką da-

ryti. Jei būtų atsisakęs pranešti apie mirtį, būtų užsitraukęs įtarimą. Be to, nemanau, kad turi čia kokių draugelių gydytojų. Jo santykiai su kolegomis kiek kitokie. Kaip jūs apie tai sužinojot?

– Hjusonas pasakė. Išklausęs Ursulos Holis istoriją, nutariau dar kartą su juo pasikalbėti. Bet atrodo, kad ponios Vilison mirtis nekelia jokių įtarimų.

– O taip. Kaip ir ši savižudybė. Kaip tėvo Badlio mirtis. Nė viena nekelia jokių įtarimų. Ponia Vilison mirė nuo skrandžio vėžio. Bet šio vakaro savižudybė... Ar ką nors sužinojot apie virvę?

– Pamiršau papasakoti, pone Dalglišai. Viską nulėmė ta virvė. Slaugė Reiner matė, kaip šį rytą, apie pusę dvyliktos, ponia Hjuson ją paėmė iš įstaigos. Slaugė Reiner pasiliko prižiūrėti to ligonio, Džordžio Alano, kuris nesikelia iš lovos; visi kiti buvo išvažiavę į ponios Vilison laidotuves. Ji rašė ligos istoriją, ir kaip tik baigėsi popierius. Visas popierius laikomas spintoje, įstaigoje. Jis brangus, todėl ponas Anstėjus nemėgsta švaistytis. Bijo, kad gerą popierių pradės naudoti visokiems juodraščiams. Kai slaugė Reiner priėjo prieškambarį, ji pamatė, kaip iš įstaigos išslenka ponia Hjuson, užsimetusi ant rankos susuktą virvę.

– Kaip Megė tai paaiškino?

– Anot slaugės Reiner, pasakė tik tiek: „Nesijaudink, nesudilinsiu. Veikiau atvirkščiai. Atgausi savo virvę beveik naują, tik gal ne iš manęs“.

Dalglišas tarė:

– Helena Reiner nelabai skubėjo tai pasakoti, kai radome kūną. Bet jeigu ji nemeluoja, jos parodymai tikrai lemia bylos baigtį.

– Nemanau, kad ji meluotų, pone Dalglišai. Bet dirstelėjau į berniuko ligos istoriją. Slaugė Reiner šią popie-

tę įklijavo naują lapą. Be to, beveik aišku, kad virvė kabojo įstaigoje, kai ponas Anstėjus ir sesuo Mokson išvažiavo į laidotuves. Kas kitas galėjo ją paimti? Visi buvo laidotuvėse, išskyrus slaugę Reiner, tą visiškai ligotą berniuką ir ponią Hamit.

Dalglišas pasakė:

– Buvau pamiršęs ponią Hamit. Pastebėjau, kad kapinėse buvo beveik visi Tointon Greindžo gyventojai. Net nepagalvojau, kad jos nėra.

– Ji sako, kad nepritaria laidotuvėms. Sako, kad žmones dera kremuoti, anot jos, „padoriai ir privačiai". Sako, kad visą rytą valė dujinę viryklę. Nežinau, ar tai ką padeda, bet dujinė tikrai išvalyta.

– O šį vakarą?

– Meditavo su kitais Tointon Greindže. Visi turėjo būti po vieną, atskiruose kambariuose. Jai ponas Anstėjus paskyrė mažą kambarėlį, kuriame paprastai vyksta pokalbiai. Ponia Hamit sako, kad buvo jame tol, kol brolis paskambino varpeliu ir visus sukvietė, taigi beveik iki ketvirtos. Tuoj po to paskambino ponas Kortas. Ji mirė per tą valandą, kai visi meditavo, čia nėra jokios abejonės. Policijos gydytojas mano, kad arčiau ketvirtos valandos negu trečios.

Dalglišas pagalvojo, ar Milisentei pakaktų jėgos pakabinti tokį sunkų kūną, kaip Megės? Tikriausiai užtektų, pasitelktų dar virtuvės kėdę. Pasmaugti būtų visai lengva, tereikėtų palaukti, kol Megė prisigers. Tylus judesys už nugaros, pirštinėta ranka užmeta kilpą ant nulinkusios galvos, staiga trukteli aukštyn, virvė įsirėžia į kaklą. Bet kuris iš jų galėjo tai padaryti: slaptingame rūke, niekieno nepastebėtas, nuslinkti link šviesos keturkampio, rodančio, kur yra Hjusonų kotedžas. Helena Reiner

smulkiausia iš visų, bet Helena slaugė, įpratusi kilnoti sunkius ligonius. Be to, gal Helena Reiner buvo ne viena. Išgirdo, kaip Danielis kalba toliau:

– Pasiųsim analizei tą medžiagą, kuri yra švirkšte, paprašysim laboratorijos, kad patikrintų viskį. Bet tai smulkmenos, jos neturėtų uždelsti tyrimo. Ponas Anstėjus nerimauja kuo greičiau tai baigti, kad nebūtų jokių kliūčių dvidešimt trečią dieną išvažiuoti į maldos kelionę į Lurdą. Neatrodo, kad jie jaudintųsi dėl laidotuvių. Tikriausiai atidės jas po kelionės. Manau, nėra ko juos laikyti, jei laboratorija greitai atliks analizes. Be to, žinom, kad viskis geras: Kortas atrodo visai sveikas. Žinot, pone Dalglišai, vis galvoju, kam jis jį gėrė. Beje, kaip tik jis dovanojo viskį poniai Hjuson: pustuzinį butelių gimimo dienos proga, rugsėjo vienuoliktą. Dosnus ponas.

Dalglišas atsakė:

– Taip ir maniau, kad tai jis ją girdo. Bet nemanau, kad Kortas viskį gėrė, norėdamas padėti laboratorijos vaikinams. Jam tikrai reikėjo išgerti.

Danielis susimąstęs įsižiūrėjo į pustuštę savo stiklinę:

– Kortas atkakliai perša teoriją, kad ji nė negalvojo nusižudyti, kad viskas buvo tik vaidyba, beviltiškos pastangos atkreipti dėmesį. Galėjo tyčia pasirinkti tokį laiką. Visi kiti sėdi Greindže ir mėgina nuspręsti svarbų dalyką, kuris paveiks jos gyvenimą, tačiau jos ten nepakvietė. Gal jis ir teisus; prisiekusieji gali tuo patikėti. Bet vyrui iš to menka paguoda.

Dalglišas pamanė sau, kad paguodos Hjusonas tikriausiai ieškos kitur. Tarė:

– Tai neatitinka jos būdo. Įsivaizduoju, kad galėtų imtis kokio dramatiško demaršo, tegu vien monotonijai praskaidrinti. Bet niekaip neįsivaizduoju, kad norėtų pasilikti Toin-

tone po nevykusio mėginimo nusižudyti, kęstų paniekinamą gailestį, kokį žmonės jaučia tam, kuris nesugeba net galo pasidaryti. Blogiausia tai, kad nuoširdus mėginimas nusižudyti man atrodo dar neįtikimesnis.

Danielis atsakė:

– Gal ji nemanė, kad turės pasilikti Tointone. Gal to ir siekė: norėjo įtikinti vyrą, kad nusižudys, jei šis nesusiras kito darbo. Nedaug vyrų išdrįstų taip rizikuoti. Bet ji nusižudė, pone Dalglišai, nesvarbu, ketino tai padaryti ar ne. Ši byla remiasi dviem pagrindiniais įrodymais: slaugės Reiner pasakojimu apie virvę ir atsisveikinimo laišku. Jei Reiner pavyks įtikinti prisiekusiuosius, o rašysenos ekspertai patvirtins, kad laišką rašė ponia Hjuson, tada nuosprendis man aiškus kaip ant delno. Gal toks elgesys neatitinka jos būdo, bet nuo įrodymų nepabėgsi.

Yra juk ir kitų įrodymų, pagalvojo Dalglišas, ne tokių svarių, bet ne mažiau įdomių. Pasakė:

– Ji atrodė taip, tarsi būtų kažkur išsiruošusi, o gal laukė svečio. Buvo neseniai išsimaudžiusi, poros užkimštos pudra. Veidas išdažytas, nagai nulakuoti. Be to, jos apranga tikrai nebuvo tinkama vienišam vakarui namuose.

– Taip sakė ir jos vyras. Man pačiam taip pat pasirodė, kad ji išsipusčiusi. Tai gali patvirtinti teoriją apie netikrą mėginimą nusižudyti. Jei jau ketini atsidurti dėmesio centre, turi tam deramai apsirengti. Nėra jokių įrodymų, kad turėjo kokį svečią, nors jūs teisus, tokiame rūke niekas nebūtų jo pastebėjęs. Nemanau, kad išklydęs iš plento žmogus būtų sugebėjęs rasti kelią. O jei ji ketino išvykti iš Tointono, tai kažkas turėjo ją paimti. Hjusonai neturi automobilio, ponas Anstėjus neleidžia gyventojams turėti privačių transporto priemonių; autobusas šiandien nevažiuoja, o automobilių nuomos firmas jau patikrinome.

– Negaišote laiko.

– Užteko keleto telefono skambučių, pone Dalglišai. Mėgstu iškart išsiaiškinti tokias smulkmenas, kol nepamiršau.

– Niekaip neįsivaizduoju, kad Megė ramiai sėdėtų namie ir lauktų, kol kiti sprendžia jos ateitį. Ji draugavo su tokiu advokatu iš Vorehamo, Robertu Loderiu. Ar jis nebuvo užsukęs apsilankyti?

Danielis visu svoriu palinko į priekį ir įmetė į liepsną dar vieną jūros išmestą pliauską. Ugnis degė nenoriai, tarsi rūkas būtų užkimšęs kaminą. Jis pasakė:

– Vietinis draugužis. Jūs ne vienas apie tai užsiminėt, pone Dalglišai. Aš irgi pagalvojau, kad bus ne pro šalį paskambinti jam namo ir šnektelėti. Ponas Loderis šiuo metu guli Pulo ligoninėje, kurioje laukia hemorojaus operacijos. Jį paguldė vakar, buvo perspėję prieš savaitę. Bjauri, skausminga liga. Pasakyčiau, ne pats tinkamiausias laikas planuoti pabėgimą su svetima žmona.

Dalglišas paklausė:

– O kaip tas vienintelis žmogus Tointone, kuris turi nuosavą automobilį? Ką veikė Kortas?

– Išsakiau jam šią mintį, pone Dalglišai. Sulaukiau labai aiškaus atsakymo, nors ne itin derančio džentelmenui. Šiaip ar taip, iš jo supratau, kad buvo pasirengęs labai daug pasitarnauti brangiajai Megei, bet savisauga yra svarbiausias gamtos dėsnis, be to, jo skonis yra kiek kitoks. Nenoriu pasakyti, kad jis pasijuokė iš minties, esą Megė ketinusi palikti Tointon Greindžą. Tiesą sakant, pats ją pasiūlė, nors neįsivaizduoju, kaip būtų sugebėjęs šią teoriją susieti su ankstesniu savo teiginiu, neva ponia Hjuson suvaidinusi mėginimą nusižudyti. Abi teorijos negali būti teisingos.

Dalglišas paklausė:

– Ką jis rado jos krepšyje – kontraceptikus?

– A, jūs pastebėjot, ar ne? Taip, jos spiralę. Atrodo, tablečių nevartojo. Kortas mėgino elgtis taktiškai, bet aš jam pasakiau, kad smurtinės mirties atveju taktas nebereikalingas. Tai tokia socialinė katastrofa, kad nepadės jokie etiketo vadovėliai. Ta spiralė būtų aiškiausia nuoroda, jog ji ketino išvykti. Ir dar pasas. Buvo sudėti į krepšį. Galima pasakyti, kad buvo pasiruošusi bet kokiam atvejui.

Dalglišas tarė:

– Buvo pasiėmusi du daiktus, kurių negalėtų nusipirkti, trumpam užbėgusi į artimiausią vaistinę. Tikriausiai galite man prieštarauti: gal visai protinga nešiotis pasą krepšyje. Bet spiralę?

– Kas gali žinoti, kiek laiko ji ten buvo. Be to, moterys kartais laiko daiktus keisčiausiose vietose. Neverta leisti įsisiautėti vaizduotei. Be to, nėra pagrindo manyti, kad pabėgti ketino jie abu su Hjusonu. Pasakyčiau, tas vargšas pririštas prie Anstėjaus ir Greindžo dar labiau už bet kurį ligonį. Turbūt žinot jo istoriją?

– Nelabai. Jau sakiau jums. Stengiausi kuo mažiau veltis į visą šitą istoriją.

– Turėjau kažkada panašų seržantą. Moterys niekaip nedavė jam ramybės. Kiek suprantu, jas nežmoniškai traukia sumišusio vaiko išraiška. Pavarde buvo Parkis, vargšiukas. Negalėjo susitvarkyti su tom moterim, bet be jų gyventi irgi negalėjo. Jos ir pribaigė jo karjerą. Sako, dabar laiko garažą kažkur prie Market Harboro. Hjusonui dar blogiau. Jis net savo darbo nemėgsta. Kiek supratau, motina jį privertė, tokia geležinės valios našlė, tvirtai pasiryžusi išauginti savo sūnelį daktaru. Ko gero, visai tinkamas darbas. Šiais laikais tikriausiai jie atstoja

kunigus. Sakė, kad mokytis nebuvo blogai. Jis pasižymi fenomenalia atmintimi, gali bet ką išmokti. Užtat niekaip nesugeba prisiimti atsakomybės. Na, ką gi, Tointon Greindže atsakomybės nedaug. Ligoniai nepagydomi, todėl nei jie, nei kas kitas iš jo per daug nesitiki. Jei teisingai supratau, ponas Anstėjus jam parašė ir pakvietė dirbti tada, kai iš jo atėmė leidimą verstis praktika. Turėjo romaną su savo ligone, šešiolikos metų mergaite. Buvo kalbų, kad viskas prasidėjo dar anksčiau, prieš kokius metus, bet jam pasisekė. Mergina laikėsi savo versijos. Būdamas Tointon Greindže, daktaras Hjusonas negalėjo išrašinėti receptų pavojingiems vaistams ar pasirašinėti mirties liudijimų. Bent jau kol jam grąžino teisę verstis praktika, prieš kokius šešis mėnesius. Bet medicinos žinių negalėjo iš jo atimti, ir aš visiškai neabejoju, kad ponui Anstėjui jis labai pravertė.

– Be to, nedaug kainavo.

– Na, tas irgi, savaime aišku. O dabar jis nenori niekur važiuoti. Gal ir galėjo nužudyti žmoną, kad ši nustotų jį graužusi dėl išvažiavimo, bet aš asmeniškai tuo netikiu, prisiekusieji irgi nepatikės. Jis iš tų vyrų, už kuriuos visus juodus darbus nudirba moterys.

– Helena Reiner?

– Būtų tikra beprotybė, ar ne, pone Dalglišai? Be to, kur įrodymai?

Dalglišas trumpam suabejojo, gal papasakoti Danieliui apie Megės ir jos vyro pokalbį, kurį buvo nugirdęs po gaisro. Tačiau persigalvojo. Hjusonas veikiausiai viską paneigs arba kaip nors pasiaiškins. Tokioje vietoje, kaip Tointon Greindžas, turbūt glūdi tūkstančiai smulkių paslapčių. Danielis, aišku, jaus pareigą apklausti Hjusoną. Tačiau tai bus erzinanti pareiga, primesta perdėtai įta-

raus ir įkyraus prašalaičio iš sostinės policijos, pasiryžusio suregzti paprasčiausius faktus į sudėtingų spėlionių tinklą. Ir koks skirtumas? Danielis teisus. Jei Helena laikysis savo pasakojimo apie tai, kaip matė Megę išsinešant virvę, jei dokumentų ekspertas patvirtins, jog atsisveikinimo laišką tikrai rašė Megė, byla bus baigta. Iš anksto žinojo, kokį nuosprendį paskelbs prisiekusieji, kaip žinojo, jog Greisės Vilison skrodimas neatskleis nieko įtartino. Vėl pamatė save iš šalies, tarsi košmariškame sapne bejėgiškai stebintį, kaip neįtikėtinų faktų ir išvadų vežimas rieda iš anksto numatytu keliu. Negali jo sustabdyti, nes pamiršo, kaip tai daroma. Atrodo, liga išsunkė ne tik jo valią, bet ir protą.

Jūros nuskalauta pliauska, suanglėjusi į juodą, kibirkščiuojantį ietigalį, lėtai sugriuvo židinyje ir užgeso. Dalglišas pajuto, kad kambaryje labai šalta, o jis pats alkanas. Vakaras atrodė begalinis, veikiausiai dėl to, kad atslinkusi migla ištrynė dienos ir nakties ribą. Gal reikėtų Danieliui pasiūlyti ko nors užvalgyti? Tikriausiai suvalgytų kokį omletą. Tačiau negalėjo net pagalvoti apie tai, kad imtųsi jį kepti.

Staiga problema išsisprendė savaime. Danielis lėtai atsistojo ir ištiesė ranką į lietpaltį. Tarė:

– Ačiū už viskį, pone Dalglišai. Dabar geriau jau keliausiu. Žinoma, pasimatysim per tyrimą. Tai reiškia, kad turėsit dar čia pabūti. Bet mes susidorosim su ta byla kaip įmanydami greičiau.

Jie paspaudė vienas kitam rankas. Dalglišas vos nesusiraukė, pajutęs stiprų inspektoriaus paspaudimą. Tarpduryje Danielis sustojo, taisydamasis lietpaltį:

– Aš kalbėjausi su daktaru Hjusonu tame mažame pokalbių kambaryje, sako, kad juo naudojosi ir tėvas Bad-

lis. Štai ką jums pasakysiu, kunigas jam būtų labiau pravertęs. Nebuvo jokios problemos jį prakalbinti. Sunkiau ėjosi sustabdyti. Staiga pradėjo verkti, ir viskas iškilo į paviršių. Kaip jis gyvens be jos? Nenustojo jos mylėjęs, jos ilgėjęsis. Keista, juo stipresni žmogaus jausmai, juo nenuoširdesnis jis atrodo. Bet tikriausiai ir pats tą pastebėjot. Paskui dar pažvelgė į mane ašarotomis akimis ir sako: „Ji melavo už mane ne todėl, kad rūpintųsi manimi. Jai tai buvo tik žaidimas. Ji niekada neapsimetinėjo, kad mane myli. Tiesiog pagalvojo, kad tie etikos komiteto pareigūnai pasipūtę seni nuobodylos, kurie ja piktinasi, todėl neketino suteikti jiems malonumo pasodinti mane į kalėjimą. Tai ir pamelavo". Suprantat, pone Dalglišai, aš tik tada supratau, kad jis kalba ne apie savo žmoną. Apie ją net negalvojo. Ir ne apie slaugę Reiner. Vargšas! Et, ką padarysi, keistas tas mūsų darbas.

Jis vėl paspaudė Dalglišui ranką, tarsi būtų spėjęs pamiršti aną kaulus laužantį paspaudimą, paskutinį kartą žvitriai apžvelgė kambarį, tarsi įsitikindamas, jog viskas tebėra kaip buvę, ir ištirpo rūke.

III

Dotė Mokson su Anstėjumi stovėjo įstaigoje prie lango ir žvelgė pro miglotos tamsos uždangą. Ji karčiai tarė:

– Trestas nenorės mūsų laikyti, tu tą supranti? Gal pavadins pensionatą tavo vardu, bet negalėsi likti direktoriumi, o manimi irgi atsikratys.

Jis uždėjo ranką jai ant peties. Dotė pagalvojo, kaip galėjo kažkada ilgėtis šio prisilietimo, semtis iš jo pa-

guodos. Jis ištarė perdėtai kantriai, tarsi tėvas, raminantis sąmoningai besispyriojantį vaiką:

– Jie suteikė man įgaliojimus. Niekas nepraras darbo. Visiems bus pakelti atlyginimai. Nuo dabar jums mokės tiek, kiek mokama Nacionalinėje sveikatos apsaugos sistemoje. Be to, jie turi papildomą pensijų fondą, tai didelis privalumas. Aš nebūčiau galėjęs to užtikrinti.

– O kas bus Albertui Filbiui? Tikiuosi, nenori man pasakyti, kad tokia padori, nacionalinio masto labdaros organizacija, kaip Ridžvelo trestas, pažadėjo įdarbinti Albertą?

– Filbis sudaro šiokių tokių problemų. Bet su juo bus pasielgta apdairiai.

– Pasielgta apdairiai! Visi puikiausiai žinom, ką tai reiškia. Man tą pasakė aname darbe, kai išmetė į gatvę! O juk čia jo namai! Jis mumis pasitiki. Patys jį išmokėme mumis pasitikėti! Ir dabar esame už jį atsakingi.

– Dabar jau nebe, Dote.

– Vadinasi, išduosime Albertą ir atsisakysime to, ką ketinai čia sukurti, mainais į Nacionalinės sveikatos apsaugos sistemos atlyginimus ir papildomą pensijų fondą? O kokia bus mano padėtis? O, aišku, manęs neatleis, aš tą žinau. Bet taip, kaip buvo, jau nebebus. Šeimininke padarys Heleną. Ji irgi tą žino. Antraip kodėl balsavo už perdavimą?

Jis tyliai atsakė:

– Nes žinojo, kad Megė nebegyva.

Dotė karčiai nusijuokė:

– Jai viskas labai puikiai susiklostė, ar ne? Jiems abiem.

Jis tarė:

– Dote, mieloji, mudu abu turim susitaikyti su tuo, kad ne visada galime rinktis savo tarnystės būdą.

Ji pagalvojo, kodėl anksčiau jo balse negirdėjo tos erzinančios saldaus priekaišto gaidos. Staigiu judesiu nusisuko nuo jo. Ranka, netekusi atramos, sunkiai nuslydo nuo jos peties. Staiga ji suprato, ką jis jai primena: cukrinį Kalėdų Senelį, kabojusį ant jos pirmosios Kalėdų eglutės – tokį saldų, taip aistringai trokštamą. Tačiau atsikandus jis virsdavo nieku: tik saldumo pėdsakas ant liežuvio, o viduje tuštuma, apibarstyta baltomis cukraus kruopelėmis.

IV

Ursula Holis ir Dženė Pegram sustūmusios artyn vežimėlius sėdėjo Dženės kambaryje priešais tualetinį staliuką. Išsilenkusi iš savo vežimėlio Ursula šepečiu šukavo Dženei plaukus. Pati ne visai suvokė, kaip čia atsidūrė, kaip ėmėsi tokio keisto darbo. Anksčiau Dženė jos niekada to neprašė. Bet šiandien, laukiant Helenos, kuri turi paguldyti jas miegoti ir kuri niekada anksčiau taip nesivėlino, Ursula jautėsi drąsiau, nepasilikusi viena su savo mintimis, drąsos teikė net kviečių geltonumo plaukai, pakylantys sulig kiekvienu šepečio brūkštelėjimu ir vėl nusileidžiantys, švelnia blizgančia migla apsiautę sukumpusius pečius. Moterys nė nepajuto, kaip ėmė jaukiai šnibždėtis, tarsi slapukaujančios mokinukės. Ursula paklausė:

– Kaip manai, kas dabar bus?

– Tointon Greindžui? Manau, vadovavimą perims trestas, ir Vilfredui teks pasitraukti. Aš neprieštarausiu. Bent jau bus daugiau ligonių. Dabar mūsų čia tiek mažai, kad darosi visai nuobodu. Vilfredas man sakė, kad jie planuo-

ja ant skardžio įrengti vietą degintis. Tas man patinka. Be to, bus daugiau pramogų, visokių kelionių ir panašiai. Pastaruoju metu jų buvo negausu. Tiesą sakant, jau ketinau iš čia išvykti. Man vis rašo iš buvusios ligoninės, kviečia sugrįžti.

Ursula puikiai žinojo, kad niekas jai nerašo. Tačiau tai neturi reikšmės. Ji irgi pridėjo savo fantazijos vaisių:

– Aš irgi ketinau. Stivas labai nori, kad persikelčiau arčiau Londono, tada galėtų lankytis. Žinoma, tik kol suras tinkamesnį butą mums abiem.

– Juk Ridžvelo trestas turi filialą ir Londone, ar ne? Tave galėtų ten perkelti.

Kaip keista, kad Helena jai to nepasakė! Ursula sušnibždėjo:

– Labai keista, kad Helena balsavo už perdavimą. Maniau, ji nori, kad Vilfredas parduotų pensionatą.

– Gal ir norėjo, kol Megė buvo gyva. Dabar atsikratė Megės, tai tikriausiai mano, kad gali ir pasilikti. Supranti, konkurencijos nebėra, argi ne taip?

Atsikratė Megės. Bet juk niekas neatsikratė Megės, ji pati savimi atsikratė? Helena negalėjo žinoti, kad Megė mirs. Tik prieš šešias dienas ji prašė Ursulos balsuoti už pardavimą. Juk tada negalėjo žinoti? Net pirmajame šeimos tarybos susirinkime, prieš visiems išsiskirstant medituoti, ji aiškiai parodė, kas jai svarbiausia. O paskui per tą valandą pakeitė nuomonę. Ne, Helena negalėjo žinoti, kad Megė mirs. Ši mintis teikė Ursulai paguodą. Viskas bus gerai. Ji papasakojo inspektoriui Danieliui apie tą apsigaubusią figūrą, kurią matė Greisės mirties naktį – aišku, ne viską papasakojo, tik tiek, kad atsikratytų graužiančiu, iracionaliu rūpesčiu. Jam tai nepasirodė reikšminga. Pajuto iš to, kaip jos klausėsi, iš trumpų jo

klausimų. Žinoma, jis teisus. Tai visiškai nereikšminga. Dabar pati stebėjosi, kaip galėjo gulėti nesumerkdama akių, gąsdinama neaiškaus nerimo, kamuojama blogio ir mirties paveikslų, kurie apsisiautę abitais ir užsismaukę ant akių kapišonus tykojo tyliuose koridoriuose. Tai galėjo būti tik Megė. Sužinojusi apie Megės mirtį, Ursula staiga suprato, jog yra tuo įsitikinusi. Būtų sunkiai paaiškinusi, kodėl taip mano; tiesiog toji figūra, žengusi teatrališkai, bet vogčiomis, dėvėjo vienuolišką rūbą ne taip aplaidžiai ir familiariai, kaip kiti Tointon Greindžo gyventojai. Bet jau viską pasakė inspektoriui. Daugiau gali nebesijaudinti. Viskas bus gerai. Tointon Greindžas neužsidarys. Bet tai irgi nesvarbu. Ją perkels į pensionatą Londone, gal apkeis į kokį kitą ligonį. Tikrai atsiras toks, kuris norės persikelti į pajūrį. Išgirdo aukštą, vaikišką Dženės balsą:

– Galiu tau pasakyti vieną paslaptį apie Megę, bet turi duoti garbės žodį, kad niekam nesakysi. Pažadėk.

– Pažadu.

– Ji rašė anoniminius laiškus. Man irgi atsiuntė.

Ursula pajuto, kaip jos širdis stabtelėjo. Ji skubiai paklausė:

– Iš kur žinai?

– Nes mano laiškas buvo atspausdintas Greisės Vilison mašinėle, o iš vakaro pati mačiau, kaip Megė ja rašė. Įstaigos durys buvo praviros. Ji nežinojo, kad aš viską matau.

– Ką ji tau rašė?

– Apie vieną tokį žmogų, kuris mane įsimylėjęs. Tiesą sakant, jis televizijos prodiuseris. Norėjo išsiskirti su žmona ir pasiimti mane. Ligoninėje sukėlė didelį sąmyšį, visi labai pavydėjo. Dar ir dėl to turėjau iš ten išva-

žiuoti. Tiesą sakant, jei panorėčiau, ir dabar galėčiau pas jį grįžti.

– Bet iš kur Megė tai žinojo?

– Juk ji buvo seselė, ar ne? Man atrodo, ji draugavo su viena slauge iš mano anos ligoninės. Megė labai mokėjo sužinoti visokius dalykus apie žmones. Man atrodo, kad ji kažką žinojo ir apie Viktorą Holroidą, tik nežinau, ką. Džiaugiuosi, kad ji nebegyva. Jei ir tu gavai jos laiškų, tai daugiau nebegausi. Megė mirė, ir laiškų nebebus. Pašukuok stipriau, Ursula, truputį labiau į dešinę. Va taip, labai puiku. Mes abi turim draugauti. Kai pradės čia važiuoti nauji ligoniai, turim laikytis kartu. Žinoma, tik jei aš nuspręsiu pasilikti.

Šepetys sustingo ore. Ursula pamatė, kaip veidrodyje atsispindi sukta, savimi patenkintos Dženės šypsenėlė.

V

Tuoj po dešimtos, pavalgęs vakarienę, Dalglišas išėjo į naktį. Rūkas buvo išsisklaidęs taip pat netikėtai, kaip ir sukilo; vėsus oras, kvepiantis lietaus nuplauta žole, švelniai glostė įkaitusį veidą. Stovėdamas visiškai tyliai, galėjo vos vos girdėti šnypščiantį jūros kuždesį.

Žibinto švieselė, klaidžiojanti tarsi žaltvykslė, vinguriavo artyn nuo Tointon Greindžo pusės. Iš tamsos išniro kresnas siluetas ir įgijo žmogaus figūros kontūrus. Milisentė Hamit ėjo namo. Prie „Tikėjimo“ kotedžo durų ji stabtelėjo ir sušuko jam:

– Labos nakties, komisare. Tai jūsų draugai jau išvažiavo?

Jos balsas buvo žvalus, beveik įžūlus.

– Inspektorius išvažiavo, taip.

– Ko gero, pastebėjot, kad aš pasistengiau nedalyvauti tame nevykusiame Megės sumanytame galvosūkyje. Man tokios pramogos ne prie širdies. Erikas nutarė šiąnakt permiegoti Tointon Greindže. Aišku, taip bus geriausia. Bet, kiek suprantu, policija išsivežė lavoną, taigi jam nėra ko apsimetinėti jautruoliu. Tarp kitko, visi balsavimu nutarėme perduoti Tointon Greindžą Ridžvelo trestui. Čia vienas nuotykis, čia kitas – štai koks jaudinantis vakaras.

Ji pasisuko atidaryti durų. Staiga stabtelėjo ir vėl sušuko:

– Man sakė, kad ji buvo raudonai nusilakavusi nagus.

– Taip, ponia Hamit.

– Ir kojų nagus taip pat.

Jis neatsakė. Milisentė, staiga supykusi, išdrožė:

– Neįtikėtina moteris!

Jis išgirdo, kaip užsidarė durys. Po sekundės pro užuolaidas suspindo šviesa. Jis įėjo į savo kotedžą. Buvo toks pavargęs, kad nepajėgė užlipti į miegamąjį, tad išsitiesė tėvo Badlio krėsle ir įsispoksojo į užgesusią ugnį. Jam bežiūrint, balti pelenai truputį nubiro, vieną mirksnį sužėrėjo apdegusios pliauskos galas, ir pirmą kartą tą vakarą pasigirdo pažįstamas, jaukus vėjo ūkavimas kamine. Jį sekė dar vienas pažįstamas garsas. Iš už sienos atsklido prislopinta linksma melodija. Milisentė Hamit įsijungė televizorių.

8 *Juodasis bokštas*

I

Kitą dieną Dalglišas nuėjo į Tointon Greindžą paaiškinti Vilfredui, jog iki tyrimo pabaigos pagyvens „Vilties“ kotedže, ir sumokėti simbolinės nuomos. Vilfredas vienišas sėdėjo įstaigoje. Keista, bet Dotės Mokson nebuvo nė ženklo. Vilfredas tyrinėjo ant stalo patiestą Prancūzijos žemėlapį. Vienas jo kampas buvo prispaustas pasų pluoštu, apjuostu gumele. Rodėsi, jog Vilfredas negirdi, kas jam sakoma. Pratarė: „Tyrimas. Žinoma, žinoma“, tarsi tai būtų pamirštas susitarimas drauge papietauti, ir vėl palinko prie žemėlapio. Nė neužsiminė apie Megės mirtį, šaltai priėmė Dalglišo užuojautą, tarsi įtardamas jį blogu skoniu. Rodėsi, jog atsisakydamas Tointon Greindžo jis atsiriboja ir nuo tolesnės atsakomybės, net nuo rūpesčių. Dabar jam teliko tik du dalykai: kažkada patirtasis stebuklas ir maldos kelionė į Lurdą.

Inspektorius Danielis ir jo patologoanatomų komanda dirbo sparčiai. Tyrimas įvyko praėjus lygiai savaitei po Megės mirties; visą šią savaitę Tointon Greindžo gyventojai, tarsi susitarę, atkakliai lenkėsi iš kelio Dalglišui, o šis savo ruožtu stengėsi vengti jų. Nė vienas, net Džulijus nerodė jokio noro paplepėti apie Megės mirtį. Tarsi

būtų staiga įžvelgę jame policijos pareigūną, neaišku kam dirbantį neprašytą įsibrovėlį, gal net šnipą. Dalglišas kas rytą anksti išvažiuodavo iš Tointono, o grįžęs vakare rasdavo tik tamsą ir tylą. Jo nesaistė nei policijos veikla, nei Tointon Greindžo gyvenimas. Kas dieną atkakliai tyrinėjo Dorsetą tarsi savaitgaliui paleistas kalinys ir laukė tyrimo kaip galutinio išsilaisvinimo dienos.

Pagaliau ji išaušo. Tyrime Tointon Greindžo ligoniai nedalyvavo, atvyko tik Henris Karvardainas; keista, nes jo niekas neprašė duoti parodymus. Susirinkusieji stoviniavo aplink teismo rūmus, šnibždėjosi atskiromis grupelėmis, susibūrę į padriką minią, paprastai atsirandančią per rimtų renginių pertraukas; Karvardainas smarkiais rankų judesiais atvairavo vežimėlį prie Dalglišo. Jis atrodė kupinas euforijos, tai patvirtino ir balsas:

– Aš puikiai suprantu, kad toks ceremoningas visų galų sukaišiojimas jums anaiptol ne toks naujas, kaip man. Bet pamaniau, kad šis atvejis gana įdomus. Technikos ir patologijos prasme ne toks įdomus, kaip Holroido tyrimas, bet kažkoks žmogiškesnis.

– Kalbate tarsi tikras tyrimų žinovas.

– Jei Tointon Greindže viskas klostysis taip, kaip iki šiol, tai netrukus juo tapsiu. Manyčiau, Helena Reiner buvo šios dienos žvaigždė. Jei teisingai supratau, tai tas neįtikėtinas kostiumas ir skrybėlė, kuriais ji pasipuošė, yra išeiginė praktikuojančios slaugės uniforma. Labai išmintingas sprendimas. Plaukai sukelti į viršų, makiažas neryškus, visa spinduliuoja profesionalumu ir atsidavimu. „Gal ponia Hjuson ir įsivaizdavo, kad mudu su jos vyru mezgame romaną. Ji turėjo labai daug laisvo laiko ir galėjo balažin ko prisigalvoti. Suprantama, daktaras Hjusonas ir aš dažnai turime dirbti kartu. Aš labai vertinu jo

gerą širdį ir profesinį išmanymą, tačiau tarp mūsų niekada nebuvo nieko neleistino. Daktaras Hjusonas labai mylėjo savo žmoną". Nieko neleistino! Nebūčiau patikėjęs, kad žmonės iš tiesų taip sako.

Dalglišas tarė:

– Taip, tyrimuose sako. Kaip manote, ar prisiekusieji ja patikėjo?

– O, manau, kad taip, o jūs? Sunku įsivaizduoti, kad toji kilni dama, apsirengusi kaip šią popietę – pilku gabardinu, tokia mistiška, tokia nuostabi voliojasi su daktaru lovoje. Manau, ji labai protingai padarė prisipažindama, kad meditacijai skirtą valandą praleido su Hjusonu jos kambaryje. Bet pati tuoj pat paaiškino, jog taip elgėsi tik todėl, kad abu jau buvo nusprendę, kaip balsuos, ir nenorėjo prarasti visos valandos, kai turėjo aptarti tiek daug profesinių reikalų.

– Jie turėjo pasirinkti: arba pateikti alibi, kad ir kiek jis būtų vertas, arba rizikuoti savo reputacija. Apskritai paėmus, pasirinkta išmintingai.

Henris agresyviai pasuko vežimėlį:

– Tačiau doriesiems Dorseto prisiekusiesiems tai sukėlė galvosūkio. Buvo aiškiai matyti, ką jie galvoja. Jeigu jie ne meilužiai, tai kam užsidarė kartu? Jei buvo kartu, vadinasi, Hjusonas negalėjo nužudyti žmonos. Bet jis ir neturėjo motyvo ją nužudyti, jei neturėjo meilužės. O jei turėjo motyvą, tai kam prisipažino, kad buvo užsidaręs su Helena? Akivaizdu, jog tik tam, kad turėtų alibi. Bet jei neturėtų dažniausiai pasitaikančio motyvo, tai jam neprireiktų nė alibi. Jei turėtų tokį motyvą, tai aišku, kad su mergina būtų drauge. Baisiai keblu.

Šiek tiek pralinksmėjęs, Dalglišas paklausė:

– O ką manote apie Hjusono kalbą?

– Jis irgi gerai pasirodė. Aišku, ne toks profesionalus ir šaltakraujis, kaip jūs, mielas komisare, bet užtat ramus, nuoširdus, narsiai tramdantis visiškai suprantamą sielvartą. Gudriai padarė prisipažinęs, jog Megė raginusi jį išvykti iš Tointon Greindžo, bet jis esą jautęs pareigą Vilfredui, „kuris mane priėmė į pensionatą tada, kai man nebuvo lengva rasti darbą". Aišku, jokios užuominos apie draudimą verstis praktika, ir neatsirado tokio netaktiško žmogaus, kuris apie tai užsimintų.

Dalglišas tarė:

– Neatsirado ir tokio netaktiško žmogaus, kuris būtų užsiminęs, jog Hjusonas ir Helena rezga romaną.

– O ko kito tikėjotės? Tai, ką žmonės žino, ir tai, ką jie gali įrodyti – arba ryžtasi paskelbti liudydami teisme, – yra du skirtingi dalykai. Be to, privalome bet kokia kaina apsaugoti brangųjį Vilfredą, kad jis nesusiteptų tiesa. Ne, manau, viskas praėjo labai gerai. Savižudybė, laikinai pakrikus protui, ir t.t. Vargšelė Megė! Viešai išvadinta savanaudiška, malonumų besivaikančia padraika, negalinčia gyventi be butelio, neįvertinančia vyro atsidavimo kilniai profesijai ir net nesugebančia dailiai tvarkyti jo namus. Atrodo, prisiekusieji nelabai patikėjo Korto teigimu, kad tai galėjo būti nelaimingas atsitikimas, vaidyba, kuri nuėjo per toli. Jie nutarė, kad moteris, kuri išgeria beveik visą butelį viskio, pasiskolina virvę ir parašo atsisveikinimo laišką, tikriausiai rimtai žiūri į tai, ką ketina daryti; šiaip ar taip, prisiekusieji bent patikėjo, kad Megė tikrai ketino padaryti tai, ką padarė. Pamaniau, kad rašysenos eksperto išvada buvo netikėtai kategoriška, turint galvoje, kokiomis iš esmės subjektyviomis prielaidomis remiasi dokumentų tyrimas. Atrodo, nėra jokios abejonės, kad Megė pati parašė atsisveikinimo laišką.

– Pirmas penkias eilutes; ekspertas pripažino, kad dėl likusio teksto negali būti visiškai tikras. Ką manote apie nuosprendį?

– O, aš sutinku su Džulijum. Ji buvo numačiusi visuotinio sąmyšio apsuptyje suvaidinti dramą. Tačiau įkalusi beveik pilną butelį viskio jau nebepajėgė surežisuoti savo prisikėlimo. Tarp kitko. Džulijus man labai vaizdingai nupasakojo, kokia drama vyko „Artimo meilės“ kotedže, suvaidino ir įspūdingą Helenos debiutą ledi Makbet vaidmenyje:

„Paduok man švirkštą! Miegas ir mirtis –
Paveikslai tik. O nupieštų velnių
Maži vaikai tebijo“. *

Dalglišas neišdavė savo jausmų nei balsu, nei veido išraiška. Tik pasakė:

– Kaip gerai judu pasilinksminote. Gaila, kad anuo metu Kortas nebuvo toks šaltakraujis. Gal būtų padėjęs, užuot alpęs tarsi isterikas gėjus.

Henris patenkintas nusišypsojo, sulaukęs tyčia išprovokuotos reakcijos. Tarė jam:

– Tai jis jums nepatinka? Įtariu, kad jo nemėgo ir jūsų dvasiško luomo bičiulis.

Dalglišas prakalbo, skatinamas impulso:

– Žinau, kad kišuosi ne į savo reikalą, bet gal jums jau laikas išvykti iš Tointon Greindžo?

– Išvykti? O kur siūlote išvykti?

– Turi juk būti kitų vietų.

* Iškraipytai cituojamas V. Šekspyro „Makbetas“, II veiksmo II paveikslas.

– Pasaulyje pilna įvairiausių vietų. Bet ką, jūsų manymu, galėčiau jose daryti ar kuo būti? Tiesą sakant, kažkada buvau sugalvojęs išvykti. Tai buvo nepaprastai kvaila svajonė. Ne, aš pasiliksiu Greindže. Ridžvelo trestas tvarkosi profesionaliai ir turi patyrimo, kurio trūksta Anstėjui. Galėjo būti ir blogiau. Be to, Vilfredas irgi pasilieka; o aš esu jam šį tą skolingas. Kol kas, pasibaigus formalumams, visi galime atsipalaiduoti ir ramūs rytoj leistis į kelionę Lurdan. Turėtumėte važiuoti su mumis, Dalglišai. Taip ilgai čia sukiojatės, kad imu įtarti, jog mūsų draugija jums patinka. Be to, neatrodo, kad labai sustiprėjote po ligos. Gal važiuojam į Lurdą, pažiūrėsim, ar nepadės smilkalų kvapas ir vietos pakeitimas?

Tuo metu prie jų privažiavo Tointon Greindžo autobusas, vairuojamas Filbio, kuris nuleido užvažiavimo taką. Dalglišas tylėdamas stebėjo, kaip Erikas ir Helena atsitraukė nuo Vilfredo, abu kartu suėmė vežimėlio rankenas ir mikliai įvairavo Henrio vežimėlį į autobusą. Takas pakilo, Vilfredas persėdo į priekinę sėdynę greta Filbio, ir Tointon Greindžo autobusas išnyko iš akių.

Pulkininkas Ridžvelas ir jo patikėtiniai atvyko po pietų. Dalglišas matė, kaip privažiavo automobilis, ir į namą įėjo solidžių, gerai apsirengusių vyrų grupelė. Vėliau jie išėjo kartu su Vilfredu ir nuėjo per iškyšulį jūros link. Dalglišas kiek nustebo, pamatęs, kad drauge eina Erikas ir Helena, bet nematyti Dorotės Mokson. Matė, kaip vėjas kedena žilus pulkininko plaukus, kai jis sustojęs kažką aiškino, įtikinamai mosuodamas lazda, arba staiga sustodavo, tardamasis su tuoj pat aplink susibūrusia maža bendraminčių grupele. Be abejo, pagalvojo Dalglišas, jie norės apžiūrėti ir kotedžus. Ką gi, „Vilties“ kotedžas paruoštas. Knygų lentynos tuščios ir išvalytos, dėžės supakuotos, surištos, adresai užrašyti, lagaminas sudėtas,

išskyrus keletą daiktų, kurių prireiks paskutinę naktį. Tačiau neturėjo jokio noro veltis į susipažinimo ceremonijas ar stovėti ir dailiai šnekučiuotis.

Kai atvykėliai pasuko atgal ir ėmė eiti prie „Artimo meilės“ kotedžo, Dalglišas sėdo į automobilį ir išvažiavo be jokio aiškaus plano, be tikslo, be siekimo, tenorėdamas važiuoti ir važiuoti, kol galutinai sutems.

II

Kitas rytas išaušo tvankus ir apsiniaukęs, keliantis galvos skausmą; dangus priminė flanelinį gaubtą, pritvinkusį neiškritusio lietaus. Vykstantieji į maldos kelionę turėjo išvažiuoti devintą ryto, tad pusę aštuntos nepasibeldusi įsiveržė Milisentė Hamit, norėdama atsisveikinti. Ji buvo apsivilkusi pilkai mėlyną, prastai gulintį tvido kostiumėlį su trumpu dviborčiu švarkeliu; ryški, netinkančios prie švarkelio mėlynos spalvos palaidinukė po kaklu buvo susegta blizgančia sage; ant kojų sandalai, o pilka fetro skrybėlaitė užtraukta iki pat ausų. Ji numetė sau po kojomis prigrūstą minkštą krepšį ir rankinę, nusitraukė rusvas medvilnines pirštines ir ištiesė ranką. Dalglišas padėjo ant stalo kavos puodelį. Milisentė stipriai suėmė jo dešinę ranką savąja.

– Tai viso geriausio, komisare. Keista, kad taip ir nepavadinau jūsų vardu. Kiek supratau, kai mes grįšim, jūs jau būsit išvažiavęs?

– Ketinu dar šį rytą išvažiuoti į Londoną.

– Tikiuosi, jums čia patiko. Šiaip ar taip, nebuvo nuobodu. Viena savižudybė, viena mirtis ir Tointon Greindžo nepriklausomybės galas. Nuobodžiauti tikrai neteko.

– Ir dar vienas pasikėsinimas nužudyti.

– Vilfredas degančiame bokšte? Skamba kaip kokio avangardistinio spektaklio pavadinimas. Tas įvykis man visada atrodė įtartinas. Jeigu norit žinoti, manau, kad Vilfredas pats viską surežisavo, kad pasiteisintų, kodėl turi perduoti pensionato valdžią. Neabejoju, kad jūs irgi pagalvojot apie tokią galimybę.

– Pagalvojau apie keletą galimybių, bet nė vienos iki galo nesupratau.

– Tointon Greindže mažai ką galima suprasti. Na, bet dabar senoji tvarka užleidžia vietą naujai, ir Dievas išpildys savo planus įvairiais būdais. Tikėkimės, kad taip ir padarys.

Dalglišas paklausė, ar Milisentė jau turi ką numačiusi.

– Pasiliksiu kotedže. Vilfredo sutartyje su trestu nurodyta, kad galiu gyventi jame iki gyvos galvos; turiu jus užtikrinti, kad mirti ketinu tik tada, kai pati to panorėsiu. Žinoma, bus nebe tas, kai pensionatas priklausys svetimiems žmonėms.

Dalglišas paklausė:

– Ką jūsų brolis mano apie pensionato perdavimą?

– Jam palengvėjo. Bet juk to ir siekė, ar ne? Aišku, dar pats nesupranta, kas dabar bus. Tarp kitko, šito kotedžo trestui neperdavė. Jis tebepriklauso Vilfredui, kuris planuoja čia persikelti, tik pirma civilizuotai suremontuos ir patogiau įrengs. Be to, jis pasiūlė savo pagalbą Tointon Greindžui tokiu pavidalu, koks pasirodys jiems naudingiausias. Jei įsivaizduoja, kad leis jam pasilikti direktoriumi, tai teks labai nusivilti. Jie turi Greindžo atžvilgiu savų planų, abejoju, ar juose atsiras vietos Vilfredui, tai kas, kad sutiko paglostyti jo tuštybę ir pavadinti pensionatą Anstėjaus vardu. Turbūt Vilfredas įsivaizduoja, kad visi keliaklupsčiaus jam – didžiajam geradariui ir

buvusiam savininkui. Galiu tik pasakyti, kad to nebus. Dovanojimo sutartis – ar koks ten kitas dokumentas – pasirašytas, ir trestas tapo teisėtu pensionato savininku. Vilfredas turi tiek pat įtakos, kiek Filbis, gal net dar mažiau. Pats kaltas. Turėjo viską parduoti.

– Ar tai nebūtų įžado laužymas?

– Nesąmonės ir prietarai! Jei Vilfredui taip patinka puoštis vienuoliškais apdarais ir elgtis tarsi kokiam viduramžių abatui, tai jam reikėjo stoti į vienuolyną. Galėjo susirasti visai padorų anglikonų vienuolyną. Žinoma, maldos kelionės ir toliau vyks du kartus per metus. Tai viena iš Vilfredo sąlygų. Gaila, kad nevažiuojate kartu, komisare. Paprastai apsigyvename mielame mažame pensione, ten tikrai pigu ir maitina kuo puikiausiai; o ir pats Lurdas labai žavi vietelė. Tokia savotiška atmosfera. Nesakau, kad nesidžiaugčiau, jei tas Vilfredo stebuklas būtų jį ištikęs Kanuose, bet galėjo būti ir blogiau. Įsivaizduojat, jei būtų patyręs stebuklingą išgijimą Blekpule?

Ji stabtelėjo prie durų, paskui atsisuko ir tarė:

– Tikriausiai autobusas čia sustos, kad ir kiti galėtų su jumis atsisveikinti.

Pasakė, tarsi kalbėtų apie didžiausią privilegiją. Dalglišas pasakė mieliau paėjėsiąs su ja ir atsisveikinsiąs Tointon Greindže. Buvo radęs ant tėvo Badlio lentynos vieną Henrio Karvardaino knygą, kurią dabar norėjo grąžinti. Be to, reikia parnešti patalynę ir keletą likusių skardinių maisto, kurios gali praversti Tointon Greindže.

– Vėliau aš nunešiu tas skardines. Palikite jas čia. O patalynę galit grąžinti bet kuriuo metu. Greindžas niekada nerakinamas. Filbis vis tiek vėliau grįš. Jis tik nuveža mus į uostą ir padeda sulipti į laivą, tada grįžta čia, prižiūri namus, šeria Džefrį ir, aišku, lesina vištas. Visi ge-

rokai pasigenda Greisės pagalbos prižiūrint vištas, nors kai ji buvo gyva, niekas nemanė, kad gali būti kuo naudinga. Ir ne tik prižiūrint vištas. Niekaip negali surasti to pensionato Draugų sąrašo. Tiesa, Vilfredas norėjo, kad šį kartą Denis liktų namie. Jam migrena, atrodo tarsi gyvas lavonas. Bet niekas neprivers Denio praleisti maldos kelionę.

Dalglišas paėjėjo su ja iki Greindžo. Autobusas buvo privažiavęs prie paradinių durų, ir ligoniai jau sėdėjo jame. Liūdnai išretėjusi jų grupelė spinduliavo keistą, trūksmingą džiugesį. Nesiderinantys tarpusavyje ligonių drabužiai iš pradžių paskatino Dalglišą pagalvoti, kad jie išsiruošė kiekvienas savais, visiškai skirtingais tikslais. Henris Karvardainas, diržu susijuosęs tvido švarką ir užsidėjęs medžiotojo kepurę su snapeliu bei ausinėmis, atrodė tarsi karaliaus Eduardo laikų džentelmenas, susiruošęs medžioklei viržynuose. Filbis, keistai oficialus juodu kostiumu ir juodu kaklaraiščiu, buvo kaip laidotuvių biuro darbuotojas, pasiruošęs kelti karstą ant katafalko. Ursula Holis savo rūbais priminė konservatyvią emigrantę iš Pakistano, kurios vienintelė nuolaida Anglijos klimatui buvo prastai gulintis dirbtinio kailio švarkelis. Dženė Pegram, apsigaubusi ilgu mėlynu šaliku, aiškiai mėgino vaizduoti šventąją Bernadetą. Helena Reiner buvo apsirengusi taip pat, kaip per tyrimą, ir priminė kalėjimo prižiūrėtoją, vadovaujančią nenuspėjamai nusikaltėlių grupei. Ji jau buvo atsisėdusi prie Džordžio Alano neštuvų galvūgalio. Vaikino akys karštligiškai blizgėjo, Dalglišas girdėjo aukštą, netylantį jo balsą. Kaklą Džordžis buvo apsivyniojęs baltai ir mėlynai dryžuotu vilnoniu šaliku, rankose spaudė milžinišką pliušinį meškiuką, kurio kaklą puošė blyškiai žydras kaspinas ir – apstulbęs pamatė Dalglišas – kažkas panašaus į maldininko škaplierius. Atrodė, jog tai atsitikti-

nai susirinkusių futbolo komandos gerbėjų grupelė vyksta į varžybas, tačiau Dalglišui dingtelėjo, jog nė vienas nesitiki savos komandos pergalės.

Vilfredas tyliai šmirinėjo aplink likusius lagaminus. Jis, Erikas Hjusonas ir Denis Lerneris vilkėjo vienuolių abitus. Denis atrodė visiškas ligonis, jo veidas buvo iškreiptas skausmo, o akys beveik užmerktos, tarsi negalėtų pakęsti neryškios ryto šviesos. Dalglišas išgirdo, kaip Erikas jam sušnibždėjo:

– Dėl Dievo meilės, Deni, liaukis pagaliau ir pasilik namuose! Dabar turime dviem vežimėliais mažiau, puikiausiai susitvarkysime ir be tavęs.

Aukštame Lernerio balse pasigirdo isteriškos gaidelės:

– Man tuoj bus gerai. Puikiai žinai, kad per dvidešimt keturias valandas visada praeina. Dėl Dievo meilės, tik duok man ramybę!

Pagaliau buvo sukrauti ir padoriai uždangstyti medicinos prietaisai, pakeltas įvažiavimo trapas, užsitrenkė užpakalinės durys ir autobusas nuvažiavo. Dalglišas pamojo, atsakydamas į energingus atsisveikinimo ženklus ir stovėjo žiūrėdamas, kaip ryškiai nudažytas autobusas lėtai juda iškyšuliu, kaip mažėja tolumoje, virsdamas mažyčiu ir lengvu tarsi vaiko žaisliukas. Buvo nustebęs ir kiek nuliūdęs, kad sugeba gailėtis ir užjausti žmones, su kuriais taip stengėsi nebendrauti. Stovėjo ir žiūrėjo, kol autobusas lėtai nukrypavo slėnio šlaitu ir išnyko už iškyšulio ribos.

Iškyšulys ištuštėjo, Tointon Greindžas bei aplinkiniai kotedžai tamsūs ir negyvenami stovėjo po sunkiais debesimis. Per pusvalandį gerokai sutemo. Dar prieš pusiaudienį bus audra. Jam ėmė gelti galva, nujausdama perkūniją. Iškyšulį gaubė pikta lemianti, kupina laukimo ramybė, tarsi būsimo mūšio lauką. Dalglišas vos girdėjo

duslų jūros ošimą, beveik ne garsą, o tik oro virpėjimą, primenantį tolimų šūvių aidą.

Dabar, kai pagaliau galėjo eiti kur nori, jautė šiai minčiai keistą pasipriešinimą ir nerimą; nuėjo prie vartų, norėdamas pasiimti savo laikraštį ir laiškus, jei jų bus. Autobusas aiškiai buvo sustojęs paimti Tointon Greindžui skirto pašto, tad dėžėje buvo tik tos dienos *The Times*, oficialiai atrodantis rudas vokas Džulijui Kortui ir baltas stačiakampis laiškas, adresuotas tėvui Badliui. Pasikišęs laikraštį po pažasčia, Dalglišas atplėšė storo popieriaus voką ir eidamas atgal ėmė skaityti laišką. Jis buvo parašytas tvirta, aiškia vyriška rašysena; ant voko išspausdintas Midlendo kurijos adresas. Laiško autorius atsiprašė, kad tėvui Badliui neatsakė anksčiau, bet pastarojo laiškas jam buvo persiųstas į Italiją, kur buvo paskirtas dirbti šią vasarą. Po įprastinių klausimų, rūpestingai išdėstytų šeimos ir vyskupijos įvykių, paviršutiniškų ir lengvai nuspėjamų komentarų apie visuomenės gyvenimo įvykius sekė tėvo Badlio kvietimo mįslės įminimas:

„Tuoj pat nuvykau aplankyti tavo jaunojo draugo Piterio Boningtono, tačiau jis, deja, mirė prieš keletą mėnesių. Man be galo gaila. Tokiomis aplinkybėmis neatrodė verta klausti, ar jis gerai jautėsi naujame pensionate ir ar tikrai norėjo išvykti iš Dorseto. Tikiuosi, kad tas draugas iš Tointon Greindžo spėjo prieš mirtį jį aplankyti. O kitu tau rūpimu klausimu – nežinau, ar daug galiu patarti. Mes savo vyskupijoje, kaip žinai, irgi rūpinamės jaunaisiais įstatymų pažeidėjais, tad iš savo patyrimo galiu pasakyti, kad norint įkurti jiems globos įstaigą – namus ar, kaip tu sakai, iš dalies savarankiškai išsilaikantį viešbutį, – reikia daug didesnio kapitalo negu tavasis. Gali būti, kad net šių dienų kainomis tau pavyktų nusipirkti nedidelį namuką, tačiau iš pat pradžių reikės mažiausiai dviejų pa-

tyrusių darbuotojų, be to, dar kurį laiką teks rūpintis nuolatine finansine parama. Tačiau jau dabar yra daug bendrabučių ir panašių organizacijų, kurioms tavo pagalba būtų labai pravarti. Tai tikrai geriausias būdas panaudoti tuos pinigus, jei jau nutarei – o man atrodo, kad galutinai nutarei, – neskirti jų Tointon Greindžui. Manau, kad labai protingai padarei, pasikvietęs konsultacijai savo draugą policininką. Esu tikras, kad jis tau patars geriausiai".

Dalglišas vos nesusijuokė balsu. Kokia ironiška ir be galo tinkama visų jo nesėkmių pabaiga. Štai nuo ko viskas prasidėjo! Tėvo Badlio laiškas neslėpė jokių baisybių, jokių įtariamų nusikaltimų, jokių sąmokslų, jokių nuslėptų žmogžudysčių. Vargšas, naivus, ne šio pasaulio senukas paprasčiausiai norėjo specialisto konsultacijos, kaip už 19 000 svarų geriausia įkurti, įrengti ir aprūpinti darbu bendrabutį, skirtą jauniems įstatymų pažeidėjams. Turint galvoje nekilnojamojo turto rinkos būklę ir infliacijos lygį, tokiam darbui būtų prireikę pasitelkti finansų genijų. Tačiau jis parašė policininkui, tikriausiai tik jį vieną pažinojo. Parašė žmogui, kurio specialybė – smurtinės mirtys. O kodėl gi ne? Tėvo Badlio akimis visi policininkai iš esmės vienodi, patyrę nusikaltimų pasaulyje ir mokantys elgtis su nusikaltėliais, siekiantys ne tik susekti nusikaltimus, bet ir užkirsti jiems kelią. O aš, karčiai pagalvojo Dalglišas, nepadariau nei vieno, nei kito. Tėvas Badlis norėjo specialisto konsultacijos, o ne patarimo, kaip įveikti blogį. Šioje srityje jis vadovavosi savomis tvirtomis gairėmis; čia jautėsi kaip žuvis vandenyje. Dėl kažkokios priežasties, beveik neabejotinai susijusios su jauno nepažįstamo ligonio Piterio Boningtono perkėlimu, tėvas Badlis nusivylė Tointon Greindžu. Jis norėjo pasitarti, kam kitam paskirti savo pinigus. Tipiškas mano pa-

sipūtimas, pagalvojo Dalglišas; jau maniau, kad norėjo apsvarstyti kažką svarbesnio.

Įsikišo laišką į švarko kišenę ir ėjo toliau, akimis permesdamas laikraščio puslapius. Į akis, tarsi apibrėžtas pieštuku, krito skelbimas, gerai pažįstami žodžiai:

„Tointon Greindžas. Visiems savo draugams pranešame, kad nuo tos dienos, kai grįšime iš spalio mėnesio maldos kelionės, priklausysime didesnei Ridžvelo tresto šeimai. Prašome šiuo permainų laiku ir toliau prisiminti mus maldose. Nelaimei, mūsų Draugų sąrašas kažkur dingo, todėl visus, kurie nenori prarasti ryšio su mumis, prašau kuo skubiau man parašyti.

Vilfredas Anstėjus, direktorius".

Na, žinoma! Tointon Greindžo Draugų sąrašas, taip keistai pradingęs po Greisės mirties, šešiasdešimt aštuonios pavardės, kurias Greisė mokėjo atmintinai. Dalglišas sustojo tarsi įbestas po grėsmingu dangumi ir dar kartą perskaitė skelbimą. Jį pagavo susijaudinimas, fiziškai stiprus tarsi skrandžio skausmas, tarsi kraujo antplūdis. Tą pačią akimirką pajuto absoliučiai tikrai žinąs, kad pagaliau užčiuopė susipainiojusios sruogos galą. Tereikia švelniai trukteleti už šio vieno faktelio, ir visas siūlas išsivynios stebuklingai lengvai.

Jei Greisė Vilison buvo nužudyta, – o jis tuo atkakliai tikėjo, nepaisydamas skrodimo rezultatų, – tai ją nužudė todėl, kad ji kažką žinojo. Tačiau toji informacija turėjo būti gyvybiškai svarbi ir prieinama tik jai vienai. Niekas nebūtų žudęs tik norėdamas nutildyti intriguojančius, tačiau nieko neįrodančius įtarimus apie tai, kur Holroido mirties dieną buvo tėvas Badlis. Jis buvo juodajame bokšte. Dalglišas tai žinojo ir galėjo įrodyti; gal žinojo ir Grei-

sė Vilison. Tačiau suplėšytas į skutelius degtukas ir Greisės parodymai dar nieko neįrodytų. Tėvas Badlis miręs, ir blogiausia, ką galima padaryti, tai pastebėti, jog labai keista, kad senasis kunigas niekam neužsiminė matęs iškyšuliu einantį Džulijų Kortą. Dalglišas lengvai įsivaizdavo niekinamą, sardonišką Džulijaus šypseną. Pavargęs, ligotas senas žmogus sėdi su knyga prie rytinio lango. Kas dabar gali garantuoti, kad jis nemiegojo visą popietę prieš grįždamas į Tointon Greindžą, kai tuo metu apačioje, iš bokšto nematomame paplūdimyje, gelbėtojai tempė savo naštą? Tėvas Badlis miręs, jo parodymų nebeišgirsi, ir jokia pasaulio policija nepradės iš naujo nagrinėti bylos, remdamasi vien tokiomis prielaidomis. Blogiausia, ką galėjo padaryti Greisė, tai kam nors užsiminti, jog Dalglišas atvyko į Tointoną ne šiaip sau sveikti, kad jį irgi kamuoja įtarimai. Ši pastaba galėjo jai nusverti svarstyklių lėkštelę nuo gyvybės prie mirties, nes ji pasidarė pernelyg pavojinga, kad galėtų išlikti gyva. Ne dėl to, kad žinojo, jog rugsėjo dvyliktos dienos popietę tėvas Badlis buvo juodajame bokšte, bet kad turėjo konkretesnę, vertingesnę informaciją. Egzistavo tik vienas Tointono Draugų sąrašas, kurį ji galėjo atspausdinti iš atminties. Kai ji taip sakė, šalia buvo Džulijus. Sąrašą galima suplėšyti, sudeginti ar kaip kitaip sunaikinti. Tačiau buvo tik vienas būdas ištrinti šias šešiasdešimt aštuonias pavardes iš ligonės atminties.

Dalglišas pagreitino žingsnius. Pajuto, kad beveik bėga iškyšuliu. Keista, bet galvos gėlimas praėjo, nors dangus darėsi vis žemesnis, oras buvo tvankus ir kupinas audros nuojautos. Prisiminė metaforą, nuvalkiotą, tačiau tikslią. Šiame darbe svarbiausias buvo ne paskutinis mozaikos gabalėlis, kurį įdėti visų lengviausia. Ne, svarbiausias yra niekieno nepastebėtas, neįdomus skutelis, kurį

įdėjus į vietą, staiga prasmę įgyja daugybė atmestų fragmentų. Apgaulingos spalvos, neryškios ir dviprasmiškos formos susiliejo draugėn, kaip kad dabar, ir pirmą kartą atskleidė atpažįstamas paveikslo apybraižas.

Dabar, įdėjus šį gabalėlį į jam priklausančią vietą, atėjo laikas susirinkti ir tuos, kuriuos buvo pasidėjęs anksčiau. Kol kas nereikia galvoti apie įrodymus, apie skrodimų rezultatus, apie oficialų tyrimo nuosprendžių teisėtumą; nereikia galvoti apie išdidumą, baimę būti išjuoktam, nenorą įsitraukti. Atgal prie svarbiausio principo, kurio griebiasi bet kuris eilinis detektyvas konsteblis, užuodęs savo rajone kažką negero. *Cui bono?** Kas gyvena ne pagal pajamas? Kas turi daugiau pinigų, negu galima paaiškinti jo padėtimi? Tointon Greindže yra du tokie žmonės, ir abu jie susiję su Holroido mirtimi. Džulijus Kortas ir Denis Lerneris. Džulijus, kuris sakė, kad jo atsakas juodajam bokštui yra pinigai ir paguodos, kurias už juos galima nusipirkti: grožis, laisvalaikis, draugai, kelionės. Argi 30 000 svarų palikimas, nors ir labai įžvalgiai investuotas, gali teikti galimybę gyventi taip, kaip gyvena jis? Džulijus, kuris padėjo Vilfredui rengti ataskaitas ir geriau už kitus žinojo, kokia beviltiška Tointon Greindžo finansinė padėtis. Džulijus, kuris niekada nevažiuodavo į Lurdą, nes tai ne jam, bet visada pasistengdavo būti savo kotedže ir surengti maldininkams sutikimo vakarėlį. Džulijus, kuris buvo keistai paslaugus, kai maldininkų autobusas pakliuvo į avariją, kuris apsiėmė viską sutvarkyti ir nupirko naują, specialiai pritaikytą autobusą, kad maldos kelionės galėtų vykti visiškai savarankiškai. Džulijus, kurio parodymai pašalino visus įtarimus, jog Denis Lerneris prisidėjęs prie Holroido mirties.

* Kam naudinga? *(Lot.)*

Dotė apkaltino Džulijų, kad šis naudojasi Tointon Greindžu. Dalglišas prisiminė sceną prie mirusios Greisės lovos; Dotės protrūkis, pirmas negalinčio patikėti vyro žvilgsnis, greitas ir nuodingas jo atsakas. O kas, jei jis naudojasi šia vieta konkretesniam tikslui, ne tik norėdamas patenkinti troškimą globoti ir rodytis dosniam? Naudojasi Tointon Greindžu. Naudojasi maldos kelionėmis. Kuria planus, kaip visa tai išsaugoti, nes ir viena, ir kita jam gyvybiškai reikalinga.

O ką Denis Lerneris? Denis, kuris dirba Tointon Greindže už mažesnį negu įprasta atlyginimą, tačiau vis tiek gali išlaikyti motiną brangiuose slaugos namuose. Denis, ryžtingai įveikęs baimę, kad tik galėtų laipioti uolomis drauge su Džulijum. Ar begali būti geresnė proga visiškai privačiai susitikti ir pasišnekėti, niekam nesukeliant įtarimų? Kaip patogu, kad nudilinta Vilfredo kopimo virvė jį taip išgąsdino ir šis nustojo laipiojęs. Denis, kuris nepraleido nė vienos maldos kelionės, net jei vos pastovėjo kamuojamas migrenos, kaip šiandien. Denis, kuris atsakingas už rankų kremo ir vonios druskų siuntinėjimą, kuris beveik viską pakuoja savo rankomis.

Tai paaiškino tėvo Badlio mirtį. Dalglišas niekaip negalėjo patikėti, jog jo draugas nužudytas siekiant, kad niekam nepasakytų Viktoro mirties popietę nematęs Džulijaus, einančio per iškyšulį. Nėra jokių įrodymų, kad senis bent minučiukei neužsnūdo, sėdėdamas prie lango, tad kaltinimas, jog Džulijus meluoja, galėtų pastarąjį kiek sutrikdyti, tačiau pavojaus nebūtų jokio. Tačiau jei Holroido mirtis yra stambesnio, baisesnio sąmokslo dalis? Tada visiškai aišku, kam reikia pašalinti – ir kaip lengvai! – atkaklų, protingą ir visur esantį šniukštinėtoją; jei jis užuostų blogį, nesiduotų kitaip nutildomas. Tėvas Badlis išvežtas į ligoninę, kai dar nežinojo apie Holroido mirtį. Tačiau vos

tik apie ją sužinojo, negalėjo nesuprasti, kaip reikšminga tai, ko jam nepavyko pamatyti. Tikrai būtų kažką daręs. Ir darė. Paskambino į Londoną telefonu, kurio numerį turėjo susirasti knygoje. Susitarė susitikti su savo žudiku.

Dalglišas sparčiai žingsniavo toliau, pro „Vilties" kotedžą, ir beveik nesąmoningai pasuko į Tointon Greindžą. Sunkios paradinės durys atsidarė vos stumtelėtos. Vėl užuodė kiek bauginantį prieskonius primenantį kvapą, užgožiantį nelemtesnius, ne tokius malonius kvapus. Buvo taip tamsu, kad iš karto teko uždegti šviesą. Prieškambaris sušvito tarsi tuščia filmavimo aikštelė. Juodais ir baltais kvadratais išmargintos grindys raibuliavo akyse tarsi milžiniška šachmatų aikštelė, laukianti, kol žaidimo figūros sustos į savo vietas.

Dalglišas žengė per tuščius kambarius, visur įjungdamas šviesas. Kambariai vienas po kito atgijo. Pajuto, kad praeidamas liečia stalus ir kėdes, tarsi medis būtų talismanas, kad atidžiai dairosi aplinkui budria akimi keliautojo, kuris niekieno nelaukiamas grįžta į apleistus namus. Jo galvoje slankiojo mozaikos gabalėliai. Paskutinis ir pavojingiausias pasikėsinimas į Anstėjų, įvykdytas juodajame bokšte. Anstėjus manė, jog tai paskutinis mėginimas priversti parduoti Greindžą. O ką, jei siekta kito tikslo – ne uždaryti Tointon Greindžą, bet užtikrinti jo ateitį? Žinant, kaip senka Anstėjaus ištekliai, nebuvo kito kelio, kaip perduoti jį finansiškai stipriai, gerai įsikūrusiai organizacijai. Anstėjus nepardavė pensionato. Paskutinis, pavojingiausias užpuolimas jam aiškiai parodė, kad tai ne ligonių darbas, kad jo svajonė nesutepta; patenkintas tuo, jis pats atidavė savo paveldą. Tointon Greindžas neužsidarys. Maldos kelionės tęsis. Ar ne to kažkas – kažkas, kuo puikiausiai žinojęs grėsmingą finansinę pensionato padėtį, – visą laiką siekė, ar ne tam rezgė planus?

Holroido apsilankymas Londone. Akivaizdu, kad jis kažką sužinojo, įgijo informacijos, kurios dėka grįžo į Tointon Greindžą neramus, tačiau pakilios nuotaikos. Ar ši informacija reiškė, kad jis tapo pernelyg pavojingas ir jo nebuvo galima palikti gyvo? Dalglišas iki šiol manė, kad Holroidas kažką sužinojo iš advokato, gal apie savo, o gal apie Anstėjaus šeimos finansus. Tačiau apsilankymas pas advokatą nebuvo svarbiausias kelionės tikslas. Holroidas ir Hjusonai dar lankėsi Šv. Išganytojo ligoninėje, kurioje anksčiau gydėsi Anstėjus. Ten jie ne tik susitiko su fizinės medicinos konsultantu, bet lankėsi ir medicinos archyve. Ar ne taip Megė pasakė per pirmą susitikimą su Dalglišu? „Jis nebegrįžo į Šv. Išganytojo ligoninę, kad jie galėtų užfiksuoti jo stebuklingą išgijimą. Gaila, būtų buvęs geras pokštas". Kas, jei Holroidas Londone kažką sužinojo, tačiau netiesiogiai, o per Megę Hjuson, abiem susitarus per vieną iš tų pokalbių ant skardžio krašto? Prisiminė Megės Hjuson žodžius: „Juk sakiau tau, kad nepasakysiu, tai ir nepasakysiu. Bet jei ir toliau mane dėl to grauši, galiu ir persigalvoti". O paskui: „Na ir kas, jei pasakiau? Jis nebuvo kvailys, supranti? Aiškiai matė, kad kažkas ne taip. Ir jis mirė, mirė, mirė!" Tėvas Badlis mirė. Ir Holroidas. Ir Megė. Ar buvo kokia priežastis, dėl kurios Megei reikėjo mirti būtent šiuo metu?

Ne, jis jau nuskubėjo. Viskas tik spėliojimai, tušti samprotavimai. Teisybė, jokia kita teorija neatitiko visų faktų. Tačiau įrodymų nebuvo. Iki šiol neturėjo įrodymų, kad bent viena mirtis Tointon Greindže buvo žmogžudystė. Abejonių nekelia tik vienas dalykas. Jei Megė nužudyta, pirma ją pavyko įtikinti, kad pati to nenujausdama prisidėtų prie nužudymo.

Jis išgirdo keistą burbuliavimą ir pajuto iš virtuvės sklindantį aštrų riebalų ir karšto muilo tirpalo kvapą. Virtuvė

dvokė tarsi Viktorijos laikų skalbykla. Ant senoviškos dujinės viryklės virė puodas su pašluostėmis. Išvažiavimo sumaištyje Dotė Mokson tikriausiai pamiršo išjungti dujas. Pilki skudurai kilojosi tamsiame, bjauriai dvokiančiame skystyje, dujinė viryklė buvo nusėta išdžiūvusių putų kempinėlėmis. Dalglišas išjungė dujas, ir pašluostės sumirko į purviną savo vonią. Pūkštelėjus užgęstančiai liepsnai, staiga sustiprėjo namuose tvyranti tyla; atrodė, lyg būtų išjungęs paskutinius žmonių buvimo ženklus.

Jis įėjo į darbo kambarį. Darbastaliai buvo apkloti uždangalais. Pro vieną jų įžiūrėjo į eilę surikiuotus plastiko buteliukus ir vonios druskų skardinėles, paruoštas išsijoti ir supakuoti. Henrio Karvardaino nulipdytas Anstėjaus biustas tebestovėjo ant medinio pastovo. Jis buvo uždengtas baltu plastiko maišu, ties kaklu surištas kažkuo labai panašiu į seną Karvardaino kaklaraištį. Įspūdis buvo neapsakomai nemalonus; pro perregimą apdangalą neaiškiai įžiūrimi bruožai, tuščios akiduobės, smaila nosis, įtempusi baltą plastiką, kūrė tokį pat įsimenantį vaizdą kaip nukirsta žmogaus galva.

Priestato gale, įstaigoje tiesiai po šiauriniu langu, tebestovėjo Greisės Vilison stalas, o ant jo rašomoji mašinėlė su pilku uždangalu. Jis ištraukė stalo stalčius. Kaip ir tikėjosi, visur buvo nepriekaištinga tvarka, krūvelės popieriaus su Tointon Greindžo pavadinimu, rūpestingai pagal dydį sudėti vokai, rašomosios mašinėlės juostos, pieštukai, trintukai, kalkinis popierius specialioje dėžėje, lakštai lipnių etikečių perforuotais kraštais, ant kurių ji spausdino Draugų pavardes ir adresus. Nebuvo tik pavardžių sąrašo, tik šešiasdešimt aštuonių adresų; vienas jų Marselyje. Tame sąraše, o podraug ir ponios Vilison galvoje buvo svarbiausia šios godulio ir mirties grandinės grandis.

Heroinas turėjo toli nukeliauti, kol galiausiai būdavo supakuojamas į vonios druskų skardinės dugną Tointon Greindže. Dalglišas įsivaizdavo kiekvieną kelionės etapą taip aiškiai, tarsi pats būtų joje dalyvavęs. Opiumo aguonų laukai Anatolijos aukštumose, išbrinkę pumpurai, varvantys pienuitu skysčiu. Slaptas fabrikėlis, kuriame opiumas dar prieš išvežant iš kalnų perdirbamas į morfijaus žaliavą. Ilga kelionė mulais, traukiniais, keliais ar oru į Marselį, vieną stambiausių pasaulyje narkotikų paskirstymo centrų. Gryno heroino išgavimas vienoje iš daugelio pogrindinių laboratorijų. O tada sutartas susitikimas tarp gausybės Lurdo atvykėlių, gal net per mišias, iš rankos į laukiančią ranką greitai nuslydęs paketas. Jis prisiminė, kaip pirmą savo vakarą Tointone vežė per iškyšulį Henrį Karvardainą, tvirtai laikydamas storas gumines vežimėlio rankenas. Kaip nesunku vieną jų atsukti, į susidariusią kiaurymę įkišti mažą plastiko maišelį, priklijuotą prie metalo. Visai operacijai neprireiktų nė minutės. O galimybių kiek nori. Filbis į maldos keliones nevyko. Už vežimėlius būtų atsakingas Denis Lerneris. Ar gali būti saugesnis būdas pervežti narkotikus per muitinę, kaip pakišus juos pripažintos ir gerbiamos maldos kelionės nariui? Toliau viskas irgi puikiausiai apgalvota. Tiekėjai turi iš anksto žinoti maldos kelionės datą, o vartotojai ir platintojai – kada tikėtis naujos siuntos. Pats lengviausias būdas visus perspėti – pasinaudoti nekaltu garbios labdaros organizacijos biuleteniu, kurį kiekvieną ketvirtį taip kruopščiai ir naiviai siuntinėjo nieko nenutuokianti Greisė Vilison.

O Džulijaus liudijimas Prancūzijos teisme, žudikui parūpintas alibi. Gal tai buvo ne pasyvus pasidavimas šantažui, ne užmokestis už buvusias paslaugas, bet išankstinis mokestis už paslaugas, kurių prireiks ateityje? O

22. 494

gal Džulijus, kaip manė Bilo Moriarčio informatorius, parūpino Mišonė alibi vedamas vienintelio motyvo – liguisto pasitenkinimo, kad pavyko apkvailinti prancūzų policiją, drauge pasitarnaujant galingai šeimai ir sukeliant savo viršininkams kuo daugiau nesmagumų? Gali būti. Gal jis nei norėjo, nei tikėjosi kito atlygio. Tačiau jei jį pasiūlė? Jei jam taktiškai davė suprasti, kad gali parūpinti griežtai ribotus tam tikros prekės kiekius, jei tik pavyks surasti būdą, kaip ją įvežti į Angliją? Ar jis būtų pajėgęs atsispirti Tointon Greindžo ir jo kas pusmetį vykstančių maldos kelionių siūlomai pagundai?

Viskas taip lengva, taip paprasta, taip tikra. Ir taip neįtikėtinai pelninga. Kiek dabar galima gauti už heroiną? Apie 4000 svarų už unciją. Džulijui nebuvo jokio reikalo prekiauti dideliais kiekiais ar užsikrauti papildomus platinimo sunkumus, kai vienas ar du patikimi agentai garantavo jam patogų gyvenimą. Kiekvieną kartą pakako įsivežti tik po dešimt uncijų, ir galėjo pirkti tiek grožio bei laisvalaikio, kiek širdis geidžia. Pensionatą perėmus Ridžvelo trestui, ateitis bus visiškai saugi. Denis Lerneris išliks savo vietoje. Maldos kelionės tęsis. Džulijui atsivers kiti pensionatai, kitos maldos kelionės. Lerneris buvo visiškoje jo valioje. Net jei biuletenio leidyba baigsis, jei pensionate nebebus pardavinėjamas ir pakuojamas rankų kremas ir druskos, heroino kelionės nesustos. Pranešti apie jo atvykimą ir sugalvoti platinimo sistemą – smulkmena, išsprendus svarbiausią problemą: saugiai, patikimai ir reguliariai pristatyti narkotikus į Anglijos uostą.

Kol kas įrodymų nebuvo. Tačiau jei viskas pasiseks, jei Dalglišas neklysta, per tris dienas įrodymai atsiras. Dabar jau gali ramiai paskambinti vietos policijai, ir tegu jie patys praneša kovos su narkotikais centriniam skyriui. Dar geriau, pats paskambins inspektoriui Danieliui

ir susitars, kad užsuks pas jį pakeliui į Londoną. Svarbiausia slaptumas. Negalima rizikuoti ir sukelti įtarimą. Pakaks vieno Džulijaus skambučio į Lurdą, kad atšauktų šią siuntą ir vėl paliktų jam tik neaiškių įtarimų, sutapimų, nepagrįstų kaltinimų raizginį.

Prisiminė, kad artimiausias telefonas valgomajame. Jis buvo sujungtas su išore; prisiminė pats tai matęs. Tačiau kai pakėlė ragelį, signalo nebuvo. Akimirką pajuto pažįstamą susierzinimą, kad aparatas, prie kurio buvimo buvo taip pripratęs, virto tik nereikalinga metalo ir plastiko krūva; pagalvojo, kad namai, kuriuose išjungtas telefonas, visada atrodo daug vienišesni negu namai, kuriuose telefono visai nėra. Įdomu, gal net reikšminga, kad linija neveikia. Tačiau nieko baisaus. Važiuos, gal ras inspektorių Danielį policijos štabe. Šiame etape, kai jo teorija kybojo ore, nenorėjo kalbėtis su kuo nors kitu. Padėjo ragelį. Balsas nuo durų paklausė:

– Problemos, komisare?

Džulijus Kortas vaikščiojo po namus tyliai kaip katė. Dabar stovėjo, vienu petimi lengvai atsirėmęs į durų staktą, rankas giliai susikišęs į švarko kišenes. Nerūpestingumas buvo apsimestinis. Jo kūnas, besiremiantis į žemę tik pirštų galiukais tarsi ruošiantis šuoliui, buvo įsitempęs kaip styga. Veidas viršum atmestos megztinio apykaklės buvo ryškus kaip medžio skulptūra ir priminė kaukolę, po išraudusia oda ryškėjo įtempti raumenys. Nemirksinčios, nenatūraliai blizgančios akys stebėjo Dalglišą taip pat mąsliai ir atidžiai, kaip lošėjas stebi besisukantį ruletės ratą.

Dalglišas ramiai atsakė:

– Atrodo, telefonas sugedo. Nesvarbu. Mano namų darbininkė gali ir palaukti.

– Ar jūs visada naršote po svetimus namus, kai reikia

paskambinti privačiu reikalu? Pagrindinis telefono aparatas yra įstaigoje. Negi nežinojote?

– Abejoju, ar iš ten būtų geriau pavykę.

Jie žiūrėjo vienas į kitą dar didesnėje tyloje. Stovėdamas kitame kambario gale Dalglišas galėjo matyti ir sekti savo priešininko mintis taip aiškiai, tarsi jos būtų rodomos ekrane, brėžiant apsisprendimo trajektoriją. Kovos nebuvo. Abu vertino galimybes.

Kai pagaliau Džulijus lėtai ištraukė ranką iš kišenės, Dalglišas beveik su palengvėjimu pamatė „Lugerio" vamzdį. Burtas mestas. Dabar nebegalima grįžti atgal, nebegalima apsimetinėti, neliko netikrumo.

Džulijus ramiai tarė:

– Nejudėkit, aš puikus šaulys. Sėskit prie stalo. Rankas sudėkit ant viršaus. Dabar papasakokit, kaip mane išaiškinot. Darau prielaidą, kad jau išaiškinot. Jei ne, būsiu apsiskaičiavęs. Jūs mirsit, manęs laukia didelis vargas ir nemalonumai, ir mums abiem bus labai nesmagu, žinant, kad tai nebuvo būtina.

Kairiąja ranka Dalglišas ištraukė iš švarko kišenės tėvui Badliui skirtą laišką ir mestelėjo jį ant stalo.

– Jus tai sudomins. Atėjo šį rytą, adresuotas tėvui Badliui.

Pilkos akys tebebuvo įsmeigtos į jo akis.

– Labai gaila. Neabejoju, kad tai labai įdomu, bet man rūpi kiti dalykai. Perskaitykit jį man.

– Jis paaiškina, kodėl tėvas Badlis norėjo su manim susitikti. Jums nevertėjo kurti anoniminio laiško nei naikinti jo dienoraščio. Jo reikalas neturėjo su jumis nieko bendro. Ir kam išvis reikėjo jį žudyti? Jis buvo bokšte tą dieną, kai mirė Holroidas; puikiai žinojo, kad nebuvo užsnūdęs, kad jūs neatėjote per iškyšulį. Bet ar tai buvo jums taip pavojinga, kad reikėjo jį žudyti?

– Badlio atveju – taip, pavojinga. Senis pasižymėjo giliu instinktyviu sugebėjimu užuosti tai, ką vadino blogiu. Tai reiškia, kad seniai nepasitikėjo manimi, o labiausiai tuo, ką vadino mano įtaka Deniui. Mūsų privati komedija buvo vaidinama tokiomis formomis, kokių tikriausiai nepripažins sostinės policijos skyrius. Pabaiga galėjo būti tik viena. Jis paskambino man iš ligoninės į butą Londone likus trims dienoms iki išrašymo ir paprašė užeiti pas jį rugsėjo dvidešimt šeštos vakare, po devintos valandos. Nuėjau pasirengęs. Atvažiavau iš Londono, palikau „Mercedesą" toje dauboje už akmenų sienos, netoli pakrantės kelio. Kol visi vakarieniavo, iš įstaigos pasiėmiau abitą. Nuėjau į „Vilties" kotedžą. Jei kas nors būtų mane pamatęs, būčiau turėjęs pakeisti planus. Tačiau niekas nematė. Jis sėdėjo vienas prie gęstančios ugnies ir laukė manęs. Manau, kad nepraėjo nė dvi minutės, kai jis suprato, kad aš jį nužudysiu. Kai prispaudžiau jam prie veido polietileną, nemačiau jokio nustebimo. Atkreipkit dėmesį – polietileną. Jis nepalieka jokių siūlelių ar pluošto dalelių nei nosyje, nei kvėpavimo takuose. Tiesa, Hjusonas, tas vargšas kvailys, ir taip nebūtų nieko pastebėjęs. Badlio dienoraštis gulėjo ant stalo, ir aš jį pasiėmiau – ką žinai, gal buvo ką nors tokio įrašęs. Ir gerai padariau. Paaiškėjo, kad jis turi įkyrų įprotį labai tiksliai užsirašinėti, kur kada buvo ir ką veikė. Bet į sekreterą nesilaužiau. Nebuvo reikalo. Šita smulkmena teisėtai priklauso Vilfredui. Jis tikriausiai negalėjo iškęsti nepamatęs senio testamento. Tarp kitko, jūsų atviruko nemačiau; įtariu, kad Vilfredas irgi toliau neieškojo, kai tik aptiko testamentą. Tikriausiai senis jį suplėšė. Nemėgo kaupti menkniekių. Po to grįžau į automobilį ir gana nepatogiai išmiegojau. Kitą rytą įvažiavau į Londono kelią ir atvykau į Greindžą, kai jaudulys jau buvo nurimęs. Dienoraštyje mačiau įrašą, kad į svečius pakvies-

tas A.D. ir kad jis atvyks spalio pirmą. Tai man pasirodė keistoka. Senis paprastai neturėjo svečių. Tad išvakarėse pakišau anoniminį laišką, jei kartais Badlis būtų išsipasakojęs, kas jam slegia širdį. Turiu pasakyti, gerokai apstulbau sužinojęs, kad paslaptingasis A.D. – tai jūs, mielas komisare. Jei būčiau žinojęs, būčiau pasivarginęs sukurti ką nors subtilesnio.

– O kaip stula? Jis buvo užsidėjęs stulą.

– Turėjau ją nuimti, bet negali juk žmogus visko prisiminti. Matot, jis nepatikėjo, kad aš saugau Denį, nes nenoriu jaudinti Vilfredo, arba darau tai iš gerumo. Pernelyg gerai mane pažinojo. Kai apkaltino mane, kad gadinu Denį, kad naudojuosi Tointonu kažkokiems savo tikslams, atsakiau, jog pasakysiu jam tiesą, jog noriu atlikti išpažintį. Turėjo nujausti, kad jam tai reiškia mirtį, kad iš tiesų aš tik pokštauju. Bet negalėjo rizikuoti. Jei atsisakytų rimtai mane išklausyti, tai reikštų, kad visas jo gyvenimas buvo melas. Kokias dvi sekundes dvejojo, tada užsidėjo ant kaklo stulą.

– Ar jis nesuteikė jums pasitenkinimo, nė kiek neišsigando?

– O ne! Ko jam bijoti? Vienu požiūriu mudu abu panašūs. Nė vienas nebijojome mirties. Nežinau, ką Badlis galvojo, nes vos spėjo pareikšti paskutinį priklausomybės profesijai ženklą; tačiau buvo aišku, kad bijoti neturėjo ko. Aš irgi nebijojau. Taip pat aiškiai žinau, kas atsitiks po mano mirties. Išnyksiu. Būtų kvaila to bijoti. Nesu toks kvailas. Kai nustoji bijoti mirties – visiškai nustoji, – visos kitos baimės tampa beprasmės. Niekas negali tavęs paliesti. Tereikia tik laikyti po ranka priemonę mirčiai užtikrinti. Tada esi nepažeidžiamas. Atsiprašau, kad šiuo atveju tai revolveris. Puikiai suprantu, kad šią akimirką atrodau juokingas ir melodramatiškas. Bet ne-

įsivaizduoju, kaip kitaip nusižudyti. Skandintis? Jausti, kaip vanduo užplūsta ir lėtai uždusina? Vaistai? Dar pasipainios koks nors geraširdis idiotas ir ištrauks atgal į gyvenimą. Be to, bijau tos šešėlių žemės, plytinčios tarp gyvenimo ir mirties. Peilis? Daug kraujo ir per maža tikrumo. Čia trys kulkos, Dalglišai. Viena jums, o dvi, jei kartais prireiktų, man.

– Kadangi prekiaujate mirtimi, tai tikrai pravartu prie jos pratintis.

– Visi, kurie vartoja stipriuosius narkotikus, trokšta mirties. Žinot tą ne blogiau už mane. Tai būdas, keliantis mažiausiai nepatogumų kitiems ir teikiantis didžiausią pelną, o jiems patiems – didžiausią malonumą, bent jau pradžioje.

– O Lerneris? Tikriausiai mokėjot už jo motinos gyvenimą slaugos namuose? Kiek jie ima, kokius 200 svarų per mėnesį? Pigiai jį nusipirkot. Šiaip ar taip, jis negalėjo nežinoti, ką įveža į Angliją.

– Įveš, po trijų dienų įveš. Ir įvežinės toliau. Pasakiau jam, kad tai kanapės, visiškai nekenksmingas narkotikas; tik perdėtai jautri mūsų vyriausybė jas paskelbė nelegaliomis, bet mano draugai Londone jas labai mėgsta ir pasirengę brangiai pirkti. Jis nutarė patikėti manimi. Žino tiesą, bet neprisipažins to net sau. Tas savęs apgaudinėjimas visai protingas, net būtinas. Visi tokiu būdu stengiamės išgyventi. Jūs tikriausiai puikiai žinot, kad dirbat purviną darbą, kad sukčiai gaudo sukčius, kad jūsų intelektas nevertas tokios menkystės. Bet jei tą prisipažintumėt, kur dingtų jūsų dvasios ramybė? O jei kada mesit savo darbą, tai niekam nesakysit, kad dėl šios priežasties. Beje, ar neketinat jo mesti? Kažkodėl pagalvojau, kad taip gali nutikti.

– Tai rodo jūsų įžvalgumą. Buvo tokių minčių. Tik ne dabar.

Apsisprendimas tęsti darbą, gimęs nežinia kada ir nežinia kodėl, Dalglišui pasirodė toks pat neracionalus, kaip ir apsisprendimas jį mesti. Tai nebuvo pergalė. Gal net pralaimėjimas. Tačiau jei jis išliks gyvas, dar pakaks laiko išanalizuoti visoms šio asmeniško konflikto subtilybėms. Kaip tėvas Badlis, žmogus gyveno ir mirė todėl, kad kitaip negalėjo. Išgirdo linksmą gaidelę Džulijaus balse:

– Gaila. Bet atrodo, kad tai paskutinis jūsų darbas, tai gal papasakokit, kaip mane išaiškinot.

– Ar turim laiko? Nelabai norėčiau praleisti paskutines penkias gyvenimo minutes, prisimindamas neprofesionalų ir negrabų savo elgesį. Man tai nesuteiks jokio pasitenkinimo, be to, nemanau, kad privalau tenkinti jūsų smalsumą.

– Neprivalot. Bet tai reikalingiau jums, ne man. Ar neturėtumėt stengtis laimėti laiko? Be to, jei jūsų pasakojimas bus pakankamai jaudinantis, gal mano budrumas susilpnės, gal atsiras galimybė pašokti ar mesti į mane kėdę, nežinau, ką jus moko daryti tokioje situacijoje. O gal kas nors įeis arba aš persigalvosiu.

– Taip gali būti?

– Ne.

– Tada patenkinkit mano smalsumą. Manau, teisingai spėju apie Greisę Vilison. Nužudėt ją taip pat, kaip tėvą Badlį, nes nutarėt, kad mano įtarimai ima kelti pavojų, o ji galėjo iš atminties išspausdinti visą Draugų sąrašą, kuriame buvo ir jūsų platintojai. Bet Megė Hjuson, kodėl jai reikėjo mirti?

– Nes ji kai ką žinojo. Ar to neatspėjot? Vadinasi, jus pervertinau. Ji žinojo, kad Vilfredą ištikęs stebuklas buvo apgaulė. Aš nuvežiau Hjusonus ir Viktorą į Londoną, kur jie buvo susitarę apsilankyti Šv. Išganytojo ligoninėje. Erikas ir Megė nuėjo į medicinos archyvą pasižiūrėti Vilfre-

do ligos istorijos. Manau, norėjo patenkinti profesinį smalsumą, jei jau čia atsidūrė. Ir sužinojo, kad jis niekada nesirgo daugine skleroze, kad naujesni tyrimai parodė, jog diagnozė nustatyta neteisingai. Jį kamavo isterinis paralyžius. Tačiau jūs, atrodo, sukrėstas, mielasis komisare. Jūs pats pseudomokslininkas, ar ne? Tikriausiai jums sunku suvokti, kad medicinos technika gali klysti.

– Ne. Aš tikiu, kad galima apsirikti nustatant diagnozę.

– Atrodo, Vilfredas nepritartų jūsų sveikam skepticizmui. Jis negrįžo į ligoninę tolesniems patikrinimams, tad niekas ir nepasivargino parašyti jam apie tą nedidelę klaidą. Kam rašyti? Tačiau Hjusonai negalėjo nutylėti tokios žinios. Jie pasakė man, o Megė paskui tikriausiai pasakė Holroidui. Dar važiuojant į Tointoną jis veikiausiai suprato, kad kažkas ne taip. Mėginau papirkti ją viskiu, kad niekam to nesakytų, – ji visai rimtai tikėjo, kad rūpinuosi mieluoju Vilfredu, – ir viskas buvo gerai, kol Vilfredas neatėmė iš jos galimybės dalyvauti sprendžiant pensionato ateitį. Ji įsiuto. Pasakė man, kad ketina įsiveržti į paskutinį susirinkimą, po meditacijos, ir viešai paskelbti tiesą. Negalėjau to leisti. Tik tas faktas, tas vienintelis faktas galėjo priversti Vilfredą parduoti pensionatą. Jis būtų sustabdęs Tointon Greindžo perdavimą Ridžvelo trestui. Tointon Greindžas ir maldos kelionės privalo išlikti.

Tiesą sakant, Megė nelabai troško stebėti tą beprotnamį, kuris prasidės, kai ji paskelbs savo naujieną, tad buvo visai lengva įtikinti, kad, pasakiusi apie tai, paliktų visus Tointon Greindžo gyventojus stebėtis kaip kuris išmano, o pati pabėgtų su manimi į miestą. Pasiūliau tyčia parašyti dviprasmišką laišką, kurį skaitant galima įžvelgti ir grasinimą nusižudyti. Tada galėtų grįžti į Tointoną kada užsimaniusi ir patikrinti, kaip elgiasi Erikas, pasijutęs našliu. Tokie isteriški juokeliai mūsų mielajai

Megei visada patiko. Ji išsisuktų iš keblios padėties Tointone, suteiktų Vilfredui ir Erikui kiek įmanydama daugiau rūpesčių bei netikrumo, nemokamai paatostogautų mano bute Londone, o sugalvojusi grįžti atgal galėtų tikėtis gausybės jaudinančių dalykų. Ji net pasisiūlė pati paimti virvę. Sėdėjome ir gėrėme tol, kol ji tiek apsvaigo, kad nebegalėjo manęs įtarti, bet dar pajėgė parašyti laiškelį. Žinoma, tas paskutines eilutes, kur kalbama apie juodąjį bokštą, prirašiau aš.

– Tai štai kodėl ji buvo išsimaudžiusi ir pasipuošusi.

– Savaime aišku. Išsipustė, kad kuo efektingiau pasirodytų Tointon Greindže, be to, tikiuosi, norėjo padaryti įspūdį ir man. Man buvo malonu sužinoti, kad atrodžiau jai vertas švarių apatinių ir lakuotų kojų nagų. Negaliu tiksliai pasakyti, ką, jos manymu, buvau numatęs su ja veikti pasiekęs Londoną. Mieloji Megė visada skrajojo padebesiais. Tai, kad įsidėjo kontraceptikus, rodo veikiau jos optimizmą negu subtilumą. Tačiau gal turėjo kokių kitų planų. Mergytė tiesiog kliedėjo, kaip norėjo išvykti iš Tointono. Mirė laiminga, tą galiu tvirtai pasakyti.

– Išeidamas iš kotedžo, jūs pats davėte ženklą šviesomis.

– Turėjau kaip nors pasiaiškinti, kodėl atėjau ten ir radau kūną. Maniau, apdariai pasielgsiu, jei nemeluosiu, kas nebūtina. O jei kas nors būtų pažiūrėjęs pro langą ir patvirtinęs mano pasakojimą? Nemaniau, kad tai būsit jūs. Kai radau jus kotedže, plušantį kaip kokį skautą, buvau gerokai išmuštas iš vėžių. Be to, neįtikėtinai atkakliai ją gaivinot.

Tikriausiai pasijuto ne geriau negu tada, kai rado Vilfredą, pridususį nuo dūmų, pagalvojo Dalglišas. Ir tą akimirką, ir po Megės mirties Džulijaus siaubas buvo absoliučiai nesuvaidintas. Jis paklausė:

– Holroidą irgi dėl to paties nustūmėt nuo skardžio – kad neprasitartų?

Džulijus nusijuokė:

– Šitas gabaliukas jums patiks: gryniausia ironija. Aš net nežinojau, kad Megė išsipasakojo Holroidui, išsiaiškinau tik po jo mirties. Denis išvis nesužinojo. Holroidas pradėjo kamuoti Denį, kaip visuomet. Denis buvo prie to pripratęs, todėl tik pasitraukė tolėliau su savo knyga, kaip visada darydavo. Tada Holroidas ėmėsi piktesnių kankinimų. Pradėjo rėkti ant Denio. Kažin, ką Vilfredas pasakys, kai sužinos, kad jo brangiausios maldos kelionės gryna apgavystė, kad pats Tointon Greindžas remiasi melu. Liepė Deniui kuo geriau panaudoti sekančią kelionę, nes daugiau jų tikrai nebebus. Denį apėmė panika, jis pagalvojo, kad Holroidas sužinojo apie narkotikų kontrabandą. Net nestabtelėjo pamąstyti, kaip, po velnių, Holroidas galėjo ką nors sužinoti. Paskui pasakojo man, kad net neprisimena, kaip pašoko nuo žemės, atleido stabdžius ir stumtelėjo vežimėlį į priekį. Bet nėra abejonių, kad jis tai padarė. Daugiau nieko nebuvo. Vežimėlis nebūtų nukritęs taip toli nuo pakrantės, jei nebūtų labai stipriai stumtelėtas. Kai Holroidas nukrito, aš buvau apačioje, paplūdimyje. Viena iš labiausiai erzinančių šios žmogžudystės aplinkybių yra ta, kad taip ir nesusilaukiau jokios užuojautos dėl išgyventos traumos: Holroidas ištiško visai čia pat prie manęs, už kokių dvidešimties jardų. Tikiuosi, bent jūs dabar mane užjausit.

Dalglišas pamanė, kad ši žmogžudystė Džulijui patogi dviem požiūriais. Nebėra Holroido ir pavojų keliančios jo turimos informacijos; be to, Denis Lerneris atsidūrė visiškoje jo galioje. Tarė:

– O kol Lerneris bėgo kviesti pagalbos, jūs paslėpėt du šoninius vežimėlio gabalus.

– Įkišau į gilų plyšį tarp uolų už kokių penkiasdešimties jardų. Tada man atrodė, kad taip pavyks sėkmingai sukomplikuoti visą reikalą. Be stabdžių niekas negalės tiksliai pasakyti, ar tai nelaimingas atsitikimas. Kai pagalvoju, tai verčiau reikėjo palikti viską kaip buvo ir leisti visiems manyti, kad Holroidas nusižudė. Iš esmės taip ir buvo. Denį tuo įtikinau.

Dalglišas paklausė:

– Ką ketinat daryti toliau?

– Šausiu jums į galvą, paslėpsiu kūną jūsų paties mašinoje ir abiem sykiu atsikratysiu. Žinau, toks žmogžudystės būdas labai nuvalkiotas, bet užtat veiksmingas.

Dalglišas nusijuokė. Nustebo, kad juokas skamba taip natūraliai:

– Vadinasi, ketinat nuvažiuoti apie šešiasdešimt mylių lengvai atpažįstamu automobiliu, kurio bagažinėje vešite sostinės policijos komisaro lavoną – jo paties automobilio bagažinėje. Jūsų drąsa pasigėrėtų ne vienas mano pažįstamas, šiuo metu besiilsintis Parkhersto ar Darhemo sustiprintos apsaugos įstaigose, nors jie gal ir nesidžiaugtų perspektyva susitikti ten su jumis. Ta draugija prastai išauklėta ir linkusi kivirčytis. Nemanau, kad atrasit su jais daug bendrų interesų.

– Rizikuosiu. Užtat jūs būsit negyvas.

– Be abejo. Jūs irgi, nuo tos akimirkos, kai paleisit į mane kulką; juk nelaikote gyvenimu kalėjimo iki gyvos galvos? Net jei nuvalysit nuo gaiduko pirštų atspaudus, visi puikiai žinos, kad mane nužudė. Aš ne iš tų, kurie žudosi, kurie važiuoja į nuošalius miškus ar apleistus karjerus ir ten paleidžia sau kulką į kaktą. O mirties aplinkybių tyrimas leis laboratorijai parodyti viską, ką sugeba.

– Jei jūsų kūną ras. Kada išvis pradės jo ieškoti? Po trijų savaičių?

– Ieškos kaip reikiant. Jei jūs galit atrasti tinkamą vietelę, kurioje ketinat paslėpti automobilį ir lavoną, tai jie irgi ją ras. Nemanykit, kad policijos pareigūnai nemoka naudotis topografiniais vietovės žemėlapiais. O kaip ketinat grįžti atgal? Traukiniu iš Bornmuto ar Vinčesterio? Balsuoti prie kelio, išsinuomoti dviratį, eiti pėsčiomis, prisidengęs nakties tamsa? Kažin ar pavyks nuvažiuoti traukiniu į Londoną ir apsimesti, kad įlipot Vorehame. Stotis ten maža, ir jus beveik visi pažįsta. Prisimins, kada išvažiavot ir kada grįžot.

Džulijus mąsliai tarė:

– Žinoma, jūs teisus. Vadinasi, lieka uolos. Policijai teks išgriebti jūsų kūną iš jūros.

– Su kulka smegenyse? O gal tikitės, kad pats nueisiu prie skardžio krašto, kad jums būtų patogiau? Aišku, galit išmėginti fizinę jėgą, bet tam turėtumėt prieiti pavojingai arti, ir gali prasidėti grumtynės. Mūsų jėgos apylygės. Jei gerai supratau, neketinat leistis, kad nutraukčiau ir jus drauge? Kai tik ras mano kūną ir jame kulką, jums baigta. Nepamirškit, pėdsakai prasideda čia. Paskutinį kartą mane matė gyvą išvažiuojant Tointon Greindžo autobusui, ir po to mudu likome dviese.

Kaip tik tada abu išgirdo tolimą priekinių durų trinktelėjimą. Šį garsą, skardų tarsi šūvis, sekė duslūs, sunkūs ir tvirti žingsniai prieškambaryje.

III

Džulijus skubiai ištarė:

– Jei sušuksi, užmušiu jus abu. Stok į kairę nuo durų.

Žingsniai artėjo prieškambariu, nenatūraliai skardūs baimingoje tyloje. Abu vyrai sulaikė kvapą. Duryse stovėjo Filbis.

Jis tuoj pat pamatė revolverį. Išplėtė akis ir kelis kartus greitai sumirksėjo. Pažvelgė į vieną, paskui į kitą. Kai prabilo, balsas buvo kimus, atsiprašantis. Kreipėsi tiesiai į Dalglišą tarsi vaikas, mėginantis pasiaiškinti, kodėl nusikalto:

– Vilfredas liepė man grįžti anksčiau. Dotė prisiminė, kad neužsuko dujų.

Jo akys vėl nukrypo į Džulijų. Šį kartą jose buvo matyti su niekuo nesupainiojamas siaubas. Jis pratarė: „O ne!“ Beveik tą pačią akimirką Džulijus iššovė. Revolverio šūvis nebuvo netikėtas, tačiau vis tiek sukrėtė, neįmanoma buvo juo patikėti. Filbio kūnas sustingo, susvyravo ir krito į priekį tarsi pakirstas medis; nuo kritimo jėgos sudrebėjo grindys. Kulka pataikė tiesiai į tarpuakį. Dalglišas žinojo, kad kaip tik ten taikė Džulijus; kad šia nereikalinga žmogžudyste parodė, kaip moka naudotis revolveriu. Tai buvo šaudymo pratybos. Džulijus ramiai tarė, vėl atsukęs revolverio vamzdį į Dalglišą:

– Eikit prie jo.

Dalglišas priėjo prie negyvėlio. Jo akyse, rodos, dar tebebuvo sustingęs paskutinis žvilgsnis, pilnas siaubo ir nuostabos. Žemoje sunkioje kaktoje šūvio anga atrodė mažytė ir tvarkinga, tokia paprasta, kad galėjai ja pasinaudoti balistikos eksperimentuose: štai kaip atrodo šūvis iš šešių pėdų atstumo. Nebuvo parako dėmių, beveik neištryško kraujas, tik besisukanti kulka šiek tiek sutepė odą. Ženklas buvo tikslus, beveik dekoratyvus, nieko nesakantis apie kruviną košę galvos viduje.

Džulijus tarė:

– Atsiteisiau už sudaužytą statulą. Ar kulka išėjo?

Dalglišas atsargiai pasuko sunkią galvą:

– Ne. Tikriausiai pataikėt į kaulą.

– Taip ir norėjau. Liko dvi kulkos. Tačiau tai sėkmė,

komisare. Klydote sakydamas, kad aš paskutinis mačiau jus gyvą. Dabar važiuoju, susikursiu alibi ir policijos akyse paskutinis žmogus, matęs jus gyvą, bus Filbis: nusikaltėlis, nevengiantis smurto. Jūroje siūbuos du kūnai su revolverio kulkomis. Revolveris, turiu pasakyti, laikomas teisėtai, veikiausiai Filbis bus jį pavogęs iš spintelės prie mano lovos. Tegu policija sukuria teoriją, kuri tai paaiškins. Nebus labai sunku. Ar yra kraujo?

– Dar ne. Vėliau bus, bet nedaug.

– Prisiminsiu. Nuo šito linoleumo bus nesunku nuvalyti. Nuimkit tą plastiko maišelį nuo Vilfredo biusto ir užmaukit jam ant galvos. Užriškit jo paties kaklaraiščiu. Greičiau. Visą laiką būsiu per šešis žingsnius už jūsų. Jei pasijusiu, kad nekantrauju, galiu užsimanyti pats atlikti savo darbą.

Apgaubtas balto plastiko maišeliu, su žaizda tarsi trečia akimi kaktoje, Filbis priminė manekeną; groteskiškai atrodė stambus jo kūnas, aptemptas puošniu ankštoku kostiumu, kreivas kaklaraištis po klouno veidu. Džulijus tarė:

– Dabar atvežkit vieną iš lengvųjų vežimėlių.

Jis vėl pamojo Dalglišui eiti į dirbtuvę ir nusekė iš paskos, rūpestingai laikydamasis šešių žingsnių atstumo. Į sieną buvo atremti trys sulankstomi vežimėliai. Dalglišas vieną išlankstė ir privežė prie kūno. Ant jo liks pirštų atspaudai. Tačiau ką jie įrodys? Gal tai tas pats vežimėlis, kuriuo jis anksčiau vežė Greisę Vilison.

– Pasodinkit jį.

Dalglišas uždelsė, ir Džulijus, tvardydamas nekantrumą, paaiškino:

– Nenoriu vienas tvarkytis su dviem lavonais. Bet jei prireiks, galiu. Vonioje yra keltuvas. Jei negalit pats Filbio pakelti, atsineškit keltuvą. Bet aš manau, kad policininkus išmoko visokių naudingų dalykėlių.

Dalglišas apsiėjo be keltuvo. Nebuvo lengva. Vežimėlio stabdžiai slydo linoleumu, ir prireikė daugiau kaip dviejų minučių, kol sunkų, inertišką kūną pavyko atremti į drobinę atramą. Dalglišui pavyko laimėti šiek tiek laiko, tačiau už tai teko sumokėti: prarado jėgų. Žinojo, kad išliks gyvas tol, kol Džulijui reikės jo fizinės jėgos ir proto, pilno prikimšto šiurpios, bet šiuo atveju neįkainojamos patirties. Džulijui būtų labai nepatogu nuvilkti prie skardžio du lavonus, tačiau tai padaryti įmanoma. Tointon Greindže pilna įtaisų, padedančių transportuoti nejudrius kūnus. Kol kas gyvas Dalglišas kėlė mažiau problemų negu miręs, tačiau laikas buvo pavojingai trumpas; nevertėjo jo dar trumpinti. Abiem iš jų dar ateis tinkamiausia akimirka veiksmui. Abu jos laukė, Dalglišas pasirengęs pulti, Džulijus iššauti. Abu žinojo, kokią kainą sumokės, jei pražiopsos šią akimirką. Liko dvi kulkos, tad būtina garantuoti, jog nė viena jų nepaklius į jo kūną. Kol Džulijus laikosi atokiai ir taikosi revolveriu, jis nesužeidžiamas. Dalglišui reikėjo kaip nors pritraukti jį arčiau, kad galėtų pasiekti. Kažkaip reikėjo sutrikdyti jo susikaupimą, nors vienai akimirkai.

Džulijus tarė:

– O dabar visi drauge pasivaikščiosime iki Tointono kotedžo.

Jis tebesilaikė atsargaus atstumo, kol Dalglišas išstūmė vežimėlį su siaubinga našta pro priekines pensionato duris ir nuvežė jį per iškyšulį. Dangus slėgė tarsi pilka dusinanti antklodė. Tvankus oras turėjo aštrų metalo prieskonį, stipriai dvelkė pūvančiomis jūržolėmis. Sutirštėjusioje prieblandoje tako akmenėliai spindėjo tarsi pusbrangiai akmenys. Pasiekus iškyšulio vidurį Dalglišas išgirdo ploną beviltišką aimaną ir atsigręžęs pamatė, kad paskui juos iškėlęs uodegą bėga Džefris. Katinas sekė

paskui Džulijų kokius penkiasdešimt jardų, paskui apsisuko lygiai taip pat netikėtai, kaip buvo atsiradęs, ir patraukė namo. Džulijus nemirksėdamas žiūrėjo į Dalglišo nugarą ir, rodėsi, nepastebi nei katino pasirodymo, nei išnykimo. Ėjo tylėdami. Filbio galva atsilošė atgal, kaklą prilaikė vežimėlio atrama. Kiklopo akį primenanti žaizda, prilipusi prie plastiko, spoksojo į Dalglišą su begarsiu priekaištu. Kelias buvo sausas. Pažvelgęs po kojomis Dalglišas pamatė, kad išdžiūvusioje velėnoje ir dulkėtame, sumintame take ratai palieka vos įžiūrimus pėdsakus. Už nugaros buvo girdėti, kaip Džulijaus pėdos juos visiškai užtrina. Neliks jokių įkalčių.

Jie sustojo akmenimis grįstame kiemelyje. Atrodė, jog jis virpa nuo bangų dundėjimo, tarsi jūra ir žemė ruoštųsi artėjančiai audrai. Buvo atoslūgis. Nuo skardžio krašto nekilo purslų uždanga. Dalglišas suprato, jog tai didžiausio pavojaus akimirka. Prisivertė garsiai nusikvatoti ir pagalvojo, kažin, ar Džulijui jo juokas irgi atrodo toks pat dirbtinis, kaip jam pačiam.

– Kas tokio linksmo?

– Aiškiai matyti, kad esate įpratęs žudyti per atstumą, tarsi atlikdamas sandėrį. Ketinate įmesti mus į jūrą savo nuosavame kieme – tokią subtilią užuominą supras net bukiausias policijos konsteblis. Šiam nusikaltimui tirti bukų pareigūnų neskirs. Šį rytą pas jus turi ateiti namų darbininkė, ar ne? Tai vienintelė pakrantės dalis, kurioje net potvyniui užėjus išlieka paplūdimys. Maniau, nenorit, kad kūnus atrastų tuoj pat.

– Ji čia neateis. Niekada neateina.

– Iš kur žinot, ką ji veikia, kol jūsų nėra? Gal purto skudurą virš uolų. Gal net pratusi išdaužyti patiesalus į sieną. Bet darykit kaip išmanot. Noriu tik pasakyti, kad vienintelė jūsų sėkmės garantija – nepasakyčiau, kad la-

bai rimta, – yra kiek įmanoma uždelsti, kol atras kūnus. Filbio niekas nepradės ieškoti, kol negrįš maldininkai, taigi dar tris dienas. Jei pavyks atsikratyti mano automobilio, manęs neieškos dar ilgiau. Tai reiškia, kad turėsit galimybę parduoti šią heroino siuntą, žinoma, jei tebeketinat leisti Lerneriui ją įvežti. Bet nebetrukdysiu.

Džulijaus ranka, laikanti revolverį, nesudrebėjo. Tarsi svarstydamas, kurioje vietoje geriau būtų apsistoti piknikui, jis tarė:

– Žinoma, jūs teisus. Turėtumėt kristi į gilią jūros vietą, gerokai toliau nuo kranto. Tinkamiausias būtų juodasis bokštas. Jūra ten dar liečia uolas. Teks nugabenti jį į bokštą.

– Kaip? Jis sveria mažiausiai dvylika stounų. Vienas jo aukštyn neužstumsiu. Jūs nelabai padėsit, jei eisit iš paskos su revolveriu rankoje. O kaip ratų pėdsakai?

– Lietus juos nuplaus. Be to, neisime iškyšuliu. Važiuosime palei pakrantės kelią ir privažiuosime prie bokšto nuo uolos, kaip tada, kai gelbėjome Anstėjų. Kai įkišiu jus abu į automobilio bagažinę, galėsiu per žiūronus stebėti, ką daro ponia Reinolds. Ji atvažiuoja dviračiu iš Tointono kaimo, niekada nevėluoja. Turėtume taip suplanuoti, kad sutiktume ją prie vartų. Stabtelėsiu ir pasakysiu jai, kad pietų negrįšiu. Tas trumpas paprastas pokalbis turėtų padaryti įspūdį koroneriui, jei surastų jūsų kūnus ir prasidėtų tyrimas. Ir pagaliau, baigęs nuobodžiausius darbus, galėsiu važiuoti į Dorčesterį pavalgyti ankstyvų pietų.

– Įsimetęs į bagažinę vežimėlį ir plastiko maišą?

– Užrakinęs bagažinėje vežimėlį ir plastiko maišą. Pasirūpinsiu alibi visai dienai ir vakare grįšiu į Tointon Greindžą. Nepamiršiu išplauti plastiko maišelio prieš užrišdamas jį atgal ant biusto, nuvalysiu vežimėlį ir sunaikinsiu jūsų pirštų atspaudus, gerai apžiūrėsiu grin-

dis, ar neliko kraujo dėmių. Žinoma, ir pasiimsiu iššautą gilzę. Ar tikėjotės, kad tą pamiršiu? Nesijaudinkit, komisare. Puikiai suprantu, kad tada jau turėsiu apsieiti be neįkainojamos jūsų pagalbos, tačiau jūsų dėka turėsiu porą dienų viskam smulkiai suplanuoti. Mane domina dar vienas subtilus momentas. Galvoju, ar negalima būtų kaip nors panaudoti sudaužytos statulos. Gal kaip nors ją įkišti, stengiantis sukurti motyvą, kodėl Filbis staiga puolė jus žudyti?

– Jūsų vietoje siekčiau paprastumo.

– Tikriausiai jūs teisus. Pirmos dvi mano žmogžudystės buvo paprastumo įsikūnijimas, ir visai gerai pavyko. Dabar įkelkit jį į „Mercedeso" bagažinę. Automobilis už namo. Bet pirmiausia eime į podėlį. Skalbimo mašinoje rasit dvi paklodes. Paimkit viršutinę. Nenoriu, kad automobilyje liktų audinių pluoštai ir dulkės nuo batų.

– Ponia Reinolds nepastebės, kad vienos paklodės trūksta?

– Ji skalbs ir lygins rytoj. Ta moteris griežtai laikosi tvarkos. Šį vakarą paklodė bus savo vietoje. Negaiškite laiko.

Tikriausiai mintyse Džulijus sekė kiekvieną sekundę, pagalvojo Dalglišas, tačiau jo balse nebuvo nė šešėlio nerimo. Nė karto nedirstelėjo į laikrodį ant riešo ar kabantį ant virtuvės sienos. Jo akys ir „Lugerio" vamzdis nė akimirkai nepaleido aukos. Tą susikaupimą būtinai reikėjo išblaškyti. Laiko liko nebedaug.

„Mercedesas" buvo pastatytas šalia akmeninio garažo. Džulijaus vadovaujamas, Dalglišas pakėlė neužrakintą bagažinės dangtį ir iškloj o dugną sulamdyta paklode. Filbio kūną nesunkiai nuvertė nuo vežimėlio į bagažinę. Dalglišas sulankstė vežimėlį ir uždėjo ant lavono. Džulijus paliepė:

– Dabar lipkit ir gulkit greta.

Gal tai ir yra ta geriausia proga veikti, ta paskutinė proga – prie Džulijaus kotedžo, su nužudytuoju Džulijaus automobilio bagažinėje, kai visi įrodymai čia pat? Dalglišas žinojo, kad jei dabar šoktų ant Džulijaus, nieko nelaimėtų, išskyrus vieną akimirką išlieti įtūžiui ir įtampai, kol jo nespėjo kliudyti kulka. Ne vienas, o du lavonai bus nuvežti prie juodojo bokšto ir įmesti į jūros gilumą. Įsivaizdavo vienišą Džuliją, pergalingai sustingusį ant skardžio krašto; revolveris tarsi krintantis paukštis nusklendžia oru ir perskrodžia sūkuriuojančias bangas, pridengusias du kūnus, kuriuos drasko ir mėto potvynio verpetai. Planas pavyks. Viskas eisis lėčiau, nuobodžiau, nes Džulijui teks vienam pervežti per iškyšulį du kūnus. Bet kas jam sutrukdys? Tik jau ne ponia Reinolds, dabar važiuojanti dviračiu iš Tointono kaimo. O jei ji kažką įtartų, jei nulipusi nuo dviračio pasisveikinti su Džulijumi užsimintų girdėjusi kažką panašaus į šūvį? Revolveryje dar buvo dvi kulkos. Dalglišas nebūtų galėjęs prisiekti, kad Džulijus nepamišęs.

Tačiau net šią akimirką jis galėjo šį tą padaryti ir tam ruošėsi. Tiesa, nebus lengva. Tikėjosi, kad pakeltas bagažinės dangtis bent porai sekundžių šiek tiek pridengs jį nuo Džulijaus žvilgsnio. Bet Džulijus stovėjo tiesiai už automobilio ir kuo puikiausiai matė Dalglišą. Buvo tik vienas geras dalykas. Pilkos Džulijaus akys nenukrypo nė sekundei, nepaliko Dalglišo veido. Jei pavyktų gudriai ir sparčiai apsisukti, jei pasisektų, gal ir pavyks. Tarsi nerūpestingai įsirėmė rankomis į klubus. Jautė, kaip užpakalinėje kelnių kišenėje gulinti plona odinė piniginė lengvai spaudžia sėdmenis. Džulijus pavojingai ramiu balsu tarė:

– Pasakiau: lipkit ant viršaus. Nesiruošiu rizikuoti ir vairuoti, kai esat arti manęs.

Dalglišo dešinės rankos nykštys ir smilius pasuko kišenės sagą. Dėkui Dievui, kilpelė pakankamai laisva. Jis atsakė:

– Tada teks vairuoti greitai, nebent norėsite paaiškinti, iš kur atsirado uždusęs lavonas.

– Pora naktų jūroje, ir jūsų plaučiai bus primirkę vandens, niekas nieko nesužinos.

Sagą pavyko atsegti. Atsargiai įkišo smilių ir nykštį į kišenę ir suėmė piniginę. Dabar viskas priklausė nuo to, ar ji lengvai išslys, ar pavyks nemačiomis ją numesti už automobilio rato. Pasakė:

– Tarp kitko, tiek nepermirks. Skrodimas kuo aiškiausiai parodys, kad buvau negyvas prieš patekdamas į vandenį.

– Savaime aišku, juk būsit žuvęs nuo kulkos. Kai ją ras, abejoju, ar dar ieškos uždusimo požymių. Bet dėkoju už perspėjimą. Važiuosiu greitai. Lipkit.

Dalglišas gūžtelėjo pečiais ir staigiu judesiu pasilenkė lipti į bagažinę, tarsi staiga pametęs bet kokią viltį. Kairę ranką uždėjo ant bamperio. Bent jau čia liks delno žymė, kurią bus sunku paaiškinti. Staiga prisiminė. Buvo pasirėmęs į bamperį, kai krovė į automobilio bagažinę aviganio kablį, maišus ir ražą. Nusivylimas buvo nedidelis, tačiau Dalglišas pasijuto prislėgtas. Jis nuleido dešinę ranką, odinis keturkampis išslydo iš jo nykščio ir smiliaus, tyliai nukrito po dešiniu ratu. Nebuvo girdėti jokio įsakymo. Džulijus nieko nepasakė ir nesujudėjo, o Dalglišas tebebuvo gyvas. Jei pasiseks, išliks gyvas tol, kol privažiuos juodąjį bokštą. Nusišypsojo: ironiška, kad širdį dabar užplūdo toks džiaugsmas gyvenimo dovana, kurios vos prieš mėnesį nenorėjo priimti.

Bagažinės dangtis užsitrenkė. Dalglišas susirietęs glūdėjo visiškoje tamsoje, visiškoje tyloje. Akimirką pajuto

klaustrofobišką paniką, nenumaldomą troškimą ištiesti suriestą kūną ir užbūgnyti į metalą sugniaužtais kumščiais. Automobilis nejudėjo. Dabar Džulijus gali ramiai patikrinti, ar viskas vyksta laiku. Filbio kūnas sunkiai rėmėsi į jį. Užuodė negyvėlį, tarsi anas tebekvėpuotų, nuo jo dvelkė riebalais, naftalinu ir prakaitu, oras bagažinėje kaito nuo jo buvimo. Trumpam pajuto kaltę, kad Filbis miręs, o jis gyvas. Ar galėjo jį išgelbėti, jei būtų sušukęs ir perspėjęs? Žinojo, kad taip tik būtų prišaukęs mirtį jiems abiems. Filbis būtų įėjęs, tikrai būtų įėjęs. Net jei būtų spėjęs apsisukti ir bėgti, Džulijus būtų jį pavijęs ir pribaigęs. Tačiau dabar prisispaudęs prie jo šaltas drėgnas kūnas, aštrūs tarsi šeriai plaukeliai ant suglebusio riešo badė jį tarsi priekaištaudami. Automobilis švelniai sulingavo ir pajudėjo.

Dalglišas negalėjo žinoti, ar Džulijus rado piniginę ir ar ją paėmė; pagalvojo, kad nepanašu. Bet ar ją ras ponia Reinolds? Piniginė guli tiesiai jai ant kelio. Beveik neabejotina, kad ji nulips nuo dviračio prie garažo. Jei atras piniginę, tikriausiai nenurims, kol jos nesugrąžins savininkui. Prisiminė savąją ponią Mak, sostinės policijos konsteblio našlę, kuri tvarkė jo namus ir kartais gamindavo valgį: pagalvojo apie jos kone perdėtą sąžiningumą, jos nepaliaujamą rūpinimąsi darbdaviui priklausančiais daiktais, nuolatinius pasiaiškinimus dėl dingusių skalbinių, padidėjusių maisto kainų, pasimetusios rankogalio sąsagos. Ne, ponia Reinolds nenurims, kol piniginė bus jos rankose. Paskutinį kartą būdamas Dorčesteryje buvo pasiėmęs grynų pinigų: tas jai sukels didžiausią nerimą – trys banknotai po dešimt svarų, krūvelė kredito kortelių, jo policininko pažymėjimas. Tikriausiai šiek tiek užgaiš, kol nueis iki „Vilties“ kotedžo. Kai jo ten neras, ką darys toliau? Dalglišas spėjo, kad paskambins vietos policijai, persigandusi, kad

jis susigriebs pametęs piniginę jai dar nepranešus apie savo radinį. O policija? Jei jį lydi sėkmė, policininkams pasirodys keista, kad piniginė numesta tokioje aiškioje vietoje, tiesiai jai ant kelio. Nesvarbu, įtars ką nors ar ne, vien iš mandagumo pasistengs tuoj pat su juo susisiekti. Gal sugalvos paskambinti į Tointon Greindžą, kotedže juk nėra telefono. Pamatys, kad telefonas nežinia kodėl sugedo. Galima tikėtis, kad nuspręs pasiųsti patruliuojančią mašiną, o jei ji bus netoli, tai atvyks greitai. Mąstant logiškai, kiekvienas šių veiksmų turi sekti pirmesnį. Viena sėkmė jau buvo. Dalglišas prisiminė, kad ponia Reinolds yra kaimo konsteblio našlė. Bent jau nebijos pasinaudoti telefonu, žinos kam skambinti. Jo gyvybė priklausė nuo to, ar ji pamatys piniginę. Kelių kvadratinių colių dydžio rudos odos stačiakampį akmenimis grįstame kieme. Audrai artėjant, dangus vis labiau temo.

Džulijus važiavo labai greitai net akmenuotu iškyšuliu. Automobilis sustojo. Dabar tikriausiai atidaro vartus. Pavažiuoja dar kelias sekundes ir vėl sustoja. Dabar tikriausiai susitiko ponią Reinolds ir kalbasi su ja. Štai ir vėl pajudėjo, šį kartą jau lygiu keliu.

Buvo dar vienas dalykas, kurį galėjo padaryti. Pasikišo ranką po skruostu ir įsikando kairį nykštį. Kraujas buvo šiltas ir saldus. Ištepliojo krauju bagažinės dangtį, patraukė paklodę ir prispaudė nykštį prie kiliminės dangos. Grupė AB, neigiamas rezus faktorius. Pakankamai reta kraujo grupė. Jei nors kiek pasiseks, Džulijus nepastebės tokių svarbių mažyčių dėmelių. Tikėjosi, kad policijos darbuotojai ieškos atidžiau.

Pradėjo jausti, kad dūsta, galva plyšte plyšo. Pasakė sau, kad oro visiškai pakanka, kad spaudimas krūtinėje ne kas kita, kaip psichologinės traumos požymiai. Staiga automobilis siūbtelėjo; Dalglišas suprato, kad Džulijus iš-

važiavo iš kelio į daubą už akmeninės sienos, skiriančios kelią nuo iškyšulio. Tai buvo patogi vieta sustoti. Net jei pro šalį važiuotų kitas automobilis, o tai mažai tikėtina, „Mercedeso“ nebūtų matyti. Atvažiavo. Tuoj prasidės paskutinė kelionės dalis.

Nuo juodojo bokšto, atkakliai ir piktavališkai styrančio grėsmingo dangaus fone, juos skyrė tik kokie pusantro šimto jardų velėnos, nusėtos uolų nuolaužomis ir molio gumulais. Dalglišas žinojo, kad Džulijus nenorės eiti du kartus. Stengsis kiek įmanoma greičiau pasitraukti, kad nebūtų matomas nuo kelio. Norės greitai užbaigti šitą reikalą, kad galėtų gyventi toliau. Svarbiau kitkas: Džulijui nereikės liesti nė vienos aukos. Ištraukus jų išbrinkusius kūnus iš jūros, drabužiuose nebus likę jokių ženklų; tačiau Džulijus puikiai žinojo, kaip sunku chemiškai neišvalius atsikratyti mažytėlaičiais plaukų, pluoštų ar kraujo pėdsakais, prikibusiais prie jo paties drabužių. Kol kas buvo visiškai švarus. Tai buvo bene stipriausias Dalglišo koziris. Jam bus leista gyventi bent jau iki tol, kol pasieks bokštą. Taip pasitikėjo šia galimybe, kad tyčia neskubėjo, perkeldamas Filbio kūną į vežimėlį. Tai padaręs akimirkai pasilenkė virš rankenų, sunkiai alsuodamas, apsimesdamas labiau išsekęs, negu iš tiesų buvo. Teks stumti sunkią naštą, tačiau reikia kažkaip išsaugoti jėgas. Džulijus užtrenkė bagažinės dangtį ir paliepė:

– Judinkitės. Tuoj užklups audra.

Tačiau nepakėlė akių į dangų, nebuvo reikalo. Šąlančiame vėjyje buvo justi lietaus kvapas.

Vežimėlio ratai buvo gerai sutepti, tačiau stumti buvo sunku. Dalglišo rankos slysčiojo guminėmis rankenomis. Filbio kūnas, pririštas prie vežimėlio tarsi užsiožiavusio vaiko, krūpčiojo ir kresnojo, ratams užvažiavus ant akmenų ar žolės kuokštų. Dalglišas jautė, kaip jam į akis

varva prakaitas. Reikia pasinaudoti šia proga ir nusivilkti švarką. Jei tektų susigrumti paskutinėje kovoje, pirmenybę turės tas, kuris bus mažiau sukaustytas. Nustojo stumti vežimėlį ir sustojo, gaudydamas orą. Žingsniai jam už nugaros taip pat sustojo.

Dabar tai gali atsitikti. Jei taip, jis nieko negalės padaryti. Pasiguodė mintimi, kad nieko nepajus. Džulijus tik spustels gaiduką, ir baimingas, įtemptai dirbantis jo protas nurims. Prisiminė Džulijaus žodžius: „Žinau, kas bus man, kai numirsiu. Išnyksiu. Būtų neprotinga to bijoti". O, jei viskas būtų taip paprasta! Tačiau Džulijus nepaspaudė gaiduko. Pavojaus pilnas tylus balsas iš už nugaros paklausė:

– Na?

– Man karšta. Ar galiu nusivilkti švarką?

– Kodėl ne? Užmeskit jį Filbiui ant kelių. Numesiu jį paskui jus į jūrą. Sūkuriai ir taip jį būtų nuplėšę.

Dalglišas nusivilko švarką ir sulankstęs uždėjo ant Filbio kelių. Neatsisukdamas tarė:

– Būtų neprotinga nušauti mane iš nugaros. Filbis buvo nužudytas akimirksniu. Turi atrodyti, tarsi jis pirmas šovė į mane, bet tik sužeidė, tada aš išlupau revolverį jam iš rankų ir jį nušoviau. Kai du žmonės grumiasi, turėdami vieną revolverį, negali būti, kad abu būtų nušauti akimirksniu; ypač jei į vieną jų šauta iš nugaros.

– Žinau. Gal aš ir ne taip gerai susipažinęs su įvairiomis žiauriomis smurto apraiškomis, kaip jūs, tačiau kvailas nesu ir apie ginklus nusimanau. Judinkitės.

Jie vėl nuėjo į priekį, rūpestingai išlaikydami atstumą; Dalglišas stūmė kraupų savo keleivį ir girdėjo, kaip iš paskos tyliai šnara žingsniai. Suprato, kad galvoja apie Piterį Boningtoną. Nežinomas, dabar jau miręs berniukas buvo perkeltas iš Tointon Greindžo į kitą vietą, ir dėl

to jis, Adamas Dalglišas, dabar eina per Tointono iškyšulį įremtu į nugarą revolveriu. Tėvas Badlis būtų viską supratęs. Bet tėvas Badlis tikėjo, kad egzistuoja didysis viską paaiškinantis planas. Tuo tikint, visi žmogiškieji keblumai atrodė tik dvasinės geometrijos pratybos. Staiga Džulijus prakalbo. Dalglišas beveik patikėjo, kad jis jaučia poreikį pralinksminti savo auką šioje paskutinėje nuobodžioje kelionėje, kad mėgina šitaip pasiteisinti.

– Nebegaliu vėl būti neturtingas. Pinigų man reikia kaip deguonies. Ne tik pakankamai – daugiau negu pakankamai. Daug daugiau. Skurdas žudo. Mirties aš nebijau, bijau to lėto, rūdis primenančio mirimo proceso. Jūs manim nepatikėjot, ar ne – tuo, ką pasakojau apie savo tėvus?

– Nevisiškai. O turėjau?

– Tačiau tai buvo tiesa. Galėčiau nuvesti jus į Vestminsterio aludes – Jėzau, jūs tikriausiai ir pats jas žinot, – ir aiškiai parodyti, ko labiausiai bijau: tuos pasigailėtinus nusenusius gėjus, besiverčiančius iš menkos pensijos. Kartais labai sunkiai besiverčiančius. Vargšai menkystos, jie net nepratę turėti pinigų. O aš pripratau. Nesigėdiju savo prigimties. Tačiau jei noriu gyventi, kaip ji liepia, turiu būti turtingas. Negi tikrai manėt, kad leisiu senam sergančiam kvailiui ir mirštančiai moteriškei pastoti man kelią?

Dalglišas neatsakė. Tik paklausė:

– Tikriausiai šituo keliu atėjot, kai padegėt bokštą?

– Žinoma. Padariau tą patį, ką ir mes dabar: įvažiavau į daubą ir atėjau pėsčiomis. Vilfredas įpročio žmogus; žinojau, kada jis turi būti bokšte, ir pro žiūronus stebėjau, kada eis per iškyšulį. Ne tą dieną, tai kitą. Raktą ir abitą gavau nesunkiai. Pasirūpinau tuo diena anksčiau. Kiekvienas, kas pažįsta Tointon Greindžą, gali laisvai po jį vaikščioti niekieno nepastebėtas. Net jei mane kas ir būtų

pamatęs, neturėjau aiškintis, ko man čia prireikė. Kaip sako Vilfredas, esu šeimos narys. Todėl taip lengva buvo nužudyti Greisę Vilison. Tuoj po vidurnakčio jau buvau namie, savo lovoje, ir kankinausi tik todėl, kad šalo kojos ir ne iš karto pavyko užmigti. Tarp kitko, jei kartais jums būtų kilusios kokios abejonės, turiu iš karto pasakyti, kad Vilfredas apie kontrabandą nieko nežino. Jei mirti ruoščiausi aš, o jums būtų lemta gyventi – ne taip, kaip dabar, – galėtumėt džiaugtis, kad pranešit jam šią naujieną. Abi naujienas. Kad jo stebuklas apgaulė, o jo įrengta meilės pastogė – mirties paskirstymo punktas. Daug atiduočiau, kad pamatyčiau jo veidą.

Nuo juodojo bokšto juos skyrė tik kelios pėdos. Tiesiogiai nekeisdamas krypties, Dalglišas stūmė vežimėlį kiek įmanydamas arčiau verandos. Vėjas stiprėjo, aimanuodamas trumpais atodūsiais. Tiesa, šioje žolėmis apaugusioje, uolėtoje pagairėje visada neramu. Staiga Dalglišas sustojo. Kaire ranka prilaikė vežimėlį ir pusiau pasisuko į Džulijų, rūpestingai išlaikydamas pusiausvyrą. Dabar. Tik dabar.

Džulijus griežtai paklausė:

– Na, kas yra?

Laikas sustojo. Sekundė išsitęsė iki begalybės. Šioje trumpoje, belaikėje užuoglaudoje Dalglišo protą paliko įtampa ir baimė. Tarsi būtų nutrūkęs nuo praeities ir ateities, vienu metu suvokdamas save, savo priešą, dangaus, uolų ir jūros garsus, kvapus bei spalvas. Pyktis, susikaupęs dėl tėvo Badlio mirties, pastarųjų kelių savaičių nerimas ir neryžtingumas, rūpestingai tramdyta šios valandos įtampa – viskas akimirkai nurimo, besiruošiant paskutiniam proveržiui. Jis prakalbo aukštu, lūžtančiu balsu, mėgdžiodamas siaubą. Tačiau net jo paties ausims šis siaubas atrodė klaikiai realus:

– Bokštas! Kažkas yra viduje!

Vėl pasigirdo tas garsas, kurio laukdamas meldėsi; pirštų kaulai, kyšantys pro nugremžtą kūną, mėšlungiškai draskė nepasiduodančią akmens sieną. Veikiau pajuto, negu išgirdo, kaip Džulijus sulaikė kvapą. Tada laikas vėl pajudėjo, ir tą akimirką Dalglišas šoko.

Dalglišas, užguldamas Džulijų, krito ant žemės ir krisdamas pajuto kūjo smūgį į dešinį petį, staigų stingulį ir lipnią drėgmę, tarsi raminantis balzamas tekančią ant marškinių. Juodasis bokštas atkartojo šūvio aidą, ir iškyšulys atgijo. Nuo uolos pakilo būrys klykiančių žuvėdrų. Dangus ir uolos virto mėšlungiškai plakančių sparnų sūkuriu. Staiga, tarsi kaip tik šio ženklo būtų laukę pritvinkę debesys, dangus pratrūko tarsi perplėšta drobė, ir prapliupo liūtis.

Jiedu grūmėsi kaip išbadėję žvėrys, besipešantys dėl grobio, neprofesionaliai, geliančiomis ir lietaus apakintomis akimis, susikibę neapykantos mėšlungyje.

Dalglišas, net užgulęs Džulijaus kūną visu svoriu, juto, kaip jo jėgos senka. Tai turi įvykti dabar, dabar, kol jis dar viršuje. Dar tebegali naudotis dešine ranka. Primygo Džulijaus riešą prie lipnios žemės ir iš visų jėgų suspaudė besiblaškantį pulsą. Ant veido tarsi liepsnos pliūpsnius jautė karštą Džulijaus alsavimą. Gulėjo suglaudę skruostus tarsi siaubinga meilės nuovargio parodija. Sugniaužti pirštai nepaleido revolverio. Lėtai, skausmingais trūkčiojimais, Džulijus prilenkė dešinę ranką prie Dalglišo galvos. Staiga revolveris iššovė. Dalglišas pajuto, kaip kulka nuslydo jo plaukais ir nepadariusi jokios žalos pranyko pliaupiančioje liūtyje.

Dabar abu ritosi skardžio krašto link. Silpdamas Dalglišas pajuto, kaip Džulijus įsikibo į jį tarsi ieškodamas atramos. Lietus tarsi geluonis čaižė akis. Nosis buvo pri-

spausta prie permirkusios žemės. Durpės. Guodžiantis, pažįstamas paskutinis kvapas. Risdamasis Dalglišas pirštais bejėgiškai kabinosi į velėną. Ji plyšo drėgnais luitais. Staiga pamatė, kaip Džulijus klūpo virš jo, rankomis suėmęs gerklę, ir stumia jo galvą nuo skardžio. Dangus, jūra ir pliaupianti liūtis susiliejo į sūkuriuojančią baltumą, gigantišką riaumojimą, aidintį ausyse. Negalėjo pasiekti vandeniu srūvančio Džulijaus veido, sustingusiomis rankomis mėgino atplėšti žiauriai smaugiančias rankas. Turėjo padaryti, kad šis veidas priartėtų. Tyčia atleido raumenis, atpalaidavo ir taip silpstantį glėbį. Tai paveikė. Džulijus atleido rankas ir instinktyviai pasilenkė į priekį, norėdamas pažvelgti į Dalglišo veidą. Tą pačią akimirką jis suriko, Dalglišo nykščiams įsmigus į akiduobes. Jie atšlijo vienas nuo kito. Dalglišas pakilo ir kliuvinėdamas į uolas nubėgo prie vežimėlio.

Susigūžė už jo, remdamasis į išdubusią drobę ir stebėjo, kaip artėja Džulijus, varvančiais plaukais, paklaikusiomis akimis, ištiestomis į priekį stipriomis rankomis, trokšdamas suimti jį į mirtiną glėbį. Už nugaros juodu krauju sruvo bokštas. Lietus tarsi mazgotė daužė uolienas, sukeldamas smulkią miglelę, kuri maišėsi su dusliu Dalglišo alsavimu. Skausmingas alsavimo ritmas draskė jam krūtinę ir aidėjo ausyse tarsi didžiulio gyvulio priešmirtinės konvulsijos. Staiga Dalglišas atleido stabdžius ir iš paskutinių jėgų sviedė vežimėlį į priekį. Pamatė apstulbusias ir beviltiškas savo žudiko akis. Sekundę net pasirodė, kad Džulijus pagaus vežimėlį. Tačiau paskutinę akimirką atšoko į šalį, ir vežimėlis drauge su šiurpia našta nuskriejo nuo skardžio.

– Paaiškink tai, kai juos išgriebs! – Dalglišas ir pats nesuprato, ar pasakė tai sau, ar sušuko garsiai. Tada Džulijus jį užpuolė.

Tai buvo galas. Dalglišas jau nebekovojo, tik leidosi ritinamas žemyn, mirties link. Nesitikėjo nieko daugiau, tik norėjo kartu nusitempti Džuliją. Jo ausis draskė kimūs, rėžiantys garsai. Minia žmonių šaukė Džuliją. Visas pasaulis šaukė. Iškyšulys prisipildė balsų, pavidalų. Staiga kažkas nukėlė svorį nuo jo krūtinės. Jis buvo laisvas. Išgirdo Džuliją sušnibždant: „O ne!“ Liūdnas, beviltiškas protestas nuskambėjo taip aiškiai, tarsi Dalglišas jį būtų ištaręs pats. Tai nebuvo paskutinis, baimės kupinas viltį praradusio žmogaus klyksmas. Žodžiai nuskambėjo ramiai, lygiai, beveik ironiškai. Tada Dalglišui prieš akis pasirodė juodas pavidalas, panašus į didelį paukštį, persivertęs virš jo galvos tarsi sulėtintame filme. Žemė ir dangus lėtai susijungė. Sukliko vieniša žuvėdra. Sudundėjo žemė. Virš jo palinko baltas beformių dėmių ratas. Tačiau žemė buvo tokia minkšta, neatsispiriamai minkšta. Leido į ją susigerti sąmonės likučiams.

IV

Policijos gydytojas išėjo iš Dalglišo palatos ir žengė prie grupės stambių vyrų, užstojusių pusę koridoriaus. Jis tarė:

– Po kokio pusvalandžio galėsit jį apklausti. Kulką išėmėm. Atidaviau ją vienam jūsiškiui. Prijungėm lašelinę, bet dėl to nesijaudinkit. Neteko daug kraujo, bet tikro pavojaus nėra. Dabar jau galit įeiti.

Danielis paklausė:

– Jis turi sąmonę?

– Vos vos. Jūsų vyrukas, kuris ten sėdi, sako, kad cituoja „Karalių Lyrą“. Šiaip ar taip, mini Kordeliją. Nerimauja, nes nepadėkojo jai už gėles.

Danielis tarė:

– Ačiū Dievui, šį kartą gėlių neprireiks. Už tai gali padėkoti žvitrioms ponios Reinolds akims ir sveikam protui. Audra irgi padėjo. Ir tai vos spėjom. Kortas būtų jį nusitempęs nuo skardžio, jei nebūtume priėję jam nematant. Ką gi, galim ir užeiti, jei manot, kad viskas gerai.

Pasirodė uniformuotas konsteblis, pasispaudęs po pažasčia šalmą.

– Na?

– Vyriausiasis konsteblis jau važiuoja, sere. Jie ten ištraukė Filbio kūną, pririštą prie vežimėlio.

– O Kortą?

– Dar ne, sere. Mano, kad jį nunešė toliau nuo kranto.

Dalglišas atsimerkė. Jo lovą buvo apsupusios juodos ir baltos figūros, artėjančios ir tolstančios tarsi ritualiniame šokyje. Slaugių kepuraitės tarsi plaštakių sparnai pleveno virš dėmėmis virtusių veidų, tarsi neapsispręsdamos kur nutūpti. Staiga paveikslas išryškėjo, ir jis pamatė beveik pažįstamų veidų ratą. Žinoma, štai ten seselė. Konsultantas taip pat sugrįžo iš vestuvių. Kilpelėje nebeturėjo rožės. Visi veidai išsyk nušvito atsargiomis šypsenomis. Jis irgi prisivertė jiems nusišypsoti. Vadinasi, tai ne ūmi leukemija, visai ne leukemija. Jis pasveiks. Kai tik nuims tą sunkų įtaisą, kurį kažkodėl pritvirtino jam prie dešiniojo peties, tuoj pat iš čia išeis ir vėl kibs į darbą. Nesvarbu, kad jie suklydo nustatydami diagnozę, mieguistas pagalvojo, žiūrėdamas į aplinkui besišypsančias akis; užtat labai miela, kai visi taip džiaugiasi, jog jis vis dėlto nemirs.

James, P. D.
Ja 289 Juodasis bokštas: romanas/P. D. James; iš anglų kalbos vertė Rasa Drazdauskienė. – Vilnius: Alma littera, 1999. – 360 p. – ([Sfinksas])

ISBN 9986-02-670-9

Romano „Juodasis bokštas" veiksmas vyksta nuošaliame pensione, kur Adamas Dalglišas atvyksta šeimos draugo kunigo Badlio kvietimu. Deja, pavėluoja – tėvas Badlis jau miręs, o tvarkant jo palikimą, pensione prasideda keisti įvykiai, kuriuos komisarui norom nenorom tenka išpainioti.

UDK 820-3

P. D. James

Juodasis bokštas

Romanas

Iš anglų kalbos vertė
Rasa Drazdauskienė

Dailininkas Jokūbas Jacovskis
Korektorė Aušrinė Matulevičiūtė
Techninė redaktorė Birutė Tolvaišienė
Kompiuteriu maketavo Zita Pikturnienė

SL 412. Užsakymas 494
Išleido leidykla „Alma littera", Šermukšnių g. 3, 2600 Vilnius
Puslapis Internete: http://www.almali.lt
Spausdino SPAB spaustuvė „Spindulys", Gedimino g. 10, 3000 Kaunas

sfINKSAS

ANGLŲ RAŠYTOJA PHYLLIS DOROTHY JAMES, pasaulyje žinoma kaip P. D. James, gimė Oksforde, augo ir mokėsi Kembridže. Pirmoji jos knyga pasirodė 1962 m. 1949–1968 m. dirbo Ligoninių valdyboje, 1968–1979 m. ėjo atsakingas pareigas Vidaus reikalų ministerijos Policijos ir Kriminaliniame departamente. Nuo 1979 m. atsidėjo tik kūrybai. P. D. James gyvena Londone, yra našlė, turi dvi ištekėjusias dukras ir penkis vaikaičius. 1991 m. už nuopelnus literatūrai Didžiosios Britanijos karalienė jai suteikė baronienės titulą.

Detektyviniai P. D. James romanai su tuo pačiu pagrindiniu herojumi, Adanu Dalglišu iš Skotland Jardo, atnešė autorei naujosios detektyvo karalienės šlovę ir Deimantinio durklo premiją. Jos knygos išsiskiria nepakartojama vietos ir laiko atmosfera, kaip reta gyvais ir įdomiais veikėjų charakteriais, subtilia psichologine analize.

Nuošaliame Dorseto dvare Tointon Greindže įrengtas jaukus pensionas neįgaliesiems. Atrodytų, kokių kriminalinių istorijų galima tikėtis tokioje aplinkoje, kur lyg viena šeima gyvena keletas ligonių, globojamų pensiono vadovo keistuolio Vilfredo Anstėjaus. Tačiau kai kunigo Badlio kvietimu po sunkios ligos čia atvyksta Adamas Daglišas – pailsėti ir atsigauti jam nepavyksta. Įvykiai, prasidėję nuo netikėtos tėvo Badlio mirties, gena vienas kitą, atmosfera kaista, darosi vis grėsmingesnė, o skaitytojų laukia įspūdinga atomazga.

